

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

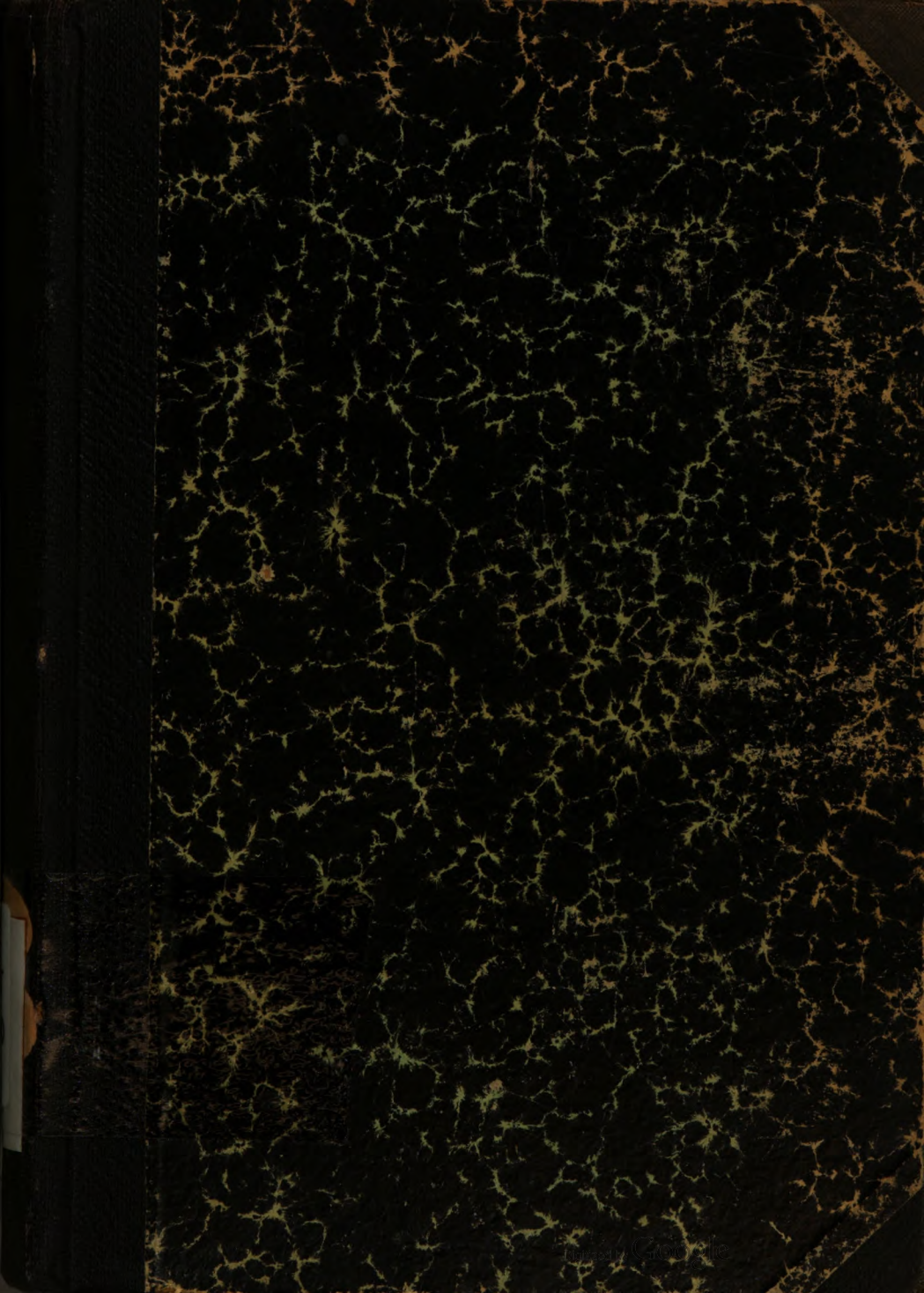
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

~~1454~~ C II.

BZ

MORT

526

CRE

Item 5

BIBLIOTHEEK
VAN
DE VRS. DE "LANTS"

~~101~~

L 6 OKT 1977

~~1977-1978~~

Cremes

al III

ROMANTISCHE WERKEN

Gedrukt bij GEER. GIUNTA D'ALBANI te 's Gravenhage.

NL 69T 5130 03

768

KLEINE VERTELLINGEN

FABRIEKSKIND EN WERKMAN

BIBLIOTHEEK
VAN
DE VRIJE GEMEENTE
DOOR

J. J. CREMER

AMSTERDAM, — D. NOOTHOVEN VAN GOOR.

INHOUD.

KLEINE VERTELLINGEN.

X DE VICTORINE	Juni 1854	Blz.	1
X TWEE FAMILIES	Sept. 1854	„	10
X EEN WINTERAVOND	Jan. 1855	„	25
ZES SCHETSEN IN ÉENE LIJST	1856	„	40
EEN OUDEJAARSAVOND	1857	„	69
X MIJN OUDE JAKOB	Dec. 1857	„	90
WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN I . . .	1857		
EN BINNEN DE WACHTKAMER I EN II . . .	11 April 1859	„	107
X DRIEMAAL GEZIEN.	Mei 1858	„	134
NAAR OMHOOG.	April 1859	„	146
WAT VADER HARMEN VERTELT	Aug. 1860	„	150
X VAN DANKEN EN DIENEN GESPROKEN . . .	Juni 1871	„	154
TONEN IN DEN NIEUWJAARSMORGEN	1858	„	161
X PORTRETTEEN	Juli 1858	„	171
X SCHUDDEN EN BLAZEN	Juli 1871	„	223

FABRIEKSKIND EN WERKMAN.

FABRIEKSKINDEREN	Febr. 1863	„	240
EEN WOORD AAN MIJN LANDGENOOTEN . .	Febr. 1870	„	258
OPENBARE BRIEF AAN ZIJNE EXCELLENTIE DEN MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN. .	Mei 1870	„	264

BRIEF VAN JAN STUKADOOR AAN ALLE NEDER-

LANDSCHE WERKLIEDEN	Juli 1871	„	272
ANTWOORD VAN JAN STUKADOOR AAN PIET SCHAUER	Dec. 1871	„	286

DE VICTORINE.

„Heb je haar gezien, Eduard? Daar links, — zie, daar gaat zij juist den grooten pilaar naast de graftombe voorbij. — Wat een vlugheid! Wacht! nu kan zij niet verder omdat de uitgang door de menigte versperd is. Vooruit! dan zien wij haar nog. Zie zoo! — Uitstekend niewaar? Hoe gracieus; welk een lief maar eenvoudig toilet; te weerga! het is”

„Zacht, zacht,” fluisterde Eduard: „bedenk waar we zijn. Je spreekt alsof wij op de Pantoffel waren. B.'s predikatie schijnt je weinig te hebben gesticht. Het: „alles is ijdelheid”, van den wijzen koning, is je 't eene oor in en 't andere weer uitgegaan. Kom, zie haar zoo dwaas niet aan, ze wordt er waarlijk verlegen mee;” en zijn vriend onder den arm nemend, bevrijdde Eduard het bedoelde meisje van den bespiedenden blik des eersten sprekers.

Weldra waren de vrienden buiten het kerkgebouw gekomen, en vruchteloos zocht August — zoo heette Eduard's vriend, — te midden der huiswaarts keerende tempelgangers, de schoone wier bevalligheden hem zoo zeer hadden getroffen.

De aanmerking van Eduard was juist geweest. Mocht August ook onder des leeraars rede, eenige oogenblikken met hem de geneuchten der aarde als ijdel hebben beschouwd, zijn leven was niet, zooals Salomo's leven, een overvloedig genieten geweest, en verstond hij dus — jong en levenslustig — de diepte der waarheid van dat „alles is ijdelheid” niet, terwijl zijn geheele ziel nú slechts vervuld was met het bekoorlijke wezen 't welk wij hem daareven hoorden roemen.

„Waar is zij nu?” sprak August weder, nadat hij mevrouw A. en de freule D. als bekenden had gegroet. „Ha!” vervolgde hij: „ik zie haar. Zie je — met dat witte hoedje; wat is zij f a m e u s ter been; maar toch, wij zullen haar niet uit het oog verliezen, nee! —” en hij stapte, met zijn vriend gearmd, de schoone sneller na: „Zeker, ik moet weten waar zij woont. — Bah! daar slaat zij de Breestraat in. Pas op dat zij ons niet ontsnapt! Gauw Eduard! je bent zoo langzaam.”

„Maar lieve hemel,” zei Eduard, die tegen wil en dank meedraafde: „we stellen ons waarlijk belachelijk aan; men zal ons opmerken zooals je ieder vooruit stormt; wij zijn dadelijk aan de Breestraat. Een weinig bedaardheid m o n c h e r !”

De pas werd nu door de vrienden verkort, maar, toen zij aan den hoek der bedoelde straat waren gekomen, was de schoone met het witte hoedje verdwenen.

„Daar hebben we 't al!” riep August teleurgesteld: „met dat pasminderen is de vogel ontsnapt. Dat komt er van als men zich zoo om de menschen geneert; maar ik verzeker je,” vervolgde hij, zijn vriend schier toornig aanzien: „dat ik niet zal rusten voordat ik het kooitje ontdekt heb waar dat paradijsvogeltje verblijf houdt. Je gezelschap amice, hoe dierbaar mij anders ook, kan ik daarbij missen, aangezien men à la recherche d'une beauté vlugger moet zijn dan mon cher Eduard.”

„Dank voor het compliment,” zei Eduard: „maar mij dunkt, dat het weinig pas geeft, om uit de kerk komende, een mooi meisje na te loopen. Wil jij je inspectietocht voortzetten, dan ga ik naar huis; wil je dien uitstellen, zoo ga met mij mee en drink koffie bij ons.”

De anders vrij bedaarde, doch thans zoo voortvarende August, bleef een oogenblik besluiteloos; doch het gevoel van vriendschap voor Eduard, aan wien hij werkelijk zeer gehecht was, onderdrukte weldra de begeerte om zijn nasporingen terstond voort te zetten, en met het vaste voornemen om zulks toch dienzelfden dag te doen, gaf hij zijn vriend het: „Fiat!” en gingen zij alzoo te zamen naar de woning van Eduard's ouders.

Het zal niet onnoodig zijn te vermelden, dat August Van Meer, als eenige zoon van deftige ouders, sedert drie jaren wees zijnde, bezitter van een aanzienlijk vermogen was. Zijn voorkomen was edel; levendige bruine oogen schitterden onder een hoog gewelfd voorhoofd; het zwarte krulhaar gaf iets vroolijks aan zijn uiterlijk, terwijl de eenigszins gekromde doch kleine neus, waaronder een paar ferme knevels boven een middelmatigen mond zetelden, een geheel volmaakte, dat niet zelden door het schoone geslacht met genoegen werd beschouwd en hem den bijnaam van le beau volkomen waardig maakte.

August Van Meer had weinige maanden geleden, als Meester in de beide Rechten, de Hoogeschool verlaten, en ofschoon het landgoed waar hij als kind bij zijne ouders de genoegens der jeugd smaakte, hem als zomerverblijf en uitspanningsoord dierbaar bleef, zoo had hij zich toch onlangs met der woon gevestigd in de stad waar zijn vriend Eduard Olman bij diens ouders inwoonde.

Door vriendschap verbonden, hadden August en Eduard te zamen aan de Hoogeschool gewerkt en te zamen de genoegens van het

studentenleven op een betamelijke wijze genoten. Het teedere punt der liefde had meermalen het onderwerp hunner gesprekken uitgemaakt, en, terwijl Olman zich spoedig verlustigde in de beschouwing van een lief doch alledaagsch gezichtje, en ook nu reeds sedert eenige maanden verloofd was met een meisje dat — wel aanvallig, maar geenszins schoon kon genoemd worden, zoo was Van Meer daarentegen zelden tevreden, en had meermalen verklaard: niet te zullen trouwen dan met een wezen, dat met zijn ideaal overeenstemde.

Dat ideaal had zich gevormd naar een gelithographieerde schoone, die tot het ameublement zijner kamer behoorde en steeds met bewondering door den jongeling werd beschouwd.

Mijn vrouw zal eene Victorine moeten zijn, had hij meermalen gezegd: zij streelt en betoovert; haar oog is zacht en vol ziel; haar neusje is zoo lief gevormd; hare lipjes zijn voor den kus geschikt; hare gitzwarte lokken golven zoo sierlijk; in één woord: vind ik geen Victorine, dan smoor ik de liefde voor de werkelijkheid en blijf la belle de ma chambre getrouw.

Het was natuurlijk dat Van Meer's drift, waarmee hij de schoone uit de kerk was gevolgd, zijn vriend eenigermate bevreemdde. Niet dat de eerste zich anders op wandelingen of in gezelschappen voor een lief gezichtje geheel onverschillig betoonde, neen — maar deze opgewondenheid was buitengewoon, en het was dus niet te verwonderen dat Eduard, toen de vrienden zich na het koffiedrinken alleen bevonden, tot August de vraag richtte:

„Maar zeg mij toch eens, was die schoonheid een Victorine?”

„Meer dan een Victorine, een engel is zij! Zoo je haar hadt gezien en waargenomen zooals ik, dan zou je mijn verrukking kunnen begrijpen. Het spijt me Eduard, dat je menschenvrees mij dat juweeltje uit het oog deed verliezen....”

„Maar wij kwamen uit de kerk!” viel Eduard in.

„Nu, nu, 't is voorbij;” sprak August weder: „Ik zal haar uitvinden, dat verzeker ik je, en dan.... *coute qui coute* wordt zij mijn vrouw!”

„Ei zoo!” hernam Eduard: „is dat zoo vast bepaald? Dat noem ik waarlijk romantisch. Een nadere kennismaking zal, dunkt mij, voor die groote zaak toch noodig zijn; slechts vluchtig gezien.....”

„De eerste blik is beslissend!” sprak August weder: „Je weet het Eduard, de Victorine is mijn ideaal! Ik heb het in dat meisje gevonden; en, wát zou mij in den weg staan!?”

„Wat —?” herhaalde Eduard langzaam: „Je vraagt wát? Kom, je gezond verstand moet op dit oogenblik wel aan 't wandelen zijn, als je niet beseft dat een levensgezellin iets méer dan schoon moet wezen. Hoor eens, je Victorine aan den muur is stom; deze — hoe zal haar stem, hoe zullen hare manieren zijn?”

„Bah! bah!” riep August levendig: „ik ken al die redeneeringen wel. Je vraagt: is zij lief, is zij zacht, is zij van goeden huize, heeft ze geld, ja zelfs, is zij niet verloofd? en wat al meer; waarop ik spoedig zal antwoorden: dat zij lief en goed en zacht moet zijn, omdat zij in de kerk zichtbaar geroerd was; ja, eens zag ik zelfs tranen in haar schoone oogen. Geboorte! — Och, wat zegt geboorte of aanzien; een liefvallige dochter uit den middelstand is ver te verkiezen boven een adellijke of trotsche nuf, terwijl ik aan kleeding en manieren toch wel bespeurde dat zij in den fatsoenlijken stand te huis behoort. Geld, bah! nogmaals bah! daar zal Van Meer geen voet voor verzetten. Ik bezit, — je weet het, middelen genoeg om een vrouw behoorlijk te onderhouden en genoeg te geven, terwijl, in het geval dat zij al verloofd was, ik me heel zeker een kogel door den kop zou jagen.”

„Of,” viel Eduard in: „je verstand zoudt hernemen, en je over dien zondigen inval ernstig zoudt schamen.”

„Fiat!” zei August glimlachend: „het zal zoo'n vaart niet nemen. Een galant laat zijne dame niet alleen uit de kerk naar huis gaan; is de zegen uitgesproken dan is hij aan hare zijde; zij was alleen, en dus”

„En dus,” hernam Eduard: „wanneer de galant, even als mijn Fanny, elders woont, dan”

„Dus — of dan!” riep August, half toornig: „spaar mij die filosofie. Bezwaren weegt men als ze er zijn. Een voorgevoel zegt mij, dat de levende Victorine de mijne zal worden, en Eduard, — dan trouwen wij op denzelfden dag.”

Na deze woorden namen de vrienden afscheid, en terwijl Van Meer zich naar de Breestraat spoedde, om zoo mogelijk de woning der schoone uit te vinden, zullen wij — hem vooruit — haar onbespied bezoeken, en slaan dus de eerste zijstraat van de Breestraat in; gaan eenige huizen voorbij; treden een kleine doch nette woning binnen; beklimmen de trap; openen de eerste deur aan de straatzijde, en vinden er het schoone meisje waarvan August ons vrij nauwkeurig het portret heeft geleverd.

Het kleine vertrek waarin wij haar vinden, is eenvoudig doch smaakvol gemeubeld. De net gebonden boekwerken in het openstaande kastje, pleiten mede voor den goeden smaak der eigenaresse. Zij leest. Waarin? — In den Bijbel. Zij is geheel vervuld met hetgeen zij leest; en zij leest van Jezus' lijden. Al lezende bewegen zich hare lippen, en hooren wij een zachtvloeiende stem de gruwelen uitspreken die eenmaal aan den grooten geloofsheld van Golgotha werden gepleegd.

„Amen!” zegt zij eindelijk iets luider, en voegt er deze woorden bij: „Hij leed geduldig, naar den wil van God.”

Het groote boek zien wij haar eindelijk dichtslaan en in het kastje bergen, waarna zij, weder plaats nemend, met de handen in den schoot, de voorbijgangers beneden zich schijnt gade te slaan, hoewel hare ziel met geheel andere zaken vervuld is.

— Helaas! zucht zij ten laatste bij zich zelve: waar ik mijne oogen ook wend, overal mag ik vreugde en levenslust aanschouwen, terwijl het in mijn ziel zoo somber en droevig blijft. O mijn God! waarom moet de schande mijn levensbloesems verstikken? waarom leef ik in den gevloekten staat die door de zonde schijnbaar noodzakelijk is; veracht door de wereld, levende van de vruchten der ongerechtigheid! Groote God! waarom hebt Gij mij nog schoonheid geschonken terwijl ze mij voortdurend een bron van vernedering moet zijn! Waarom.....

Doch zie, wat doet eensklaps een purperblos haar bleeke wangen kleuren? waarom trekt zij het bevallige kopje van het venster terug, en blikst zij even daarna, als steelsgewijze, nogmaals naar beneden?

Reeds drie malen had August Van Meer de geheele Breestraat aan de beide zijden langs geloopt, in de verwachting zijn schoone onbekende aan een der vensters te zullen ontdekken. Vruchteloos was de straatwandeling geweest, en zoo mogelijk door de teleurstelling nog ongeduldiger geworden, besloot hij ten laatste bij den wijkmeester een nader onderzoek te doen.

De wijkmeester vernam des jongelings beschrijving zijner Dame à la Victorine; doch wijkmeester zijnde zooals er wel meer zijn, kon hij den vrager geen bepaalde inlichting geven, maar besloot: „dat het mogelijk wel bij den deurwaarder kon wezen — zes huizen ver — daar, aan de overzij.”

Het ligt niet in ons plan om in het bijzonder te verhalen hoe Van Meer, de aanwijzing voor juist houdend, op de bedoelde woning toetrad, terwijl hij het woordje deurwaarder vluchtig overwoog; hoe hij aanschelde, en de verbaasde oude dienstmaagd die de deur opende, een gulden in de hand stoppend, in het verhoor nam; hoe hij op zijn vragen: of mijnheer niet een dochter, een nicht of logée in huis had, die er zoo en zoo uitzag, en of die weleens te spreken zou zijn; het bescheid kreeg: „dat meheer en de juffrouw maar als eenige mensies zonder kindertjes leefden, en dat er ook geen mens gelusseerd was, want och héchie, dat de juffrouw daar niemendal van hiel, ook al omdat alles zoo duur

was," enz., enz.; zoodat Van Meer, voor zijn gulden de zekerheid had verkregen, dat zijn ideaal hier niet te vinden, en hij bovendien nog even wijs was.

Verdrietig, en niet wetend wáar zich te wenden, had August voor ditmaal reeds besloten zijn onderzoek te staken, met het vaste voornemen evenwel, om het spoedig te hervatten, en wel zeker geen godsdienstoefening over te slaan in de kerk waar hij de schoone dezen morgen gezien had; toen hij, bij toeval of voorbedacht, de eerste zijstraat inslaande, en eenige huizen — nu als bij gewoonte — in het voorbijgaan van beneden tot boven beschouwend, eensklaps als versteend bleef staan, en bij den gesmoorden uitroep: „Zij is het!” een gelaat zag blozen dat, met dien blos, een werkelijke Victorine was.

Is het een waarheid, dat de liefde verblindt; niet zelden ook maakt zij dolzinnig. Van Meer, veeltijds bedaard en beredeneerd, had met zijn inspectie van de Breestraat op klaarlichten dag, reeds een staaltje van zijn blindheid of dolheid gegeven, en, ook nú verstoutte hij zich te ondernemen, 'tgeen hij in een kalmer oogenblik als dwaasheid zou hebben verworpen.

Vóordat hij nog recht wist wát te beginnen.... was de schel reeds overgegaan; de deur geopend, en vraagde hem een roodkop wat hij verlangde.

Van Meer gevoelde zich, toen die twee donkere kijkers op hem gericht waren, maar half op zijn gemak. Zich goed te houden was zaak, en den jongen vriendelijk op den schouder kloppend, zei hij zacht: „Zeg eens vriendje! is de dame die boven voor het raam aan de straat zit, je zuster?”

„Wie — Mies? — Wat zou dat?” zei de jongen.

„Wat het zou?” hernam Van Meer: „Ik wilde.... ik heb haar iets ter hand te stellen. Toevallig heb ik iets gevonden 't welk zij dezen morgen, uit de kerk komende, verloor. Zou ik niet....?”

„Wat raakt mij dat!” riep de jongen: „ga jij je gang maar. 't Is anders beter dat je 't niet weergeeft, want de malle nuf is toch al gek genoeg. Als ze ziet dat zoo'n baas haar de dingen nadraagt, dan zal ze nog heelemaal gek worden. Geef 't ding maar hier, dan zal ik het wel geven;” besloot hij, en grinnikte dat de oogen er van wegzonken.

„Hoor eens ventje!” hernam Van Meer, inwendig verwoed, maar uiterlijk bedaard: „zoo je mij bij je zuster wilt aandienen, of bewerken dat ze mij een oogenblik te woord staat, dan zal ik je een gulden tot belooning geven.”

„Eén!” zei de roodkop: „nu — als je er nóg een bijdoet.”

„Je bent een aardige snaak!” hernam August, die den rekel wilde te vriend houden: „Ziehier dan; maar doe nu ook terstond wat ik je verzocht heb.”

Zonder te bedanken, liep de jongen eenige trappen op, en riep op schellen toon: „Mies! kom 's af; d'r is 'n banjert voor je!”

Na deze woorden kwam hij rammelend met zijn guldens terug, en verdween zonder afscheid, door de nog openstaande voordeur.

Door deze onpoëtische inleiding tot zich zelven gekomen, gevoelde August het dwaze zijner positie. Wat te doen? Terugkeeren nu hij zijn ideaal gevonden had, nu hij onder hetzelfde dak met haar ademde? Neen! blijven en haar zeggen.... Wat?.... Hij wist het waarlijk niet; maar zeker is het, dat hij zich geweld moest aandoen om zich uiterlijk goed te houden, toen de rijzige gestalte van het schoone meisje zich boven aan de trap vertoonde, en, weldra tot hem genaderd, met de vraag: „Wat is er van uw verlangen mijnheer?” hem tot spreken noodzaakte.

Om zich te herstellen, begroette Van Meer de jonge dame met een diepe buiging, en herkreeg alzoo, in het bewustzijn harer tegenwoordigheid, aldra zijne vorige opgewonden stemming. Ras sloeg hij nu zijn levendige bruine oogen omhoog, en toen zij den zacht kwijnenden blik van het meisje hadden ontmoet, zweefde er een licht blosje over zijn edel gelaat, en verstoutte hij zich te spreken.

„Zeker zal het u bevreemden juffrouw!” zoo ving hij aan: „dat een jonkman die u voor de eerste maal ontmoet, u om een onderhoud durft vragen, dat over het geluk van zijn leven zal beslissen. Ik bid u....”

„Mijnheer!” viel het meisje, sterk blozend, den jongeling in de rede: „ik heb de eer niet u te kennen, en begrijp niet hoe een onderhoud met mij de beslissing van uw levensgeluk zou kunnen bewerken; daarbij: mijne ouders zijn niet te huis, en ik moet u derhalve verzoeken, zoo het een zaak van aanbelang geldt, dit onderhoud tot hunne terugkomst te verschuiven.”

De kieschheid van dit voorstel, met een zoo welluidende stem gedaan, trof August dermate, dat hij werkelijk een oogenblik besluiteloos bleef; doch — de afwezigheid der ouders was een te gewenschte zaak, om er geen partij van te trekken, en — eensklaps de schoone nabij komend, vatte hij haar fijngevormd handje, en sprak op hartstochtelijken toon: „Nee! — eisch niet dat ik mij in het onzekere van u verwijder. Ik zag u dezen morgen, en dat oogenblik blijft me gezegend; ik zocht, ik vond u, en thans — met een angstig kloppend hart vraag ik: Kunt u mij beminnen?”

Deze aanval op het teedere vrouwenhart was al te heftig geweest. August had niet berekend wat de gevolgen konden zijn; en men kan zich dus zijn verlegenheid voorstellen, toen hij het bekoorlijke meisje zoo wit als marmer zag worden, en bespeurde dat zij in bezwijming dreigde neer te vallen.

Wat te doen? — Haar in zijne armen op te vangen, was een natuurlijke beweging; doch — zonderling was hij te moede, toen

hij, in een vreemde woning, met het onbekende en bezwijmde meisje in zijne armen, zich geheel alleen en zonder eenige hulpmiddelen ter opwekking bevond.

Haar zachtkens op te nemen; een kamerdeur te openen, en het meisje in dat vertrek op een stoel te plaatsen, 't was spoedig verricht. Door deze beweging kwam zij eenigszins tot zich zelve, en, toen zij nu de schoone oogen opende en den jongeling naast zich opwaarde, ving zij met blijkbare krachtsinspanning aan:

„Ga van hier. Wanneer het lot van een ongelukkige u eenig belang inboezemt, verwijder u dan uit mijne tegenwoordigheid. Mij beminnen!” vervolgde zij iets zachter: „gij moogt het niet en zoudt het niet kunnen, vernederd en geschandvlekt in mijn eigen oogen en in die der geheele menschheid. Beminnen kan ik de mijnen niet. Mij te beminnen is zich schandvlekken. Nogmaals, verwijder u mijnheer! Wilt gij de schijnbare zielsrust van een ongelukkige niet geheel verstoren, laat dan af; ik ben een verworpenling der maatschappij.”

August Van Meer trilde. — Een verworpene, een geschandvlekte! dacht hij; maar het zielvol gelaat aanschouwend, waarop hij de reinheid meende te lezen, riep hij in vervoering: „Wat deert het mij, wat gij waart of nog zijt; wat gij worden kunt en zult, is mijn eenige gedachte. Uw woorden getuigen van de zuiverste beginselen. Zie mij voor u, schoonste der vrouwen! o zeg mij — wilt ge de mijne worden? Wilt ge uw lot aan het mijne verbinden? Beslis — Maar nee,” eindigde hij wat bedaarder: „zeg mij alleen, dat er eenige hoop bestaat; red mij uit de pijnlijke onzekerheid, dan zal ik voor ditmaal heengaan doch om spoedig terug te keeren.”

Op deze woorden volgde een kleine pauze. Vol beteekenis zag het bekoorlijke meisje den fieren jongeling aan; een glimlachje verspreidde zich over haar gelaat; langzaam rees zij op, en met de woorden: „U kunt mij niet beminnen,” schoof zij een groote gordijn terzijde, en den jongeling op de daarachter geplaatste voorwerpen wijzend, vervolgde zij: „Zie — de dochter van den scherp-rechter staat voor u; dit zijn de werktuigen van mijn vader. Zeg mijnheer, zoudt u Maria ... nú nog tot vrouw begeeren?”

Was het meisje bij des jongelings eerste woorden verbleekt, Van Meer's gelaat werd bij deze ervaring als zijn halsboorden zoo wit, en — met de verwarde uitroepen van: „Mijn God! de dochter van den b... — de dochter van den scherp-rechter! Ik vraag verschooning juffrouw; — ik dacht — ik wist niet —” en wat er verder over zijne lippen kwam, maakte hij een onbeduidend compliment, en verliet, als van den donder getroffen, het fel geschokte meisje — dat hem, met een overkropt gemoed en nogmaals zeer pijnlijk glimlachend, vertrekken zag.

August Van Meer verviel in een hevige en langdurige ziekte. Zijn vriend Olman verpleegde hem als een broeder. Van Meer's woorden waren echter gedurig zoodanig verward, dat Olman van zijn weervaren niet spoedig het rechte vernam maar, de zenuwachtigheid die August overviel wanneer zijn oog toevallig op de Victorine aan den wand bleef rusten, deed Eduard al spoedig besluiten de plaat te verwijderen. Eindelijk herstelde Van Meer, en ofschoon de herinnering aan dien noodlottigen Zondag hem immer bijbleef, zoo herkreeg hij toch weldra zijn vroegere opgeruimdheid, terwijl hij zelfs, een jaar later, op Eduard's bruiloft naast een meisje aan tafel was gezeten, waarmede hij — o mannelijke standvastigheid! — zes maanden daarna in het huwelijk trad.

En Maria, werd zij ook gelukkig? Wij hopen, ja — hiernamaals, want op de aarde bleef zij — de dochter van den scherprechter.

Als kind reeds met afschuw voor al wat wreed was vervuld, zag zij, door degelijke boeken, meer dan men verwachten kon, ontwikkeld, met deernis op de treurige betrekking van haar vader neer, welke betrekking reeds sedert ontelbare jaren in zijn geslacht van vader op zoon was overgegaan.

Om hare schoonheid door onbekenden belonkt en begluurd; veracht en vermeden door hen die de bediening van haar vader kenden, welke bediening haar zachtaardig karakter geenszins met het Evangelie kon vereenigen; bespot door hare betrekkingen om de dwaasheid harer begrippen, hoewel zij als kind hare ouders eerde, en, het moet gezegd worden, ook wederkeerig in vele opzichten liefde van hen ontving; ten huwelijk gevraagd door den handlanger van haar vader, dien zij inwendig verafschuwde, ofschoon zij zulks den gestrengen vader niet openbaren durfde, zoo, door Gods ondoorgrondelijken wil, geslingerd in een bestaan 't welk zoo geheel in strijd was met haar zachten aard, was het te verwonderen dat de schoone Maria zich diep ongelukkig gevoelde, en langzaam wegwijnde nadat haar opnieuw, door Van Meer's onberadenheid, zulk een gevoelige slag was toegebracht? — Dat zij ruste in vrede!

En gij, waarde lezer! wij vertrouwen, dat gij met ons zult wenschen en vertrouwen: dat de bediening van den bloedigen zwaarde, eerlang slechts in de herinnering zal bestaan, opdat geen dochter haar vader behoeft te verafschuwen, opdat geen mensch zijn broeder behoeft te vermijden, en opdat de straffen der wettige Overheid ten laatste, — op een andere wijze doeltreffend, — geheel den geest zullen ademen van het reine Evangelie der liefde.

En, Gode zij dank, sedert het schrijven dezer schets, is die wensch reeds sedert lang tot vervulling gekomen.

TWEË FAMILIES.

„Nancy, Nancy, wat doe je daar? Weet je niet meer wat ik zoo dikwijls gezegd heb; weet je niet, dat ik het lezen van zotte romans en al dat ijdel gesnor ten hoogste afkeur? Wat is dat nu weer voor een werk? Zeker....”

„1812. van Rellstab, lieve pa;” viel Nancy haar vader in de rede: „Louis Merdal heeft het me ter lezing aanbevolen. 't Is een geschiedkundig werk, tijdens Napoleon's strijd tegen Rusland.”

„Tegen Rusland! Wel dat is verregaandel!” riep de vader toornig: „Moet je daar nog van lezen! Geloof je dan je vader niet meer? Heb ik dan niet met mijn eigen oogen alles gezien wat daar is voorgevallen, en alles meegemaakt tot in Moskou toe; heb ik daar niet honderd malen van verteld: van het uitmarcheeren af, tot aan de retratte toe! Laat zien dat vod, en schaam je wat.”

„Maar papa....! zei Nancy, terwijl ze het boek gaf: „ik dacht....”

„Zwijg zeg ik je!” hernam de vader: „Bij insubordinatie ken je 't arrest. — Ha!” vervolgde hij, het boek even inziende: „daar hebben wij de leugens al: Bianka! — wie heeft er ooit van een Bianka in de Fransche armee gehoord? En hier: Boreslow, da's ook al gelogen! — Weg er mee, dat voddentuig behoort niet in de handen van eene kolonels dochter. Brei je kousen of zorg voor de fourrage, maar maak dat die miserable inkwartiering m'n huis uitkomt. Hoor je....”

Het gewicht der twee laatst gesprokene woordjes was Nancy al te goed bekend, om niet terstond het bedoelde boek terzij te leggen en zich, zonder verder een woord te spreken, naar de keuken te begeven.

Terwijl Nancy in de keuken een wakend oog over het middagmaal laat gaan, en de kolonel Reiger, maar half gemutst, naar den grooten vijver achter zijn woonhuis wandelt, om te zien of de eendeneieren al zijn uitgebroed, zullen wij onze lezers wat nader met vader en dochter bekend maken.

De kolonel Reiger was met zijn achttiende jaar als gewoon soldaat onder de vanen van den Franschen overheerscher Napoleon in dienst getreden. Uit minvermogende ouders geboren, en de jongste van acht kinderen zijnde, had' de wetenschappelijke opleiding van den jongen Reiger veel te wenschen overgelaten. Reeds vroeg had hij zich echter bij zijn jeugdige makkers door een

stouten aard onderscheiden, die, vereenigd met eerlijke goede beginselen, hem de liefde zijner speelnooten en later de achting zijner bevelhebbers waardig maakten.

In de veldslagen van Duitschland en Rusland was de dapperheid van den jongen krijgsmán ruimschoots gebleken, zoodat hij, na de laagste graden te hebben doorloopen, tot tweemaal toe op het slagveld werd bevorderd. Na Bonaparte's val nam Reiger terstond de wapenen voor zijn vaderland op en verwierf zich nieuwe lauweren. Tijdens de onlusten met België onderscheidde hij zich weder, en werd eindelijk op zijn vijfen zestigste jaar als kolonel gepensionneerd, en koos zich, met zijne — uit een driejarigen echt overgebleven eenige dochter, het landelijk dorpje O. tot woonplaats uit.

Als krijgsmán gewoon aan orde en tucht, was hij in de opvoeding zijner dochter niet van een gestrengheid vrij te pleiten, die de zachtaardige Nancy met kinderlijke onderwerping verdroeg. Gestreng was de kolonel, gestreng in alles, en gestreng jegens allen, maar tevens waren zijn degelijke beginselen door het ruwe krijgsmansleven niet verloren gegaan. Neen, Reiger was gestreng, maar rechtvaardig; somwijlen driftig, maar overigens goedhartig, en ofschoon hij zijne dochter geen opvoeding bezorgde die haar in hooge kringen zou kunnen doen schitteren, zoo had zij toch het noodige geleerd, 't welk haar in 't eenvoudig huiselijk leven te pas zou komen.

Bij den aanvang van ons verhaal was Nancy zestien jaren oud. Haar kopje was lief, ja zelfs mooi te noemen. Nancy was een brunette, had een rijzige gestalte en een stemmetje 't welk als voor den zang geboren scheen.

De wijze waarop wij met vader en dochter in het gehouden gesprek, hebben kennis gemaakt, heeft ons beiden van de minst gunstige zijde doen kennen: Nancy hoewel haar zulks verboden was, een roman lezend; den kolonel Reiger, grommend en uit zijn humeur. Wilt gij nu met beiden verzoend worden, volg ons dan in de eetkamer, waar vader en dochter het eenvoudig doch goed bereide middagmaal nuttigen.

„Zie zoo Nancy,” zei de kolonel, toen het gebed was geëindigd: „nu heb je weer een prijsje verdiend; die gebakken paling ziet er overheerlijk uit; van waar heb je dien?”

„Ik kocht ze dezen morgen van kromme Jaapje papa, hij had ze met den hengel gevangen. De stumpert wist er niet af te komen omdat het zootje voor het logement op den Berg te klein was.”

„En omdat je wist dat papa ze gaarne eet, heb je ze gekocht? Goed zoo; maar zeg mij eens, waarom toon je met zulke zaken, dat je me graag genoeg doet, terwijl ik van morgen moest ondervinden, dat mijn verbod om romans te lezen je weinig ter harte gaat?”

„Och beste papa,” antwoordde Nancy blozend: „ik zei u al

dat Louis Merdal mij de lezing zoo had aanbevolen. Toen ik onlangs op den Berg was, verhaalde ik hem hoe ú al die veldtochten, ook in Rusland, hebt bijgewoond; dat mij die altijd zoo veel belang inboezemen, en dat ik er nooit te veel van hooren kon. O! zei Louis daarop: dan kan ik je daar wel meer van laten lezen; en hij bood mij het boek aan dat u gezien hebt. Wél heb ik gezegd dat u op die soort van lectuur niet gesteld waart, maar Louis wist dit zoo behendig uit den weg te praten, dat ik er waarlijk geen zwarigheid in zag om het boek mee te nemen en te lezen. Ik dacht....."

„Nee Nancy,” viel de kolonel zijne dochter in de rede: „geen uitvluchten; je wist zeer goed, dat het verboden waar was, blijkens dat je het buiten mijn tegenwoordigheid zocht te lezen. Weet je waarom ik dat lezen van romans vooral voor jonge lieden zoo schadelijk acht, het is dat bedrieglijke, dat wegslepende der voorstelling. Een meisje dat in de romanwereld te huis is, zal gewoonlijk een slechte huishoudster zijn. Ik heb,” vervolgde Reiger, terwijl hij zich inmiddels de paling met salade goed liet smaken: „ik heb nooit, zoo ver ik mij herinner, zoo'n ding gelezen, maar 't is mij honderd maal verzekerd dat romans dweperige onnatuurlijke verhalen zijn. Men leest er beschrijvingen van menschen in, zoo schoon en zoo verheven als men ze in het dagelijksche leven zelden of liever nooit aantreft; dan leest men van booswichten en van schandalen die vooral jonge menschen niet moeten kennen; een en ander prikkelt de jeugdige verbeelding, zoodat men naar dat vreemde en onbekende begint te verlangen, zich met moeite in den eenvoudigen huiselijken kring kan voegen, en eindelijk geheel en al den lust verliest de plichten te vervullen die in de samenleving ieder voor zijn rekening heeft. Een voorbeeld Nancy: Heb je — om iets te noemen — zooeven van een prachtig feest en duizend lekkernijen gelezen, dan zal je het eenvoudige middagmaal niet zoo heerlijk smaken, als wanneer je in je gewone bezigheden met lust bent werkzaam geweest.”

„Maar lieve papa,” hernam Nancy: „Louis zei ook, dat het een geschiedkundig werk, en dus geheel iets anders, ja zelfs nuttig was.”

„Dat jonge heertje is een wijsneus,” hernam de kolonel: „Wat, geschiedkundig! 't is mogelijk dat de geschiedenis er tusschen is gehakt, maar dat geeft een verwarden boel; althans in de campagne van Rusland heb ik, zoo als ik zei, nooit van een chef gehoord die Bianka heette.”

„Maar lieve papa,” hernam het meisje met moeite een glimlach onderdrukkend: „Bianka is de naam van een jonge dame die....”

„Jonge dame of geen jonge dame!” sprak de kolonel, die 't zij. hij gelijk had of niet, ongaarne door zijn kind werd tegengesproken.

„ik heb er nooit van gehoord! In ieder geval is die Bianka een persoon der verbeelding, en als die in dat boek de hoofdrol speelt, dan zou je misschien nog op het denkbeeld komen, dat zij in de Russische campagne een der belangrijkste personen geweest is.”

„Welnu ik beloof u stellig papa, dat ik zulk soort van boeken niet meer lezen zal;” zei Nancy; en toen het middagmaal geëindigd was, en de kolonel verklaarde dat hij heerlijk gegeten had, noodigde hij zijne dochter tot een wandeling uit, waartoe het meisje gaarne bereid en weldra gereed was.

Louis Merdal, van wien Nancy reeds heeft gesproken, was de zoon van een bemiddeld rentenier, die met zijn vrouw en kinderen des winters in de residentie woonde, doch veeltijds de zomermaanden in Gelderland kwam doorbrengen, en dit jaar het fraaie logement op den Berg te O. tot zijn verblijf had uitgekozen. De twee andere kinderen van den heer Merdal waren dochters. Het oudste der beide meisjes, dat twee jaren jonger dan Louis was, heette Mathilde, en was vijftien jaar oud, terwijl haar jongere zuster Elvire, dertien jaren telde.

Om onze lezers met het gezin van den Heer Merdal wat nader bekend te maken, zullen wij ons naar het plein voor het logement op den Berg begeven, en zien wat daar voorvalt.

Het is er bijzonder levendig. Tien fraaie rijpaarden, waarvan er eenigen sierlijk zijn opgetoomd, worden door bedienden heen en weer geleid. De heer Merdal is met twee dames en een heer, op den achtergrond in gesprek. De twee dames zijn in amazone-kostuum; de eene is mevrouw Merdal, de andere hare vriendin en echtgenoot van den heer dien wij nog in het gezelschap opmerkten.

„Waar of de jongelieden nu blijven?” roept eindelijk de heer Merdal: „wij wachten al een groot kwartier. Black, ga eens naar binnen en roep den jongenheer en de dames.”

Black — een zwartje met kroeshaar en dikke lippen — maakt, met de handen op den grond steunend, een luchtsprong met de beenen, en zóo tweemaal buiteland, springt hij de stoep van het logement op, en verdwijnt. Na weinige minuten komt Black, die bijzonder vlug is, terug en zegt:

„De jonkheer is nok aan zich te kleed, en dié jonkjuvrouw Mathil' heeft nok ook zich niet klaar; en die jonkjuvrouw Elviertje niet vinden kan haar — ikke zeg maar zal, haar muts;” en na deze woorden, waarbij hij zich over den kroeskop heeft gestreken, klieven zijn beenen nogmaals de lucht, en bevindt hij zich weldra weer bij de heen en weer stappende rijpaarden.

„Dat wachten is om razend te worden!” herneemt Merdal: „Ik zal....” doch juist nu hij naar binnen wil gaan om zijn kroost tot spoed aan te zetten, verschijnen Mathilde en Louis, mede in rijkostuum, en vraagt de vader: „Waar blijft Élvire?”

„Zij kan haar hoed niet vinden;” antwoordt Mathilde: „Wij hebben alles nagezocht.”

„Wát, haar rijhoedje?” roept eensklaps mama Merdal: „O! dat zal ik je wel zeggen: het ligt op de bank in den koepel; ik zag het er van morgen nog; zij heeft het er gisteren zeker laten liggen.”

„Allons! Black!” zegt Merdal gebiedend; en Black die alles hoort en ziet, vertoont ons weder de positie der tegenvoeters, heeft spoedig den koepel bereikt, en komt binnen weinige oogenblikken met de — ikke zeg maar zal muts — aanloopen.

Spoedig is het vermiste voorwerp aan Elvire gebracht, en komt zij eindelijk bij de wachtenden op het voorplein. De twee oudere en de beide jongere dames zetten zich nu, door de heeren geholpen, in den zadel. Merdal, zijn vriend en Louis stijgen daarna mede op. Twee bedienden in livrei doen desgelijks, en terwijl Casper, na bekomen instructie van zijn meester, op een hoorn blazende vooruit rijdt, en Frits de achterhoede blijft uitmaken, draaft het gezelschap, in snellen draf en met luchtigen kout, de breede laan van het hôtelplein door, en verdwijnt al spoedig uit onze oogen.

De kolonel Reiger had zijn wandeling met Nancy verder uitgestrekt dan zijn plan was geweest. Al pratende waren vader en dochter aan een uitspanning in het D.sche bosch gekomen, waar de kolonel besloot een glas bier te drinken.

Inmiddels was het avond geworden, en daar het bijzonder zacht en lief in de lucht was, namen onze vrienden vóór de herberg plaats.

„Hoe kalm en heerlijk is het hier,” zei Nancy eindelijk: „Ik kan u niet zeggen papa, hoe mij hier altijd dat schoone en trotsche der prachtige eiken treft. Men wordt hier waarlijk goed gestemd. Mij dunkt ieder mensch moet hier wel zijn kleinheid tegenover den machtigen Schepper gevoelen.”

„Juist zoo m'n kind;” antwoordde de kolonel: „nú heb je recht gesproken. Zie, ik kom nog even terug op 't geen mij dezen morgen wat driftig maakte; je weet wel, het lezen van romans. Nog eens, het deugt niet; maar, wil je lezen, lees dan veel en trouw in het schoone boek der natuur. Voel jij je nu klein, lieve Nancy, in vergelijking van den grooten Schepper aller dingen, dan heb je Hem in je hart vereerd, en het zal je aansporen om dien

goeden Gever meer en meer lief te hebben; dat wil zeggen te leven naar de reine zuivere inspraak van je hart."

„Die gedachte kwam zooeven ook bij mij op lieve papa;” hernam Nancy: „En wat hebben wij dorpsmensen toch veel voor bij de stedelingen, daar dat schoone boek der natuur zoo altijd voor ons open ligt."

„Wel hen,” sprak de kolonel weder: „die niet, zooals velen helaas! het boek voor zich zien opengeslagen, maar er nooit bepaald de oogen op vestigen; met andere woorden: die de schoone schepping niet alleen tot een oord hunner genietingen maken, maar ziende op hare schoonheid, door haar tot den eeuwigen grooten Schepper worden heengeleid."

Niet lang na dit gesprek, terwijl het inmiddels al donkerder geworden was, klonk er eensklaps hoorngeschal in de verte.

„Wat mag dat wezen?” riep Nancy; maar weinige oogenblikken later vond zij het antwoord op hare vraag in hetgeen wij verder zullen verhalen.

In gestrekten galop kwam Casper, de bediende van den heer Merdal, die zooals wij zagen de voorrijder was, het plein voor de herberg opjagen. Casper deed nogmaals den hoorn schallen dat het bosch er van weergalmde; sprong toen van het paard; bond het aan een daarvoor bestemd hekwerk; nam fluks eenige papieren lichtballons uit een valiesje dat achter op zijn paard was bevestigd; ontstak de kaarsen die er in waren; hing de ballons met den meesten spoed aan de takken der boomen vóór de herberg, en was juist gereed toen het hem volgende gezelschap mede kwam aanrennen. Het was een vreemd schouwspel waarvan de kolonel en zijne dochter nu getuigen waren. De liefelijke schemering, vervangen door het lichtgeflikker der veelkleurige papieren ballons; de ernstige stilte, afgebroken door het rumoer der te paard gezetene heeren en dames; het gehinnik der dieren, het geblaf der honden die den stoet hadden gevolgd; het ontkurken van flesschen; het geklink der glazen — in een woord alles leverde zulk een contrast op met de statige rust van nog slechts weinige minuten geleden, dat de kolonel en zijne dochter sprakeloos bleven toezien, totdat Nancy eindelijk fluisterde: „’t Zijn de Merdals, maar zij herkennen ons niet."

„Des te beter,” sprak de kolonel: „je weet wel dat ik niets op hun kennis gesteld ben, en ofschoon wij door een toeval met hen bekend zijn geworden, zoo is het mij lief indien zij ons maar stil met rust laten, want die levenswijze bevalt me niet."

„Loop naar den d.....!” riep nu eensklaps de heer Merdal, zoodat de kolonel en zijn dochter verschrikt opzagen: „Wien meen je wel, ellendige kerel, dat je voor hebt! Denk je dat ik dat schrale wrange vocht voor wijn wil slurpen? Geef anderen wijn, of je krijgt geen cent, en je ziet me niet meer terug."

De waard keek bedremmeld vóór zich, doch dewijl zijn gast nog eenige vloeken uitstiet, ging hij zijn woonhuis binnen, en kwam al spoedig met een paar flesschen beteren wijn terug.

De wijn, die door den heer Merdal, schraal zuur vocht was genoemd, werd nu, — voor zoo verre de glazen er nog mee gevuld waren, op den grond uitgegoten, en ofschoon de kolonel meermalen bij Stuijer, zoo heette de waard, met veel smaak een glas van dat soort gedronken had, zoo moest hij thans zien dat het roekeloos werd vermorst, en hoorde hij nog de jongste der dames te paard aanmerken: dat papa gelijk had, want dat die wijn „beroerd zuur was.”

Beroerd! is dat een woord dat past in den mond van een jong meisje! — dacht Nancy: ik had zoo iets van de kleine bevallige Elvire niet verwacht.

De nieuwgeschonken wijn werd, hoewel niet best, althans iets beter gekeurd. Er werd opnieuw geklonken en gedronken, terwijl de kolonel die met zijne dochter op den achtergrond in het duistere zat, gelukkig niet werd opgemerkt.

Nog geruimen tijd duurde de luidruchtigheid op het plein bij de herberg voort, totdat eindelijk de heer Merdal een teeken gaf, waarop de lichtballons werden afgenomen; de verdere voorbereidselen voor het vertrek gemaakt werden; Casper opnieuw den hoorn deed schallen, en met een kleine lantaarn, — zooals de heeren er elk eene hadden — op de borst bevestigd, in den zadel sprong, weder vooruit reed, en ook weder door den stoet werd gevolgd.

Het hoeft gekletter verloor zich langzamerhand in de verte. Het landschap werd rustig en stil als te voren; de maan verrees met zachten glans; de kolonel betaalde zijn vertering, en keerde met Nancy huiswaarts, en — dacht onder 't voortgaan: Arme kinderen wier ouders niets hoogers en beters kennen dan weelde en genot, en hen met zich voeren in een stroom van genietingen, welke genoegens slechts voorbijgaand en nimmer bevredigend zijn!

Acht jaren zijn er voorbijgegaan. Veel is er in dien betrekkelijk korten tijd gebeurd. De kolonel Reiger woont niet meer op zijn klein doch lief landgoed te O. Hij woont in de hoofdstad. Hoe! — heeft hij die schoone oorden waarin hij zoo veel behagen schepte, kunnen verlaten om er het stadsleven voor te ruilen? Ja; en zelfs zijn Nancy heeft de vrije natuur waarin zij zoo gelukkig was, voor het stadsleven gaarne prijs gegeven. Waarom? — Omdat Nancy sedert twee jaren is gehuwd met een man dien ze als braaf en goed leerde kennen, die niets vuriger wenschte dan het lieve

meisje zijn gade te noemen, en dien ze thans innig als haar dierbaren echtvriend bemint. De oude kolonel wilde liever van de schoone oorden dan van zijn kind scheiden, en daarom woont hij bij zijn schoonzoon en dochter in de Amstelstad.

Nancy's echtvriend heet Volbrecht en is een welgesteld dokter.

Acht jaren zijn er verlopen.

De heer en mevrouw Merdal reizen des zomers niet meer naar schoone streken om er op hunne wijze te genieten. Vijf jaren geleden, in een naburig land voor eenigen tijd verblijf houdende, werden zij kort na elkander door een heerschende ziekte aangetast, die hen ten grave sleepte. De drie weezen jammerden en klaagden, maar droogden ook spoedig hunne tranen, en vergaten weldra de ouders, die hun toch zoo veel genoeg hadden verschaft.

De voogden der minderjarigen besloten, Louis, die toen reeds twintig jaar oud was, maar behalve in romans slechts weinig gestudeerd had, op het kantoor van een hunner te plaatsen, opdat de jongen nog eenmaal een nuttig lid der maatschappij zou worden, terwijl één dier voogden, de toen achttienjarige Mathilde, en de ander de zestienjarige Elvire tot zich nam.

Het vermogen dat de heer Merdal had nagelaten, bleek den voogden veel kleiner te zijn dan zij, te rekenen naar de onbeperkte levenswijze van den overledene, verwacht hadden.

Louis scheen geheel ongeschikt voor zijn werk. Het lezen van romans was en bleef schier het eenige wat hij, — zelfs aan den lessenaar — verrichtte, en wanneer hij vrij was, dan zocht hij vermaken op die hem rondom in de schulden brachten.

Acht jaren zijn er verlopen. Louis Merdal, die nu sedert twee jaren zijn ouderlijk erfdeel in handen heeft gehad, leeft, in spijt van de ernstige raadgevingen zijner voormalige voogden, als een ware deugniet, en gelijk zijn vermogen weldra zal zijn uitgeput, zoo zullen ook zijne krachten niet lang meer tegen het losbandige leven bestand zijn.

Mathilde is nu drie jaren geleden gehuwd, en met haren echtgenoot naar Oost-Indië vertrokken, zoodat wij haar uit het oog verloren. Elvire is voor ruim dertien maanden mede in het huwelijk getreden. Haar echtgenoot, de advocaat Braamveld, bemint zijn jonge gade hartelijk teeder.

Ziedaar dan den toestand geschetst waarin wij acht jaren later eenige menschen, waarmede wij in de vorige bladzijden vluchtig kennis maakten, weder aantreffen.

Braamveld bewoont een fraai huis op een der voornaamste grachten. Volbrecht heeft een goede woning in een der drukste straten.

Het was een koude winterdag; de wind joeg een fijne jagsneeuw langs straten en grachten. Wie niets buiten zijne woning te doen had, bleef te huis, of die er uit moest en het betalen kon, nam een vigilante.

Dewijl het buiten zoo guur is, gaan wij liever het sierlijke huis binnen waarin, zooals reeds gemeld werd, de heer Braamveld met zijn jonge gade woont.

Weinig moeite kost het aan onzen wensch te voldoen, want de meid, die zonder weten van mevrouw naar een harer bekenden is gelopen, heeft voor 't gemak de voordeur maar open gelaten. — Na de breede gang te zijn doorgestaan, treden wij een groot en traai gemeubileerd vertrek binnen, en ontdekken er twee personen. Het zijn de echtgenooten Braamveld.

De jonge vrouw, die wij Elvire blijven noemen, schijnt zeer ontevreden; haar echtgenoot rookt een sigaar; staart in het turfvuur, en fluit eindelijk een studenten-deuntje.

„Hou toch op met dat ellendige fluiten;” roept eindelijk Elvire: „Geef antwoord; je maakt me razend!”

„Razend moet je nooit worden vrouwtjelief,” spreekt de echtgenoot: „vooral moet een vrouw altijd kalm maar nooit driftig zijn.”

„Kalm! kalm!” roept Elvire weder onaardig: „En meen je dan dat ik nog langer zoo naar je pijpen wil dansen? Werd ik daarom je vrouw, om nog meer geringeloorde te worden dan mijn voogd het deed! Ik bedank, ik pas er voor! Ik heb mijn eigen wil, mijn eigen.....” maar hier moest Elvire ophouden met spreken, dewijl zij door een nare hoestbui overvallen werd.

„Elvire, Elvire,” zegt Braamveld weder: „moet je nu zelve niet zeggen dat ik gelijk heb? Geloof me lieve vrouw, het bal is je niet dienstig; zorg in de eerste plaats voor je gezondheid, om mijnentwil en om onzen besten Albert.”

„Het is wat liefs!” herneemt Elvire, nadat de hoestbui voorbij ging: „Is dit het gelukkige leven dat je mij hebt voorgespiegeld! Beroofd van mijn vrijheid, eeuwig in huis te moeten suffen! Heb ik mij, vóór dat Albert geboren werd, niet reeds zoo veel genoeg moeten ontzeggen, omdat jij het wilde. Moet ik nu weer, om aan je grillen te voldoen, een mijner liefste vermaken opofferen!? Wat deert het of ik een weinig verkouden ben. Je weet immers dat ik de uitnoodiging heb aangenomen; wij kunnen het niet meer afzeggen.”

„Dat aannemen was buiten mijn weten;” spreekt Braamveld: „In één woord, ik ontraad — neen — ik verbied het je ten strengste. Omdat je de uitnoodiging hebt aangenomen, zal ik mij, hoe ongaarne ook, getroosten er heen te gaan, maar het is mijn plicht voor je gezondheid te waken.”

„Waken! waken!” herhaalt Elvire, terwijl haar de tranen in de oogen komen: „Het is een bewaken alsof ik je gevangene ben.

Is dát het geluk dat ik mij als kind had voorgesteld, toen ik vrij en vroolijk kon rijden en gaan waar ik wilde. Toen ik met mijn schimmel door de bosschen rende, toen ik....." maar Elvire blijft weder steken, dewijl zij door het hoesten verhinderd wordt voort te gaan.

De echtgenoot zwijgt. Nauwelijks is de hoestbui evenwel voorbij, of Elvire hervat: „O! wat was ik gelukkig, en wat ben ik nu! — Eeuwig door je gedwardsboomd te worden; eeuwig als een klein kind te worden verboden — doe dit niet en doe dat niet! Het is een slavernij die mij maar al te zeer tegen de borst stuit. Ach! waarom ben ik niet altijd kind gebleven!" En, na deze woorden begint de jonge vrouw recht kinderachtig te weenen.

Helaas, Elvire's tranen hadden op den liefhebbenden, maar toch te zwak liefhebbenden echtgenoot een verkeerde uitwerking. Braamveld zag zijn beminde jonge vrouw weenen, hij zag tranen over hare schoone wangen rollen, en de gedachten: Ik kan die tranen drogen; haar genoegen is in mijne hand; wanneer zij zich voor koude in acht neemt en zich wat warm wil kleeden dan zal het geen kwaad doen..... die gedachten deden hem toegeven, en, toen eindelijk na de woorden: „Welnu lieve, als je niet te veel danst en maar voor je dierbare gezondheid zorgt, dan zeg ik geen nee meer;" het schoone vrouwtje hem om den hals viel, toen voelde hij zich weder zoo recht gelukkig in haar bezit. Doch helaas, het was een voorbijgaand geluk, want, Elvire's geluk lag niet in het bezit van haar echtvriend en een vriendelijk te huis; lectuur en opvoeding hadden haar onvatbaar gemaakt voor het ware huiselijk geluk, dat — der stille tevredenheid.

Het was buiten koud en de advocaat Braamveld reed met zijne Elvire des avonds naar het bal.

Ja, het was buiten koud, bitter koud.

De klok van den munttoren had juist het voorslag van middernacht doen klinken. De met sneeuw bedekte straten der groote stad, waren genoegzaam ledig, en de winkelhuizen gesloten. Donker was het, en het zou geheel duister zijn geweest, zoo niet de gaslichten door den sluier van jachtsneeuw hadden heengedrongen.

Eenzaam en nàar was het buiten, en toch, waart gij er geweest, dan hadt gij al spoedig een jong mensch ontwaard die, althans op eenigen afstand gezien, slechts langzaam naderde.

En ja, de jongeling die met onzekere schreden in de sneeuw vooruitkwam, verdiende wel een meelijdenden blik. Zijn gelaat, voor zoo verre het te onderscheiden was, droeg de zekere sporen van verval en uitputting, zijn oogen stonden flauw en beneveld,

terwijl een wond aan het voorhoofd vermoeden deed dat hij gevallen was.

Hoe meer hij naderde, hoe meer het ook te zien was dat de bedoelde persoon in beschonken toestand verkeerde.

Waggelend en suizelend vervolgde de jongeling zijn weg. De straat die hij uitkwam, bracht hem bij eene gracht, terwijl de sluis welke daarover naar de andere zijde voerde, hoog en de helling tamelijk glad was. Nog eenige schreden waggelde hij voorwaarts; toen verloor hij zijn evenwicht, gleed uit, en sloeg jammerlijk achterover. Daar lag de ongelukkige. Zijne pogingen om weder op de been te komen, waren vruchteloos en vermeerderden zelfs het gevaarlijke zijner positie, want, met iedere poging gleed hij al nader en nader aan den kant van den grachtswal. Nog eenige pogingen, nog eenige Gode onteerende uitboezemingen, en een pijnlijke kreet vermengde zich met de twaalf slagen van den munttoren. In de diepe, thans bevrorene en met sneeuw bedekte gracht, was de ongelukkige neergevallen en lag er overgelaten aan zijn rampzalig lot.

In den avond van denzelfden dag waarin wij ons reeds verplaatsten, zag het er in de woonkamer der familie Volbrecht zeer gezellig uit.

De oude kolonel zat in een leuningstoel bij den haard, en rookte zijn duitsche pijp. Nancy, zijn beminde dochter, nam den dienst aan de theetafel waar, terwijl zij zich verder met eenig naaiwerk onledig hield; Volbrecht, tegenover zijn schoonvader gezeten, las uit de Haarlemsche Courant de belangrijkste nieuwstijdingen voor, welk voorlezen niet zelden werd afgebroken door een vroolijk gekraai van een vierde persoontje, dat, dertien maanden oud, zich op den grond al kruipend en rollend met een rammelaar vermaakte.

„Zie zoo!” sprak Volbrecht ten laatste: „dát weten we alweer; nu nog het belangrijkste voor mijn wijfje.” En na een lief toestemmend knikje van het vrouwtje, las hij de geboorte- en doodsberichten.

„Ja ja, dat laatste, daar gaat het met ons allen heen;” zei de kolonel, toen Volbrecht het blad dicht vouwde:

„Geboren worden en — sterven; het laatste is een onbetwistbaar gevolg van het eerste. Zoo dikwijls als ik die berichten lees of hoor lezen, dan denk ik: Reiger, man, je tijd loopt ook zoo zachtjes aan heen, maak maar dat je de bagage klaar hebt, want met den grooten Generaal daar boven valt niet te spotten. Ja, Hij is met mij al zeer genadig geweest dat Hij me hier nog zooveel vreugd heeft geschonken, maar.....”

„Och! lieve papa,” viel Volbrecht's jonge gade in: „doel niet op dat droeve heengaan; wij zijn nog zoo recht gelukkig te zamen, en dat denkbeeld van scheiden maakt zoo treurig.”

„En toch is het goed dat wij er veel aan denken en er veel over spreken;” hernam de kolonel: „Menschen die het denkbeeld van sterven zoo ver van zich zoeken te verwijderen, kunnen op aarde nooit recht gelukkig zijn. Telkens wanneer zij er, op een toevallige wijze, aan herinnerd worden, voelen zij zich onaangenaan geschokt, en met de jaren neemt de vrees voor dien aanrukkenden vijand meer en meer toe; daarom, maakt men zich in jonge jaren met het denkbeeld van heengaan vertrouwd, dan verheugt men zich ook in iederen dag die ons wordt geschonken, en gaat men het einde met kalmte te gemoet.”

„Zoo is het,” sprak Volbrecht: „maar toch papa, God geve, dat wij hier nog lang te zaam mogen blijven.”

„Het zij zoo!” zei de kolonel: „mits zorgend, dat we ten allen tijde voor den grooten afmarsch gereed zijn. Hier te leven zooals het behoort; ons genoegen te vinden in degelijke zaken, en de ijdelheden der wereld te minachten, ziedaar wat we te doen hebben, dan zal ons het nieuwe kwartier daarboven niet vreemd, en de bewoners er van zullen onze kameraden zijn. Ja.” besloot hij: „denk er met je lievelingen aan: de goede zaden in jeugdige harten gestrooid, geven rijke winsten én voor dit én voor het toekomstige leven.”

Nog eenigen tijd werd het gesprek, onder het genot van een goed kopje thee, alzoo voortgezet; eindelijk begaf de dokter zich naar zijn studeervertrek, en terwijl Nancy zich met de verzorging van haar kleine bezig hield, dacht de oude kolonel aan vervlogene jaren, aan jeugd en ouderdom; dankte God in stilte voor het geluk dat op den ouden dag zijn deel was, en las eindelijk het 180ste der Evangelische gezangen. Ten tien uur nuttigde het gezin een eenvoudig avondmaal, en om half elf begaf men zich naar bed ten einde des anderen daags weer bijtijds te kunnen ontwaken, want — de morgenstond heeft goud in den mond.

't Is een naar gevoel in den eersten, den meest verkwikkenden slaap te worden gestoord; en toch, de geneesheer staat er ten allen tijde aan bloot. Ook in den nacht waarin wij ons reeds verplaatsten, was zulks met dokter Volbrecht het geval.

Het halve uur na middernacht had reeds geslagen, toen er hevig aan de huisschel werd getrokken. Volbrecht, die door gewoonte spoedig ontwaakte, sprong fluks ten bedde uit, en al spoedig het raam opschuivend, riep hij naar beneden:

„Wie is daar?”

„Wij hebben hier een jong mensch die dadelijk uw hulp behoeft;” was het antwoord.

In weinige oogenblikken was de dokter geheel gereed, en opende weldra de voordeur, om aanstonds hulp of raad te kunnen verschaffen.

Droevig was het tooneel dat zich nu aan zijn oogen vertoonde: Twee nacht- of ratelwachts hadden een jong mensch voor zich op de stoep gelegd, terwijl een hunner diens hoofd ondersteunde. Het was de jongeling in wien wij den beschonkene herkennen, die van den wal in de bevrozene gracht gestort, toevallig ontdekt, er met moeite was uitgehaald, en nu bewusteloos, zoo niet erger, voor des geneesheers oogen nederlag.

„Het schijnt al erg met hem gesteld te zijn;” zei de nachtwacht die den jongeling ondersteunde: „Wij vonden het geraden terstond bij u aan te gaan, omdat, zoo er redden aan is, er zeker spoedig hulp moet wezen.”

Met weinige woorden was de dokter nu bekend gemaakt met hetgeen de nachtwachts van den jongeling wisten. Volbrecht beschouwde den lijder vluchtig; gebod toen dat men hem binnen zou brengen; en, op de rustbank in het spreekkamertje gelegd, onderzocht hij hem zeer nauwkeurig; deed hem spoedig een lating ondergaan; hield hem een reukfleschje onder den neus, en zag tot zijne blijdschap dat de lijder de oogen opende.

En ja! hij opende de oogen; zag met doffe blikken rondom zich, en sprak toen nauwelijks hoorbaar: „O! — ik voel het — ik sterf! — God — vergeef mij!? — Verwaarloosd in — de jeugd! Zegt het menschen, — zegt het aan — mijne zusters. — Verge-ving! — verge-ving” maar hij kon niet verder spreken, en op de spoedig geuite vraag van den dokter: „Wie zijn uw betrekkingen?” hoorde hij nog op flauwen toon den naam van: Braamveld lispelen. En, — nóg eene pijnlijke trekking, en Louis Merdal was niet meer.

Louis Merdal was niet meer. De jongeling die in zijn kindsche dagen niet aan orde en tucht was gewend, die in zijn handelingen was vrijgelaten en niet op het pad van godsvrucht en deugd was geleid, die jongeling was later van kwaad tot erger vervallen en boette nu zijn losbandig leven met een vroegtijdigen dood.

Dokter Volbrecht stond als verstaand. Zijn Nancy had hem vroeger meermalen van de familie Merdal en van hun levenswijze verhaald. Later had hij somwijlen den jongen Merdal bij diens voogd ontmoet, maar zou nimmer in den verminkten en thans zoo ellendig omgekomen jongeling, den persoon van Louis Merdal herkend hebben.

Slechts weinige minuten waren er noodig om een boodschap naar

Braamveld's woning te zenden, met dringend verzoek, dat de advocaat om eene zaak van groot belang ten spoedigste verschijnen zou. De bode kwam terug, doch met de tijding: dat de familie naar het bal bij den heer Van K. was, maar dat zoodra mijnheer te huis kwam, hem de boodschap zou gedaan worden.

Het bal bij den heer Van K. duurde tot laat in den nacht, of wel tot vroeg in den morgen. Drukte en vroolijkheid heerschten er in de ruimste mate, en wel verre van haar belofte te houden, danste de jonge mevrouw Braamveld onvermoeid; danste — terwijl het voor haar gezondheid nadeelig was; danste — terwijl haar eenige broeder zijn losbandig leven met een vroegen dood betaalde.

Maar immers zij wist het toch niet, dat hij in dezen nacht zoo rampzalig zijn einde zou vinden; zij..... Halt! Zij wist het niet; doch zij wist het maar al te goed, dat hij een ellendig losbandig leven leidde; zij kon maar al te wel weten, dat hij alzo voortgaande, zijn verderf tegemoet snelde. Neen, ijdelheid en lichtzinnigheid hadden haar verblind; om den broeder had zich de zuster niet bekommerd. — En nu, hij was gestorven, en zij — zij zocht haar vermaak, ten koste van zich zelve, ten koste van echtvriend en kind.

Het bal was geëindigd. De koetsen rolden over de met sneeuw bedekte straten huiswaarts.

„Phu! het is hier om te stikken;” sprak Elvire, terwijl zij het portierglas naar beneden liet.

„Foei lieve,” riep Braamveld: „doe dat toch niet. Je bent nu zoo warm, en de nachtlucht is koud.”

„Lieve hemel, wat zou dat!” hernam Elvire: „Vroeger maakte ik des nachts wel andere toeren. Hé, dat is heerlijk, zoo'n koeltje doet goed!”

„Maar de gezondheid!” zei de al te toegevende echtgenoot.

„Och bah! begin je alweer,” hernam Elvire: „met die eeuwige gezondheid; ik ben geen kind meer!” En Braamveld was te zwak om te gebieden, en de verhitte Elvire bleef voor het geopende raampje de koude opvangen die haar — zij meende het — zoo goed deed.

Zie de ijdele vreugde der wereld maakt niet vroolijk, zij maakt korzelig, zij maakt weerspannig.

Braamveld vernam bij zijn tehuiskomst, van de half slapende dienstbode, volstrekt niets van de tijding die er omtrent zijn jongen zwager gekomen was. Van des dokters huis kwam 's morgens opnieuw de boodschap, en toen Braamveld zich daarna aanstonds gereed maakte om er heen te gaan — toen moest Elvire te bed

blijven, want de borst was haar als toegeschroefd, en het hoesten was akelig om aan te hooren.

Intusschen was dienzelfden morgen het lijk van den jongen Merdal vroegtijdig naar diens kamers vervoerd. Volbrecht deelde den advocaat behoedzaam de zaak mede, en deze, niet weinig ontsteld, nam na eenige bevelen te hebben achtergelaten, den geneesheer met zich, teneinde naar zijn jonge vrouw te zien en haar, zoo behoedzaam mogelijk, het treurige nieuws mede te deelen.

Louis Merdal was het slachtoffer zijner lichtzinnigheid geworden. Elvire, zijne zuster, lag ten gevolge derzelfde ondeugd op het ziekbed, dat, zooals de dokter heimelijk vreesde, wel haar sterfbed kon worden. — Haar sterfbed! — Neen haar sterfbed werd het niet, en — almeê ten bewijze dat ook dokters zich wel eens kunnen bedriegen, herstelde Elvire.

De trouwe zorg van dokter Volbrecht, de liefderijke verpleging van haren echtgenoot, redde met Gods hulp, de kranke als het ware van den rand des grafs. Zij herstelde, en toen zij later het verschrikkelijke lot vernam 't welk haren broeder had getroffen, en zij zijn laatst gesprokene woorden hoorde herhalen; toen zij van een ziekbed was verzezen 't welk zij zelve niet had gedacht hersteld te zullen verlaten; toen zij haren echtvriend en haar schuldeloos knaapje daar zoo innig gelukkig voor zich zag staan, toen gevoelde zij, dat er, om waarlijk gelukkig en tevreden te zijn, iets anders noodig is dan de genietingen die voorbijgaan en overprikkelen; toen dankte zij God, dat Hij haar nu geleerd had 't geen hare ouders verzuimd hadden, en prentte zij haar kind en de beide kinderen die God haar later schonk, de lessen in welke vervat zijn in deze woorden: „Heb uwen hemelschen Weldoener lief; geniet Zijne gaven met mate, en beoefen vlijtig datgene 't welk u hier tot nut en hier namaals tot eeuwig heil kan worden.”

Het treurige uiteinde van Louis Merdal, trof Nancy Volbrecht zeer. Zij toch had den schoonen knaap voorheen niet onaardig gevonden; maar, dankbaar omarmde zij haar dierbaren vader — hij had haar opgevoed met ware liefde, en vatbaar gemaakt voor stilten vrede en wezenlijk geluk.

Toen er een paar dagen na de begrafenis van den jongen Merdal waren verlopen, en de oude kolonel met zijn Nancy nog eens van de vreemde opvoeding der rijke Merdals sprak, toen zei de oude heer, terwijl hij zijn kleinen Pieter op de knie deed rijden: „Daar zou een schoon en leerrijk verhaal van te schrijven zijn Nansje.”

En Nancy, het aardige vrouwtje, zag den braven vader zacht glimlachend aan, en fluisterde hem toe: „Dus als mijn lieve Pieter groot is papaatje, niewaar, dan zal hij wêl een verhaal mogen lezen, als het maar schoon en maar leerrijk is.”

EEN WINTERAVOND.

't Is winteravond; een buitengewone winteravond. De menschen die zich op straat bevinden, loopen allen zoo bijzonder haastig, alsof ze bang zijn te laat te zullen komen.

De groote torenklok broemt juist het achtste uur na den middag; de gas vlamt helder in de straatlantaars, maar, 't is alsof de ontelbare hemellichtjes dat kunstlicht bespotten, zoo kringelen en flikkeren zij.

Ginds, aan 't einde van 't plein, ziet ge daar dat groote gebouw? Hoor.... orgeltonen klinken u in de ooren. Volg mij, wij zullen er binnengaan.

Indrukwekkend! — Die hooge gewelven; dat geheimzinnige licht, kampend met de duisternis in de tempeldiepten; dat orgel, zoo majestueus, en het beeld van den gewijden harpenaar daarop geplaatst; die hooge kruisramen — indrukwekkend! maar.... 't is ook het Heiligdom waarin het schepsel den eeuwigen Schepper dient.

Aandoenlijk! — Die honderden daar vereenigd; allen zwigend. Slechts één die spreekt. Van Wien? Van Hem die licht schonk en leven, en kracht en welvaart, en beproeving en troost.

Aandoenlijk! — Allen, zooals zij daar zijn gezeten, ze buigen met den spreker het hoofd; hunne harten zeggen: „ja en amen” op de verootmoedigende, en schuld belijdende, en vergeving smee-kende, en trouw verzekerende woorden, die de leeraar — in den geest op de voetbank des Heeren geknield — tot Hem, den Vorst van hemel en aarde opzendt.

Gewis! tranen in aller oogen. Voorzeker! fel bonzende harten in aller boezem. Onbetwistbaar, het lied door allen aangeheven: één biddende gelofte:

Ik zie mijn tijd daar henen snellen,
O Heer van tijd en eeuwigheid!
Leer mij mijn oogenblikken tellen,
En houd mij tot Uw komst bereid:
Elk stipje van mijn levenstijd
Zij U geheel alleen gewijd!

Eén zin der liefde. Eén wil ter bekeering. Eén bede om heiligmaking. Eén zin, één wil, één bede.... op.... oudejaarsavond?

Ik weet zeker, waarde lezer, dat mijn grootvader in de dingen die het hoogere betroffen, geen ongeloofige was, maar toch weet

ik, dat hij, bij vele zaken die hem werden voorgesteld, de woorden: „het is te wenschen,” of „wij zullen zien,” ten bescheid gaf.

't Mag koel, ja koud klinken, maar onverstandig was het niet, althans, ik geloof zulks, daar men mij meermalen verzekerde dat mijn grootvader goed zijn verstand had.

Een zin, één wil, één bede op oudejaarsavond; mijn grootvader zou gezegd hebben: „het is te wenschen,” en wij.... „wij zullen zien.”

Voor de laatste maal was de gemeente in den jaarkring die henenvlood, onder de tempeldaken vereenigd geweest. Afscheidstonen ruischten van het groote orgel door het allengs ledig wordende kerkruij, en, uit de groote en kleinere kerkpoorten stroomde de Kristenschare naar buiten.

Naar buiten: ook hij die, om het ambt dat hij bekleedde — slechts om die bediening alleen — op de gewone dagen des jaars niet ter kerke ging, maar 't kostte wat het wilde, den oudejaarsavond niet oversloeg, omdat.... omdat het zoo'n oud gebruik was, omdat.... en fin, omdat het oudejaarsavond was. Ook hij treedt naar buiten.

„Wij zien u straks Alfred; Louise komt ook;” fluistert naast den geneesheer een dame, juist op het oogenblik dat zij den weesjongen in de kerkpoort voorbijgaat, toevallig de bus niet bespeurend die hij voor zich houdt.

„Ha! ik heb het genoeg, Mevrouw Delange... Zeer vriendelijk.... Nog twee patienten. Alzoo over een uurtje.... met veel plezier....”

„Alleen Louise, verder en familie, behalve een nichtje uit A. Fameus vol... lieve preek. Ha! Delange! Is de koetsier....? Tot straks Alfred. Adieu!”

„Blikskaters was jij d'r ook Fred? Nog even een schietgebedje vóórdat het oude den aftocht blaast, en dan versch man, hé? Je komt op de kroeg? Beest moet op twaalf flesschen champagne trakteeren, omdat Krans, ondanks zijn mooie promotie, bij freule Fetsel 'en blauwtje liep. Je komt hé?”

„Na twaalven.... misschien.”

„Ben je mal! Na twaalven? — Of reclameer je de liefste?”

„'k Passeerde mijn woord aan mevrouw Delange; en ja, Louise zal er óók zijn.”

„Vervelende mosch! Zonder jou is Beest geen cent waard. Die weergasche gek! Ik lach me dood als 'k de flesschen zie aanruk-

ken; — een aardige ui op oudejaarsavond! — Veel moois in de kerk hé? De freule Van Hul! verduiveld! Eeuwig gracieus! — Kom je dan vast nog na twaalfen?"

„Zoo mogelijk, ja."

„Nee vast! nee vast! wij rekenen op je. Adieu, adieu!"

Door den laatsten spreker verlaten, vervolgt Alfred zijn weg. Den kruidenierswinkel waarboven hij kamers heeft, binnentredend, groet Alfred des kruideniers echtgenoot, die, even als hij uit de kerk komende, weinige seconden eerder den winkel is binnenge-stapt.

„Frisch weertje menheer voor 't laatst van 't jaar."

„Van belang juffrouw. Mag ik mijn blaker?"

„Trien!!! breng den blaker eens. — Mijnheer getempeld? Hi hi hi! 'en hartig woordje!"

„Nog al. Wanneer er soms iemand komen mocht juffrouw, ik ga dezen avond bij menheer Delange in de D.-straat."

„Kostelijk mijnheer. — Dominé Tak slaat den spijker niet mis; is 't wel mijnheer?"

„Nee, waarlijk niet."

„'k Dacht dadelijk aan Harmssen van twee deuren ver; u weet wel, toen 't over de verkwisting liep. Boontje komt om zijn loontje. Nu zit hij fout achter gesloten luiken. Zoo gaat het er mee. 'k Zag er zijn vrouw in de kerk nog op aan, — hoe durft ze er komen! Maar dadelijk keek ze vóór zich toen ze bespeurde dat de preek over haar liep. Verkwistend, geen orde, en slordig in den hoogsten graad!" besluit de kruideniersche, en sprekend heeft ze haar geel zijden hoed afgezet, en fleurt de gloeiende roosjes op die er in prijken, maar, ziende dat de winkel deur wordt geopend, een grijs hoofd om het hoekje gluurt, en een hand mede te voorschijn komt, terwijl de laatste woorden van een onverstaanbaar gefluister: „oudejaarsavond alsjeblief," haar in de ooren klinken, werpt ze handig haar eenvoudig hoedje op de toonbank waarboven de knecht zooeven olie verkocht, en smijt ze de deur toe, met de woorden:

„Eeuwig gebedel, daar zou een mensch razend van worden! Trien!!!! wáar blijft mijnheers blaker!"

Waar mijnheers blaker bleef, kwam voor 't oogenblik niet aan 't licht, want Trien stooft den winkel binnen met de bewering, dat ze 't niet wist, en dat de juffrouw 'm zelve gebruikt had toen ze toet voor de kerk maakte; en de juffrouw beweerde dat ze 'm toen „ergers" had neergezet, maar dat de meester 'm zeker nadien gebruikt had, en dat de man ook ijselijk onordelijk en schrikkelijk slordig was, maar wacht, dat ze menheer wel lichten zou, hier, met de winkellamp, en — vlug wipte zij de trappen op, en lichtte; en, mijnheer nam, op zijn kamer gekomen, eenig geld uit de secre-

taire, en verzocht dat men zijn haard zou warm houden, terwijl hij heengaande de juffrouw voor de mœite bedankte, de juffrouw, die weinige oogenblikken later schimpte op de slordigheid van den knecht die olie op de toonbank liet, en op slordigheid van den echtvriend die den blaker had verstopt, zoodat ze door 't bijlichten met de lamp, een gulp olie over haar sjaal had gekregen, een gulp, zoodat ze die sjaal wel voorgoed adieu zeggen kon.

„De freule thuis?” is de vraag van onzen jongen dokter, nadat een bejaarde dienstmaagd, achter de deur op de ketting, gevraagd had wie daar schelde.

„O dokter, is uwes daar; de freule ligt juist op de canapé; 'k zal 't haar aanstonds zeggen. Wacht, kom binnen.”

En de oude strompelt de gang in, en de dokter wacht niet, maar volgt haar.

„Dieu merci dat u er bent!” lispt een teedere stem, nu de eigenaresse den geneesheer ziet binnentreden.

„Freule, 't was mij dezen morgen volstrekt onmogelijk te komen; ik...”

„Men wordt niet gaarne en bagatelle getracteerd; de malaise is heden verschrikkelijk! Ik had zoo vast op iets kalmeerends voor den kerkgang van dezen avond gerekend. Geen Hoffman of Eau des carmes kon mij baten en waarlijk, op.... dit.... oogen.... blik ben ik à perdre haleine; mijne zenuwen hebben fameus gesouffreerd.”

Alfred knikt driemaal met het hoofd, ten bewijze dat hij 't verstaan en ook begrepen heeft.

De pols....? — (Onverbeterlijk.)

De tong....? — (Uitmundend.)

„Kalm, vooral kalm blijven; streng diëet; die kerkgang heeft u zeker kwaad gedaan, en dat met oudejaarsavond; 't is wel onplezierig!”

„De droppels....?”

„Volstrekt niet.”

„De pillen....?”

„In geen deele. Ik zal u zenuwpoeders voorschrijven.”

De freule zucht, en slaat een pijnlijken en diep ongelukkigen blik naar den zolder. Alfred treedt op het licht toe, en — een veraarlijk gejang doet de veertigjarige lijderes van hare rustplaats opspringen, waarna zij den dokter die het arme diertje trapte, en zich nu verontschuldigt, à perdre haleine met verwijtingen overlaadt, en met haar Azortje op den arm, à perdre haleine en à perdre geduld, door de kamer loopt, alsof er van geen zenuwpoeders ware sprake geweest.

Eindelijk zwijgt het jankende diertje, en komt ook de freule tot rust; het beestje slaapt op den schoot der zwakke dame, die ten slotte den arts pardonneert en tevens met een pijnlijk „adieu” gelast: om morgen toch vooral terug te komen, want ze weet nú reeds dat ze dan hevige hartkloppingen hebben zal.

Alfred geeft zijn wedergroet en vertrekt, doch nauwelijks in de gang gekomen, klinkt hem de stem der freule opnieuw in de ooren, die hem terugroept:

„Tiens, dokter, zult u binnenkort ook Neeltje bezoeken?”

„Ik dacht er juist heen te gaan.”

„Superbe! heb dan de goedheid aan haar ouders te zeggen, dat ik niet van plan ben een sous meer te geven. 't Is indigne en onwaardig volk. Al mijn weldaden worden om niet gerekend. Mij dunkt, de man krijgt elken Maandag een dubbeltje, en hoe dikwijls soep voor Neeltje! zeker eens of tweemaal in de veertien dagen. Een gansch jaar door bedraagt dat heel wat, en dan, verbeeld u: zoo'n perceel durfde mij bij 't uitgaan van de kerk den nood nog klagen; och, zeg 't hem uit mijn naam, en herinner hem aan de woorden van dominé Tak: „Zijt uwen weldoener dankbaar.” Ayez la bonté, cher docteur! Adieu! Adieu! N'oubliez pas les poudres.”

„Is Neeltje te bed vrouw Driessen?”

„Och ja dokter, goed dat u komt, 't was erg benauwd; dat akelige hoesten!”

„Heb je garstenwater met suiker gegeven?”

„Och dokter, wat zou men niet doen, ziet u, voor zoo'n ongelukkig schepsel, voor zijn eigen kind dokter, maar, sedert de winkel van Harmssen fout is, kunnen die goeje menschen geen korrel garst of suiker meer geven, en geld....! lieve God, geld dat hebben wij niet.”

Alfred ziet om, want, dewijl het vrij donker in het armoedige kamertje is, heeft hij den man niet ontdekt die in een hoek zit en bij de laatste woorden zijner vrouw, een vloek tusschen de lippen broemt. „Vervl....!” herhaalt de man luider: „'t zegt niets arm te zijn en met een gezond hart minder te eten dan men zou begeeren, neen.... maar een kind te hebben dat lijdt en langzaam wegkwijnt, dat gelaafd en verkwikt moet worden, zonder dat de ouders die het lief hebben, haar het noodige kunnen verschaffen, zie, dat is hard; maar harder nog, ja! om des satans te worden is het, wanneer men met zijn bevoorrechten evenmensch op den oudejaarsavond van de Kristus-liefde als een dringend voorbeeld ter naleving heeft

hooren spreken, om weinige oogenblikken later door die koets- en canapé-Kristenen bespot te worden! Zie dokter," vervolgt de man terwijl hij de vuist balt: „dan gaat men vragen waarom die overmacht aan gene en dat slaafs en ellendig zijn aan deze zijde? Zie! dan begint dat onderscheid ondraaglijk te worden, en zou men ze toewenschen, dat ze óók eens zoo ellendig werden en wegwijnden als het lieve Neeltje!"

De dokter is inmiddels de bedstee waarin de jonge zieke ligt, naderbijgetreden; 't is zijn gewoonte niet om zich, vooral in de achterbuurten, met redeneeringen op te houden; wellicht had hij anders, alvorens de zieke te beschouwen, den man die de plichten der Kristelijke liefde zoo gaarne zag naleven, een kalmeerend woordje toegesproken, maar nu.... hij beschouwt het meisje; ziet haar droevigen blik, alsof ze zei: „Ach! ik zou nog zoo gaarne wat leven;" voelt den flauwen pols kloppen; beveelt nogmaals garstenwater met suiker; steekt, ofschoon ook dit zijn gewoonte niet is, bij den afscheidsgroet, der moeder de hand toe; en — 't kind had nog geen half uur later garstenwater met suiker.

Weldadig is de warmte die Alfred te gemoet stroomt nadat de huisknecht der familie Delange hem de salondeur heeft geopend.

Alfred kan niet manquéren van mevrouws allerliefste.....e.....e.....e..... — en hij buigt zeer beleefd. Hij buigt, en nog eens voor dochter Nelly; en nog eens voor het vreemde dametje dat hem als het A...sche nichtje wordt voorgesteld, en dat er... fameus goed uitziet. — De heer Delange wordt de hand gedrukt; diens zoon dito, en eindelijk drukt hij een zoen op 't voorhoofd van Louise — van zijne Louise, die reeds naast hem stond toen hij voor N^o. één twee en drie buigende was.

Aan de eene zijde naast zijn Louise, en aan de andere naast het nichtje geplaatst, vindt Alfred, met het dampende glas punch vóór zich, dat dit laatste avondje van 't jaar nog eens recht genoeglijk kan worden; hij is genegen om alles toe te stemmen en alles lief te vinden, en geeft dus een bevestigend antwoord op mevrouws verzekering: „'t Is een lief kerkje met menschen geweest."

Wellicht zou onze geneesheer ook hebben toegestemd: dat het een kerkje met lieve menschen geweest was.

„'t Is altijd mijn Favorite-avond;" zegt Nelly, en kijkt naar de piano en neuriet: „Pour tant d'amour...."

„Waarachtig, een aardige kerkgang;" spreekt de zoon des huizes, die scheel ziet, en met het linkeroog den punchketel, en met het rechter den schotel met oudejaarsgebakken beschouwt.

„'t Deed mij plezier, dat ik Van Muize weer met zijn vrouw zag;” hervat mevrouw Delange: „als er van aan is geweest wat de kwade wereld verhaalde, dan zal hem die preek wel getroffen hebben; 't was fameus toepasselijk, en ik zag duidelijk dat hij een kleur als vuur kreeg toen Tak de woorden: „die een vrouw aanziet.... etcetera etcetera sprak.”

„Maar Elma, dat praatje is geheel uit de lucht gegrepen;” zegt mijnheer Delange: „een meidenverzinsel en anders niet. Mevrouw Van Muize moet ernstig ongesteld zijn geweest, en, met een vrouwszuster die tot assistentie ten hunnent was, heeft de man een paar maal gewandeld.”

„Die lasterlijke wereld!” zucht mevrouw: „En weet je wie 't mij verhaalde?”

„Geertruida?” vraagt Nelly.

„Nee, waarlijk niet!” herneemt de mama: „Entre nous soit dit: 't was mevrouw Thok die 't mij in vertrouwen heeft meegegeeld; 'k vertrouwde 't maar half, want iedereen weet toch wie mevrouw Thok is.....”

Zes gezichten die wel op vraagteekens gelijken.

„Mevrouw Thok!? wel, nog minder dan nul. Enfin, Delange je weet wel!”

Delange haalt de schouders op.

Mevrouw Delange tot haar zoon en de jonge dames:

„Nu kinderen, jelui kunt samen wel praten!” Zacht tot Alfred, maar toch verstaanbaar voor allen: „Men zegt: jadis maintenant; 'en heele geschiedenis! Kom Nelly, schenk eens in, en presenteer de oblieën eens.”

Er wordt punch geschonken en punch gedronken, en er worden oblieën geknapt, en mevrouw wil de stemmen opnemen, of 't ook nog tijd voor een partijtje zou wezen, — die kerkgang heeft den avond danig gekort; — maar, terwijl Louise geheel met mevrouw Thok is vervuld, die zoo innig bevriend met haar overledene moeder was, en in gedachten op de vraag der gastvrouw: „verplicht” antwoordt, roept Nelly, dat ze zich in de kerk ziek heeft geërgerd over het valsche zingen van de dames Colland; vooral over Suze, die haar heel overschreeuwde en schrikkelijk met zich zelve was ingenomen. Vooral bij de twee hooge G's in de regels:

Elk stipje van mijn levenstijd
Zij U geheel alleen gewijd,

had ze Suze wel een klap in het gezicht willen geven; want ze zong niet zóo: — en Nelly kraaide de G, maar zóo: — en Nelly maakte een kattengeluid.

Eenigen lachen; mijnheer Delange schatert.

Eerst met haar Favorite-avond en nu met de hooge G's, heeft de bruine Nelly, op een delicate wijze, het gezelschap aan hare zang-gaven herinnerd, maar, ziende dat papa zich de handen wrijft — waarschijnlijk met een denkbeeldige vloe waarmee hij 't jaar wil besluiten voor oogen, roept zij haastig: „Foei! kaarten op oudejaarsavond...! Dat gebeurt nergens. Wat dunkt je Louise, is dat comme il faut?”

„Ik kan het niet gelooven;” zegt Alfred's beminde, en, die haar antwoord hooren, vinden dat antwoord wel raar, maar ze weten ook niet dat Louise nog altijd aan die ernstige en lieve mevrouw Thok denkt, die ze zoo hartelijk liefheeft, maar wier bevallige dochter, haar trouwe vriendin Gonne, eenige maanden geleden — ofschoon 't heel niet publiek was geworden — den schelen Herman Delange een blauwtje liet loopen, zoodat ook sedert dien tijd de conversatie der Thokken met de Delanges zeer was verminderd: — Zou 't niet schandelijk gelogen zijn....? zegt ze onhoorbaar.

Om zich te troosten, terwijl hij de piano reeds ziet ontsluiten en de bougies opsteken, slaat papa Delange een glas warme punch naar binnen, maar moet nog lachen als hij denkt aan dat „stipje van den levenstijd” en aan de hooge G.

Behalve de oudelui, staat het oudejaarsavond-gezelschap alras vereenigd bij het instrument van Erard. 't Is fameus vleierend zooals de bruine Nelly de blonde Louise opwekt om, „al is het nog zoo weinig”, te zingen.

De blonde, op den arm van haar beminde geleund, welke laatste, langs de flinkerende waskaars, de lange zwarte wimpers en het albasten teint van 't A...sche nichtje bewondert, verontschuldigt zich met de woorden: „Heusch! ik ken niets.”

„Och, van „En vérité ma voisine,” dat zing je zoo aardig met dokter.”

„Nee, heusch niet!”

Een algemeen: „Och, toe maar.” Een drukje aan den arm door Alfred. De geruststellende woorden van Nelly: „Ik zal je partij wel helpen;” en, Louise zet zich, om te bewijzen, dat ze heusch niets kent.

Eenige akkoorden: vloeiend. — Een beverig en zacht, maar lief stemmetje: „En vérité ma voisine”, maar.... bij de „sine”, vangt er een hulp aan, waar het nichtje de zwarte wimpers van om-laag slaat; welke hulp Alfred's hoofd tot een roode kool maakt, en waardoor Louise zoo krachtig geassisteerd wordt, dat ze bij den derden regel het verstandiger oordeelt, zich maar niet noodeloos meer te vermoeien.

Welstaanshalve zingt Alfred dóor, en als 't stuk is geëindigd, roept Nelly beschermend: „Wel, is dat niet allerliefst? Wat meer courage, wat kracht, dan zal het charmant zijn,” en Louise

die opgestaan is vervangende, gilt ze — uit de Robert — om grace, zoo verschrikkelijk alsof de beul vóór haar staat, en zoo akelig, dat, ware Alfred Robert geweest, hij reeds bij den eersten regel weerom zou geschreeuwd hebben: „Tais-toi de grace!”

Maar 't oordeel luidt: allerliefst en charmant!!!

Nelly verzekert dat zij niet zoo goed als gewoonlijk bij stem is; verkouden... kuch kuch!... Die kerkgang 's avonds! — Kleine hoedjes... Bespottelijk! De dochters van den schoorsteenveger hadden ze in de kerk ook al, ja — groen fluweel met blondes en bloemen van binnen. De oudste mosrozen met madeliefjes, en de jongste korenbloemen; men zou zeggen! Inderdaad ergerlijk! Precies als Antje de naaister: verleden oudejaarsavond nog met een poesje en nu met een marterboa, verbeel! en een flacon ook —, zak uit, zak in, nu eens ruiken en dan weer presenteeren, zonder een oogenblik op de preek te letten: „'t Was aardig,” besluit Nelly: „ik had er expres den heelen tijd mijn aandacht op.”

Mevrouw Delange die hare dochter in stilte heeft bewonderd, begrijpt echter dat het onbeleefd is indien men nictje niet terstond in de gelegenheid stelt, hare talenten insgelijks aan 't licht te brengen: „Adèle à toi,” zegt ze vriendelijk: „je doet er immers ook aan?”

„Heel weinig tante!”

„Komaan, ieder vogeltje zingt zooals het gebekt is; 't behoeven altijd geen opera-stukken te zijn. La Brigantine, Fleuve du Taaage...?”

Nelly glimlacht. Alfred ziet een lief bloesje op Adèle's wangen. Adèle gevoelt iets, als heeft men haar op het voetje getrapt. De schele Herman toont zich gereed om Fleuve du Taaage met zijn driemaal overgehaalde basstem te begeleiden; want, in de keel waarin een oogenblik vroeger een glas punch werd gestort, gorgelt het: „Fléúffe.”

Louise krijgt den rug van Alfred te zien, van haar beminde die zich beijvert om het piano-stoeltje voor de zwartoogige naar boven te schroeven, en het afglijden van 't muziekboek zoekt te voorkomen; die er ook in gluurt, terwijl het meisje blad voor blad naziet, en bij den titel: Je t'aimerais, ditte...? vraagt, en bij: Glaube mich, ich liebe dich, datte...? zegt, natuurlijk zonder eenige bijbedoeling, totdat Adèle eindelijk een stuk gevonden heeft, en met de aanmerking: „Na al het gehoorde durft men haast niet...” begint te fantaseeren — meesterlijk! — zoodat Alfred zijn Louise over dat talent een verrukten blik toewerpt, en tegelijk met dien blik bespeurt, dat Louise's hals veel magerder is dan... een andere, waarop hij zooeven het oog had.

Adèle zingt; zij zingt van „Larmes” en van „Divine beautés,” zoo schoon en zoo betooverend, dat zij Alfred's hart

nog sneller in beweging brengt dan de piano-hamertjes; zóo schoon, dat zij larmes toovert in de oogen van Louise, die van terzijde iederen blik van Alfred's goedkeurende bewondering opvangt; zóo schoon, dat Nelly dermate wordt aangedaan, dat zij bij een teeder pianissimo allerijdseljkst haar neus snuit, — eerstens, omdat zij erg verkouden is, en anderens, dewijl ze vreest dat het gezelschap al te zenuwachtig zal worden; zóo schoon, dat Herman, begrijpende door niemand te worden betracht, haastig Adèle's glaasje opslurpt, om daarna behoedzaam eenige leegstaande glazen uit den ketel te vullen, en, bij Adèle's laatsten triller, die hoog in de lucht zweeft, haastig zijn zesde naar binnen werkt. Het meisje zingt, en zingt zóo betooverend, dat, toen zij haar lied heeft geëindigd, die laatste woorden:

„La terre adieu! ma vie adieu!”

Alfred nog als hemeltonen in de ooren klinken, en hij — hoewel de lof in aller mond geheel bestorven ligt — moet uitroepen:

„Goddelijk! goddelijk!”

De tafel wordt gedekt. Nelly heeft met mama de kamer verlaten. Adèle, in het bewustzijn eener schitterende zegepraal, stemt Alfred toe, dat de muziek — vooral de zang — de verhevenste kunst is, en dat er maar weinig talenten zijn; tevens verzekerende, dat ze niet zingen kan wanneer ze maar het geringste gebruikt heeft, en althans niet, wanneer ze met een vreemde piano moet accompaneeren. — Louise staat nog achter hem die haar zoo teeder bemint; zij heeft een hoogroode kleur, volgens Herman, zeker van de punch; waarop spoedig met vlamme blikken zijn vraag volgt: of ze wel oesters lust?

Oesters! Ongelukkige wezens! op den oudejaarsavond wordt ge bij duizenden vermoord, en van het aantal dat binnen Delange's woning werd gedragen, zijn wij verzekerd, dat de schele Herman er, minst genomen, aan tweehonderd den dood heeft toegezworen.

Op vriendelijke invitatie van mevrouw zetten zich de vriendjes aan tafel, en er wordt ook ale gedronken en over het smakelijke en niet smakelijke van baarden gesproken, en met bevreemding gezien, dat Louise geen oesters gebruikt.

't Spijt mevrouw danig, en Louise wordt een boterhammetje met ossetong gepresenteerd, en niemand beseft, wat moeite het haar kost om dat boterhammetje door te slikken; en mevrouw zou er anders niet van gesproken hebben, maar nu Louise geen oesters eet, nu moet ze toch zeggen, dat het haar leed doet er geen vijf en twintig aan de oude juffrouw Tenger te hebben gezonden; ze hangt niet gaarne aan de klok wat ze doet, maar „entre-nous —” ze zendt op oudejaarsavond aan die goede sloof altijd een trommeltje

oblieën met „een papiertje” weet je — niet om er dank van te hebben, maar, omdat de man van juffrouw Tenger inderdaad nog al zeer bevriend met papa was geweest.

Alfred heeft vroeger wel eens gehoord, dat mevrouws papa mooi in de pruimen zat toen de heer Tenger zijn vriend werd, maar — praatjes zijn.... praatjes en.... Adèle zit zonder oesters: die linksche is blank en groot, en hij heeft het plezier omme.... en stoot door overmaat van galanterie Louise's glas om, en vindt, toen hij zich bij haar verontschuldigt, dat haar hals toch verschrikkelijk geel is, en dat haar oogen ijselijk waterig en flauw staan.

Wie een plakker zijn moge, het jaar is er geen. Niet éene seconde toeft het over zijn tijd; en, daar de ruiter-pendule ongelukkig is blijven stilstaan, wordt het aanzittende gezelschap eensklaps door een keukenviertal gestoord, dat verschrikkelijk gejaagd met den eersten slag van twaalfen binnenstormt, en als uit één mond schreeuwt: „Al wat wenschelijk is!!!”

Met een oester in den mond, gilt Herman ook zijn: „Al wat wenschelijk is!” en terwijl papa en mama Delange opstaan, om elkander den sinds vier en twintig jaren gebruikelijken nieuwjaarszoen te geven, en de dokter benevens de dames mede van hun zitplaatsen verrijzen, om den dischgenooten: „Alle heil en zegen,” „dat heb ik je afgewonnen,” en wat dies meer zij, toe te roepen, pakt Herman van den schotel aan 't hooger eind, die groote met sapeursbaarden welke hem zoo lang reeds heeft toegelachen, en in dit oogenblik voor hém het allerwenschelijkst is.

Het oude jaar is voorbijgegaan. Het nieuwe is ingetreden. In het oude jaar zaten ze aan den disch — zoo als ze er zaten. — In het nieuwe jaar zetten ze zich, na de confusie, aan denzelfden disch — zoo als ze zijn opgestaan.

Ze zetten zich weder, om met een glaasje petilleerend vocht uit een zilverhals het nieuwe jaar in te wijden.

De heer Delange, om evenals straks in 't oude, nu in 't nieuwe jaar nog eens te schateren om die hooge G.

Mevrouw, om evenals straks, nog eens van mevrouw Thok te spreken, die ze de lieve Louise toch voor de conversatie niet aanraadt; om daarna de goede sloof te herdenken die — de vriendjes weten het toch, maar moeten er liefst van zwijgen — voor het papiertje zoo dankbaar zal zijn.

De bruine Nelly, die vast heeft besloten, zoo lang als nichtje blijft, het piano-sleuteltje te verstoppen, en — zoo de smid al mocht komen — haar muziek uit te leenen.

Louise, die iets voelt knagen van binnen, evenals in de laatste oogenblikken van het vervlogen jaar, en, evenals straks, in de oogen van Adèle iets vindt.... iets.... mins.... iets communs,

en in de trekken om Alfred's mond iets.... dat valsch is, evenals toen het jaar aan de piano ten einde snelde.

Dokter Alfred, wien, evenals straks — ja meer nog — het waterachtige in de oogen zijner Louise hindert; die haar teint geler, haar geheele gelaat wel een jaar verouderd vindt; die straks voor het heerlijke avondje hartelijk dank zegt, en aan Adèle belooft, haar het air: „Pendant la fête une inconnue, vint l'an dernier charmer ces lieux,” uit de Guido et Genévra, morgen te zullen aanreiken; die eindelijk van allen een hand krijgt, ook van Adèle met een lief „adieu,” en met Louise vertrekt om haar, en passant, even thuis te brengen.

Eén zin der liefde, één wil ter bekeering, één bede om heiligmaking? Allen op den oudejaarsavond: één in Kristus, één in God!....? Wij hebben gezien en — leefde mijn grootvader nog, mij dunkt ik hoorde hem haastig op die vragen het antwoord geven: „Het ware te wenschen!”

Misschien schudt gij het hoofd lezer, omdat gij u de stemming herinnert waarin gij de u geschonkene twintig, of dertig, of vijftig, of zeventig oudejaarsavonden hebt doorgebracht. Gij huppeldet als aan de hand van uwen Heer, u zelve minachtende om hetgeen achter u was, en juichend dat een nieuwe bane daar voor u lag, vol moed om dankbaar en wakker, met den staf der godsvrucht in handen, voort te treden; bereid, om wie ook wankelen mocht of bezwaarlijk voortgaan, te steunen en voor vallen te behoeden. Gij herinnert u, hoe gij Psalmen en Gode welgevallige liederen opzondt; hoe gij inkeerdet tot u zelve, of lessen gaafte die voor de eeuwigheid winst geven; hoe gij uw warm vertrek verliet, en henen-ging om hem die u beleedigde, de verzoenende hand te reiken; hoe gij uw geldlade opendete en er uitnaamt....? hoeveel....? gij weet het zoo juist niet.... om het te zenden aan.... maar niemand weet het, en niemand behoeft het te weten; hoe gij.... doch neen, gij weet het te goed, hoe blank van gemoed, en hoe rein van ziel, en hoe vervuld met liefde voor God en de menschen gij in het Godshuis waart; om later vol geloof en hope den nieuwen jaarkring in te treden. Verschooning lezer wij hebben respect.... wij feliciteeren u!

Maar glimlacht gij mijnheer, en herinnert gij u den laatsten avond van 't vorige jaar, toen gij zoo draaierig thuis kwaamt, en die lamme kerel u verveelde; en die nuf dit zei, en gij dat zoudt? Herinnert gij u, lieve schoone, hoe gij insluimerdet met de heerlijke bepeinzing, wat gij voor den warmen nieuwjaars-druk met den kouden weerstuit — morgen van papa en mama, en grootpapa en grootmama, u zoudt aankooopen, 't zij een gouden soutiens of een hemelsblauwe sortie? Eilieve, dan zult gij — ik ga voorop — nog wel even Alfred's kamer willen binnentreden, om mee van

nabij een bloempje te beschouwen, 't welk door een bastaardzoontje der beschaving op Hollandschen bodem werd overgeplant; een bloempje, dat veel wordt gekweekt en veel geschonken, doch welks wezenlijke waarde slechts zelden, en 't allerminst in de lucht waar het te huis behoort, wordt onderzocht en op prijs gesteld; een bloempje, waar zelfs de duiveltjes mee spelen, niet wetende welk een zielenartsenij in zijn kern besloten ligt; een bloempje, dat wij zouden verachten om de valschheid zijner kleuren, maar u en ons aan den boezem wenschen te drukken om zijn innerlijke en veel beduidende waarde.

Zeer koud is Alfred op zijn kamer gekomen — een heel eind om.... met Louise. 't Is morgen nieuwjaarsdag, en Trien heeft gezorgd dat dokter nog vuur aan den haard zou vinden.

— Brr...! — de kamerjapon. Brr...! nog een paar turfjes. Brr...! nog een heel klein dropje Jamatca.... Die weergasche oesters! En Alfred zit in zijn voltaire bij het vlamrende en knappende vuur, en denkt... niet aan Beest of de vrienden, die, steeds champagne drinkende, in de kroeg op hem wachten, maar denkt aan.. Adèle, en ziet... hare oogen, en hoort haar stem; hoor! hoor!

„Adieu la terre! ma vie adieu!”

Schoon! betooverend! goddelijk! En zie..... daar ontwikkelen zich te midden der vlammen en rookwolkjes en vonken die in den haard stoeien, een aantal vreemde wezens. Wat afschuwelijke aangezichten en toch, de meesten lachen vriendelijk. Zie..... zij maken knipoogjes.... hoe aardig.... hoe vroolijk.... Ze zijn toch zoo heel leelijk niet; hoor, ze roepen elkaar bij namen: Laster. Haat. Nijd. Ondank. Jaloezie. Ontrouw! — Wat vreemde namen, en hoor, hoe vele andere nog.

De vlammen worden grooter, en de vonken spatten wilder, en de rookwolkjes worden rookzuilen die hem geheel omringen, en zie.... daar werpt een zuinige en ordentlijke kruideniersche voor den armen grijsaard de deur van den welgevulden winkel toe. Daar zit, verontwaardigd over soep- en dubbeltjes-ondank, een freule, die de haar geschonkene gave, de uitnemende gave der gezondheid, zoo hoog waardeert en Gode er dank voor weet (?). Daar balt de arme, die liefde wil en Kristenzin, de vuist, maar wil het niet verdragen dat zijn lot geen lot van zegen en welvaart is. Daar gilt een bruine de hooge G, en terwijl er in haar oog een balk zit, een vervaarlijke balk — wel twee voet dik — zoekt ze naar splinters bij groen fluweelen hoedjes, flacons en boa's. Daar schettert het, en, 't is de bruine die haar neus snuit en heenloopt met. piano-sleuteltje en muziekboek. Daar valt een trommeltje met

vijs en twintig oblieën en een papiertje er in — een papiertje, zeer klein, waarop een: „betaalbaar met *f* 1,23⁵” te lezen staat; het valt, en voor de voeten van haar, die een sloof is, maar betere dagen kende; dagen, toen 't haar en den waardigen echtvriend een lust was den handenwringenden broeder te redden.

Daar vliegt een giftige pijl om de reine te treffen, die haar kind, het eenige wat ze op aarde heeft, gelukkig wil zien.... gelukkig! en niet geketend aan een man, die slechts denkt: Wat zal ik eten, wat zal ik drinken....?

De rookkolommen worden ontzettend dik en zwaar; benauwd! benauwd!! Maar op Alfred's knie dartelt ook één van die lieve schepseltjes, die nog steeds in aantal toenemen; 't kruipt hem zoo aardig tegen de borst op; benauwd!! benauwd!!! Maar 't lonkt toch vriendelijk, och zoo vriendelijk, en 't lacht: „Ha! ha! ha!” — Phu! benauwd! vreeselijk benauwd!!!! en het drukt zijn kopje vast aan zijn boezem, en smeltend klinkt het:

„La terre adieu! ma vie adieu!”

Die tonen, zij ruischen zachtken voort. O zoo schoon! Maar zie: de vlammen worden kalmer; de vonken spatten minder; de rookwolken worden dunner; twaalf doffe slagen hoort hij achter zich, en te gelijk:

„Adieu la terre.”

En daar boven de vlammen leest hij in gulden letters:

„Vaarwel gij wereld.”

En ook hoort hij:

„Ma vie à Dieu.”

En daar boven de vlammen staat:

„Mijn leven aan God!”

Alfred rukt het spartelende monster aan zijn borst met beide handen omhoog, en werpt het van zich in het vuur.... Zijne Louise lacht hem vriendelijk toe.... en, den blik naar boven slaande, ziet hij een fraaien engel die hem biddende toefluistert:

„Ta vie à Dieu!”

Een ijdel adieu; ziedaar het vreemde doch genaturaliseerde modebloempje.

Steek het niet langer in ruikers die spoedig verflensen, maar ook, werp het niet achteloos van u, en behoud het om den elders geminachten kern.

En nu, geen bloempjes meer, maar, met de hope, dat zich voor u de zaligste herinneringen aan den laatsten oudejaarsavond zullen verbinden, besluiten wij, niet met een vaarwel, maar met een hartelijk:

à DIEU!

ZES SCHETSEN IN ÉENE LIJST.

't Is Zondag-morgen. De straten zijn opgevuld met tempelgangers, die elkander in verschillende richtingen voorbijrijden en gaan, naarmate hun verschillende geloofsbegrippen hen naar deze of gene kerk voeren.

Wel geeft het stof tot nadenken, wanneer men van die duizenden menschen in dezelfde plaats, het eene gedeelte zich herhet andere derwaarts ziet begeven, terwijl weder anderen ginds versterking van geloof gaan zoeken, en nog anderen, dezen hier, genen elders, godsdienstoefening gaan houden. Zij toch gelooven aan denzelfden God en zien in éenen Kristus den zoon Zijner liefde.

„Woedend, woedend kan ik worden,” denkt een Roomsche-Katholiek die de mis gaat bijwonen: „wanneer ik hen zie stroomen naar onze kerken, die ketters! Zijn het niet onze kerken! Wie hebben ze gebouwd? wij. Wie hebben ze ons ontnomen; wie hebben onze altaren, onze heiligen-beelden, onze heiligen-reliquiën verwoest? dat hebben zij gedaan, zij, die ketters! Mocht de heilige Moeder Gods ze toch vernietigen; mochten al de heiligen zich vereenigen en de daken dier aan ons ontroofde gebouwen doen instorten, opdat ze verpletterd werden, in éenen verpletterd, die ketters!”

„'t Is vreemd, 't is ongelukkig,” zegt een gemoedelijk Roomsche-gezinde: „dat al de lieden die mij daar voorbijgaan, zoo blind en ellendig hun eeuwig verderf te gemoet snellen. Heilige Moeder Gods,” bidt hij geloovig: „doe ze wederkeeren tot den schoot onzer gezaligde Moederkerk!”

„Ach! hoe zalig, welk een hemelsch manna voor mijne ziele,” juicht inwendig een voorttredend Hervormde, terwijl hij opgaande naar zijn bedehuis, zoet glimlachend de blikken heen en weder laat gaan: „hoe zalig gevoelt men zich toch, wanneer men langs ongelooft en bijgeloof mag wandelen, en te midden van een verdoold en verdoemd geslachte zich zijner ziele zaligheid bewust is. Laat ze voortdollen de dwazen en ellendigen die de dierbare waarheden, door onze Dordsche vaders beleden, zoo jammerlijk verkrachten. De kloof zal breed zijn en diep die ons, liggende in Abrahams schoot, van hen zal scheiden. Daar zal weening zijn en knersing der tanden; een onuitbluschbaar vuur dat niet zal worden uitge-

doofd. O! welk een zaligheid is mij beschoren, in het gezicht der rampzaligheden, het eeuwige zoet der hemelvreugd te smaken."

"Ongelukkigen! Verblinden!" zucht een ander, die, „om de jammerlijke wanorde in de Nederlandsche hervormde kerk, en het veldwinnende ongelooft," zich met eenige wél- dat is als hij -denkenden, van zijn geloofsgenooten heeft afgescheiden: „Helaas!" zucht hij al voort: „weinigen zullen ingaan, want de weg is smal en de poorte is eng. Geef, o Heere! dat ze U leeren kennen en dienen, zij, die van Rome zijn, en zij, die willens en wetens Uw heiligen driefuldigen naam schenden en het ware Sion den nek toekeeren."

"Die dwepers, die ellendige dwepers!" wrokt een vijfde, die ook ter kerke gaat, maar zich onder de verlichten of liberalen rekent: „Is dat Godsdienst? Dom volk! Zie dien eerste, de domheid staat hem op het voorhoofd geschreven; de beeldendienst gluurt hem de oogen uit. Mocht hij vergaan met zijn fanatieken winkel, met zijn paus en prelaten, wij zouden rust en vrede hebben. En die tweede," zoo vervolgt hij: „zie dien hoogmoed eens, dien zalvend verwaanden blik. In het dolhuis moesten ze die dwazen, die eigenwijze en verwaande en alles verdoemende scheurmakers! Eenmaal, eenmaal zullen ze zien wie de waren zijn. Zij, in hunne schatting de eersten, vermoeden zeker niet dat ze dan de laatsten zullen wezen."

"Helaas! helaas! blinde geloofsijver, treurige dweperij!" peinst ten laatste een zesde: „Arme Romeinen! arme dwepers! Gij beiden veroordeelt mij, veroordeelt allen die niet gelooven wat gij voor waarheid houdt. Verlichting, vooruitgang kent gij niet, althans niet in het geestelijke. O God! mocht het heldere licht alomme doordringen; mochten alle schepselen Uw woord naar waarheid leeren verstaan; mochten wij allen, Kristenen in naam, ook Kristenen in waarheid wezen. Kinderen van U den Eenige; broeders en navolgers van dien mensch bij uitnemendheid, den grooten leeraar zooals er nooit een op aarde heeft gesproken."

Zóo of op soortgelijke wijze denken er eenigen, velen denken weder anders. Ieder bidt den Hemelvader op zijne wijze. Deze bidt — gene veroordeelt. Roomschen en Protestant, en Protestant en Roomschen, 't zij liberalen of orthodoxen, zij denken, zij bidden verschillend. Hoe handelen zij?

I.

't Was helder vriezend weder. De wateren rondom A.... waren tot een dikke ijsmassa gevrozen. Vroolijk schitterde de Decemberzon langs den gladden ijsspiegel waarop zich ontelbare schaatsenrijders heen- en weder bewogen. Te midden dier zwierende, zwaaiende en snelvoortgliddende lieden, gleed een bevallig burgermeisje achter een kloeken jongman, mede onvermoeid de lange baan op en neder. Het meisje vooral scheen in het rijden een bijzonder vermaak te scheppen, want, toen de naburige stadtorens het eerste uur na den middag hadden aangekondigd, en de jonkman eensklaps de gliddende vaart stuitte en verbaasd op zijn horloge ziende, de woorden: „'t Is meer dan tijd!” liet hooren, toen kwam er op het frissche en lieve gezichtje der rijlustige maagd een droeve plooi, en antwoordde zij: „Maar Willem, dat is vervelend, wij waren pas begonnen.”

„Best mogelijk!” hernam Willem: „Je weet, de patroon is verbazend nauwkeurig; een man van de klok. Als ik om halftwee niet present ben dan zou er heel wat te koop wezen; 't was al wèl van twaalf tot één.”

„En ik vind het vervelend;” herhaalde het meisje, terwijl zij op haar Friesche schaatsen eenige krassen in het ijs trok: „Hoor eens,” vervolgde zij: „doe wat je wilt, maar ik blijf, ik blijf, hoor je...?”

Willem hoorde het, maar Willem vond het in 't geheel niet aardig, en hernam, terwijl hij zijn schaatsen ontbond: „Welnu Netje, blijf dan; blijf als je meer van je plezier dan van mij houdt; ik ga, zeg ik je. Jij kunt dan alleen rijden.... alleen tusschen al die menschen!”

„O ho! is het anders niet,” hernam Netje: „dat zou wat wezen! Zoo véel meisjes rijden alleen, en, als het dát is, welnu de dochters van Milder zijn ook, met Piet Vogel en Frans Trip op de baan. Ga gerust maatje, ik ben niet bang; of ben je jaloersch?”

„Jaloersch!” herhaalde Willem, wien alleen het denkbeeld van jaloezie onverdraaglijk was: „Jaloersch, dat weet je wel beter Netje. Jaloerschheid is een leelijk kwaad, maar het alleen blijven is dunkt mij niet voegzaam. Je wist vooruit dat ik maar één uurtje tijd had. Wij zijn te zamen gekomen en moesten dunkt mij te zamen weer gaan; — wil je evenwel je zin volgen, welnu, dan moet je maar blijven; doch dit zeg ik je, dat ik het zeer onaardig vind en waarlijk, waarlijk het zal je berouwen.”

Deze laatste, op vrij ernstigen toon geuite woorden, brachten het meisje aan het wankelen: „Je wordt ook dadelijk zoo boos,” zeide ze, terwijl de tranen haar in de lieve oogen kwamen: „Omdat

ik nu gaarne wil rijden en jij niet mee kunt doen, zal ook ik moeten afbinden. Morgen zal het misschien dobi-weer zijn en dan is het gedaan; maar als je dan boos bent en spreekt van berouwen, daar — dan wil ik ook niet meer,.... dan wil ik...."

„Nu, nu,” sprak Willem, door Netje's tranen gevangen: „zoo erg is het niet gemeend. Ik dacht maar.... ik wilde.... als je de Milders nu zaagt; als je ze vinden kondt.... zie je, dan was het iets anders.... dan zou ik...."

„Zie zie, daar rijden ze; Vogel voorop, en Trip er bij; zoo aanstonds komen ze terug!” riep Netje: „Willem hè! zal ik ze hier wachten. Ze zijn er zoo, of — breng je mij even?”

„Lieve hemel, nee,” zei Willem: „ik heb waarlijk mijn tijd van noode. Nu Net, wacht ze dan hier. Niet te lang meidlief; niet stilstaan als je warm bent. — Tot van avond; dag Net,” en, na op het verhelderde gelaat zijner beminde een hartelijken zoen te hebben gedrukt, beklom hij den wal en spoedde zich voort.

Nadat Willem was vertrokken, stond Netje verlaten, maar toch — zij was niet alleen.

Weinige schreden van de plek waar wij de jongelieden hebben gehoord, stond een knap en rijzig jonkman, uit den meer gegoeden stand. De schaatsen hingen hem over den arm, en, zoo iemand ongezien zijn gangen sedert het laatste uur had nagegaan, hij zou hem zijn schreden naar de heilige B. kerk hebben zien richten, waar hij, na den priester zijn zonden te hebben beleden, kwijtschelding dier zonden erlangd had. Prevelende was hij naar huis gegaan, om zich weinige minuten later naar de ijsbaan te spoeden, waar wij hem nu op den wal, in Netje's nabijheid, bemerkten.

Het meisje dat, in een kort bestek al heen en weer glijdend, op de Milders wachtte, had den jonkman niet bespeurd; maar hij die het afscheid der verloofden op eenigen afstand had aangezien, was aldra door de frissche lieve trekken der blonde maagd aange naam verrast geworden, en toen nu Willem uit het gezicht was, toen naderde hij met vriendelijk knikken het meisje, en zei glimlachend:

„Ei ei, jonge dochter, zoo alleen op de baan. Dat is niet aardig! Heb je niemand om op te leggen?”

„Och ja menheer,” antwoordde Netje, die juist niet verlegen van aard was: „mijn Willem, mijn aanstaande weet u, heeft met me gereden, maar hij moest naar 't kantoor toe, en nu wacht ik hier totdat de Milders komen; die rijden heerlijk, en ik ken ze best.”

„Hé! heeft uw Willem je zoo alleen gelaten!” hernam de heer: „Je zult mooi koud worden als je hier zoo blijft wachten.”

„Nee, koud niet,” zei Netje: „ik ben zelfs warm, maar 't is vervelend, — ze kunnen nog zoo lang uitblijven. Kijk, ze zijn bijna uit het gezicht; wie weet of ze 't veld niet opgaan.”

„Wel meid! da's onplezierig;" hernam de knappe heer: „Ik weet niet.... maar als je lust hebt; misschien vinden wij ze in een oogenblik?"

„'t Is wel vriendelijk," zeide Netje, haar bonten palmdoek gelijk trekkend, en het eenvoudige hoedje wat naar voren halend: „maar ziet u, ik ben een burgermeisje, en mijnheer is..."

„O, kom!" sprak de jonkman die inmiddels reeds de schaatsen aanbond: „op het ijs zijn wij allen gelijk: boeren en burgers en burgers en heeren; denk daar niet over; jij legt bij me op, en ik breng je als de wind naar de vrienden die je zoekt."

Netje glimlachte van plezier; rijden zoo vlug als de wind, met zoo'n knap heer; wat zouden de menschen wel zeggen als ze haar zagen! Misschien zou ze wel voor een mevrouw worden aangezien!

Weldra was de nieuwe en vreemde cavalier gereed. Een, twee, drie... hē wat mooie krullen maakte hij. „Komaan, lief blondje," hernam hij eindelijk: „nu vooruit!" en Netje legde haar handje in de hand van den jonkman, en zwaaide achter hem aan, eerst langzaam... toen sneller... al sneller... toen vliegend... Zoo, zoo had zij nog nooit gereden: 't was vliegen, 't was zweven. Waar... wist ze niet... want het schemerde haar voor de oogen.

Nu en dan vlogen haar zwarte schimmen voorbij; maar onderscheiden kon zij niets, en hooren kon ze ook niet, want het soesde en piepte haar zoo wonderlijk in de ooren; maar, 't was toch heerlijk, 't was rijden als de wind. Zoo rijden kon Willem niet. Maar de Milders...? of de heer ze zag...? Als ze er waren, dan zou de heer wel ophouden; maar anders... Vogel was een beunhaas in 't schaatsenrijden bij dit vergeleken, en Trip.... o hé, akelig! Liever zoo één uur, dan anders drie."

Intusschen reed de jonkman, met het meisje achter zich, al verder en verder voort. De gewone baan was reeds lang door hem verlaten, en met den wind in den rug, ging het als met stoom over het breede ijsveld vooruit. Wat de Milders, waarvan Netje gesproken had, betrof, of hij ze was voorbijgereden of niet, hij had er weinig aan gedacht, en al ware dit ook het geval geweest, hij kende ze niet, en zou toch geenszins de hand hebben losgelaten die hij in de zijne geklemd hield.

„Maar zeg... maar zeg..." riep eindelijk het meisje, die schier duizelig werd van de vaart waarmee de jonkman bleef voortrijden: „wij gaan maar altijd door. Hebt u de Milders nog niet gezien? We reden al zoo lang!"

„Ik weet het waarlijk niet, liefje," antwoordde de rijder: „Hier op 't veld zijn ze niet, of het moesten die menschen zijn, dáar in de verte."

„Maar ik zie niets;" riep Netje weder: „Het duizelt mij voor de oogen."

„Halt! halt dan maar,” hernam de jonkman, en de passen werden verkort, en eindelijk hielden zij stil.

„Waar meent u?” zeide het meisje, over het breede ijsveld rondziende.

„Daar ginds,” sprak de jonkman, terwijl hij met den vinger wees.

„Hoe! meent u die boeren?” hernam Netje: „O nee, het moeten drie meisjes met twee jongens zijn. Maar hemel!” ging zij voort met bekommerde blikken achter zich ziende: „waar zijn we toch? Zie, de torens der stad zijn bijna niet meer te onderscheiden. Wij hebben waarlijk te lang gereden; laat ons spoedig terugkeeren.”

„Een mooie grap!” sprak de jonkman lachend; „wij zouden een uur rijden en, zonder versterking, tegen den wind in terugkeeren. Nee liefje, dat gaat niet. Komaan, op het ijs is men vrij; ook zijn wij nú reeds bekenden; als men meer dan een uur te zamen heeft gereden dan is de kennis voorgoed gemaakt. Ik heet Karel Van Leer, en jij...?”

„Netje Roos,” antwoordde het meisje.

„Ei ei, een roosje,” zei Van Leer: „Met een roosje op het ijs, dat is wel aardig; maar zeg eens, beviel je dat rijden?”

„Nu, dat geloof ik!” antwoordde Netje: „Maar waarlijk, het is tijd dat wij teruggaan; de zon staat al laag, en moeder zal niet weten waar ik gebleven ben.”

„Hoor eens,” hernam Van Leer op overredenden toon: „het ijsvermaak is dikwijls van korten duur, en een liefhebster als jij, moet genieten zoo veel zij kan. Zie,” vervolgde hij, op zijn horloge ziende: „het is nu omstreeks halfvier; in minder dan vijf minuten rijden we naar het Vosje aan den Westerdijk; daar nemen we spoedig een goede versterking, dán met nieuwen moed de schaatsen aan, en, eer de klok vijf heeft, ben je weer bij je moeder terug.”

„Maar gruns!” hernam Netje: „’t is dan donker. — Wat zal moeder wel denken...”

„Donker, wel nee,” sprak Van Leer: „’t is maanlicht, volle maan. In persoon breng ik je thuis, en je zult zien dat je moeder het aardig zal vinden.”

„Denkt u?” zei het meisje: „Maar Willem...?”

„Willem! Wie Willem?” hernam Van Leer: „Ah! je minnaar! maar — die is immers niet jaloersch? en hij zal mij dankbaar zijn dat ik zijn Netje een genoegens verschaft.”

„Da’s waar, da’s waar!” riep Netje tevreden, dewijl de vriendelijke heer haar op alle punten wist gerust te stellen: „Komaan dan, dat gaat weer vooruit, als de wind!”

En ze reden, en ze slieden, en ze vlogen weder, en het werd al valer en valer; de roode gloed der zon verdween; geen maanlicht blonk er langs ’t ijsveld. — En, — toen de herberg Het Vosje bereikt was — werd het heelemaal duister.

't Zal zoo omstreeks half-elf in den avond zijn geweest, toen een boerenwagen door de straten van A rolde, en eindelijk voor een net huisje in een achterstraat stilhield.

De voerman stapte af, en, na gescheld te hebben, sprak hij tot een meisje dat op den wagen zat: „Ziezoo juffer, we zijn er.” Het meisje, dat bibberde van kou, klom af, en, toen de deur door een bejaarde vrouw werd geopend; zag de voerman bij het schijnsel eener nabijzijnde gaslantaarn, dat die oude vrouw deerlijk bleek was en zeer gezwollen oogen had. Wat de vrouwen bij die eerste ontmoeting spraken, bleef hij niet aanhooren, want, met de woorden: „Dat is terecht!” beklom hij weer den wagen, wendde en reed terug.

Wat er verder van Netje Roos werd, kwam de knappe heer wiens ware naam Karel Van Deil was, nimmer te weten; maar zeker, zeer zeker wist hij, dat het schoone eenvoudige meisje een slachtoffer zijner boosheid was geworden; dat hij de zielsrust eener maagd had verstoord; dat hij den steun eener weduwe had geknakt, en dat hij het heil eens jonkmans had ten gronde gericht.

Weinige weken later betrad de schoone heer Van Deil weder den biechtstoel; verruimd ging hij naar buiten.... het bedreven kwaad was hem vergeven.....?

II.

Wij voeren onzen lezer een klein doch net vertrek binnen; de meubels die het bevat zijn hoogst eenvoudig, maar rein. Aan de groen geverfde wanden prijken vier gekleurde platen in zwarte lijsten, waarvan de grootste den Zaligmaker aan het kruis, en een kleinere de Moedermaagd met het kindeke Jezus voorstelt, terwijl de beide anderen twee beeltenissen geven: de eerste van de heilige Martha, de tweede van den heiligen Johannes.

Voor de kleine houten tafel zit een bevallig meisje van circa vijf en twintig jaren. Vlug glijdt haar naald door het zware satijn dat tot een prachtig bruidskleed wordt saamgestikt. Onvermoeid is zij bezig, en terwijl het stuk al meer en meer zijn voltooiing nadert, denkt en peinst het meisje, en — de vlugge reeks harer denkbeelden bevat den ganschen loop van haar jeugdig leven.... Ik was nog jong, zeer jong, toen wij gelukkig in dat lieve huisje woonden; in dat huisje bij dien grooten tuin, waarin vader werkte en waarachter dat fraaie groote en heerlijke huis stond. Vriendelijk was de heer die daar woonde, en die, zoo dikwijls hij bij ons kwam, mij onder den kin streek en liefkoosde. — Wat waren zij gelukkig! Wat waren

zij tevreden die goede ouders; en wat hadden wij overvloed — overvloed van alles: van appels en perziken en druiven, van alles volop! — En later.... het fraaie huis werd gesloten; de goede heer was gestorven. Wat heb ik gebèden, alle avonden, alle morgens, het „Vader onzer” en het „Wees gegroet,” want, de goede heer was ongelukkig, hij was in de pijn. Eens, toen het koud was, zat moeder te schreien; vader keek ook zoo treurig, en ik — ik weende omdat zij bedroefd waren. Helaas! wij moesten het kleine huisje naast den grooten tuin van het mooie huis verlaten, want — er was een nieuwe heer gekomen, die ik ééns gezien heb, maar die mij niet liefkoosde, geen kruis sloeg als hij den Krist’ zag, en ’s Zondags naar een andere kerk ging.

— Ik was nog zeer jong toen wij vertrokken; wij kwamen in een groote stad. Moeder was steeds te huis en leerde mij bidden en werken; vader was meesttijds afwezig en kwam des avonds doodmoede naar huis. Maar ach, wij hadden het bitter; soms leed ik zelfs honger. Vader, zoo krachtig, zoo werkzaam voorheen, werd zwakker en zwakker. Wat zag hij vaak bleek en wat hoestte hij akelig. ’t Is mij klaar als de dag nog, hoe hij eind’lijk niet weder zijn bed kon verlaten. Wat werkte toen moeder; wat bad zij den hemel, wat bad zij Maria, wat bad zij de Heiligen; maar alles was vruchteloos....

„Mijn vader stierf. — O! moeder was radeloos, en ik — ik weende bittere tranen, want ach! hij was zoo teeder, zoo goed en godvreezend. Toen kwamen er dagen die mij steeds zullen heugen. Wij trokken naar herwaarts, en ja, ’t was wel schamel en arm in ons huisje, maar bidden en werken bewaarde ons voor honger. En het einde.... O God, wat beproeving! de moeder, de dierb’re die mij liefhad en leerde, de teed’re en zorgvolle, de werkzame moeder, moest wreed van mij scheiden. Zij stierf! en alleen, gansch alleen bleef ik hier.... onder vreemden. — Alléen....? Neen, alleen was ik niet, want Hij — Hij was daar, die daar hangt aan het kruis; Hij de liefde! En Zijn sterkte schonk steun aan mijn zwakheid. — Ik beurde het hoofd, en ik bad, en ik werkte, en — Gods engelen, zij waakten. Ik ween om mijn lieven, maar juich straks weer vroolijk: Zij leven daarboven verlost uit de pijn; God schenkt mij Zijn zegen, en, hen die ik minne, zal ik vast eenmaal weerzien.

Zoo dacht Martha, en toen zij zoo denkende nog een uur had voortgewerkt, toen stond zij op, en beschouwde met ware voldoening het schoone kleedingstuk dat zij vervaardigd had. Een klein gebedenboekje dat in de la van de tafel lag, werd toen ter hand genomen, en met innig vertrouwen bad zij een geruimen tijd.

Inmiddels viel de avond; het boekje werd weder in de lade gelegd, en het schoone meisje maakte zich gereed om het verwacht

wordend bruidskleed ter plaatse zijner bestemming te brengen. Eenvoudig maar netjes, met de hoededoos aan den arm, stapte Martha ter deure uit; trad haastig door de lange straten der groote stad, en bereikte eindelijk het huis waar zij wezen moest.

De schel ging over, en de knecht die de deur opende, vernam dat hier de naaister met het bruidskleed was.

Weinige minuten had het meisje nog maar in het spreekkamertje gewacht, toen het bevallige bruidje kwam aanhuppelen en de naaister begroette met een: „Ha, bent u daar juffrouw Braam!”

Het fraaie wit satijnen bruidskleed werd met de meeste zorg aangepast. Wat de naaister gevoelde toen haar pronkwerk zoo keurig om die ranke gestalte sloot, en wat het bruidje gevoelde toen dat fraaie stuk — waarin zij voor God en de menschen haar trouw zou verpanden — haar leest omvatte, wij zullen het niet beschrijven, maar zeggen alleen, dat het bruidje over de netheid van het kleed juffrouw Braam ten meesten lof toezwaaide en, na het stuk met Martha's hulp te hebben uitgetrokken, haar even verliet, maar spoedig terugkeerde, en der maakster, in de blijde en dankbare stemming waarin zij zelve verkeerde, behalve het verschuldigde naailoon, een stevige fooi in de hand drukte.

Met de beste wenschen aan het lieve bruidje, en met een harte-lijke dankbetuiging voor de promptte betaling en het daarenboven ontvangene, nam Martha afscheid en verliet de woning.

Met verhaasten tred nam zij den terugweg aan en bereikte eindelijk haar kamertje. Daargestaan bezag Martha nogmaals de blinkende rijksdaalders welke zij zooeven ontvangen had; blikte met een dankbaar hart naar het beeld van haar lijdenden Heer; sloeg het teeken des kruises, en ontstak daarna een lampje, want het was intusschen al donker geworden.

Nadat het vertrek aldus verlicht was, opende Martha een klein hoekkastje; nam een derde van het verdiende geld; liet het in een steenen spaarpot glijden; bergde een tweede gedeelte in het beursje waaruit zij voor haar onderhoud gedurig moest putten, en stak het derde gedeelte in haar zak. Fluks verwisselde zij verder het beval- lige losse mutsje dat haar zwarte haren dekte, met een stijve kornet; schoot een donkeren rok over haar blauw japonnetje aan; sloeg een geruiten doek om haar bevallige leest; nam toen een groote hengel- mand aan den arm, en, na het lampje te hebben uitgedoofd, verliet zij nogmaals het vertrek.

Waar toe deze verwisseling van gewaad? Was het schaamte om zich als juffrouw bij den kruidenier eenige benodigdheden aan te schaffen? Was het om in den avond als eenvoudige dienstmaagd, meer voor onheilige blikken te zijn gevrijwaard, of, wát was er de oorzaak van? — Wij zullen haar volgen.

Na slechts weinige huizen te zijn voorbijgegaan, stapte Martha

een grooten kruidenierswinkel binnen. Wat zij kocht scheen wel de provisie voor eenige maanden te moeten zijn; althans de grutterswaren, de koffie, de kaas en wat zij al verder in de mand pakte, vulde die geheel, en kostte op weinige centen na zooveel als zij bij zich had. Weder buitengekomen, sloeg Martha al spoedig eene zijstraat in, en liep met de zware vracht zonder ophouden voort; ten laatste hield zij bij een klein huisje stil, en op haar vraag aan den eigenaar die bij de deur stond: of de juffrouwen Nederheld boven waren, bekwam zij een toestemmend antwoord; trad het huis binnen; liep de trap op, en klopte na een vermoeiende klim, aan een haar welbekende deur.

„Wie daar!?” riepen twee meisjesstemmen schier gelijktijdig van binnen.

Zonder te antwoorden opende Martha het vertrek, en de beide meisjes, die in een armelijke omgeving bij een vrij somber lampje zaten te borduren, zagen de binnentredende verrast aan, en riepen toen als uit éenen mond: „Onze Martha! onze goede Martha!”

„Goeden avond, juffrouwen;” zei Martha vriendelijk knikkend; „alweer zoo druk aan het werk! Hoe gaat het met uw gezondheid? Is juffrouw Krisje weer beter?”

„Ja Martha, zoo redelijk;” antwoordde het bleeke Krisje: „die nare hoest wil nog niet weg, maar anders niet erger. Ben jij nog gezond?” liet zij er op volgen, terwijl zij evenals hare zuster met verrukking de groote mand beschouwde die Martha had neergezet.

„Ik dank u juffrouw, heel wel;” zei Martha: „ik verlangde u eens weer te bezoeken, en juist dezen avond gaf mij mijn goede Meester hetgeen in deze mand is, om het aan u te bezorgen.”

Het tooneel dat nu volgde zou een steenen hart hebben geroerd. Met tranen van innige dankbaarheid werd de mand door de beide zwakke en behoeftige zusters op de tafel gezet, en met zenuwachtige vreugde ontpakt. Die rijst, die gort, die kaarsen, die kaas, die heilzame suiker, en al wat er meer was — hoe heerlijk, hoe welkom! hoe noodig! En Martha wischte mede een traan weg. Die arme zusters, ze waren zoo innig gelukkig, zoo dankbaar, zoo opgetogen, en zegenden in stilte en luide den goeden Heer van Martha, die bij zijne weldaden niet wilde bekend wezen, en drukten haar bij 't afscheid met warmte de handen, en baden, alvorens zij zich later te slapen legden, voor den weldoener der weezen!

Ook Martha deed des avonds haar gewone gebeden, en, toen zij zich op het eenvoudige leger te slapen legde, toen dacht zij... hoe wonderbaar Gods wegen soms leiden; hoe zij zich een schat in den hemel mocht koopen, door 't weldoen aan weezen wier vader haar ouders zoo wreed had verstooten, uit het huisje der kindsheid.

En Martha had recht, want hij die uit godsdiensthaat den braven Roomschen tuinman en zijn gezin had verjaagd, en zich door een te weelderig leven met de zijnen ten gronde richtte, hij had, na zijn en zijn ega's dood, twee zwakke en hulpbehoevende weezen achtergelaten; en Martha — Martha werkte het gebod der liefde: Kristus de Heer, de goede Meester had het haar bevolen.

III.

Het is een man van meer dan zestig jaren dien wij ginds door de graanvelden zien wandelen; de hoed zit hem diep op de grijze wenkbrauwen gedrukt, en onder uit de vervaarlijk lange jas, steken een paar magere beenen in wollen kousen.

„Welzalig zijn de uitverkorenen des Heeren;” mompelt hij bij zich zelve — zoo hard, dat wanneer iemand achter hem ware geweest, hij het duidelijk zou verstaan hebben — „welzalig zijn de uitverkorene schapen te midden der grijpende wolven, te midden der kinderen van Sodom en Gomorra; welzalig zijn ze die den drieluldigen bonds-God aanroepen en door den Heiligen Geest wandelen. Waar wind en hagel ginds de graan- en boekweitvelden hebben geteisterd, daar zijn mijne akkers gespaard gebleven. Zichtbare, zichtbare roede! het vlammende zwaard van den rechtvaardigen God. Ik dank U, ik dank U! o mijn steenrots, mijn burg, mijn hoog vertrek, 1) die den kop van de slang hebt vermorzeld en aan het vloekhout zijt gestorven; ik dank U, dat ik vervloekte zondaar in Uw eeuwig register als een uitverkorene van Sion stond opgeschreven; die mij tot den grootsten zondaar hebt gemaakt om des te overvloediger Uw lankmoedige genade aan mij te werken.”

Zoo mompelt de lange magere man, al wandelende, nog een geruimen tijd voort, tot eindelijk het geklep van den dorpstoren zijn opmerkzaamheid trekt. „Ha!” zegt hij weder: „de Heere roept mij,” en zijne schreden verhaastend bereikt hij weldra het kerkgebouw.

Een groote schare was in het huis des gebeds vergaderd. Ook de magere man beklom zijne plaats in de hooge kerkeraadsbank. Lang bleef hij staan met den hoed voor de oogen gedrukt.

De leeraar die het gestoelte had beklommen, werd door de gemeente van Kristus, en ook door den man in de hooge bank, met innige goedkeuring aangehoord, en toen hij na het zingen

1) Psalm XVIII. 3.

van Psalm achttien het twaalfde en veertiende vers, de tekstwoorden behandelde: „En de Heer sprak tot Mozes zeggende: Neem de wraak der kinderen Israëls van de Medianieten; daarna zult gij verzameld worden tot uwe volken”, 1) toen „smulde het harte” van den geloovigen Kristen, en hij verstond met den leeraar zeer duidelijk: dat, zooals Mozes het volk Israëls moest ten strijde toerusten, ook zij, de uitverkorenen des Heeren moesten strijden en wraak doen aan de afvalligen in Sion, dat zij moesten verdelgen de grijpende wolven, die rondgingen in schaapskleederen en de kudde verslonden, dat zij bidden moesten, en biddende strijden voor het zinkende vaderland. O! toen de leeraar de verblinden daar aansprak, de eeuwig verdoemden, die niet waren wedergeboren, en de helle hun voorhield en den God van verschrikking, en het wee en ach uitsprak — toen schudde de lange man diep medelijdend het hoofd, en oordeelde niet, maar zag er velen met weemoed op aan. En — toen nu die leeraar eindigde en het woord tot de vromen richtte, toen verspreidde er zich een lachje over het gelaat van den uitverkorene, en hij sprak halfuide: „Ik dank U, o Heere! dat ik niet ben als genen: ik word verzameld tot Uwe volken.”

De Zondag spoedde ten einde, en de dalende Julizon wierp een heerlijk licht over bosschen en akkers. Leenveld, zoo heette de man dien wij des morgens hebben ontmoet, zat in zijn woning; de groote Statenbijbel met koperen klampen lag voor hem opengeslagen, en aandachtig scheen hij door den knijpbril te lezen toen de klink der keukendeur opging, en een welgekleed heer het vertrek binnentrad.

„Goeden avond baas Leenveld;” sprak de heer naderbijkomende, en herhaalde toen hij zag dat de man hem niet scheen te bemerken: „Goeden avond baas Leenveld. Kom ik ook ongelegen? Ik wilde je maar even over de bedoelde zaak spreken.”

„En de vierde rij van een turkoois, en een sardonix, en een jaspis; omvat in gouden kastjes in hunne vullingen” 2) mompelde Leenveld, en den vinger bij de plaats waar hij gebleven was zettend, nam hij den knijpbril van den neus, en den heer groetend met een zalvend knikken, zeide hij: „De vrede; de vrede mijnheer Hulsink. Och heden, was ú daar; ga zitten, ga zitten; ik wandelde juist in het woord des Heeren.”

„Flink zoo, dat is een goede inleiding;” hernam Hulsink: „Je bent op godsdienstig terrein en daar zal ik je graag op houden. Je herinnert je, Leenveld, dat ik je voor eenige dagen, toen je geen

1) Numeri XXXI. 1, 2. 2) Exodus XXXIX. 12.

tijd hadt, over den bouw van een huisje sprak; ik wilde....."

„O zondig geslacht!" viel Leenveld hier in: „weet je dan niet, menheer, wat er geschreven staat: Maar de zevende dag is de rustdag des Heeren uwen Gods; dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uwe dochter, noch uw dienstknecht, noch uwe dienstmaagd, noch uw vee, noch...." 1).

„Ho, ho!" riep de heer Hulsink den bijbelkundige vriendelijk toe: „Noch uw dienstknecht, noch uw vee! Ei ei, wie heeft dan dominé dezen middag naar W.... doen brengen, waar hij preeken moest? Heeft Leenveld's knecht niet ingespannen, en heeft Leenveld's paard niet getrokken?"

„Ja ja," hernam Leenveld eenigszins bedremmeld: „maar ziet u.... voor de reinen.... Doch, zoo is het: wij zijn zondaren, groote zondaren en struikelen in velen, maar — des te overvloediger werkt over ons de genade in Kristi menheer."

„Om het even;" sprak Hulsink: „ik kom niet om met je te redetwisten of je daden te bedillen; ik kom alleen om tot een wel-dadig doel een paar woorden met je te spreken; de Zaligmaker was ook op den sabbat weldoende."

„O gruwel! o zonde! gelijkstelling met God!" zeide Leenveld: „alsof wij iets vermochten; alsof de werken iets waren! alsof Paulus niet zeide: Wij besluiten dan dat de mensche door het geloove gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet." 2)

„En zegt Jacobus niet in zijn zendbrief," sprak Hulsink: „Wat nuttigheid is het mijne broeders, indien iemand zegt dat hij geloof heeft en heeft de werken niet? Kan het geloof hem zalig maken!" 3) „Maar," vervolgde hij: „laat ons toch niet twisten over zaken die de hoofden verhitten en de harten koud laten. Nog eens Leenveld, ik wilde je spreken. Komt het je niet gelegen dan zal ik morgen terugkomen, en anders...."

„Nu blijf dan, blijf dan;" zei Leenveld: „Ik zal je hooren menheer, en de geest zal beslissen."

„Welaan," hernam Hulsink: „je weet dat het huisje waarin de weduwe Wolfman woonde, door brand is vernield. Je weet dat ze bij Joosting met hare kinderen op de deel is gehuisvest. Ik heb innig met de ziel te doen, te meer daar boer Krelis de woning niet weer zal opbouwen, maar het erf aan zijn land wil trekken. IJverig ben ik dus werkzaam geweest om wat geld bijeen te brengen, teneinde die armen huisvesting te bezorgen. De som nu die ik heb ingezameld, zal zoo omstreeks voldoende zijn tot het optrekken van een eenvoudig — zeer eenvoudig hutje, doch....

1) Exodus XX. 10.

2) Zendbr. van Paulus aan de Rom. III. 28.

3) Zendbr. van Jacobus. II. 14.

daartoe behoeft ze nog iets anders; en... ik heb op ú gerekend."

"Ei, ei," zeide Leenveld.

"Op ú!" herhaalde Hulsink: „Je weet het: om te bouwen behoeft men grond; welnu, ik peinsde en dacht: zie, achter den molen bij de Grietkamp, daar ligt het bouwland van Leenveld. Van dat bouwland is door den landweg een kleine hoek afgescheiden, waarvan je dikwijls gezegd hebt dat het een onnutte dienstknecht was en maar wildet dat je het kwijt waart. Ha, dacht ik, dat hoekje was recht geschikt voor vrouw Wolfman. Altijd heeft zij na den dood van haar man ijverig voor den kost gewerkt, en ofschoon zij met wasschen wel zóoveel verdiende om in de behoeften van haar gezin te voorzien, zoo drukten haar die pachtgelden. Zie, Leenveld, als zij nu een eigen huisje had, dan ware de goede ziel van een groote zorg bevrijd. Geld heb ik je niet gevraagd, maar thans — thans is de beurt aan u."

"En wát zou ik?" zeide Leenveld, alsof hij er niets van begrepen had.

"Wát je zoudt?" hernam Hulsink: „mij dunkt, dat is niet duister. Nog eens dan: ten behoeve der weduwe heb ik gelden verzameld; die op de doelmatigste wijze te besteden was mijn plan; het geschiktste dacht mij het bouwen van een huisje; een klein hoekje grond is daartoe noodig, jij hebt het, en kunt dus die goede zaak bevorderen."

"Dat is te zeggen..." zeide Leenveld.

"Te zeggen..." herhaalde Hulsink: „welnu, of je het ten behoeve der arme vrouw zoudt willen afstaan?"

"Ik afstaan? ja — zie, dat is te zeggen..." hernam de magere man: „het is een lief lapje; ik heb er altijd plezier in; maar als het wezen moest, om u genoeg te doen menheer Hulsink, dan zou mijn geest wel geneigd zijn om... En wat zou het bod zijn?" besloot hij, zijn bezoeker vragend aanziende.

"Het bod!" hernam Hulsink: „Mijn waarde Leenveld, die spitse punt gronds zooals zij daar is, zou in veiling geen tien gulden opbrengen; wat zegt dat voor u; ik vraag je geen geld, maar, ik vraag je dat hoekje."

"Dat hoekje, dat hoekje!" sprak Leenveld, terwijl de lippen van zijn tandeloozen mond zich krampachtig op en neder bewogen: „dat hoekje...! geen tien gulden! Wel zondige menschheid! wat denk je menheer? Denk je dat Leenveld schatrijk is, en dat hij zich zal uitkleeden om een ongeloovig en zondig geslacht te mesten?"

"Hei, heidaar! van mesten is hier geen sprake;" hernam Hulsink: „Ik vraag een werk van barmhartigheid, een teeken van je menschenliefde."

"Een teeken!... een teeken!" riep Leenveld onaangenaam hard:

„dit is een boos geslachte, zegt de Heere, het verzoekt een teeken, en haar en zal geen teeken gegeven worden....” 1)

„In hoeverre je die bijbelpplaats hier goed te pas brengt, zal ik daarlaten,” hervatte Hulsink: „maar zoo je barmhartigheid dan binnen zulke nauwe grenzen beperkt is, zeg mij, tot welken prijs je dat hoekje grond zoudt willen afstaan?”

Leenveld tuurde een geruimen tijd naar buiten.

„Afstaan, afstaan;” sprak hij eindelijk, en glimlachte vreemdsoortig: „ten uwen gerieve menheer Hulsink, ten uwen gerieve; zie, anders zou ik er niet aan denken. — Die lap grond — goed gelegen — aan den weg? — laat zien, — dertien en zeven — en drie — laat zien.... Ja zie, voor u, maar voor ú ook alleen, dat zou zoo — zoo drie en twintig gulden zijn.”

„Is 't mogelijk!” riep Hulsink, van zijn stoel opspringende: „Meer dan tweemaal de waarde! Zeker vergist ge u Leenveld? Ik kan toch niet denken....”

„Ja — nee, — dat zal wel zoo uitkomen;” hernam Leenveld: „Dertien, en zeven, en drie; ja da's recht zoo.”

„Inhalige kerel!” sprak Hulsink met nadruk: „lees vrij in den bijbel, en bid, en zing je psalmen, maar bedenk dat er een God is die de harten kent en de nieren proeft.” Na deze woorden greep Hulsink zijn hoed, en liep naar de deur; doch, op den drempel keerde hij terug en zeide, terwijl hij den oude diep in de oogen zag: „Beslis Leenveld, wil je tien gulden voor je lap puingrond?”

„Ga heen;” antwoordde Leenveld: „wij verzoeken den Heere door Zijn rustdag te schenden met gesprekken die dezer wereld zijn. Kom morgen zoo je handelen wilt, en breng mij niet in de verzoeking om de dingen te bedenken die niet des geestes Gods zijn.”

Hulsink ging. Den volgenden dag kwam hij nogmaals weder, maar de uitverkorene Gods bleef bij zijn vordering. Hulsink betaalde het hoekje gronds dat hij hebben moest, van zijn eigen zuur verdiende penningen; en Leenveld — nog dienzelfden avond sloot hij de gelden in de welgevulde lade van zijn kabinet, zijn God dankend, die hem zoo genadig „in de ruimte” had gebracht.

1) Ev. Lucas XI. middelste gedeelte van vers 29.

IV.

In een nauw en dompig steegje der stad L. woonde in een armoedig huisje de schoenlapper Gilles. Sober en schraal was zijn deel, maar Gilles was tevreden, en hij werkte van den morgen tot den avond, en had „door Gods genade” toch altijd brood voor zijn gezin.

Geen enkel stuk van eenige waarde bezat de arme schoenlapper, maar toch, tóch had hij een schat, een kostelijker schat dan goud of edelgesteenten: het was de Bijbel.

Diep, ja zeer diep ging hij er onder gebukt, „dat heelaas! zoo dikwerf het dierbare boek der eenige waarheid, werd veracht en vertreden;” bitter betreurde hij „de veldwinnende loszinnigheid, waardoor die schriften der genade werden verkracht of verminkt, terwijl zelfs herders en leeraars de gemeenteleden van Kristus zoo jammerlijk op dwaalwegen leidden.”

Het was op een Zaterdag-avond dat Gilles met zijn vrouw en drie kinderen, het karige avondbrood gebruikte. De uiterste reinheid heerschte er in het anders zoo onaanzienlijk vertrek. De trouwe huismoeder had het dien dag zeer druk gehad. De dochter van een schoolmeester zijnde, had zij in jeugdige jaren voldoende kundigheden opgedaan, om thans hare kinderen in de eerste wetenschappelijke opleiding behulpzaam te kunnen zijn. Zooals gewoonlijk had zij er ook nu den morgen grootendeels mee doorgebracht, en de arme schoenlapper dankte God voor die kunde zijner vrouw, want, „op de scholen, ach! ieder wist hoe het er toeging: daar heerschte de geest van Kristus niet.” — Was moeder Elsje den morgen met haar kroost bezig geweest, terwijl zij tevens onder die bedrijven voor het middagmaal zorgde, den Zaterdag-namiddag had zij met poetsen en schrobben doorgebracht, en, zoo men nu in den avond dat kamertje ware binnengetreden, en de drie blonde kopjes der blozende kinderen tusschen de tevredene ouders hadde beschouwd, dan zou men de armoede niet geschuwd, maar met innig genoegen eenige oogenblikken in dat gezin vertoefd hebben.

„Zie vrouw,” ving Gilles aan, toen hij zijn avonddeel had genoten: „die week is alweer ten einde. ’t Is zichtbaar, ja zichtbaar zooals wij worden gespaard. Och! iedere dag spreekt, tegenwoordig vooral, zoo luide van sterven; ’t is hier zelfs al zeer erg in de steeg, en wij — zie wij zitten nog zoo frisch en gezond bij elkander; doch, mijn hulpe is van den Heere die hemel en aarde gemaakt heeft.” 1)

„Amen,” zeide Elsje en veegde een traan weg.

1) Psalm CXXI. 2.

De kinderen — waarvan het oudste een meisje van twaalf jaren was, terwijl de beide andere, jongens van tien en zeven jaren waren — ze hadden mede hun brood met den meesten smaak genuttigd, en waren juist te zamen aan het fluisteren hoe ze morgen met vader en moeder op den wal zouden wandelen, toen Gilles het bijbelboek opensloeg, en met een duidelijke stem het zesde hoofdstuk uit het Evangelie van Mattheus voorlas.

„Elke dag heeft genoeg aan zijns zelfs kwaad,” 1) waren de laatste woorden, en het boek weder dichtslaande zeide hij, terwijl hij zijn vrouw vriendelijk aanzag: „Niewaar Elsje, dat is een heerlijk kapittel? Ach! mocht ieder Kristen het elken dag biddende lezen: Zoekt eerst het koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid en al deze dingen zullen u toegeworpen worden.” 2)

„Dat gawe de Heer!” zeide Elsje; en, nadat vader Gilles nog een kort avongebied had uitgesproken, gingen de kinderen terstond te bedde, want, na de Zaterdagse reiniging waren ze reeds aan het avondbrood in hunne heldere slaaprokjes.

Moeder Gilles had nog een en ander te doen; evenzoo de schoenlapper; maar eindelijk werd het lampje uitgedoofd en begaven zich ook de ouders ter ruste.

De nachtwacht had juist het tweede uur na middernacht aangekondigd, toen hij in de nabijheid van het nauwe steegje waar Gilles woonde, door een knaap werd aangesproken.

„Och baas,” sprak de knaap: „kun je mij ook zeggen waar die fijne lapper woont? Hij moet dadelijk meegaan.”

„De fijne lapper! Wie meen je?” klonk de weervraag.

„Och die vrome, die Scholtiaan;” hernam de knaap: „Hij moet bij Lokers komen, en ik weet niet waar hij woont; ’t moet geloof ik in de Stilsteeg wezen, maar het is er zoo donker.”

„De fijne lapper, de fijne lapper!?” herhaalde de nachtwacht nadenkend: „Weet je zijn naam niet?”

„Die is mij waarlijk ontschoten;” antwoordde de knaap. „Gil... Gil...”

„Ha! Gilles!” hernam de wacht: „Jawel, zie.... daar ginds aan de linkerhand; drie huizen voorbij dat uitstek; de naam staat boven de deur!”

„Ik dank je;” sprak de knaap, en terwijl de nachtwacht weder ratelde, en riep: „Twee hêt de klok!” bonsde de knaap uit al zijn macht op de deur van het smalle huisje waar Gilles woonde.

„Wie daar?” riep een ontstelde mansstem van binnen.

1) Ev. Mattheus VI. einde van het laatste vers.

2) Ev. Mattheus VI. 33.

„Maak maar open!” was het bescheid: „Je bent immers afgescheiden schoenlapper?”

Nadat de knaap eenige oogenblikken vol ongeduld had staan wachten, opende Gilles de deur, en, den knaap met de haastig ontstoken lamp in het aangezicht lichtend, vroegde hij: „Maar wie ben je, en wat wil je?”

„Kees Kap;” antwoordde de jongen, en vervolgde: „Je moet maar dadelijk mee, want Lokers is op eens heel slecht geworden, en hij riep maar gedurig dat jij komen moest.”

„Lokers....” herhaalde Gilles nadenkend: „de knecht van baas Prouwel?”

„Ja juist, dezelfde;” zei de knaap.

„Laat hij mij roepen?” hernam Gilles: „En wat scheelt hem?”

„Wel de ziekte;” sprak de jongen: „Kom maar gauw ook, want hij is glad alleen.”

„Alleen?” zei Gilles: „Is er dan niemand bij hem?”

„Wel nee;” antwoordde de knaap: „Vader bedankt er hartelijk voor; moeder is veel te bang; ze zouden wel gek zijn. Maar kom je dan gauw?” besloot hij: „want hij ligt spier alleen.”

Na deze woorden maakte de knaap rechtsomkeert, en verliet den verbaasden schoenlapper.

Moeder Elsje was van het geklop niet wakker geworden. Wél had zij dat kloppen slapende gehoord, want, toen ze door Gilles met de woorden: „Vrouw, hoor eens;” werd gewekt, toen herinnerde zij zich duidelijk, van een kist te hebben gedroomd, waarin men haar gelegd had en die daarna rondom was toegespijkerd.

„Vrouw, vrouw, hoor eens;” herhaalde Gilles, dien benauwden droom stuitend: „dat is een treurig geval.... Ik ben daar zooeven bij iemand geroepen die.... die niet wel is.”

„O Heere, de ziekte!” riep vrouw Gilles terwijl zij eensklaps in hare slaapstede overeind sprong: „Zeg Evert, zeg is het....?”

„Nu ja,” hernam Gilles: „maar waarom zoo te ontstellen. ’t Is het ergste voor den lijder. Ik zal mij maar spoedig wat aantrekken.”

„En ga je er heen?” sprak Elsje angstig.

„Ik ga — ja met God!” hernam Gilles, en legde een zoo krachtigen nadruk op de twee laatste woorden, dat Elsje beschaamd de oogen nedersloeg.

„Maar wie is het dan?” vroegde Elsje weder.

„De knecht van baas Prouwel, je weet wel.... die....”

„Lokers?” zei de vrouw, terwijl zij zichtbaar ontroerde.

„Ja, Lokers,” antwoordde Gilles: „maar wie is hetzelfde.”

„Hetzelfde! Nee Evert, dat moet je niet zeggen;” zeide Elsje: „Ik weet niet, maar de huisgenooten des geloofs gaan toch voor. En dan — Lokers! Moogt ge voor hem je eigen leven en het welzijn van vrouw en kinderen in de waagschaal stellen,.. voor hem... die...”

„Swijg vrouw!” hernam Gilles met zachte gestrengheid: „Zeker ben je nog door den slaap bevangen, althans nog nooit heb ik je zoo hooren spreken. Elsje, vergeet jij die grootste geboden: Hebt God lief boven al, en den naaste als u zelve?”

„Ach ja!” sprak Elsje, terwijl haar tranen te voorschijn kwamen: „maar de naaste....!”

„Gedenk den barmhartigen Samaritaan;” hernam Gilles: „Leg je rustig te slapen; de Heere roept mij; misschien..... tot bekeering van een zondaar.”

Vrouw Elsje zeide niets, maar veegde haar natte oogen, en bad in stilte.

Gilles was spoedig gereed; en terwijl hij zijn vrouw de hand toereikte, sprak hij: „Tot straks Elsje. Bid voor den kranke en bid ook voor mij.”

„Ga dan, ga dan met God!” zuchtte de vrouw, en drukte een afscheidskus op Evert's ruwe hand.

Evert Gilles, de fijne schoenlapper, de zoogenaamde Scholtiaan, liep schier op een drafje naar de woning van den „gevaarlijken” lijder.

Het tooneel dat hem beidde was allertreurigst, maar, het was zijner ziele wel, dat hij den vijand liefde mocht betoonen, dat hij hem in die benauwde ure mocht vertroosten en opbeuren; en ofschoon, volgens het oordeel van den dokter, menschenlijke hulp te kort zou schieten, zoo voerde de geestelijke hulp welke die fijne schoenlapper verleende, de ziel, die weldra het aardse woonhuis zou verlaten, toch op den weg tot den Heer, en.... toen de morgenschemering doorbrak, toen kreunde de stervende: „Evert, Evert.... vergeef mij.... Heere, ontferm U mijner!” en.... gaf den geest.

Eerst in den namiddag keerde Gilles in zijn woning terug, God dankend dat hij den man die hem zoo onedel had bejegend; nog in zijn jongste ure mocht helpen en wellicht voor eeuwig behouden.

Met Lokers was Gilles weleer bij baas Prouwel als schoenmakers-knecht werkzaam geweest. De vroomheid van Gilles hinderde den ouderen knecht, en — hij had niet gerust alvorens hij door een valsche beschuldiging, waarvoor hij mede valsche bewijzen wist aan te brengen, den braven man uit den dienst had verjaagd.

Bitter had toen de arme Gilles moeten tobben, en, zoo hij niet door zijn God ware gesterkt, het zou er ellendig met hem en de zijnen hebben uitgezien.

Gilles kwam in den namiddag te huis, en toen hij zijn vrouw en kinderen met liefde had begroet, en na wat gegeten te hebben zijn werk wilde hervatten, toen werd het ook hem eensklaps zoo naar; hij kermde en steunde, en vrouw Elsje zond met een kloppend hart haar oudste meisje naar den dokter. Deze kwam: Gilles had de ziekte.

De brave man had de gevreesde ziekte, maar — was zijn vrouw in den nacht, toen Evert geroepen werd, door allerlei voorstellingen bevreesd geworden, — nu het onheil daar was, nu vond zij kracht in Kristus, en sterkte in God.

Neen, zij klaagde niet: Waarom zijt gij gegaan? waarom hebt ge den Heere verzocht? Neen, zij handelde, zij verzorgde den echtvriend, en werkende bad zij geloovig: „Heere, Uw wil geschiede!”

„Uw wil geschiede!” dat bad ook Evert, dat ook baden de kinderen en God lof! het was Zijn wil dat Evert herstelde. De opofferende vijandsliefde moest op aarde reeds beloond worden. Bij Gilles had zich de ziekte in den allerlichtsten graad vertoond; hij werd gezond en flink als voorheen, en dankbaar betuigde hij met de zijnen: dat de Drieëenige God Zijn geduchte kracht genadig ten goede aan hem had gewerkt, en dat hij den Heere door Diens genade zou blijven dienen — hij en zijn huis.

V.

De koetsen rolden door de straten. Een prachtig huis op de K...gracht was — zelfs van buiten gezien — schitterend verlicht. Een groote hoop volks werd voor de deur van dat huis door een politiedienaar teruggehouden, terwijl schier allen even nieuwsgierig waren om de mooie juffers en de mooie heeren uit de rijtuigen te zien stappen.

Binnen de rijk verlichte zalen van dat mooie huis was het alles drukte en leven. De baron Van Monsheuvel gaf een luisterrijke partij en had de eersten der stad daarop ten zijnent genoodigd.

Weldra was de receptiezaal met gasten gevuld; de battants gingen open, en — een vroolijke Invitation à la valse ruischte den aanwezigen in de ooren.

Het dansen nam een aanvang, en — lachten ontelbare bloemen bij het geflonker van honderden bougies — de aangezichten der dansende jonkers en jonkvrouwen schenen de spiegels te zijn waarin dat gelach en geflonker weerkaatste, doch — het gelach der bloemen was natuur, dat der aangezichten voor het grootste deel, evenals het beeld in den spiegel — kunstbedrog.

De oudere heeren en dames die, welstaanshalve of om redenen, de dansschoenen hadden te huis gelaten, sloegen eerst van uit de receptiezaal het dansen der jeugdigen gade, en terwijl sommigen daarna in een aangrenzend vertrek prachtige kunstplaten gingen

bezen, knoopten anderen in afwachting van het quadrillepartijtje, beduidende of onbeduidende gesprekken aan.

„En heeft u al iets van den nieuwen predikant vernomen men-heer Muchald?” vroegde een deftige dame, die stijf in 't satijn met brusselsche kant stak.

„Ah ja mevrouw,” antwoordde Muchald: „ik heb er veel goeds van gehoord. Hij moet geheel en al aan de verwachting beantwoorden; zoo niets van dat vrome; fameus liberaal; een man waar men zeer wel mee kan omgaan; amusant in gezelschap; hij moet zelfs zeer voor een partijtje wezen; ook vernam ik dat hij een dol liefhebber van komedies en concerten is, terwijl hij....”

„O foei! o foei!” zei de dame: „dat kan niet anders dan schromelijke laster zijn. Ik heb drie jaar in Leiden gewoond, waar hij zijn eerste plaats in de nabijheid der stad had, maar ik hoorde steeds met den meesten lof van hem spreken. Men sprak daar van B. als van een oprecht Kristen, als iemand....”

„Nu ja, dat kan samengaan mevrouw;” viel de heer Muchald in: „Wat mij betreft ik ben recht blij dat er nu wat licht in de duisternis zal komen. In alles is vooruitgang mevrouw, en die moet er ook in het geloof zijn. Stilstand is achteruitgang. Het nieuwe evangelie verving het oude; de hervorming bracht licht voor die tijden, het is dus zeer duidelijk dat wij ons niet meer bij de Dordtsche vaderen kunnen bepalen of ons met kindersprookjes bezighouden.”

De dame sprak niet, maar kuchte en wendde het hoofd af.

„Die zwijgt stemt toe;” dacht Muchald, en daar het zijn gewoonte was om overal met zijn „principes” voor den dag te komen, vervolgde hij: „Ik ben liberaal mevrouw, en verlang niet dat iedereen mijn opinie deelt, maar ik ben liberaal en zal liberaal blijven; de meeste menschen zijn er helaas, niet rijp voor: omdat de vermogens veelal bekrompen zijn en men aan den ouden sleur gewend is. Ik ben liberaal mevrouw, en hou mij volstrekt niet met die affreuse theologische quaesties bezig. Wat maakt het uit of men dit of dat gelooft. Ik heb zoo eenigszins mijn verstand mevrouw, en het zegt me: dat een God die ons allen met onze gebreken en zonden geschapen heeft — ja nietwaar, wij hebben toch allen meer of minder onze petits péchés? — dat Hij ons om dier zonden wille, niet voor eeuwig ongelukkig zal maken; nee mevrouw, zie, dat wil er bij mij niet in. Mijn God is een God van liefde, en de liefde....” Maar wat de liefde nu eigenlijk moest zijn, verstond mevrouw niet, want, was zij — vervuld met de dingen die haar omringden — gedurende Muchald's geloofsbelijdenis al niet recht op de hoogte gebleven, de gastheer die haar kwam aanspreken, voerde haar nu geheel van den tekst.

Door het gesprek dat de dame met den gastheer had aangeknoopt, stond nu Muchald met zijn principes alleen, en begaf zich

alzoo naar de danszaal, waar hij de dansende paren aandachtig gadesloeg.

— Hoe! dacht hij bij zich zelve, nadat hij zijn dochter aan den arm van den luitenant Baks had ontwaard, welke laatste wel is waar om zijn betrekking in de groote wereld verkeerde, maar wiens geboorte en middelen zeer gering waren: hoe! Elvire aan den arm van Baks, terwijl Van Binzen met de jonge weduwe Van Leidenstein danst. De tweede dans reeds, en nog heeft Van Binzen mijn Elvire niet gevraagd! 't Is onverklaarbaar!

„Bonsoir amice;” zei een deftige heer, die in de nabijheid van Muchald stond en hem de hand reikte.

„Bonsoir;” zei Muchald, terwijl hij de hem aangeboden hand drukte.

„Een lieve soirée!” hernam de deftige heer: „Als men dat volkje zoo springen ziet, dan wordt men wel duidelijk herinnerd: *Que les jours des fêtes sont passés pour nous autres*. De jonge weduwe Van Leiderstein is allercharmantst, niewaar? Ik hoor dat zij één Brusselsche is. Mevrouw Van Monsheuvel die haar in België leerde kennen, heeft haar terstond te logeeren gevraagd, en, ik twijfel geen oogenblik of het mooie weeuwtje zal, wanneer zij terugkeert, haar hartje wel in Holland laten.

Muchald beet zich op de lippen, maar zeide niets.

„Ja, ja,” knikte de deftige heer: „mijn jonge vriend Van Binzen zag haar dezen avond voor 't eerst, en ik zeg je...” Maar het wát daar kwam het niet toe, want de heeren werden vriendelijk verzocht hunne plaatsen aan de quadrilletefeltjes te willen bezetten.

Muchald speelde zeer afgetrokken, en zegende het oogenblik toen het partijtje geëindigd was en het souper een aanvang zou nemen. Ook het kostbaar souper liep ten einde, en, eerst laat in den nacht keerden de gasten van den baron Van Monsheuvel huiswaarts.

Had de heer Muchald zich slecht geamuseerd, ook zijn bekoorlijke dochter Elvire begaf zich met een pijnlijk verwond gemoed ter ruste, en kon den slaap niet vatten. Elvire beminde, zij beminde den schoonen en rijken Van Binzen, en hij — die haar anders steeds ter zijde was geweest — hij had haar dezen avond zichtbaar veronachtzaamd.

Later dan gewoonlijk opgestaan, zat Eduard Van Binzen den volgende morgen in zijn voltaire het ontbijt te nuttigen, toen hem een welverzegeld briefje werd overhandigd. Spoedig was het opengebroken, en, verwonderde hij zich geen naamteekening onder het geschrift te vinden, nog meer verwonderde en ontstelde hem de volgende inhoud:

„Mijnheer!

Indien de eer uwer familie en uw eigen geluk u ter harte gaan, ontwijk dan de schaamteloze blikken eener vrouw, die niet dan met huivering op haar levensweg aan de zijde van een vroeg ontslapen echtgenoot kan terugzien.”

Van Binzen, die nooit door het masker van een anoniemen brief was onthutst geworden, wist in de eerste oogenblikken niet of hij waakte of droomde. De bekoorlijkheden der schoone vreemdelinge hadden hem, ja, getroffen, doch — of hij méér voor haar gevoelde, dit had hij zich zelfen tot nog toe niet afgevraagd. Van wien mocht die brief komen...? Zou hij waarheid bevatten...? Die vragen doorwoelden het brein van den jongeling zonder ophouden. Ware Eduard Van Binzen een romanheld geweest, hij zou met het schoone beeld der Belgische weduwe voor den geest, alles hebben in het werk gesteld om den briefschrijver te ontdekken, hem van laster te overtuigen, en hart en hand van de „hemelsch reine” te verwerven.

Van Binzen was evenwel geen romanheld, maar wel was hij zeer vatbaar voor indrukken. Zijn vreemd gedrag ten opzichte van Elvire op de soirée der familie Van Monsheuvel, gaf er mede het bewijs van; want ziet gij — Elvire zou zich hebben uitgelaten dat, terwijl haar vader zich in financieele moeilijkheden bevond, de oplettendheden van Van Binzen, den rijken bankierszoon, haar niet ongevallig waren. Die oorblazing en het verrassend schoon der jonge vreemdelinge, hadden Van Binzen de beminnelijke Elvire doen veronachtzamen, en — ’t arme kind had er veel door geleden.

Nog geen uur na ’t ontvangen van het naamloos geschrijf, trad Jozef de huisknecht het vertrek binnen, en bracht de uitnoodiging van den heer Muchald over: of mijnheer Van Binzen morgen familiaar kwam dineeren?

„Zeg, dat ik ongesteld ben en niet zal komen;” zei Eduard wrevelig; doch, toen de knecht met een: „Zeer wel mijnheer!” de kamer verlaten had, werd hij teruggeroepen en hernam Van Binzen: „Of nee, zeg dat ik met genoeg van de uitnoodiging zal gebruik maken.”

„Zeer wel mijnheer!” sprak Jozef nogmaals, en vertrok.

Het familiere diner ten huize van den heer Muchald was zoo exquis, dat Van Binzen zich zelfen moest afvragen, of de geruchten aangaande Muchald’s benarde omstandigheden niet inderdaad lasterlijk waren geweest. Het was er rijk; de wijnen waren keurig, en Elvire — naast wie hij aan tafel zat — was hem nooit zoo schoon en beminnelijk voorgekomen.

Waarlijk, Elvire was lief en schoon; het gedrag van Eduard op het bal bij den baron Van Monsheuvel had haar, die hem in stilte beminde, bitter geschokt; doch, de liefde vergeeft zoo gaarne, en, toen Eduard haar dus dienzelfden avond terzijde trok en haar in een opgewonden stemming om het jawoord vroeg, toen lispte het meisje een woord dat door hem alleen werd verstaan, en weinige dagen daarna was het nieuwtje reeds algemeen bekend, dat Eduard Van Binzen en Elvire Muchald verloofd waren.

Vier maanden later was het bruiloft in Muchald's woning. Eduard was uiterst gelukkig, want hij beminde zijn Elvire teeder en had reeds lang vergiffenis bekomen voor de onaardige wijze waarop hij zich dien bal-avond gedragen had. Elvire beschouwde haar jongen echtvriend met innige liefde, — en, Muchald — — de liberale Muchald — hij lachte in stilte van zelfvoldoening over den „slimmen zet,” die aan zijn dochter den rijken bankierszoon bezorgd had, en waardoor hij zich zelven uit een pijnlijke verlegenheid zou redden. Gerust sluimerde de liberale man dien avond in, want zie, er stond geschreven: „Zijt listig gelijk de slangen....”

Weinige dagen na het voltrokken huwelijk zat Muchald onder het gehoor van den nieuwen predikant B. — De gemeente vond des leeraars tekstwoorden opgeteekend in den Algem. Zenbr. van den apostel Johannes, het vierde kapittel, het zestiende vers, alleen deze woorden: „God is liefde.”

„Dat is de ware;” dacht Muchald, en, toen hij nu hoorde dat God wilde dat alle menschen zouden zalig worden, toen begreep hij nog beter, dat B. de man was; maar — wat er alzoo vereischt werd om die zaligheid te verwerven, daarna luisterde hij weinig, 't was al te omslachtig en te langdradig, en, toen het slotvers van het twaalfde der Evangelische gezangen tot nazang werd aangeheven, toen deed ook Muchald zijn best om zijn buurman, die valsch zong, te overschreeuwen, en gevoelde hij even weinig van den geest der woorden als het koperen slot van zijn bijbel, maar dacht al galmende aan het lasterlijk briefje 't welk hij aan zijn tegenwoordigen schoonzoon had geschreven om hem „voor goed van die schoone Belgische te genezen.”

VI.

„Hoor Meiveld, je weet dat ik in 't geheel niet van je denkwijze ben; met je duivel heb ik volstrekt geen vrede, en ziedaar, ik geloof er niet aan. Ik kan mij geen God, geen liefderijk Vader voorstellen, die alles geschapen hebbende, een geest of wezen zou hebben voortgebracht, aan wien Hij een grootere macht zou hebben

afgestaan dan Hij, de Almachtige, voor zich zelf heeft behouden. Ik weet dat er in den bijbel van den duivel, en meermalen zelfs van duivelen gesproken wordt, maar ik weet ook: dat God Zijne kinderen heeft opgevoed naar hunne vatbaarheid, en dat Jezus, de verheven leeraar, ook daarom steeds in den Oosterschen geest leerde en predikte. Wat men destijds een „van den duivel bezetene” noemde, daaronder verstaan wij thans een krankzinnige of een die aan de vallende ziekte lijdt, en verder degenen die zondig en onrein handelen; terwijl de duivel of booze geest in ons, de verzoeking tot het kwade is, waartegen wij den engel of goeden geest, dat is het geweten, tot kampvechter hebben verkregen. Neem mij niet kwalijk Meiveld, maar aangaande je duivel en nog zoo veel andere geloofspunten, stem ik, op grond van mijn rede, geenszins met je in; wij zullen elkander nooit overtuigen, en...”

„Overtuigen! ja overtuigd moet je worden!” riep Meiveld bitter: „jij met je rede, je Godslasterlijke rede, jij, die — erger dan de duivel — den waarachtig in het vleesch verschenen God verloochent, en alzoo de eeuwige verdoemenis te gemoet gaat. Overtuigd zul je worden, overtuigd van je dwaalbegrippen; is het niet hier, dan zeker, evenals de rijke man, in de eeuwige pijn!”

„Maar waarom val je mij toch altijd zoo hard Meiveld?” sprak de eerste weder op zachten toon: „Je weet immers wel dat ik den godsdienst op hoogen, zeer hoogen prijs stel, en dat Jezus’ voorbeeld en leer voor mij het ideaal van volkomenheid zijn. Of je mij nu veroordeelen moogt omdat ik je zienswijze niet deel, aan geen persoonlijken duivel geloof en mij den Kristus, volgens de begrippen onzer dagen, veel liever wil voorstellen als waarachtig mensch en alzoo als bereikbaar voorbeeld ter naleving, ontdaan van de wonderbaarlijkheden waarmede men hem in latere jaren — naar mijn overtuiging — heeft omgeven; of je mij nu dáarom veroordeelen en verketteren moogt, dat staat aan jou, maar in elk geval laat ons over die zaak niet weder twisten. God kent de harten, Hij zal oordeelen naar wij gedaan hebben, hetzij goed, hetzij kwaad.”

„Alweder die eigen gerechtigheid!” zuchtte Meiveld, en wilde nog iets zeggen, maar de jonkman die gesproken had dit bemerkend, hernam, het gesprek op iets anders brengend: „Zooals gezegd is Meiveld, wij zullen dan vragen of ik dezen avond en jij morgen kunt uitgaan.”

„Ja,” zei Meiveld: „ik wil het graag, want morgen is er een bijzondere avonddienst dien ik ongaarne verzuimen zou.”

Zoo pratend waren de beide winkelbedienden, die elkander in den vroegen morgen op straat hadden ontmoet, het winkelhuis van hun patroon, den kruidenier Lorette, genaderd, en begaven zich weldra naar hunne plaatsen achter de toonbank.

Meiveld was de oudste der bedienden; hij was een man die

steeds zijn zaken goed verrichtte, maar zelden van iets anders dan van zijn godsdienstige begrippen sprak. Met een talrijk kroost gezegend, was het Meiveld dikwerf moeielijk om in de behoeften van zijn gezien te voorzien, en ofschoon hij maar zelden klaagde, zoo had Lingman — zoo heette de jongere bediende — toch enkele malen de woorden: „drukkende tijden” en „knellende zorgen” opgevangen, en had met den sukkel te doen, want, hij vond hem een femelaar, maar, kwaad was hij niet.

Dewijl Lorette ongaarne aan zijn bedienden een genoeg weigerde, zoo stemde hij hun verzoek gewillig toe, en — Meiveld bleef dien avond alleen, terwijl Lingman, die een groot liefhebber van muziek was, het Cæcilia-concert in den schouwburg ging bijwonen.

Had Lingman dien avond een waar kunstgenot gesmaakt, de volgende avond was voor Meiveld niet minder genotvol, want, de vreemde leeraar uit K. had der gemeente het brood des eeuwigen levens „naar hartelust doen smaken,” zoodat zij „versterkt en doorvoed” de kerk verliet.

De drukke Zaterdag-avond kwam aan, en vond de beide bedienden met hun patroon in den winkel ijverig bezig. Lorette besloot met het opmaken der wekelijksche kas, en uitte van tijd tot tijd een woord van verwondering.

„Ik kan mij niet begrijpen,” zei hij eindelijk: „die rekening sluit niet; er is te weinig geld in de la. Meiveld, zie eens hier;” vervolgde hij, den man wenkend die juist de luiken voor de winkelramen geplaatst had: „Zie eens, voor drie dagen heb ik nog een bankje van honderd gulden gewisseld, en nu is er ternauwernood zooveel geld voorhanden.”

„Wat!” zei Meiveld met een verwonderd gelaat: „Hoe is dat mogelijk!?”

„Ik vat er niets van;” hernam Lorette: „maar reken dat er minstens een tekort van honderd vijftig gulden moet zijn.”

„Honderd vijftig gulden!” herhaalde de man terwijl hij den kruidenier strak bleef aanzien: „Wie zou dat...? Ik heb toch...”

„Hoe het zij, er is geld gestolen;” hernam Lorette driftig: „of jij, of Lingman bent de schuldige. De diefstal is stout maar dom;” ging hij voort: „voor drie dagen heb ik de lade nog nagezien, en nu... Spreek Meiveld, spreek Lingman, wie is hier de dief?”

Meiveld werd zoo wit als een doode, en Lingman zoo rood als bloed.

„Ik wil een eed doen! — Hoe zou ik...!” stotterde Meiveld.

„Hoe kunt u denken...!” riep Lingman.

„Jelui weet dat ik goed ben;” hernam Lorette bedaarder: „maar dieven kan ik in mijn huis niet dulden. Zeker, zeer zeker is een van u beiden de dader. De som is te groot dan dat ik mij zou kunnen bedriegen. Wilt ge bekennen, — misschien — ik zeg mis-

schien zal dan mijn vonnis verzacht worden, maar anders — de politie zal het uitmaken en allebei kunt ge op staanden voet ver trekken."

"O Heere!" zuchtte Meiveld.

"Groote hemel!" riep Lingman.

"Beslist, spreekt spoedig!" hernam de kruidenier: "Zeg Meiveld, heb jij je vergrepen?"

"Maar Heere! hoe zou ik..." sprak Meiveld bevend: "Ik bid u, ik smeek u, spaar toch mijn naam; bedenck toch mijnheer, tien wurmen van kinderen," — en Meiveld sloeg de handen ineen, en herhaalde nog eenige malen: "Hoe zou ik... hoe zou ik..."

"Je bent dus onschuldig! Maar jij Lingman, je staat zoo ver slagen;" hernam Lorette: "moet ik jou voor een dief houden!?"

Lingman werd beurtelings bleek en rood; hij scheen een zwaren strijd te strijden — de schaamte, de oneer! — Maar eindelijk zich vermannende liep hij op den kruidenier toe, vatte diens beide handen, en sprak: "Patroon, spaar mij voor de schande, en ik zal u alles bekennen. Spaar mij en maak het niet openbaar, en ik zal u alles teruggeven. Ik heb, ja ik heb..."

"Nietswaardige! ondankbare!" riep Lorette driftig: "Is dat het loon mijner goedheid; is dat de dank voor het vertrouwen 't welk ik je sedert tien jaren schonk; aan jou die van niet in mijn dienst bent opgekomen? Ga weg, nietswaardige! Je bekentenis maakt je van den rechter vrij, en ongedeedd zul je mijn huis verlaten; maar de wroeging zal je deel zijn, en zoowel mijn verachting als die van je kameraad zul je dragen."

"Maar ik heb..." riep Lingman zich voor het hoofd slaande.

"Je hebt... je hebt," viel Lorette in: "een onbezonnen stuk begaan; het domme er van is je eenige verschooning, en bewijst dat het stelen nog niet je gewoonte is. Bedacht je dan niet dat het uit moest komen, of wou je de verdenking op dien armen man werpen? Ga heen Lingman, ga heen, en verootmoedig je voor God; geef het ontstolene terug, en zoek elders door eerlijkheid en trouw je zielrust en vrede terug te winnen."

Lorette wees met een afgewend gelaat naar de deur. Lingman wilde nog spreken, maar de kruidenier schudde het hoofd, en, toen Lingman ijlings vertrok, toen zag Lorette dat er in de oogen van Meiveld een paar medelijdende tranen opwelden.

Den volgenden morgen ontving Lorette reeds vroegtijdig een brief van Lingman, waarin de honderd vijftig gulden in papieren geld gesloten waren. Dringend smeekte hij Lorette erbij om hem weder in dienst te willen nemen; doch de kruidenier oordeelde dat dit niet goed zou wezen, en schreef hem zulks in een uitvoerigen brief waarin mede nog de hartelijkste raadgevingen en lessen vervat waren, terwijl hij hem tevens het achterstallige loon zond, met een

getuigschrift er bij, om den jonkman als bekwaam en ijverig winkelbediende aan te bevelen, — het woordje eerlijk werd er echter niet in gevonden.

Vijf jaren waren er verloopen. Lingman had in een naburige plaats een nieuwen dienst bekomen en was ijverig en getrouw.

Op zekeren dag trad er een heer den winkel binnen, en vroegde aan den kruidenier, of er geen bediende was die Lingman heette.

„Lingman! hier is iemand die naar je vraagt;” riep de kruidenier, en ging voort met koffie te wegen.

Lingman kwam en ontstelde zichtbaar toen hij zijn voormaligen patroon, den heer Lorette herkende.

Lorette stak den bediende de hand toe; en toen deze nog aarzelde zeide hij: „Sla toe mijn vriend, we kunnen elkander vrij in de oogen zien.”

„Stil, stil toch!” fluisterde Lingman en trok den ouden patroon met zich in het donkere kamertje achter den winkel.

„Brave, eerlijke, edele Lingman!” ving Lorette aan: „vergeef mij het leed dat ik je mijns ondanks heb berokkend. Edele jongen, je gedrag, je zelfverloochening is thans gebleken; kom, geef mij de hand; ik moet die nogmaals — nogmaals schudden.”

„Het verheugt mij zeer u weer te ontmoeten;” sprak Lingman eindelijk nadat hij een geruimen tijd voor zich had gezien: „Heeft de patroon den dief willen opzoeken?”

„Den dief! o spreek zoo niet Lingman. Begrijp je dan niet dat ik je edel gedrag heb leeren kennen?” antwoordde Lorette. „Ja, brave jongen, ik ben hier gekomen om je het droevig uiteinde van den man te melden voor wien ge u grootmoedig hebt opgeofferd. O, zijn laatste oogenblikken waren bang, maar zijn berouw was groot, en toen ik aan zijn sterfbed stond, toen riep hij gedurig: Lingman, vergeef mij, vergeef mij. — Met stervende lippen beledde hij zijn misdrijf: hoe de nood hem er toe gedrongen, en de schaamte hem weerhouden had om het vergrijp te belijden. Door innige zuinigheid had hij in die vijf jaren reeds honderd zestien gulden bespaard, om, wanneer de vijftig zouden voltallig zijn, ze u terug te zenden en zoo het kwaad eenigszins goed te maken. En nu, de dood heeft hem verrast. God, die den wil heeft gekend, zal hem genadig zijn. Ziehier Lingman,” besloot Lorette terwijl hij voor den jonkman de honderd vijftig gulden in papierengeld nederlegde: „wat er te kort kwam geef ik gaarne. Edele vriend, dit geld zal je zekere renten daarboven hebben verschaft.”

„En de weduwe — en de kinderen van Meiveld?” sprak Lingman.

„De arme stumpers zijn bitter bedroefd....”

„En zijn behoeftig...?” viel Lingman in: „Welnu, dit geld verlang ik niet terug; geef het hun — niet uit mijn naam, dit zou

hen grieven, maar geef het uit úw naam. Immers Jezus liet ons de armen in Zijne plaats achter."

Zoo sprak en zoo handelde de liberaal, die niet aan den duivel geloofde, noch aan de drieënheid, noch aan de praedestinatíe; die niet geloofde aan den God-mensch zooals hij nog door zoo velen werd aanbeden; die niet schroomde om de waarheid der bijbelsche verhalen te toetsen aan zijn rede en eigen godsdienstig gevoel; die er in gemoede voor terugdeinsde om het schepsel te plaatsen op den troon des heelals, en den mensch te stellen naast den almachtigen inderdaad nog onbegrepen God; maar — die tevens den verheven Broeder der Oudheid innig liefhad, om den reinen geest dien hij door leer en voorbeeld op aarde bracht.

En nu, — zóo handelen er eenigen; velen handelen weder anders; maar wij — hoe handelen wij?

Ik antwoord niet. Ook gij, gij zwijgt....! Hoor, een stemme die wij geenszins verwachten, klinkt ons eensklaps in de ooren; 't is de stem van den strijd daarbuiten....

„En is er dan geen waarheid? Zal Heiden en Jood ten jongsten dage, te gelijk met den Kristen kunnen ingaan tot de hoogste zaligheid!? Gij prediker van lauwheid en onverschilligheid, van heillooze verdraagzaamheid! meent gij dat de werken alleen...."

Mijn broeder! Geen strijd in vreemde landen gevoerd waar 't eigen vaderland onze krachten opeischt; 't geklank van den strijd daarbuiten zou ons den vijand in eigen boezem te ras doen vergeten. Strijd! strijd alleen, tegen de zonde die in ons woont!

Wij dan veroordeelen den broeder niet die wellicht op een lageren trap van geestontwikkeling geplaatst werd, maar, die het toont in zijn leven: God zoek ik lief te hebben bovenal, en den naaste als mij zelve!

En is dat geen heerlijk woord van den Kristus — van den Verheven wiens geest de gansche wereld bezielen moest:

„Aan hunne vruchten zult gij ze kennen. Leest men ook eene druif van doornen, of vijgen van distelen?"

EEN OUDEJAARSAVOND.

't Is oudejaarsavond!

Buiten valt in 't schemeruur een dichte stof- of motregen. De kou is ijzig.

Binnen het houten loodsje, achter de kleine woning van baas Joosting, die hout en turf verkoopt en wiens vrouw in water en vuur doet, binnen dat loodsje valt natuurlijk geen motregen, maar door de openstaande deur die 't schemerlicht den toegang laat, dringt de ijzige kou mede naar binnen.

Joosting, voelt de kou niet, hij hanteert den zwaren hamer, en maakt verceelhouten. 't Zweet parelt hem onder den neus.

Willem, de zoon van den opperman Knop, die blokjes zaagt, schijnt — om een gewone uitdrukking te bezigen — zijn botten weinig op 't werk te zetten, want, van tijd tot tijd blaast hij in de handen, en pruttelt iets van: die open deur, en koud genoeg.

„Wil je wel gelooven,” zegt hij eindelijk luide: „dat 'k geen hand voor oogen meer zien kan?”

„'t Zal d'r om houwen;” antwoordt Joosting: „Hie! hê!” en de hamer treft nogmaals met kracht de ijzeren wigge die het hout klieft.

„Ziezoo,” herneemt Joosting: „daar zal een kommetje thee op smaken. Willem,” vervolgt hij, terwijl hij den hamer terzijde werpt en zich met de vlakke hand over het aangezicht strijkt: „stapel hier die houten nog wat; ik zal de lamp halen en zien of moeder de thee klaar heeft.”

Nog één blik in 't ronde, en baas Joosting verdwijnt.

„Goddank! afgetrokken!” prevelt Willem: „Die houtmajoor commandeert alsof ie bij de schutterij sting. Zaag op! zaag neer! stapel hier! vlei daar! en dat alles voor vijf stuivers daags; ik groet je; dat heet nog medelijden hebben! 'k Verdien zoo goed twaalf stuivers als 'en cent. Maar goddank, gek ben ik niet, nee in 't geheel niet!” en haastig naar buiten gegaan, springt hij op een hooge turfmijt; blikst schuw in 't ronde, en werpt er, van de achterzijde af, een twaalfstal in het stille steegje dat langs het turfplaatsje van baas Joosting loopt.

„Ziezoo,” prevelt de jongen opnieuw, nadat hij weer fluks het loodsje is binnengewipt: „dat zijn twee slokjes in 't Vinkje. Moeder is fel op zoo'n hapje; zes centen geeft ze er graag voor. Sust, daar komt ie....! Zieg — zag — zieg — zag. — Jou ouwe kabouter!”

Met een platlamp in de éene, en een kom thee in de andere hand, komt Joosting terug.

„Ziehier,” zegt hij, den jongen het aftreksel van gedroogd wilgenblad toereikende: „een klontje er bij voor d'ouwejaarsavond.”

„Wel vrindelijk!” zegt de jongen, en zet zich om het nat met de zoetigheid te gebruiken.

Joosting blijft, terwijl hij in de vlam tuurt, een oogenblik staan; eindelijk krabt hij zich den stompen neus, schuurt zich de schouderbladen en zegt met een soort van verrukking: „Daar zit toch een heele duit in dat brandgoed! 'k Heb menigen gulden omgezet. 't Menschdom wordt kouwelijk; 't gaat ieder jaar voorwaarts. Vrouw Pruim op den hoek, kan goddank den mond afvegen; 't komt alles bij Joosting. Toe Willem, maak voort!” vervolgt de werkmán: „al zou 't ook tot middernacht toe; vóór 't nieuwe jaar moet alles aan kant zijn. — Hie! hê!”... en weer beukt zijn hamer de wigge.

„Allemaal goed;” zegt Willem opziende: „maar ik bedank je baas, om met d'ouwejaarsavond door te jassen; ik heb 'en afspraak van avond, en morgen kom ik ook niet.”

„Morgen kun je t'huis blijven, dan leef ik ook van mijn rente;” antwoordt Joosting: „maar van avond..... zou je me van avond niet helpen? 't Zou nog al dankbaar wezen voor mijn goedheid, daar ik je den heelen winter, dag in dag uit, in 't werk hou. Weet je, 'k zal glad met je zijn, 'en dubbeltje meer, en dan blijf je tot tien?”

Willem had geen zin in het werk, en ook niet in het dubbeltje, want, daar was een andere manier om aan dubbeltjes en kwartjes te komen, heel wat makkelijker. Hoe kon hij van werken houden, zijn vader had er immers een broertje aan dood! Flip en Manus hadden de vorige week, dag op dag zestien stuivers verdiend, alleen met pakjes en v'liesjes dragen; dat was 'en ander leven, en tusschen de trein-uren in, hadden ze schat van tijd om met centen te pleien, bezijden 't stadsionsgebouw. V'liesjes dragen, dát was de illusie voor 't volgende jaarperk. Goddank, dat er zoo'n makkelijk handwerk bestond. „Dank je baas, als 't zes slaat ruk ik er uit, en 'k wensch je gezegend nieuwjaar.”

Baas Joosting werkte den oudejaarsavond door, want, 't kostte wat het wilde, de rommel moest vóór klokke twaalf uit de voeten. Dien „beroerden jongen” had hij, goddank! niet noodig; als het er op aankwam, kon hij — Joosting — werken voor twee. Zoo'n impt! zoo'n aterling! hij had hem wel met den hamer naar zijn zwartkop willen smijten. „Stank voor dank!” bromde de man en dat bromde hij onder 't werken nog wel honderd malen, en hij merkte bij zich zèlfen: dat die Knopsen geen rooijen duit meer aan

hem verdienen zouden — al liep het nog zoo schots en scheef; geen cent! Als ze dan later honger hadden, dan konden ze voor zijn part bedelen gaan. Had hij ze niet aan 't brood geholpen! — dertig stuivers! — 'en jongen van zeventien jaren! — „stank voor dank!”

Met het verrukkelijke denkbeeld, voortaan — evenals Flip en Manus — veel geld met leegloopen te zullen verdienen, had Willem het huis van baas Joosting verlaten. — Aja, de turven in het gangetje....! Zes huizen verder woonden zijn ouders....! en, weinige minuten later streek mama Knop het weekloon van zoontje als kostgeld op, en betaalde haar kind zes centen voor de turven: 't Was geen druilloor; goddank! 'en snuggere klant, die 't ver in de wereld zou kunnen brengen.

Willem had een afspraak. — Met een vijftal kornuiten zou hij zich te acht uur in 't Vinkje vereenigen, om er 't oude jaar eens aardig te begraven, of, „lijk te schoppen,” zooals een der vrienden gezegd had. Maar.... geld....? Zes stuivers en drie centen had Willem, alles en alles bij elkaar; 't was weinig! Morgen avond zou 't beter kunnen, want een gebruikelijke list, ook den vorigen nieuwjaarsdag — op aanraden zijns vaders — in practijk gebracht, had hem toen vijftien stuivers in den zak gejaagd. De wezenlijke leerjongen van den voornamen schoen- of meubelmaker, A of B, zou achter 't net visschen, wanneer hij, aan de huizen der rijke klanten, heilwenschend was voorgeweest. Morgenavond ja — maar nu? Ha! 't stadsionshek!

Ja, derwaarts richtte Willem zijn schreden; 't kon in 't oude jaar alvast een keer beproefd worden. 't Zou licht het dubbeltje méer van Joosting weer inhalen.

't Was ledig in de straten en, vol... in de kerken.

Vol in de kerken, omdat er zoo'n duizelig getal van millioenen schepselen, in en op de aarde, door een onzichtbare hand gedurende al de dagen des jaars waren gespijzigd; omdat er duizenden gevoelden wat onverdiende zegeningen hun waren toegevoeld, en honderden het wisten dat het oudejaarsavond was; — 't kan ook zijn dat de genoemde duizenden: honderden moeten zijn, en de honderden: duizenden, daar houdt de statistiek geen nota van; de kerken waren vol, da's zeker! In 't voorbijgaan zag Willem dat er licht binnen de groote kerk was, en wist niet dat ze bij ons, „de Griffermeerden,” door de week ook al kerkdag hielden. Vader en moeder gingen nooit naar de kerk, omdat de jakkenie niet wou afschuiven. Als ze dát deden dan zouden vader en moeder ook gaan, maar anders konden ze fluiten; goddank, hij hoefde er ook niet heen, 't kostte nog centen ook, zei vader, en die kon ie zelf gebruiken, ekstra best! — Willem liep harder, want de klok sloeg halfzeven, en kwart voor zevenen kwam de „spoorweg” aan.

Veel drukte heerschte er op het stationsplein. Er waren zeker nog een aantal zoontjes en neefjes en nichtjes in aantocht, die niet eerder komen konden, en toch het „gezegend nieuwjaar” wilden afwinnen om — nu ja, de beweegredenen zijn zeer verschillend. Verscheidene vigilanten en eenige omnibussen stonden te wachten. De stations-wolven hadden voor de tralies van 't ijzeren hek post gevat, om straks bij 't openen ervan, hun woedenden aanval te kunnen beginnen. Flip en Manus stonden ook bij den troep, in 't tweede gelid. Bij het licht der gasvlam had Willem aldra den eerste aan zijn vaalgroene pet herkend, en door een rijtuigentaantje heen, schoot onze knaap op hem toe.

„Zoo Flip, hier ben ik!” zei Willem met een groetenden oogknip: „Ik zal jou vak ook eens beginnen; zal ie haast komen....?”

„Ei...! wat...?” vroeg de jonge stations-wolf, terwijl hij den neus optrekkend, tevens zijn tanden liet blinken.

„Wat...?” herhaalde Willem: „wel! dat ik een vrachtje wou hebben: wat zou ik anders? Heb je me zelf niet gezegd, dat het zoo'n kostelijk baantje is?”

„Daar mot je om kommen!” grinnikte Flip: „alsof we niet sterk genoeg zijn. We kunnen je missen als kiespijn.”

„Als kiespijn;” bromde Willem, en prevelde nog iets van: gemeen, en dat hij wel voor zich zelven zou zorgen, maar, Flip hoorde het niet, want, het stoompaard kwam snuivend en lichtend en vuurspattend aanschieten, met den wagentrein achter zich aan. Het ijzeren hek werd van binnen geopend, en Flip drong naar voren; om den eerste den beste die zijn neus in de lucht zou steken, als prooi te vermeesteren.

In weinige oogenblikken woelden zij die opgewacht waren, met hen die gewacht hadden, dooreen. De wolven sprongen ginds en herwaarts; de omnibussen en die andere rijtuigen — om hun bewonderenswaardige vlugheid „vigilanten” genoemd, ze kregen hun hongerige en kleverige magen bijna allen vol. 't Was een vette ouwejaarsavond! 'en goddank, Willem was geen druiloer — zijn moeder zei het zelve; ja, Willem was snugger genoeg om zelfs een aal bij zijn staart te vangen.

Een der laatst naar buiten tredende reizigers, lang en mager, met een tamelijk zwaar handkoffertje in de eene, en een hoedendoos in de andere hand, werd door den nieuwen wolf aangeklampt en aangebeten, zoo, dat hij ondanks zich zelven genoodzaakt was het begeerde reisgoed los te laten.

„Voor een kleinigheidje, naar menheers blijven. Jawel, in de D...straat, bij Van Barle, jawel!”

Langs de omnibussen en vigilantes heen, die ook hun ruggen vol kregen, moesten ze hun weg nemen.

„Hier! hierheen menheer!” riep Willem; trok den langen man

bij zijn bruinen pijjakker, en voerde hem langs een der glazen boldergevaarten waartegen een ladder stond.

„De geldkist van 't nommer 120 voor de Bellevuu;” riep een kort en vrij stevig kereltje: „Toe Wouter, pak an!” en met den zeer zwaren koffer op zijn schouder, beklom hij de ladder om, bovengekomen, zijn vracht met den gewonen slag op den wagen te wippen. Doch een nare vloek klonk er in 't ronde, met de woorden: „'k Breek den nek!... pak an!... gauw!... hij kentelt.”

Maar jawel, zóo gauw kon Wouter niet aanpakken. Rakkerdekrak!... klets!... bom!... daar hing het kereltje, dat zich nog tijdig aan een laddersport had vastgeklemd, een oogenblik te zwaaien voor hij zich vallen liet, en klonk er terzelfder tijd een naar gegil en geschreeuw aan den voet der ladder, bezijden het voertuig. De zware koffer, den sjouwerman ontgleden, had, alvorens den grond te raken, met een geweldigen smak het hoofd getroffen van den mageren man met den bruinen pijjakker, die door zijn jongen geleider, zooals wij zagen, langs den omnibus gevoerd was. Willem Knop, juist vóór den man uittredende, had slechts door een der hoeken van den vallenden koffer een lichte schram aan den schouder bekomen. Een schrede later, en het lot van den reiziger ware het zijne geweest.

„Mijn hemel! wat is er?” klonken eenige stemmen binnen den omnibus.

„'En koffer gevallen;” zei een kleermakersgezel, die knevels droeg en precies een luitenantssstem had.

„Is 't anders niet! Rij op conducteur!” schreeuwde een jong heer die naar een gezellig avondje verlangde.

„'En koffer...? 'en zwartje...?” piepte een dametje.

„Nee, 't is 'en bruine, 'en stevige, met een F. er op;” antwoordde een man die naast het portier zat, en blijdé was, zóo, om den hoek heen, alles te kunnen waarnemen zonder goddank mee in de confusie te zijn.

„'En bruine met een F, die's van een ander, dieu merci;” hernam het dametje, en dan tot haar buurman, die na het laatste bericht ongeduldig aan 't schuiven was geraakt en pogingen aanwendde om het weerspannige raampje achter zich omlaag te werken, voegde zij er bij: „'k Heb Eau-de-Cologne er in, weet u, 'en heel kistje, voor...”

„Dat raakt me geen weerlich!” gromde de vriendelijke buurman die het raampje niet naar omlaag kon krijgen: „Dat dondersche ding!... Eindelijk!” en het hoofd naar buiten stekend riep hij met bulderende stem: „Heeft ie letsel gekregen...?”

„'t Is niemendal, hij bloeit maar 'en beetje;” antwoordde de conducteur, die druk in 'de weer was om den ongelukkig verminkte met zijn roodbonten zakdoek het hoofd te omwinden.

„Bloeien...! M'n koffer!!?” bulderde de man weder: „Ezels! is dat voor je goederen zorgen!!? Aangeven zal ik het, als er maar één splinter gedeerd is. 'k Zou God danken als jelui rekels en corps je ontslag kreeg. Of je voorzichtig zoudt worden!”

Wouter de conducteur antwoordde niet. De toestand van den man, die door de onvoorzichtigheid van den sjouwerman, of inderdaad door het overwichtige van den koffer, zoo jammerlijk te pas kwam, wekte zijn bezorgdheid in de hoogste mate. 't Voorval had aan zijn wagen plaats gegrepen. Kees beweerde dat het zijn schuld niet was; dat er geen houwen meer aan was geweest. Als het verkeerd afliep, 't zou op zijn rekening neerkomen. Gelukkig dat het vrij donker op die plaats; de ter aarde geworpene stil, en — geen politie-agent in de buurt was.

Geen vijf minuten later verliet de laatste vigilante het stationsplein. Te vergeefs had de voerman om een vrachtje gebedeld, totdat het gebeurde bij den omnibus hem goddank, nog een ritje bezorgde. Zoo goed mogelijk was de jammerlijk gekwetste er in gebeurd. Goddank! 1) Wouter de conducteur was 'm kwijt, en Willem die zijn spullen zou dragen en wist waar ie wezen moest, Willem zat naast den vreemde, en hield een wagenkussen tegen hem aan, om hem zooveel doenlijk wat steun en gemak te bezorgen.

Geen aanlokkend begin voor den jongen cicerone. In een vigilante had hij wel nooit gezeten, maar er zoo in te zitten, naast een man waar hij nog straks mee gesproken had, en die er nu uitzag alsof ie... ba! dat was waarlijk geen baantje.

Willem had een schram aan den schouder gekregen, wel een lichte die geen pijn deed, maar 't was toch een schram, en hij voelde haar ook. Hoe licht had het hém kunnen treffen! Even goed als dien man! Gelukkig dat hij er zoo was afgekomen, maar met den stumper had hij toch medelijden, en ofschoon hij geen antwoord op zijn vragen bekwam, zoo vraagde hij toch gedurig of ie nog pijn had, en of ie wel makkelijk zat.

In de D.straat, tusschen twee voorname manufactuurwinkels in, staat een smal huisje, slechts twee verdiepingen hoog, dat er slecht onderhouden uitziet en vooral bij avond, door het kleurgewemel er naast, zelden in 't oog valt.

Wanneer de oude heer Van Barle geen turfklant — ofschoon een kleine — van baas Joosting geweest ware, dan zou Willem hoogstwaarschijnlijk evenmin als het overgrootste deel der stedelingen geweten hebben, waar die heer woonde. Nu echter, ter bedoelder plaatse gekomen, opende hij het portier; sprong op gevaar af van

1) Verveelt den lezer dit woordje? Geen wonder.

zijn beenen te breken, uit den nog voortrollenden huurwagen, en schreeuwde den voerman toe: „Hei! we zijn er.”

Wat wellicht zelfs de naaste bureu niet wisten, wist vrij natuurlijk ook de jongen niet, dit namelijk: dat die oude heer Van Barle den vorigen nacht dezer wereld overleden was.

Van Van Barle's leven en werken was tijdens zijn aardsche inwoning nooit veel aan 't licht gekomen; wat wij daarvan vernamen kan na zijn afsterven gevoeglijk in de volgende regels gesteld worden:

't Was nacht toen zijn moeder hem baarde;
 Hij spaarde
 En gaarde,
 En stierf dezer aarde. 1)

Wil de lezer nog eenige bijzonderheden, dan kunnen wij hem melden, dat de man nooit, zelfs niet in zijne jeugd, eenig wezen — buiten zich zelf — bemind had; 't woordje liefde had niet in zijn dictionnaire gestaan. Gestorven was hij; goddank, zonder ooit in zijn leven een cent onnoodig te hebben verspild of weggeschonken. Het eenige wat hem uit de leer van den godsdienst was bijgebleven en zijn ziel had getroffen, 't was een verhaal uit den bijbel geweest, het schoone verhaal der talenten. En hij — hij had niet slechts zijn talenten zilver en goud den woekeraren gegeven, neen, hij zelf had gewoekerd. — Van zijn familiebetrekkingen weten wij, dat hij de laatste twintig jaren zijns levens, een nichtje bij zich aan huis had, die de povere huishouding waarnam, en prompt wist waar ze de lezing van 't Handelsblad moest aanvangen: bladzijde drie, zoowat in 't midden. Behalve dat meisje — niet mooi, niet horrible, weinig ontwikkeld, arm als Job in zijn slechte dagen — bestonden er van den ontslapen heer Van Barle nog twee bloedverwanten in den derden graad — twee heeren Van Barle — zonen van zijn ouderen, maar reeds sinds jaren gestorven, eenigen broeder.

Die zonen Just en Govert — de neven van den ontslapene, waren geslagen vijanden. Just aardde naar den oom, Govert niet. De oorzaak der vijandschap lag in de lichtzinnigheid des laatsten, en in de schraapzucht des eersten.

De middelmatige nalatenschap hunner ouders was door de zonen aanvaard. In vijf jaren tijds was Govert zoo ver gekomen dat hij was, hetgeen men „op zwart zaad zijn” pleegt te noemen. —

1) De zetter merkt aan, dat hij iets dergelijks wel meer heeft gelezen. Helaas! zeer wel mogelijk.

Oom Van Barle aanspreken: 't zou kloppen op een grāfsteen zijn geweest. Maar wāt dan te doen?

Just!! Ja. — Just leefde stil, en zat er goed bij. — En Just had Govert ontvangen, — goed! — Just had hem een, twee, drie dagen geherbergd, — goed! — Just had hem gekapitteld, — ook goed! — Just had hem eindelijk gezegd dat ie nu maar zien moest ergens als klerk te komen of iets anders te krijgen, — heel goed! — maar op de vraag of hij hem helpen wou, en een bagatelletje leenen, had Just gevraagd, of ie krankzinnig was? — Gemeen! — Of ie meende dat ie „een schuldbrief op de eeuwigheid” zou aannemen? — Heel gemeen! — Of ie dacht dat zijn verkwistend leven hem onbekend was? En ten slotte, na heel veel meer: of ie wel als de wind, zijn biezen wou pakken? — Eeuwig gemeen!

Toen, ja, toen had hij zijn biezen gepakt; maar eerst had hij nog een voorwerp van biezen en hout genomen en er broer Just mee naar den kop gesmeten, — zonder te zien of het raakte. — Gelukkig! het raakte niet.

Was het vreemd dat ze vijanden waren?

Zou vijandschap, zelfs tusschen broeders, iets vreemds zijn?

't Kostte Willem Knop zeker heel wat moeite, om de juffrouw, die de deur van 't huisje opende, te beduiden, dat de ongelukkige, die nog in 't rijtuig lag, bepaald hier moest wezen, omdat ie 't gezegd had toen ie nog spreken kon.

Ongaarne alleen met den ouden overleden neef in huis blijvende, had het nichtje, na het sterfgeval, onmiddellijk een manspersoon als wachter genomen.

Die persoon werd door de juffrouw op het dringendst geraadpleegd, wat toch te doen, en wat te beginnen? 't Zou vermoedelijk neefs neef, Just Van Barle wezen, wien ze zelve dadelijk na het afsterven van neef geschreven had. 't Kon ook neefs neef, Govert zijn; maar dat was haast onmogelijk, omdat die verder af woonde.

„Ik kan wachten;” riep de koetsier van den bok: „als je 't maar weet, ieder uur 'en gulden! Voor jou rekening juffer!”

Ieder uur 'en gulden! — Zou neefs nichtje van die woorden niet geschrokken, en er niet spoedig tot een besluit door gekomen zijn?

Gewis, de heer die, volgens Willem's verzekering, zoo naar aan 't spoor was te pas gekomen — zou neef Just wel wezen; men moest hem daarom, in vredesnaam, maar binnenbrengen; op straat kon hij toch moeilijk blijven.

Met behulp van den manspersoon werd de vermoedelijke neef des overledenen, door Willem benevens den koetsier naar binnen gedragen, en in de voorkamer op een langwerpig zwart-rosachtig ding gelegd, 't welk nichtje „de canapé” noemde.

Bij neefs leven was er, zoo lang nichtje heugde, nooit een dokter in huis geweest; zelfs eergisteren niet, toen neef ineens zoo naar

was geworden; maar de manspersoon oordeelde dat het onvergeeflijk zou zijn indien men den heer zóo liet liggen, en 't einde was, dat Willem gelast werd den geneesheer die het dichtst in de buurt woonde, er bij te halen. — En Willem ging.

De jonge geneesheer die, kersversch van de academie gekomen, boven het bordje van zijn kamerbaas het zijne als Doctor in de Genees-, Heel- en Verloskunde geplaatst had, zat, zoo pas uit de kerk teruggekeerd, een nieuwjaarsbrief aan zijn veelgeliefde ouders te schrijven, toen zijn huisbaas hem kwam berichten, dat hij zich terstond gereed moest maken, aangezien er een jongen was die zóoveel akeligs vertelde, dat er vast iemand den hals had gebroken.

't Woordje dat de blijdschap van den jongen dokter uitdrukte, schrijven wij ditmaal niet. 't Was de eerste maal dat zijn hulp als zelfstandig praktizijn verlangd werd, en de nieuwjaarsbrief, die een reeks van klachten inhield over het treurige van den bijzonder welvarenden gezondheidstoestand, waarin de geheele stad scheen te deelen, en besloten werd met den wensch, dat het nieuwe jaar eens een epidemietje zou schenken, — eveneens in de woonplaats der ouders, voor pa's belang — de brief zou met een zeer verrassend postscriptum kunnen besloten worden: g..... eindelijk één..... Wat, en wie, dat wist hij nog niet.

Toen de jonge dokter — die, beneden gekomen, nog even naar boven terugkeerde om het paar zwartzijden handschoenen te halen — in plaats van de lichte glacés waarmede hij ter kerke ging, — de woning verliet, stopte de huisheer die een manufactuurwinkel had, hem een adreskaartje in de hand, om het s. v. pl. stil op tafel te leggen: als het on...gelukkig eens afliep.

't Was wel een bewijs dat het intérieur van den ouden heer Van Barle weinig naar buiten sprak, want anders zou de manufacturier wel geweten hebben, dat in de woning waar de dokter geroepen werd, de dood reeds een offer geëischt had.

Het sterfhuis was slechts een twintig deuren ver, en de nieuwbakken cicerone wees den jeugdigen vriend der zieken het verveels perceeltje.

Op hetzelfde oogenblik dat de geneesheer — door zijn geleider gevolgd, de kleine deur der woning binnentrad, stapte een man, die slecht in de kleeren stak, de stoep op. Zijn gelaatskleur was akelig flets, en zijn oog flikkerde als een nachtpitje in 't laatste geknetter.

„Hei wat!” zei de man, terwijl hij de handen tegen de deur zette, welke van binnen achter de jongelieden werd dichtgeworpen: „Hei! — Hier is er nóg een;” en, een oogenblik daarna trad hij mede de gang in.

't Zou den lezer weinig verkwikken, indien wij hem het voorkamertje met den geneesheer lieten binnengaan, teneinde ooggetuige van diens verrichtingen te worden. 't Gaat ons ook minder aan wát hij in 't werk ging stellen om den ongelukkigen Just Van Barle in 't leven te behouden. De belangstellende lezer evenwel kon vragen: „Hoe gaat het... is er gevaar bij?” Het antwoord, dat de jonge dokter aan Willem op diezelfde vragen gaf, toen de eerste om hulp en wat water kwam verzoeken, bestond in het trekken van een zeer ernstig gezicht, 't geen beteekent: „De kunst doet wat zij kan, vooruitloopen mag men haar niet.”

De man die het laatst de kleine woning betrad, was regelrecht op de achterkamer toegestapt, waarbinnen zich het nichtje bevond. Willem bleef in de gang, en wist niet wat hij doen zou. Met niemendal afzakken, dat kon toch ook niet; en juist wilde hij naar achter stappen, om aan het meisje een drinkgeld te vragen, toen een luide stem binnen die achterkamer, hem luisterend deed toeven.

„Die aterling! Hij reeds hier!” schreeuwde de laatstgekome die niemand anders dan Govert Van Barle was. „Is de ellendeling mij toch vóór geweest! is hij al hier om te plukken en te grijpen van 't geen waarop ik mee aanspraak heb? Zeg juffer, waar zit ie te snuffelen? Spreek! want zijn lange spitse vingers vertrouw ik niet.”

„Och hemel!” klonk het antwoord der nicht: „Ik wist niet dat u zoo weinig van neef hielt. Hij is immers uw broer?”

„Broer, of geen broer;” sprak de neef weder: „ik vraag waar hij is! Spreek; of anders...”

Willem Knop begreep niet wat er anders gebeuren zou.... Of anders.... zou hij hem zelf gaan zoeken....? of anders.... zou hij nichtje bij den arm vatten, en....? Willem werd nieuwsgierig; liep behoedzaam naar de deur die op een kier stond, en zag naar binnen.

't Scheen wel dat de nicht, in het oogenblik dat Willem was genaderd, den neef met het ongeval had bekend gemaakt, althans het eerste wat hij, door de reet kijkende, vernam, was een weinig deelnemende uitroep van broeder Govert, waarop een lachen volgde, dat al zeer Kaïnsch klonk.

„Hé, vindt u dat zoo vroolijk?” hernam het meisje, terwijl ze den lachende met een oog vol verbazing beschouwde.

„Wel! zou ik niet!” lachte de ander voort: „dat ie juist zoo'n oorlam moest krijgen om hem de vingers wat minder vlug te maken!”

„Maar hij is er treurig aan toe;” sprak het meisje weder: „Ik durfde er niet bij te blijven, te meer, weet u, omdat ook de oude neef, uw oom, in de alkoof van 't voorkamertje ligt. Maar, voor u.... mij dunkt.... als het eens afliep!”

Afloopen! — Govert Van Barle was zeker een uitermate licht-

zinnig mensch, maar toch dat laatste woord had hem zichtbaar getroffen, want hij lachte niet meer, en zei, terwijl hij zich in den ouden zetel van den ontslapen neef neerzette: „'t Zal zoo'n vaart niet loopen: een maand of wat in de pekpan heeft hij aan mij wel verdiend! — Afloopen! . . .” herhaalde hij, en er kwam een plooi om zijn lippen, waaraan de engelen zeker geen deel hadden, maar wel de zwarte van binnen die zoo aardig grijnzen kan wanneer hij zijn prooi op zilver en goud wijst.

Willem trad terug, want de manspersoon die den jongen dokter ten dienste stond, was uit het voorkamertje gekomen; liep haastig op het achtervertrek toe, en den jongen voorbij.

De man was blijkbaar gejaagd; en binnengegaan, verhaalde hij haastig wat hij verricht, en wat de lijder gedaan en gezegd had, welk laatste weinig méer was geweest dan het noemen van een naam — hij meende Govert. — „'t Is mogelijk,” besloot de manspersoon: „dat de juffrouw of menheer weten, wat hij wil; ze moesten dunkt mij maar eens vóorkomen; de dokter en ik, wij staan er zoo vreemd bij te kijken. . . . U is toch familie?”

Een samengesteld woordje van zeven letters kwam nichtje zoetjes over de lipjes. Dat ze familie van de Van Barle's was; ja, dáarop kon ze voor de toekomst haar hoop bouwen. — Neefs testament!!! — Hij had haar altijd gezegd: „Kind! je krijgt nú wel niet meer dan den kost en wat je aan kleeding behoeft, maar, dat wordt ook met voordeel bespaard, zieje, met voordeel!” En waarlijk, dat zei genoeg!

En Govert? Toen de manspersoon had uitgesproken hield hij zijn oogen dichtgeknepen. Wie zou het tegenspreken dat hij van de familie was.

„Ja, neef Govert,” zei het meisje ten laatste met eenige beschroomdheid: „mij dunkt. . . . u. . . . maar ik, ik word er zoo griezellig van.”

„Wat? wat meen je?” vroegde Govert.

„Wel, of u neef Just niet eens gaat opzoeken, en helpen zoo het noodig mocht zijn?” antwoordde het nichtje.

„Opzoeken! helpen!” riep Govert, zoo hard dat het meisje er van ontstelde: „Laten hem voor mijn part zes dokters en twintig apothekers te hulp komen; bekomt het hem goed, zooveel te beter voor hem; maar denk jij, dat ik een mensch, en dat wel een broer die me op 't allergeemeenst in den steek kon laten, denk je, dat ik hem 't eerst zonder een donderend onweer onder den neus zou komen? Nee meisje, dan ken je me niet. Zoete koek daar hou ik niet van. 't Eerst naar hem toegaan? Nog eens, nee juffertje, Govert Van Barle mag zijn wie hij wil, maar laag. . . . nee god dank! laag is hij niet.”

Willem had die woorden gehoord, en het was alsof de muren van de nauwe gang waarin hij stond, hem van weerszijden naderden

en enger insloten. 't Was een raar iets, maar waarlijk hij werd er benauwd van; en toch, toch sloeg hem een kou om het hart, een ijziger koude nog dan die welke hem in het turfschuurtje van Joosting gehinderd had.

Een oogenblik stond Willem er nog; toen klopte hij aan de kamerdeur, en het hoofd naar binnen stekend vraagde hij haastig, of er nog iets te doen of te bestellen was, en of hij anders voor zijn moeite een drinkgeld mocht verzoeken.

Ja, het „verzoeken” mocht hij gerust, maar het nichtje had nooit geleerd dingen te betalen, daar ze niets voor genoten had. De vigilante-gulden bekommerde haar reeds te veel, — zou ze hem goed terugkrijgen? — en ze zag neef Govert aan, en zei: „'k Heb voor neef al een gulden betaald.”

Daar had Govert niet mee te maken. Van dien jongen wist hij niets; hij moest zijn geld vragen aan hem dien hij gediend had.

En Willem, of hij hoog of laag sprong, 't nichtje oordeelde dat neef er het naaste toe was, en neef.... neef gaf er de maan van.

De manspersoon kon den teleurgestelden jongen weinig troost geven, maar — hij zou eens zien of de beurs van den ongelukkigen heer zou vlot zijn te krijgen; kon hij zelf niet betalen, men had g..... vingers aan 't lijf om het te nemen.

Weer wachtte Willem, maar de man die vingers aan 't lijf had verscheen niet; het duurde wel tien minuten; 't werd den jongen hoe langer zoo akelig in de gang; hij opende de deur van het lijk- en het lijdensvertrek, en zag er, bij 't schijnsel eener extra beste SPAARlamp.... wat de jonge chirurg verrichtte; de manspersoon lichtte bij met de spaarlamp.

Willem werd er draaierig van, en, haastig terugtreidend, opende hij de voordeur; sprong naar buiten, en, op straat gekomen, kwam al het gebeurde van dien avond hem met telegraafsnelheid voor den geest. Opnieuw gevoelde hij de schram van den zwaren koffer aan zijn schouder; weder zag hij den man bij 't spaarlicht in dat kleine voorkamertje, en, de wrevel die een oogenblik in zijn ziel had gegrepen om den bitteren afloop van zijn eersten stadsionsdienst, hij ruimde spoedig 't veld voor een „Goddank!” bij 't tasten naar zijn schouderblad; een „Goddank!” waarvan wij de eerste letter nu kapitaal willen schrijven, ofschoon het er nog maar half door kan.

't Was glad op straat geworden. Sommige vigilantepaarden, die niet scherp stonden, hadden iets danserigs in hun gang; hier en daar liep een heer of juffer met wollen kousen over het schoeisel getrokken, en de dienstmeisjes waren nog meer geneigd dan anders

om onbekende armen aan te nemen.... Och! de straten moesten niet gladder worden dan ze gewoonlijk reeds zijn!

Willem liep op een kippedrafje, nu en dan een gladde stoep tot zijn sullebaantje kiezend. Hij liep, maar, hij was het met zich zelve niet eens of hij al dan niet naar de jongens in 't Vinkje zou gaan; de klok van achten had reeds lang geslagen... hoor... 't bromde halfnegen. Hij liep, liep eenige straten in en uit; bleef nu en dan voor een fraaien winkel turen, doch, waar hij ook ging, en wat hij ook zag, gedurig kwam het lijkkamertje hem voor de oogen. Brr... hij is er nog na ar van.

't Was door een vrij duister en weinig betreden steegje dat de jongen nu zijn weg koos, met het doel om in de winkelstraat waar het steegje op uitliep nog wat rond te slenteren.

Slechts weinige schreden mocht hij zijn voortgegaan, toen hij een roepen vernam 't welk zijn nieuwsgierigheid opwekte.

De plaats genaderd waar de hulpvragende stem klonk, zag Willem een tenger meisje van omstreeks zestien of zeventien jaren op den grond liggen, terwijl ze al het mogelijke aanwendde om op te staan, 't geen haar uiterst moeielijk viel dewijl een goot-overstrooming de nauwe gang in een hellend ijsvlak herschapen had. Naast en vóór het meisje lagen drie blikken trommels van verschillende grootte.

„Hoe is het, ben je gevallen?” vroegde Willem meelijdend, want wij zagen het vroeger: ongevoelig voor 't leed van anderen was de verwaarloosde jongen niet.

„Och! ik heb mij maar weinig zeer gedaan;” antwoordde een lief stemmetje: „maar 't opkomen gaat niet; och, help mij, help mij.... als ze eens kapot waren!”

Willem was het lieve kind terstond in 't opstaan behulpzaam, en vroegde haar toen, wie kapot zouden zijn?

„Wél, mijn oblietjes;” antwoordde het meisje: „vier trommels had ik voor moeder te bezorgen; een heb ik er reeds in de W.-straat gebracht, maar de anderen, zie...” en terwijl zij zich bukte om er één van op te rapen, hield ze Willem stijf in den arm, uit vrees van nogmaals te vallen.

Door den jongen geholpen, werden de trommels opgeraapt, en de inhoud buiten de nauwe steeg, bij het licht eener gaslantaarn, onderzocht. Klaartje — zoo heette het meisje — hilde, toen ze zag dat er zooveel, en van de mooist gerolde oblieën beschadigd waren; maar Willem meende dat het geen oortje waard was: ze moesten de mooisten maar wat bovenop leggen, en ze bezorgen, zonder het minste bezwaar.

De mooisten bovenop leggen! Neen, daar had Klaartje geen ooren naar; dát was bedrog!

Bedrog! hé! Iedereen lee de beste waar bovenop, dat had hij

altijd geleerd, van vader, van moeder, van baas Joosting, van iedereen.

Neen, Klaartje wilde het niet; ze zou de oblieën brengen zooals ze waren, en er bij vertellen, wat er gebeurd was; en Willem, vond het kleingeestig, maar voelde toch iets, dat „respect hebben” kon heeten, en stond er op, om met haar te gaan, want, hij zou het akelig vinden als ze nóg eens viel.

Wel een half uur hadden zij geloopt, toen de trommels met oblieën waren bezorgd met de boodschap er bij, dat er een ongeluk mee gebeurd was. Doch, ofschoon Klaartje gezegd had, dat de rechthebbende mevrouwen maar wat korten moesten, zoo hadden die mevrouwen een ongeluk niet willen beknibbelen, te meer, daar het arme kind der oppassende weduwe zoo eerlijk was, en de moeder het noodig had. Goeje mevrouwen!

„Je bent wel vriendelijk;” zei Klaartje, toen zij ten laatste, steeds door Willem begeleid, haar moeders huisje naderde: „Na dien val was ik angstig in ’t gaan geworden; ik kan je niet genoeg danken, en als je mij nu een groot genoegen wilt doen, dan moet je even bij moeder binnenkomen om een paar oblieën te eten van ’t beslag dat moeder voor ons en de kinders overhield.”

Willem had er wel zin in; dat meisje praatte zoo aardig, en oblieën, zie, die had hij nooit geproefd.

’t Vertrek waarin Willem, door Klaartje voorgegaan, binnentrad, was slecht verlicht, maar, ’t was er warm en — ’t rook er heerlijk.

Vrouw Lager — zoo heette Klaartje’s moeder — zat bij ’t vuur met een vijftal om haar heen, waarvan het oudste, een meisje, omtrent twee jaren jonger dan Klaartje, en ’t jongste een driejarig ventje was. Vrouw Lager deed het naschraapsel van ’t aangellend beslag in haar vierkant oblie-ijzer, en zei tot haar binnenkomende dochter, dat zij al ongerust was geworden, met de vragen er bij: waar ze zoo lang gebleven, en wie de jongen was die met haar binnenkwam?

’t Was spoedig verhaald wat er gebeurde, en wie haar verder voor uitgljiden behoed en tot huis toe verzeld had.

Met de teederste belangstelling vraagde de moeder daarop ot Klaartje zich ook bezeerd had, doch te dien opzichte gerustgesteld, stond zij op, nam den jongen bij de hand, en dankte hem vriendelijk voor de hulp die hij haar kind had bewezen.

„Ja vriendje,” zei vrouw Lager, terwijl ze een hagelwit servet over de kleine tafel spreidde: „nu zullen we deelen ook, en als de groote lui vrouw Lager’s oblieën lusten, dan ben ik niet bang of ze zullen jou ook wel smaken. ’t Is een goeje avond, zoo’n ouwejaars-avond!” en terwijl ze dat zei, telde zij het geld na ’twelk Klaartje had neergelegd, waarna ze met een blik, die van haar innigen dank getuigde, besloot: „Hoe goed is God, Hij bleef ons nabij, en zegent mijn arbeid!”

En — ze namen plaats aan de tafel, waarop de weduwe het

oudejaarsgebak, benevens een grof brood met een kannetje stroop had neergezet. Zij namen plaats, de moeder en hare kinderen; en ook Willem zat tusschen die vreemde vrouw en haar vijfjarig Neeltje in, en haar Klaartje tegen hem over — en 't was hem alsof hij... droomde.... Wat was alles netjes; wat ging alles geregeld, wat waren die kinderen ordentelijk en stil; zoo anders — zoo geheel anders dan Gijs en Mie en Tienus van vader en moeder, die altijd krijschten en „sjenkten” van geweld. — Dat oblieënmeisje — wat beeldig gezichtje! haar neusje zoo recht! zoo fijn! zoo klein! — die oogjes zoo blauw! zoo zacht! — dat mondje, hoe lief! — hoe rood die lipjes! — De jongen is een oogenblik zich zelf vergeten; maar eensklaps, als uit den droom ontwakend, ziet hij op, want, de moeder heeft gezegd: „Komt kinderen, eerst bidden.”

Ze vouwden allen de handen, groot en klein. Willem deed 'het ook, al had hij er den slag niet van. Ze deden de oogen toe. Willem deed het ook; en, na eenige oogenblikken van stilte, klonk het uit den mond der vijfjarige aan zijn zijde:

„Lieve God, Gij geeft ons eten,
Altijd zijt Gij even goed;
Daarom zal ik nooit vergeten:
Dankbaar, braaf te zijn en zoet!” 1)

En ze kregen allen een paar sneden brood met stroop besmeerd; en ze smulden, groot en klein; ze smulden — oneindig veel lekkerder dan 't gezelschap van mevrouw Malcontent, waar de oesters te abundant waren; waar de gerookte zalm al te vet, de oesterpasteitjes te koud, de roomtaart te zoet, en de noga al te hard was. Ja ze smulden, en zelfs Willem, die anders niet strooperig was, vond de stroop toch heel lekker en.... langzamerhand werd hij spraakzaam, want die menschen waren zoo heel vriendelijk, zoodat hij ook alles vertelde wat hij dien avond gedaan had en wat er met hem gebeurd was, — behalve — ja behalve van de twaalf turven in 't steegje — daarvan sprak hij niet; dat meisje, dat mooie meisje had van stelen en bedrog gesproken; geen obliekruimel had ze haar klanten te kort willen doen; neen, van die turven sprak hij niet, — zoo iets zou ze zeker bedrog noemen.

Met de meeste belangstelling had vrouw Lager de avonturen van den onverwachten oudejaarsavondgast aangehoord; een licht rood had zich over haar gelaat verspreid toen Willem den naam Van Barle genoemd had; maar, ze was stil gebleven, en zeker, zeer zeker

1) De „Heere zege.... en Heere zij ge's”, vóór en na 't eten, vindt vrouw Lager wel kort en zakelijk, maar, zonder strekking voor het biddende kind, terwijl ieder woord ervan bijkans een raadseltje is.

zou ze niets gezegd hebben, indien Klaartje niet bij 't eindigen van Willem's verhaal gezegd had:

„Was dat ook geen Just Van Barle, moeder, waardoor vader in 't ongeluk...”

„Klaartje! spreek daar niet van;” viel de moeder haar in de rede: „we mogen daar niet van ophalen. Weet je niet meer wat je brave vader, weinige dagen voor zijn scheiden, ons krachtig op 't hart drukte: „Vergeeft, en vergeet het leed dat u door menschen werd berokkend;” zei hij immers: „denkt alleen aan Gods weldadigheden; zij zijn overvloedig. Hebt uw vijanden lief, dat leerde Hij, die ons door liefde zaligen wil.” Zoo sprak je vader, mijn kind, en Gode zij dank! toen ik daar straks van 't ongeval hoorde, toen kon ik in stilte wenschen, dat 's vaders vijand herstellen mocht.”

Klaartje zag vóór zich, en Willem zette een paar oogen op die schenen te zeggen: Dat is toevallig; maar — ik vat er het fijne niet van.

Hij vatte het fijne niet, en hij zou het ook niet te weten komen; den lezer, die eveneens gaarne den samenhang vernam, moeten wij tot ons leedwezen teleurstellen, teleurstellen, omdat vrouw Lager de zaak bepaald in 't vergeetboek wil hebben? Zegt hier of daar wellicht een lezer: Heel Kristelijk! maar ook een mooie manier om van niets — iets te maken — of wel van iets — niets, en onafgewerkt te laten wat men op touw zette. Den mantel der liefde over.... gebrek aan vinding.” Eilieve, wij geven u gaarne twee gevallen voor één, welke gevallen gij echter gerust kunt overslaan, dewijl ze — wel jammer — zeer alledaagsch zijn; maar, reken er op, de geschiedenis van Lager met den heer Van Barle krijgt gij niet; zijn weduwe wil vergeven en vergeten. — Ziehier:

Arbeidzaam is de timmermansknecht; hij werkt van den morgen tot den avond. Met zijn gezin heeft hij het dagelijksch brood; tevreden is hij, en dankbaar.

Een vreeselijke ziekte nadert de plaats zijner inwoning; twee kinderen, twee lievelingen draagt hij ten grave; de kistjes heeft hij zelf getimmerd. Hij zelf! Neen, ze hebben den timmermansknecht niets gekost, maar hij moest ze timmeren. De ziekte schrijdt voort, zijn vrouw worstelt met den dood. Gode zij dank! de beenderenman verlaat zonder overwinning het strijdperk. Teleurgesteld nadert de schrikbre weder; hij grijpt den vader, den kostwinner. Neen, ook deze bezwijkt niet, doch, de grimmige snoert hem aan 't leger, twee, drie maanden lang; en, als hij verrijst treden andere monsters hem tegen..... Daar is brood geweest, daar zijn geneesmiddelen gebruikt, daar is hulp verleend. — Geld? — Neen geld is er niet. Het is er niet en toch, het moet er wezen. Ginds woont de man die hem helpen, hem redden zal. Op 't huisje — zijns vaders

erfdeel — wordt geld geschoten. Op 't papier: driehonderd à zes percent. In handen: tweehonderd. — Maar die eertijds zoo krachtige handen zijn verslapt; de sterke werkman kan niet meer; hij kwijnt; hij schaamt zich onderstand te vragen... hij houdt zich aan God vast, maar, — de beproeving zal noodzakelijk zijn.

De arme! weldra behoort hem zijn huisje niet meer. De helper wordt de verdrukker, de beul; en — 't vaderlijk erfdeel verkocht.

Een tweede:

Bemind door zijn patroon is de eerste boekhouder van het groote handelshuis. Altijd ijverig en prompt, geniet hij sinds jaren het volste vertrouwen. Des avonds, na hoofdbrekenden arbeid, verpoost hij zich in den schoot van zijn huisgezin, en dankt met de zijnen voor het bescheiden deel.

Telken jare schenkt de gade haar echtvriend een pand hunner liefde. Hoe verrukte hem dat eerste, dat tweede, dat derde... dat vierde... dat... neen, de blijdschap wordt stiller; de zorgen zijn knellend; hij verpoost zich niet meer des avonds — hij schrijft; hij blokt, ja — des nachts, somwijlen tot vroeg in den morgen.

Daar is een vriend — een beste vriend! hij is tweede boekhouder op het kantoor. Bij den patroon spreekt hij dikwerf ten behoeve van zijn vriend: hij heeft het zoo sober, zoo armoedig. — Die goede vriend! Zijn belangstelling wordt geprezen, en — de behoefteige bekomt nu en dan een tegemoetkoming.

Ontzettende bevinding: de kas is bestolen. Wie kan de dader zijn? De eerste boekhouder heeft vijf dagen verlof bekomen; zijn vader, in de provincie woonachtig, was gestorven, dien moest hij mede ten grave brengen.

De goede vriend — hij is bitter verslagen; neen, zijn arme vriend kan niet schuldig zijn, en toch — toch blijkt uit een briefje in diens lade gevonden, dat... — en de reeds gewekte vermoedens klimmen tot zekerheid; men herinnert zich het een, en bedenkt zich het ander: de arme is de schuldige!

Hij keert; het bloed jaagt hem met geweld naar 't bleeke aanzicht bij de vreeselijke mare: „Gij zijt een dief!” hij is te zeer onthutst om de valsheid dier vermoedens te weerleggen, en... helaas! de kerker wordt zijn deel. De bittere miskenning, de felle smart over het lot der zijnen knaagt in den somberen kerker aan zijne, door al te ingespannen arbeid, reeds verslachte krachten. Zijn vertrouwen blijft hij op den rechtvaardigen God stellen. Gode zij dank! na twee jaren lijdens, slaat het uur der verlossing.

Tot zijn gezin keert de ongelukkige weder, — doch — de lach keert maar flauw op zijn kaken terug; langzaam sloopt hem de tering. Hij beveelt den zijnen voor zijn vijand te bidden, en — sterft.

Heerlijk! overheerlijk smaakte vrouw Lager's gebak, en toen ze allen voldaan waren — althans ze hadden voldoende, — toen ving de viering van den oudejaarsavond aan. Ze gingen allen bij het vuur zitten; vrouw Lager in een ouden leunstoel, de kinderen om haar heen.

Willem vroegde ook of hij nog blijven mocht, want, hij vond daar in die kamer zoo iets aardigs, — vooral een gezichtje dat er vrij wat liever uitzag dan de vier dubbele vrouwen uit het kaartspel van Flip. Wat de weduwe bij zich zelve dacht toen zij „van harte gaarne” antwoordde, weten we niet; maar, wel weten wij dat zij haar kroost van jongs afaan geleerd had Wien het bovenal moest liefhebben en dankbaar zijn; wel zagen wij dat ze driemaal de wenkbrauwen had gefronst toen zij den vreemden jongen, dien ze liefheeft dewijl hij haar kind een dienst had bewezen, den naam des Wijzen en alleen Goeden onnadenkend had hooren misbruiken. Dien Heilige kende hij niet, en ja, ze zeide: „van harte gaarne.”

En vrouw Lager nam het vijfjarige blonde krullekopje bij de hand, en haar vriendelijk in de blauwe oogjes ziende, vroegde zij zacht: „Neeltje, zeg, waarom heeft moeder oblieën gebakken?”

„Omdat het oudejaarsavond is, moeder.”

„Oudejaarsavond. . . wat wil dat zeggen?”

„Wel, de laatste avond van het jaar, moeder.”

„Weet jij nog Karel,” vroegde vrouw Lager, haar tienjarig zoontje aansprekende: „weet jij nog wat moeder je leerde bidden toen het de laatste maal oudejaarsavond was?”

Het jongske keek eenige oogenblikken in 't vuur — hij viel wat verlegen — maar eindelijk antwoordde hij zacht:

„Lieve God, bewaar ons allen.
Geef ons ied'ren dag ons brood;
Spaar ons nog voor ziekte en lijden,
En bewaar ons voor den dood.
Als het jaar dan weer voorbij is,
Zullen wij met moeder saam,
U voor Uwe goedheid danken,
En weer prijzen Uwen naam.”

„Best zoo mijn jongen,” hernam de moeder: „En, wat moeten wij nu doen daar het jaar weer voorbij is?”

Karel antwoordde niet, maar de twaalfjarige Paul — 't evenbeeld van den vroeg gestorven vader — riep met vuur:

„God danken! moederlief, want hij heeft u ieder keer als je hoofdpijn hadt weer beter gemaakt, en Karel den voet weer sterk doen worden toen hij dien met haasje-over verstuit had. Hij heeft mij een mooien prijs op school doen behalen, want, toen hebt u gezegd: „God zij gedankt! mijn jongen,” en Klaartje is nog dezen

avond door God bewaard. Is 't niet Klaar, je hadt in die steeg je beenen wel kunnen breken?"

„Welzeker," antwoordde het meisje, en voegde er haastig bij: „Wat zou dat akelig geweest zijn!"

„Ja, lieve kinderen! allen zijn wij bewaard gebleven, en, al hebben wij iederen dag den goeden Hemelvader gedankt, wij moeten het te zamen aan dezen avond nogmaals, hartelijk doen; hartelijk voor al het goede en zelfs voor dat wat ons leed veroorzaakte. En — ze nam toen een boek, en las hetgeen wel niet door al de kinderen geheel zou verstaan zouden, doch waar ze evenwel aandachtig naar luisterden.

En zij las: van de liefde des grooten en machtigen Scheppers; van de liefde des Eeuwigen, die alles — zelfs den kleinsten worm, geschapen heeft; van het oog des Almachtigen dat alles ziet, het goede en het kwade; zij las: van den grooten God, die liefheeft wie Hem gehoorzaam zijn en het goede doen; van Hem die een afkeer heeft van slechten die zondigen tegen Zijnen wil; die bedrog plegen en Hem niet dankbaar zijn voor al het goede dat hun ied'eren dag wordt geschonken. Zij las, de moeder, en 't was een aandoenlijk gezicht, aandoenlijk voor hem wiens harte niet koud en verdorven is. Neen, ik geloof het niet, die weduwe is geen bekrompen femelaarster; haar leven is een biddend werken, een dankend genieten. Het zijn geen bleekneuzige theolootjes, die aardige kinderen, neen, ze leerden al vroeg het goede werken uit liefde tot God, en alles aan den eeuwigen Vader dank te weten.

Zou die stichtelijke lezing ook Willem behaagd hebben? In waarheid.... neen! Wat voor de kleine, van jongs afaan onderwezene kinderen, in de hoofdzaak bevattelijk was, lag voor den verwaarloosden knaap, die slechts een ijdel goddank leerde spreken, nog in een dichten morgennevel; maar toch, het was een morgennevel; de zon der godsvrucht die boven zijn hoofd was opgegaan, kon dien nevel verdrijven, zoo haar invloed niet door zwarte wolken benomen werd.

„Ziet, kinderen, morgen zal, — als wij weer ontwaken mogen — een nieuwe jaarkring zijn aangebroken;" hernam de weduwe: „wat wij een jaar geleden hier bij ons vuurtje zongen, willen wij opnieuw aanheffen," en de moeder stemde met hare kinderen het straks gezegde smeek- en danklied in. Klaartje zong de eerste, moeder de alpartij, en de kinderen zongen — ieder op hunne manier.

Hoe lief! hoe schoon! hoe roerend! Willem gevoelde iets.... iets bijzonders waarvan hij zich geen rekenschap kon geven; een lichtstraal brak er door.... en — toen het lied was geëindigd, en Klaartje had voorgeslagen om nog ten slotte het eerste vers van het twaalfde gezang te zingen, toen stak het meisje met een vrien-

delijk knikje, den jongen haar boek toe, — zij kende het vers zoo goed als het vijfde gebod, en — ze zongen weder:

O goedheid Gods, nooit recht geprezen!
 Heet hij een mensch, dien Gij niet treft!
 Hoe snood ondankbaar moet hij wezen,
 Die 't hart niet vroolijk tot U heft!
 Ja! alles aan God dank te wetep
 Zij steeds mijn plicht, mijn werk, mijn lied!
 De Heer heeft nimmer mij vergeten;
 Vergeet, mijn ziel! den Heer ook niet!

't Was laat toen Willem te huis kwam. De deur stond nog open, want moeder, die ook een tapkastje hield, had het druk gehad. Daar zat nog een persoon, die van 't oude jaar in 't nieuwe zou soezen.

„Goejen avond! zei Willem in 't algemeen; en den man herkendend, zei hij tot hem: „Hoe gaat het Wenters?”

„Goddank, as klare!” grinnikte de man, en liet er terstond op volgen: „Vervloekt waar heb je gezeten?”

't Was den jongen als stak hem een naald door het hart. — Hij antwoordde niet, maar... liep naar de vliering waar hij zijn slaapstede had.

Daar lag hij; maar slapen kon hij niet. Onrustig wendde hij zich telkens om op zijn leger. Wat hij peinsde en dacht, en wat hem met verrassende afwisseling voor den geest kwam, wij kunnen het niet mededeelen, maar, het laatste wat hij zag dát weten wij, het was: een net en helder vertrek door de reinste wezens bewoond; hij strekte de armen uit, ver.... verre.... en zachtken werd zijn hand gevat, en luide klonk zijn zucht:

„G O D D A N K !”

„Hé, is het uit, neef?” zei de blond gelokte logée mijner vrouw toen ik mijn schets had voorgelezen.

„Mij dunkt, Jetje, dat het wél is voor een oudejaarsavond;” was mijn antwoord, en nogmaals klonk haar stemmetje: „Hé, is het uit?”

Hé, is het uit? — een treurige vraag voorwaar, wanneer de auteur in gemoede meent dat hem niets te schrijven restte.

„Was mijn schets te vluchtig, te onduidelijk?”

„Dat juist niet. Maar een vertelling! Ik dacht nog veel te zullen hooren.”

„Welnu?”

„Dat Willem, zich kwaad bewust, baas Joosting de turven terugbracht; dat Govert Van Barle zich verzoende met zijn ongelukigen broeder; dat voor Willem met den klokslag van 't nieuwe jaar een nieuw leven aanbrak: een leven van biddend werken en dankend genieten, en....”

„En....” viel ik mijn nichtje in de rede: „en dat hij ten slotte dat lieve Klaartje bekwam tot schutsvrouw in 't leven?”

„Juist!” zei 't meisje: „dat ware te wenschen!”

„Te wenschen! Ja Jetje! met wenschen willen wij afscheid nemen van den oudejaarsavond:

„Make Willem zijn onrecht goed en... wij het onze.

„Vergeve Govert den broeder en... wij onzen schuldenaar — zoo we dien hebben!

„Leve Willem voor den Hemel en... niemand onzer voor de zonde; niemand voor de wereld alleen.

„Geve God ieder jongeling: een reine, godvreezende gade; aan niemand een echtband die te vast hecht in de aarde.

„En eindelijk:

„Gods naam worde geprezen! maar nimmer ontheiligd — met een ijdel goddank!”

MIJN OUDE JAKOB.

Daar begint zich in den donkersten hoek van mijn bovenkamer iets te bewegen; het nadert, treedt allengskens meer in 't volle licht, en — ik zie hem — ik zie den kleinen man weder, wiens beeld mij in zooveel jaren niet voor den geest was getreden. Daar staat hij.... „Dag ouwe jongen, je bent nog precies dezelfde als toen je me voor 't laatste „goeje reis” wenschte; geen dag schijn je ouder geworden; vetter vind ik je niet, magerder — dat kan ik niet zeggen. Je kent me niet meer, is 't wel? Bedenk je eens, kerel! Vlamingstraat, N°. 18, waar die vriendelijke juffrouw achter de toonbank stond, die de zachtblauwe oogen zoo goedig ten hemel kon slaan als ze getroffen was, en ook nu al lang is waarheen ze eertijds de oogen wendde. Kerel! ken je 't portaal van de eerste verdieping niet meer, waar je de laarzen van een lid der tweede kamer poetste en z'n broekspijpen boenderde, met de zucht: „'k Wou dat ie meer vieselantes nam!” Zeg, ouwe jongen, en dan nog zestien trappen hooger; 't was 'en steil getal, inzonderheid voor jou paar beenen, „die weten wat rimmetiek is” — zestien trappen hooger — dat kamertje rechts....? Je bent er! je bent er! ik zie het. Je kent je HEER nog, al is hij meer mans geworden; 't is ook al ruim dertien jaar geleden Jakob, dat je dien heer voor 't eerst en twaalf jaren, dat je hem voor 't laatst zaagt. „Geen visch en geen vleesch,” dacht je toen voorzeker, zeg, dee je niet? al zei je onderdanig: „Is er ies van je ordes Meheer?” Meheer! zie, ouwe jongen, jij bent nu juist de eerste — de allereerste geweest, die verstand genoeg had om te begrijpen, dat iemand van negentien jaren toch eindelijk ook eens Mijnheer moet wezen. Ik dank je Jakob, dat je toen Meheer hebt gezegd, ik dank je waarachtig! dat dee me plezier; dat dee me goed; maar bovenal, dat schonk me een steun Jacob. Ik zou op me zelven staan, op kamers leven. Al kon ik geheel op de beurs van mijn ouders rekenen, zoodat ik van die zijde geen meerderen steun behoefde, al zweefden mij als engelen de duizend goede lessen en vermaningen mijner lieve ouders voor den geest, ik behoefde nog een anderen steun, en, oude Jakob! dien gaaft gij, met je streelend en verheffend en wel-luidend: Meheer!

Zieje, 'k was nog al bloode voor een knaap; en anderen — zelfs de kaartjesman in den spoortrein, zelfs de eigenaars mijner nieuwe kamers — ze hadden 't zontje naast den papa ziende, altemaal zeer vriendelijk maar vernederend, of beter kleinhoudend

„jongeheer” gezegd. — Jij Jakob, nog eens jij alleen toondet een menschenkenner te wezen; jij zei: „Meheer.” Kom hier ouwe, arme kerel, daar heb je m'n hand en 'en gul. Waar dwaal ik....! Je staat me wel levendig voor den geest Jakob, maar toch levend sta je er niet. — Enfn, je zei Meheer, en ik besepte voor de eerste maal dat ik nu werkelijk ook geen kind meer te huis was, maar een heer op zijn kamers. Weinige oogenblikken later, liep ik dan ook werkelijk reeds met een zekere deftigheid mijn kamertje op en neder en zocht. en zocht. mijn kleine valies, en. schelde. waarlijk ik schelde — voor 't eerst om mij te gerieven. — Zonder jou, Jakob, zou ik naar beneden zijn geloopen om mijn wensch aan de goede juffrouw kenbaar te maken; maar nu, nu had ik gescheld, en — toen ik gedraaf op de trap hoorde, toen werd ik wel purper, maar — ik snoot mijn neus — vreeselijk hard, en:

„Meisje, waar is m'n valies!” zei ik zoo heurig als mij mogelijk was.

„Uwes valliesie, meheer? Uwes valliesie....? da weet 'k nie.... 'k zal reis hoore!” en klats—klets—kliets—klots, ging het op haar muilen de trap weer af.

Zieje, ouwe Jakob, door jou toenadering was die eerste veroverd, de tweede volgde, de derde evenzeer, en — 't ging zoo immer al beter en verder.

Ga zitten, ga rustig bij me zitten, oudje, 'k heb nog 't een en ander van je te vertellen — aan hen die er naar luisteren willen.

Eerst je-signalement:

Je haar — heb ik nooit gezien, want je draagt een oranje-geel pruikje, van achteren hoog opgewipt en onbarmhartig omgekruld in den vorm van een komma die op den rug ligt.

Je voorhoofd — heb ik maar eens gezien; bij verrassing, toen je den rood-zwartten hoed te vast op je hoofd had gedrukt, en 't oranje-geel bij mijn onvoorziene aankomst, in der haast mee naar boven ging. Dat oogenblik was echter te vluchtig om er een voorhoofd — 't welk toch aan een schedel is verbonden — met juistheid afmetend in op te nemen. Zooals ik je toen dagelijks zag en nu weder zie, is het tot even boven de wenkbrauwen bedekt door je kunstharen. — Waarom het ding niet omgekeerd, oudje, dan hadt je een aardig kuifje en bovendien een goede dekking voor de nekspieren gehad? Maar nu — 't is te laat!

Je oogen, — al zat ik op water en brood, ik zou niet kunnen beslissen welke kleur ze hebben. Hoe had ik ze goed kunnen opnemen; 't meeste toch waart ge in mijn dienst wanneer ik nog achter de gordijnen lag, terwijl mijn eerste „ordes” — brief bezorgen of iets dergelijks — van 't bed gegeven, (ik jonge lulak — jij ouwe tobber) zeer bescheiden tusschen deur en drempel door je werden afgewacht.

Als je voor de tweede maal — tegen den middag — naar mijn „ordes” kwaamt hooren, na vooraf je gewoon rik-tikkerdetik op de deur te hebben geslagen, dan keek ik bij het: „Binnen!” niet naar je oogen, maar met een zekere „diepte” op boek of werk, en zei haastig, zonder op te zien alsof ik geen seconde te verliezen had:

„Voor 'en kwartje sigaren; zware, van de vijf.”

„Nog ies, meheer!?”

„Nog ies, Meheer!?”

„Wallief...? Nee Jakob, nee, sigaren anders niets.”

Als je dan rechtsonkeert maakte, dan keek ik op, en zag: je wippend pruikje, je versleten stropdas, je schrikkelijk kale tweedekamersrok, je zomerstofbroekje — ook in den winter — en je schoenen die bewezen dat ze den kamp met de straatkeien al lang gestreden, en gezworen hadden, dien niet te zullen opgeven totdat ze er aan flarden bij neer zouden vallen. Ik zag dat alles zeer goed, en ook, hoe je mager en klein waart, en voorovergingt, — maar je oogen — natuurlijk, die zag ik dan niet. — En nu? Nu kijkt hij evenals vroeger, naar mijn voeten, zeker om zich te overtuigen hoe glanzend zijn poetswerk voldoet.

Je neus, mond en kin, Jakob, neem mij niet kwalijk, maar die zijn te onbestemd van vorm en kleur om er veel van te zeggen: de eerste heeft de meeste overeenkomst met een kurk in den vorm van een neus gesneden; de tweede met de opening van een kleinen geldbuil, waar zelden iets inkomt en nooit groote munt; en de derde, je kin, met een overtolligheid op een schrijftafel of in een werkdoos; 't blijft tot de groote schoonmaak en dient — om er eens mee in de hand te zitten; mooi is 't niemendal, maar 't is er.

Een vreemd signalement! Geen mensch, ouwe vrind, die je daaruit herkennen zal. Inderdaad een bewijs voor de deugdelijkheid; zoo behooren signalementen te zijn, en — zoo zijn ze.

Neen, we hebben samen nooit woorden gehad. Jakob hield meheers laarzen en kleeen schoon, deed een enkele boodschap — want meheer deed ze in den regel graag zelf — en meheer betaalde 's Maandags morgens twee kwartjes; niet zoozeer in overeenstemming met de „Zaterdag-avond-werkvolk-weekgeld-niet-uitbetaling-vereeniging,” maar omdat hij Jakob 's avonds nooit zag, en dan zei de dienaar: „Nies meer van je ordes?” en dan strompelde hij de trap weer af.

„Moest ie dáar van leven?” Zoo'n domme vraag doet natuurlijk niemand, maar, nadat ik in mijn gedachten den gulden van het kamer-lid en de drie kwartjes van nog een „andere meheer” er bij had gevoegd, kwam ik met een soortgelijke vraag tot mijn

viriendelijke hospita, en het weinige wat ik verder, ook in antwoord op die vraag, van haar vernam, ga ik hier meedeelen.

Van zijn lotgevallen vóór het bereiken van zijn achttiende jaar, had Jakob Stip nooit iets kunnen of willen vertellen. Als „konskrie” was ie met Napoleon voor tamboer d'r mee uit gemoete; hij overal voorop omdat ie zoo klein van gewas was. Den Franschen roffel-slag had ie gehad zoo goed als de beste — nóg hoorbaar in zijn deur-rik-tikkerdetik — maar, wat ie volstrekt niet gehad had, 't was de liefhebberij voor 't handwerk geweest. Er was te weinig bloed in zijn lichaam om het zonder erg leedgevoel te kunnen aanschouwen, dat er zooveel van die edele vloeistof nutteloos werd uitgestort. Het echt militaire: „dat mot je hebben!” had hij ook niet beet kunnen krijgen, ten 1° omdat ie veel te klein was, ten 2de dewijl ie noch door insmeringen, noch door afschrapingen op zijn gelaat had kunnen te voorschijn brengen, 't geen den grenadiëren dierbaar boven 't vaderland, en den sappeuren waardig boven den vorst is: het aangezichts-haar, en ten 3de dewijl ie de R niet had; de militaire R, in besjoerrr, of zooveel anders.

Waar Jakob Stip gezworven en welke campagnes hij heeft medegemaakt, dat verhaalde hij niet. Nergens echter had hij het „mooi” gevonden; en 't eenige wat ie van zijn ontmoetingen verhaalde was, dat ie overal „lange gezichten” had gezien.

We volgen den kleinen man niet op zijn roffelende loopbaan; alleen vermelden wij 't gebeurde bij de laatste schrede: „Daar kwam bij Leuven een nijldige geweerkogel, heel toevallig,” — zei Stip: „langs m'n linkerhand vliegen, die voor een groot gedeelte de drie achterste vingers meenam. Ik, naar 't hospitaal en, op pensioen, hoor!”

Zonder de drie vingers en met dat pensioen, 't welk een honderd gulden zal bedragen hebben, kwam Stip in zijn geboorteplaats, 't vorstelijk 's-Gravenhage, terug.

Stip's ouders waren in dien tusschentijd gestorven, en Saar Groontendonk, de waschvrouw, was de eenige die zich den kleinen Jakob Stip wilde herinneren. Saar had nog 'en hokkie leeg, als ie zich dáár mee behelpen wou en 'en daalder in de week betalen, dan mocht ze 't lijden. Jakob was toen een stapje de veertig voorbij, en de weduwe Saar had een Griet, die doorsloeg, wanneer men een vier en dertiger tegen haar in de schaal zette. Stip — door iedereen vergeten, uitgezonderd door de waschvrouw en 't dankbare vaderland, het laatste vanwege Stip's geroffel en zijn geschonken drie vingers — nam den voorslag der eerste volgaarne aan, en betrok het hokje. Wat mijn goeden Jakob echter altijd had geplaatst, dat kwelde hem nu ontzettend, het denkbeeld, van een nutteloos wezen te zijn. Zijn ouders, die God hadden gedankt dat ze Jaapje in 't einde nog voor tamboer wilden meenemen, hadden

hem laten opgroeien — zoo weinig als 't geweest was — onder 's hemels hoede. De hemel had gewaakt, en 't jongske was geen straatschelm geworden, maar, dat hij een domoor gebleven was, een nietskener, daaraan had de hemel geen schuld; zij alleen aan wier harten Hij dat kind had toevertrouwd.

Bij zijn gewonen roffel had Jakob veelal uit zijn instrument de negatieve lofspraak op zijn persoon hooren klinken:

„Dom! — Dom! — drom mels dom!
 Dom mer dan de stom me trom!
 Stom! — Stom! — won der stom!
 Trom len niets dan — stom rond-om!”

Alles behalve flatteus, maar ons kleine ventje had het gevoeld; en 't was hem, hoe ouder hij werd, een doorn in 't vleesch geworden; terwijl juist dit gevoelen bewees dat hij nadacht, en voor veel meer ontwikkeling ware vatbaar geweest.

Een heel knappe korporaal, gewezen ondermeester, had Stip eens, met de punt van zijn schoen in 't zand schrijvende, een denkbeeld van cijfers en getallen en hunne waarde gegeven, om later 't een en ander met voorbeelden op te helderen: „Zie je ouwe snorrebaarrd,” had ie gezegd: „nou zijn dát 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. je kameraads; 9 is de korporaal en de nul ben jij. Sta je in d'armee, dan ben je nul in 't cijfer, iets, maar 'tminste; buiten d'armee: nul en heelemaal nul.” — „Dankje korporaal!” had Jakob gezegd, en de getallen-beeldspraak, met vermeerdering van eigen vinding en toepassing op zich zelve, bleef hem getrouw. Nu was hij, als gepensionneerd tamboer, met drie vingers minder dan ieder ander mensch, terwijl hij behalve zijn gewezen handwerk niets ter wereld verstond, bepaald een nul buiten 't cijfer.

De gepensionneerde rookte pijpjes van den morgen tot den avond en wandelde; had hij maar kracht in de beenen gehad, hij zou turfdrager of opperman zijn geworden, maar bij 't gemis van drie vingers kon hem niemand gebruiken, en hij wandelde. Als 't slecht weer was, dan zat Jakob t'huis, en dan keek ie naar de magere armen van Saar Grootendonk en de roode armen van Grietje haar dochter, die dag aan dag bij de waschkuip stonden te plassen.

Belangrijke daden had Stip nooit gedaan; noch edele en verstandige, noch slechte of extra domme. In den vijftien herfst dien hij onder Saartje's dak doorbracht, rees er voor de eerste maal een stoute gedachte bij hem op. — Griet had een goedig gelaat. Jawel, gij begrijpt het al. — 't Was dwaas hé? Maar aanzien doet gedenken, en Griet had Jakob in die vijf jaren dikwijls aangezien, heel dikwijls; door den zeepwalm heen. Als Griet eens 't een of ander van vrijerij of trouwerij praatte, dan knipte moeder Saar den commensaal toe, en zei: „Die Griet, die Griet, 't is 'en rare!”

en, zei Stip in zijn eenvoud eens een woordje over Grietje's armen, of over haar „vievigheid,” dan knipte moeder haar dochter toe, en zei: „Die Stip, die Stip, altijd „sefletjes” maken! Ik weet niet, maar Stip, je zal m'n deur uit moete.”

Dáar had mijn Jakob geen trek in, en — toen ie de vijf en veertig achter den rug had, toen was ie, wat ie nog nooit was geweest — getrouwd met Griet Grootendonk.

Domme kerel!

Arme Jakob, je hadt toch ook behoefte aan een slot in de wereld, aan een wezen dat je van liefde sprak; dat je den arm — al was 't een roode — om den schouder sloeg, en je de hand drukte; en immers je hadt een jaarlijksch inkomen van honderd gulden met je trommelen overgewonnen. Griet kon blijven wasschen, en moeder Saar was nog niet te oud en, goed voor haar brood.

Zoo ijselijk dom was het niet, onnatuurlijk evenmin, maar goed?

We hebben nog meer te vertellen.

Een groot jaar na dato stond Grietje Stip niet aan de waschtob, maar lee in 't kraambed; ze had Stip een Stipje geschonken, 't evenbeeld des vaders in miniatuur, behalve dat de kleine voluit tien vingertjes had. — Wat was ie gelukkig, de rijke vent! Hij had de gansche buurt wel bij elkaar willen trommelen om zijn blijdschap te luchten; maar sust! er mag geen leven gemaakt worden waar een nieuw leven gekomen is. „Hoe gaat 't moeder? — Zie is grootmoeder, da's nou 'en jongen van mijn en van haar! Ik wist niet dat er in de wereld zoo iets te voelen was.”

Jakob die in den laatsten tijd, om nog iets te verdienen getracht had netten te breien, en ze ook kon kwijt raken, zoo ongeveer voor niemendal, liet den knoopsteek glippen; hij had de handen vol werk, want moeder Grietje, die van vier en dertig, veertiger geworden, dat vierde kruisjes- of kroonjaar, gerust een campagnejaar mocht noemen, kon vanwegens haar jonge Stipje in heel wat weken het bed niet verlaten.

Waarlijk, de goede Jakob slaafde als een vrouw, en oefende, door den nood er toe gedrongen, zijn „armelijk zevengebergte” zoodanig, dat hij zich ten laatste haast niet begrijpen kon, waarvoor een mensch tien vingers ontving, terwijl er zeven toch voldoende waren.

Na verloop van twee maanden stond Griet weer aan de waschtob en ging alles den ouden gang. Jakob at een snee roggebrood minder, opdat Griet er een meer zou kunnen nemen. De kleine viel nog niet mee in den pot, die gebruikte het manna dat uit zijn hemel viel, en de nieuwgekome ne gaf slechts vreugde en geen zorg; grootmoeders spaarpotje — waarin Griet zei dat wel vijftig gulden waren — had in de kleertjesbehoefte voorzien, en vanwegens de kraamgelden, dito dito.

Tien jaren na deze laatste gebeurtenis, de merkwaardigste die er in 't leven van mijn goeden Jakob plaats greep, brak het tijdstip aan — waarin hij mij tot den rang van „Meheer” verhief.

In dat tijdsverloop was mijn vriend er toe geraakt om zijn diensten als heeren-oppasser aan te bieden. Er moest wat verdiend worden, want, — Grietje had het bij 't eene Stipje niet gelaten, een teeder Saartje had ze een paar jaren later het leven geschonken, terwijl de magere armen van grootmoeder geen dienst meer deden; die hadden rust gevonden in het stille graf.

Drie heeren slechts kon Jakob, met zijn toenemend rheumatisme naar eisch bedienen; reeds zes jaren lang had hij er drie eerlijk en trouw gediend, even eerlijk en trouw als 't vaderland. Hoe kwam het dat ik terstond als oppasser over hem „dispeneeren” kon?

Wees zoo goed eenige dagen met mij terug te gaan.

't Is Sinterklaasavond. Natuurlijk is het mistig en koud, want — koud en mistig, of sneeuwerig, of althans alles behalve mooi weer, was het op Sinterklaasavond zoolang het mij heugt. We gaan den grooten kerktoeren om, en we slaan straten en stegen in, rechts en links, en rechts en weer links, en komen eindelijk aan een poortje dat we binnengaan. In 't vijfde huisje ter linkerzijde woont Stippie Trom. Daar heerscht armoede, maar orde, méer willen w'r niet van zeggen. Bij een zeer spaarzaam lichtje zit moeder Grietje wollen kousen te stoppen. De tienjarige Gilles staat bij de tafel en leest met veel juistheid, hardop, uit het hoogste leesboek van 't armenschool voor, terwijl de zevenjarige Saartje met een bot mesje de banden van boordjes en chemisetjes ontrafelt, welke moeder Zaterdag schoon moet t'huis bezorgen.

De deur gaat open; Jakob treedt binnen.

„'t Is koud op straat;” zegt Jakob: „'t trekt me weer erg door den slagband-schouder 1); geen weer om voor plezier d'r uit te gaan.” Drie gezichten in 't kamertje zien vragend den vader aan.

„Alweer niet d'r uit met de Sinterklaas?” vraagt de moeder: „Maar Stip, 't is alsof je de kinders elk genot misgunt. Toen ze heel klein waren, toen namen we ze ieder op 'en arm, en nou ze groot zijn en kunnen loopen, nou wil je ze t'huis houden; verleden jaar ook al om de jachtsneeuw; ik ken je niet meer.”

„Hê! vader...!!” zegt Saartje.

„Ja, toen ze klein waren;” prevelt Jakob.

„Nou, daar ze er veel meer aan hebben... nou t'huis blijven!” pruttelt de moeder.

„Veel meer aan hebben...! hm! ja;” herhaalt de vader, en

1) Slagband is de technische benaming voor den band of riem waaraan de tamboer de trom draagt.

fluistert zachter: „Zien en mooi vinden is plezier, maar zien en mooi vinden, en lekker weten en niet krijgen kunnen, da's... zie-je, da's geen plezier, dat noemen z'in dienst „temtazie.”

„Kom loop!” bromt Griet.

„Zei je wat...?” vraagt Jakob.

Grietje staat op, treedt met haaste op haar Jakob toe, en zegt, terwijl haar gelaat een vriendelijker plooi bekomt: „'t Was zoo niet gemeend Jakob; hier is m'n hand; maar,” fluistert ze voor het kroost onverstaanbaar: „dat t'huis houden lijkt mij ook al te streng. Hoe velen gaan er niet kijken met de kinders die geen stuiver kunnen besteden, en jij, en jij dan Jakob, zou je voor elk geen dubbeltje te „splindeere” hebben...? Nee...? Lieve hemel! maar dan weet ik toch niet waar het geld blijft; als ik bij me zelf reken dan hou je over, — ja — of je nou ongeduldig wordt, ik zeg — je moet overleggen, bij 'en zuinigheid als de mijne; ik heb drie gulden vijftig voor 't huishouden in de week; gaat de andere verdienste schoon door je handen? Je bent te eerlijk Jakob, om het vrouw en kinders te ontstelen voor eigen graanpikkerijtjes of de hemel wat er meer is. Maar ik wil geen rekenschap Jakob, ik weet dat alles duur is wat je te betalen hebt; alleen 'en kleinigheid tot plezier voor je kinders kon je wel uitzuinigen, — om van je vrouw niet te spreken. 'k Dacht: Stip zal met de Sinterklaas wel met de nieuwe schuif-gordijntjes aankomen, dacht ik, om z'n vrouw te pleziere; en voor de kinders... maar jawel, geen twee dubbeltjes zelfs!”

Griet kon woordenrijk zijn. Jakob zeer laconiek.

„Kinders, wou je graag gaan kijken?” vraagt Stip.

„Nou of we vader!” klinkt een duo.

„En zonder te proeven van al het lekkers dat je zien zult?”

„O zeker vader!” stemt het weder.

Jakob trekt de schouders op en zegt: „'t Zij zoo!”

Een half uur later bevindt ons gezin zich te midden der massa's die zich op straat bewegen.

't Is mooi in de winkels. O zoo mooi! Wat schitteren die sinterklaaspoppen zoo stijf in 't goud, alsof ze diplomaten zijn in 't gala-kostuum. „Alles voor kinderen!” schreeuwt die sierlijke uitstalling van wagentjes, en paardjes, en honden, en poesjes, en sabels, en geweren, en speeldoozen, en knikkende en oogendraaiende poppen en beeldjes. „Alles voor kinderen!” en een menigte kleinen verdringt er zich voor, maar — een dienaar van 't gerecht doet ze verstaan, dat het al zeer wel is als ze kijken mogen; dat moois is eigenlijk voor kindertjes van rijke mensen. „Op zij, smeerpoes!”

„Kijk is mæmæ, dat vieze jongetje læt 'r me hæs nie door!”

„George, zorg dat de jongeheer.... 't Is lastig dat plebs op de stoepen.”

Wie er plezier hebben op zoo'n avond, — mijn oude Jakob heeft geen plezier.

Gilles loopt aan zijn hand. Gilles is een snuggere, verstandige, leergierige jongen; meest altijd tevreden, maar nu — nu geeuwt hij gedurig. Griet volgt met Saartje. Saartje zit op moeders arm, want — ze was zoo getrapt.

Stip wordt aan zijn rok getrokken.

„Zul je nou niet eens voor ieder 'en Klaaspopje koopen?”

„Hadst toch gezwezen, Grietje; ik kan... heus, ik kan niet.”

„Gierigaard!” zegt de moeder: „'t Is schande! Dan ga 'k naar huis toe.”

't Zweet breekt den armen vader de leden uit; al wel honderd-malen hebben zijn twee vingers van de linkerhand, de dubbeltjes en centen bevoeld die zich in den broekzak bevinden. Nee, nee! prevelt hij bij zich zelve: nee 't kan niet. — „Moeder!”

„Wat heb je...?”

„Wees niet boos Grietje; ga jij dan met Saartje in vrede naar huis toe. Meheer Van Thienen heeft me gezegd dat ik nog eens zou aankomen van avond; dat zeit ie nooit, weetje; 'k zal er met Gilles heengaan, wie weet... Op zij vrouw! de lui van dat rijtuig kunnen den winkel niet in. — Atjuus, tot straks; dag Saartje, dag kind!” Zacht tot zich zelve: Gierigaard!? kinders geen Klaaspopje koopen? We zullen zien.

Jakob met Gilles aan de hand vervolgt zijn weg en bereikt de woning van den heer wiens oppasser hij is.

„Wat kom jij doen?” vraagt de meid die de deur opent, baloorig dat ze niet mag „gaan kijken.”

„Meheer heeft gezegd dat ik nog eens aankomen zou.”

„Zoo...? O ja, om de messen te slijpen; kom maar achter.”

„Als ik je helpen kan, met plezier: Zel je 't meheer gaan zeggen?”

„Menheer? Die is uit.”

„Zoo... en mevrouw?”

„Wèl! die draait waar hij dribbelt.”

„Uit...? allebei uit?” En Jakob slijpt: sliep, slap; sliep, slap; „En hebben ze niets gezegd?”

„Gezegd...? Ja, dat ze d'r zóo weer zouden zijn, en dat, als er pakjes kwamen, ik die heel voorzichtig in de zijkamer moest zetten.

D'r is wat gekomen ook, hoor! 'en heele doos van de peketbakker. Weergaas wat rook 't. 'k Heb 'r eens ingekeken: allemaal boterletters. Wi' reis kijken...?” En wip is ze weg; en Gilles ziet Betje na, en Jakob slijpt: sliep, slap; sliep, slap; maar denkt: Vreemd dat er geen andere boodschap is.

„Hier, ouwe roffelslag!” roept Betje, terwijl zij met een vervaarlijk groote doos terugkeert: „kijk en ruik eens... Daar zou je van

watertanden, hé?" — Tot Gilles: „Wat zeg jij er van, manneke? Waar laten ze 't, zou je zeggen! Dat smult maar, en wellui menschen kunnen de messen slijpen, en de borden wasschen. Kom, we lusten ook wat, niewaar m'n jongske? Die niet sterk is moet slim wezen; heb ik 't mis of heb ik 't recht. . . ?"

Jakob slijpt: sliep, slap, slim, slecht!

„Van die M 'en N zal wel lukken. Wacht. . ."

„'k Zou 't laten!" roept Jakob.

Daar draait de sleutel in het sleutelgat der voordeur.

„Heerejé! daar zijn ze!" roept Betje, en vuurrood geworden grijpt ze de doos, en schuift haar onder een kastje.

„Is 'r niets gekomen Betje?"

„Grut nee mevrouw."

„Heelemaal niets?"

„Nee — nies mevrouw."

„Da's vreemd! Wie slijpt daar?"

„Jakob mevrouw."

„Ah juist! — Jakob zul je zoo eens binnenkomen?"

„Asjeblijft mevrouw."

Eenige oogenblikken later treedt Jakob, na bekomen verlof, de huiskamer binnen en vraagt:

„Wat is er van je ordes mevrouw?"

„Jakob, je zult met je kinders niet veel Sint-Nicolaas kunnen houden?"

„Nee mevrouw!"

„Kijk eens. . . Mijnheer is vrijwel over je tevreden, en we hebben daarom een pakje voor jelui klaar gemaakt, in de hoop dat je verder je best zult doen."

Wat verheldert dat aangezicht; wat komt er iets fraais op dat anders zoo weinig beduidend „klein-mannetjesgelaat." Wat is dat lachje vriendelijk dankbaar, en wat klinkt die stem bewogen:

„God zal 't u loonen mevrouw. Vragen doe ik nooit, want, Gode zij dank! we lijden geen gebrek; maar, met de Sinterklaas voor de kinders, dat is wat anders! Zie, ik dank meheer en mevrouw ten hoogste, en als ik meheer en mevrouw plezieren kan met Zondags eens op de kinders te passen, vrij dispeneere!"

De meid komt binnen.

„Mevrouw, van den peketbakker, en of die doos hier moes wezen? 'k Heb den jongen 'en mooi repplement gegeven dat ie zoo laat kwam."

„Dat behoefde juist niet. Zet de doos maar neer Betje."

„Well! is dat mevrouw ook duupjeere; 'k zei straks nog tegen Jakob, 't is 'en schande, zei ik, dat de peketbakker mevrouw zoo laat wachten. . ."

Betje had een vreeselijke kleur toen ze de kamer verliet. Ze

voelde nu eerst dat ze zich leelijk verpraat had, want hoe kon zij weten dat mevrouw iets besteld had; maar gelukkig voor haar — mevrouw gaf er geen acht op.

„Zooals dan gezegd is mevrouw,” herneemt Jakob: „ten hoogste dankbaar voor m'n kinderen. Ik was juist met 'r lui de straat op, maar van koopen kon niet komen. M'n jongetje staat in de keuken; mag ie mevrouw en meheer is bedanken?”

„Zoo, is ie dáár? Anders, Jakob, daar hou ik niet van. Maar nu — enfin, laat 'm maar eens hier komen.”

Jakob heeft spijt van zijn voorstel, ofschoon het is aangenomen; evenwel, hij gaat; strijkt het jongske het haar op, en neemt hem met zich mee naar meheer en mevrouw.

Op 't oogenblik dat Jakob met zijn Gilles weer binnentreedt, snijdt mevrouw een boter-D voor haar Diederik. Gilles is bedremmeld, maar zegt toch, dat hij meheer en mevrouw voor zijn deel aan het geschonkene hartelijk bedankt. De vader voegt er een paar woorden bij, waarop de echtgenooten eenige vriendelijke vermaningen ten beste geven; en op zijn gewoon: „Nog ies van je ordes meheer of mevrouw?” ten antwoord bekomende: „Nee, anders niets,” maakt hij zijn gewone beweging, en vertrekt met het jongske.

Mijn goede Jakob, wat loopt hij haastig met zijn Gilles door de straten: „Gauw maar ventje, nou zul je ook wat hebben.” Wat vindt hij de winkels mooi; wat vindt hij de rijke menschen goed. Wat is hij tevreden, dat hij een gierigaard gebleven en niet zwak is geweest. „Kom, Gilles kom!”

Daar hebben zij ten laatste het bekende poortje en de vijfde woning ter linkerzijde bereikt. De deur wordt geopend.

„Hier, moeder, hier!” klinkt de vroolijke stem van den verheugden vader; en ijlings nabij de tafel getreden, legt hij het tamelijk lijvige pak er op neder, en laat zich op een stoel vallen, want de rimmetieke beentjes zijn erg vermoeid.

„Wat...!? wat is dat?” zegt Grietje langzaam, terwijl ze de hand boven haar oogen houdt, om het licht af te sluiten, maar inderdaad om een zeker „voel je wel wat?” te bedekken, dewijl ze nu gedwongen is het voorgenomen besluit vaarwel te zeggen, om den heelen avond geen woord tot haar gierigen echtgenoot te spreken.

„Van mijn goeden meheer en zijn vrouw uit de Houtstraat;” zegt Jakob: „'En Sinterklaas voor de kinders; en voor ons misschien ook wat. Het lee me zoo bij, Griet! Waar heb je Saartje?”

„Wel! die is van 't plezier in slaap gevallen.”

Jakob springt weer op; loopt op de plaats toe waar 't meisje ligt, om ook háár tot de vreugd te wekken, maar — 't is onnoodig, de zevenjarige heeft al gehoord wat er gaande was; ze zit overeind

in haar kribje en staart met een paar glinsterende oogen naar de tafel waarop het pak ligt dat vader heeft meegebracht.

Wie zou er niet gedeeld hebben in de vreugd van den goeden Jakob; in de vreugde om zijn lieve kinderen eens gelukkig te zien; in de blijdschap van dat knaapje en zijn zusje, die zoo hoogst zelden iets ontvangen wat ze ontberen kunnen; in de vreugde ook der moeder, die niet meer stroef kan kijken dewijl ze heerlijk verrast werd?

Zie die oogen! Jakob is bezig met de touwtjes los te knopen — kapotsnijden daar houdt hij niet van: ze kunnen nog te pas komen.

Zie die oogen!! Het groote papier wordt ontvouwen. Vader neemt het eerste voorwerp het beste, en toont aan die glinsterende oogen: — een oude zwarte pantalon van meheer Van Thienen, met sleetjes op de knieën, en scheurtjes ter plaatse waar zij dagelijks in aanraking met den kantoorstoel gekomen was.

„Dat is voor vader,” zegt Saartje.

„Hier is wat anders;” herneemt Jakob vroolijk, want de aanwinst van het povere kleedingstuk doet hem genoegen, al schonk hem ook de eerste aanblik ervan iets wat we teleurstelling zouden noemen.

Daar is wat anders: een rolletje, met een bandje er om. Weder wordt het laatste ontknoopt; weer glinsteren de oogen en: — twee volslagen vrouwenhemden, sinds eenige jaren door mevrouw Van Thienen op nonactief gesteld, bevredigen (?) de hooggespannen verwachting.

„Die zullen jou nog wel vleien, moeder,” zegt Stip, en Grietje vat de stukken en bezielt ze, en zet een vies gezicht. 't Is voor 't eerst dat ze afgelegd ondergoed zal dragen.

„Hemden!?” zegt Gilles, en zijn stem getuigt van negatieve verrukking.

„Nies voor mij?” vraagt Saartje.

„Stil, stil;” hervat Jakob, en zijn hand heeft een weinig, terwijl hij een vierkant doosje opneemt, waarin zich de Sinterklaas voor zijn kroost zal bevinden. De kartonnen doos houdt luttel aaneen — zij dient ook slechts om een afscheiding te bezorgen; — weer glinsteren de oogen, doch — als weerkaatsend de laatste vonken van een vuurwerk dat mislukt is.

Zeven oneffen kinderkousen uit de maasmand van mevrouw Van Thienen! En rood-groen schotsch vijfjarig jongenskieltje, ter rechterzijde overvloedig besproeid met het mysterieuze vocht, 't welk de schooljongens gebruiken om er kleeven en schrijfboeken mee te bemorsen; en, nog drie paren — hier en daar gebarsten, erg versleten — kinderschoentjes of laarsjes, te klein voor Gilles, te klein voor Saartje.

Is dat alles....? Ja, da's alles!!

„Wel allemachtig!” roept moeder Grietje met de grootste veront-

waardiging: „dat schriele, dat akelig schriele rijkeluisvolk, 't is waarachtig....”

„Stil! stil vrouw,” zegt Jakob: „'t is om niet gegeven. Was het geen Sinterklaas en de verwachting niet wat groot geweest, we zouden....” en hij prevelt nog iets onverstaanbaars, doch een zekere trek om zijn mond getuigt van innige spijt.

„En wat krijg ik nou?” vraagt Saartje met een traan in haar oogjes.

„Ja! wat krijgen ze nou, die bloeien!?” roept de moeder: „Moest dat schaaap dáarvoor nog wakker gemaakt en uit d'r slaap worden gehouwen. Ouwe rommel en prullenboel! is't geen schande! breng het bij Salomo, dan krijg j' er 'en kwartje voor. Kom kind, ga jij maar slapen;” en Saartje opnemende — die nu begint te huilen — kust ze haar — 't kind begint natuurlijk nog harder te huilen — en legt haar weer in 't kribje.

Ge zoudt zeker medelijden met mijn armen Jakob hebben gehad, indien ge hem met zoo'n droevig oog, op de zeer particuliere Sinterklaasgeschenken hadt zien staren; nog meer, indien gij de onaangename redenen hadt aangehoord, welke vrouw Grietje van stapel liet loopen. — Grietje was altijd „knak” over Stip's „inhaligheid.” Of hij al zei, dat ie 't niet doen kon, zij rekende zoo dikwijls, dat ie wel eens wat méer kon doen, voor een noodzakelijkheid in 't huishouden, óf voor haar, óf voor de kinders; van versnapering wou ze niet spreken. Stellig had ze gedacht dat Stip nu dezen avond eens „over de brug” zou komen. 't Was mis geweest. Die blijde verrassing! Te grootere teleurstelling. Grietje had een najaarsachtig humeur, en nu — ze had ijselijk het land, doch, tot haar eere, alleen om de kinders.

Stip zit nog altijd treurig te kijken. Gilles schijnt iets te gevoelen van 't geen vader voelt, en hij gaat aan zijn zijde, legt de hand op zijn schouder en zegt eenvoudig: „'t Is niemendal vader. Joost Murf heeft me een prentje beloofd, 'k zal 't aan Saartje geven, en ik, ik mag op school al aan 't optellen met breuken.”

„Zoo jongske,” zegt Stip: „jij bent 'en beste!” en zachter prevelt hij: „Salomo,” en later: „Ik kan 't ook niet velen!” en nog iets later: „'t Moet maar!” en — hij grijpt Van Thienen's pantalon met de kinderschoentjes; zet den hoed op, zegt: „Tot zóo Griet;” en verlaat de woning.

't Is een klein uurtje later dat Jakob nogmaals terugkomt. Salomo heeft uitkomst bezorgd: zeven en twintig centen heeft hij voor 't „oude spul” gegeven. Stip is met zijn rijkdom naar den bakker gesneld! en nu — daar liggen op tafel: tien Sinterklaasjes en drie kleine suikerletters, twee G's en 'en S. — Bij moeder Griet breekt een Novembersonnetje door. Gilles ontvangt zijn deel met kinderlijke blijdschap. Saartje, nu door moeder gewekt, knabbelt, met

half geslotene oogjes, op een zoet poppeke, en Jakob, mijn oude Jakob, hij lacht weer, hij lacht tevreden: ze hebben wat, en toch — hij bleef een gierigaard!

Maar, nietwaar, ik zou verhalen hoe het kwam dat Jakob, bij mijn aankomst, zonder zijn derden heer was, zoodat ik terstond over hem „dispenere” kon? Welnu, 't bleef niet onopgemerkt dat Jakob steeds in zijn grijze en niet in de pas ontvangen zwarte pantalon bij den heer Van Thienen zijn werk kwam verrichten.

„Hoe is het... draag je mijn broek niet? — Zeg!?”

„Eigenlijk nee meheer!”

„Waarom niet?”

‘En kort verslag der zuivere waarheid. — ‘En roffel als van een dozijn tamboers.

„Nog ies van je ordes meheer?”

„Van m'n orders? van m'n orders!? dat je niet weer hoeft te komen, hoorje; kwanselaars wil ik in mijn huis niet. Daarbij, het arme Betje krijgt de kroon op 'r hoofd... versta je....! letterdieven duld ik evenmin; dáar is je geld! voort maar!”

Mijn oude Jakob een letterdief! — Och, of er geen ergere waren!

En Jakob verdedigde zich niet, maar ging; en toen hij des anderen daags zijn dienstwerk bij het kamerlid hervatte, en van mijn goede hospita met de blauwe oogen, in het voorbijgaan vernam, dat ze een jongenheer op de tweede verdieping had gekregen, toen verzocht hij om de gunst, en kreeg die, en verhieft mij tot den rang van: Meheer.

Nog zie ik hem naast mij loopen. In de rechterhand droeg hij mijn bruin valiesje, onder den linkerarm een houten kistje.

„Zou 't nog tijd wezen Jakob?”

„Als meheer naar de groote klok regelt, dan zal 't wel gaan.”

„Als 't eens te laat was....!”

„Dan kwam meheer niet waar ie graag wezen wou.”

„'t Zou me eeuwig spijten, en toch, 't was m'n schuld niet.”

„Mijn schuld meheer....?”

„Dat zeg ik niet. Misschien wat langzaam ontbeten.”

„Nog eens omgedraaid!”

„Wat harder aanloopen Jakob.”

„Beter laat gedraafd, dan..... Hoor! 't laatste gelui.”

„Gelukkig, ik ben er; hier, nog 'en kwartje. — Gezondheid!”

„Nies meer van je ordes meheer....? Gezondheid! Goeje reis!”

„Goeje reis!” dat waren de laatste woorden die ik uit den mond van mijn ouden Jakob vernam; de laatste woorden van ons laatste

gesprek, het eerste en eenige tevens, dat belangrijk mocht heeten.
Belangrijk! waarom?

Vindt gij 't niet: 't spijt me. „Goeje reis!” 't waren de laatste woorden die hij tot mij sprak, want, toen ik zes weken later van mijn reisje terugkeerde, en aan mijn hospita verzocht om Jakob morgen van mijn terugkomst kennis te geven, toen richtten zich haar vriendelijke oogen droevig naar boven, en zei ze be-
wogen:

„Och, u weet dus niet dat de arme Jakob gestorven is! Veertien dagen geleden stond hij boven op 't portaal nog de laarzen van mijnheer Van N. te poetsen, zoo gezond als ik of uwe op 't oogenblik, en den volgenden morgen kwam zijn vrouw hier schreiende zeggen dat ze haar Jakob verloren had; rheumatiek over 't hart, och! ik was er zoo akelig van dat ik den heelen dag geen eten kon zien. Wat is de mensch!?”

„Jakob — dood! mijn goede Jakob dood!” herhaalde ik langzaam, en in mijn ziel weerklonken die woorden der gevoelige juffrouw: „Wat is de mensch!?”

Een gepensionneerd tamboer, met zeven vingers, die nietig is en dom; die trouwt, en kinderen krijgt, en oppasser wordt; die karig is voor de zijnen, die niets verricht wat men belangrijk kan noemen en eindelijk sterft, ziedaar de held uwer vertelling, ziedaar..... Stil, wat ik u bidden mag, stil lieve lezers; de schim van den armen Jakob toeft nog in mijne kamer. Zie hem aan; daar is niets op zijn wezen wat u zelfs in dezen oogenblik kan verrukken of boeien, en toch, terug! een paar schreden terug! Duidt het ons niet ten kwade dat we een weinig gebiedend zijn, 't is eerbied, 't is bewondering; terug dan! evenals ik: hoeden af! Hoort ge die doffe trommeltonen in de verte:

„Dom! — Dom! — drom mels dom!
Dom mer dan de stom me trom!
Stom! — Stom! — wonder stom!
Trom len niets dan — stom rond-om!?”

Gij hoort ze. Welnu, die tonen ze hebben den armen Jakob niet alleen als tamboer in de ooren geklonken, maar ook als invalide; en vooral toen hij vader van een zoon was geworden.

Stil! nog een schrede terug, en ik zal u verhalen wat hij belangrijks, wat hij edels verrichtte:

Hij rookte pijpjes van den morgen tot den avond, 't was zijn

lust, zijn eenig genoegen. Toen hem een zoon was geboren — toen rookte hij niet meer, noch des morgens, noch des avonds, geen enkel pijpje.

Somwijlen nam Jakob bij Gerrit Horst — 'en kameraad van 30 — uit ouwe vriendschap 'en wippertje, en soms nog 'en „halfie.” Toen Griet hem een jongen had geschonken — toen schonk Gerrit hem geen wippertjes meer, en ook geen halfies.

Als het Zondags mooi weer was, dan kuierde Jakob, — de commensaal — met ouwe Saartje en haar dochter naar een „verzetje” en dronk er een kruikje bier; regende het, dan trakteerde hij op brokken ¹⁾, en soms ook op knapkoek. In de eerste huwelijksmaanden repte Grietje — die nogal voor 't uiterlijke was — ternauwernood van: „de schoorsteenval zoo verschoten,” of Jakob kwam al spoedig daarna met een paar ellen chits aandragen; ze sprak niet van muurbloemen of balsemijnen, of Jakob bracht ze mee, en zette vrouwliefs wenschen te pronk voor de glazen. Toen Gilles was geboren — toen vond de vader het gaan naar verzetjes en 't bier drinken onnoodig; trakteerde noch op brokken noch op knapkoek, en werd voor alle wenschen van eenige weelde doof, potdoof.

't Was geen inhaligheid, 't was zorgende liefde.

Menigen zweetdruppel heeft het den arme gekost; menigen strijd heeft hij moeten strijden om van die geboorte af, tot aan zijn einde — ruim tien jaren lang — te doen hetgeen hij bij zich zelve had gezworen, met Gods hulp, te zullen volbrengen.

Stil! Twee en vijftig malen in 't jaar bracht hij honderd centen naar de spaarbank: honderd uitgespaarde, uitgezuinigde, op eigen genot en dat zijner lieven, beknibbelde centen. Eerbied voor mijn armen Jakob! hij heeft zijn eed niet geschonden. Het geld zoo geregeld in de spaarbank gebracht, moest — in tien jaren tijds, interest op interest gerekend — wel een beduidende som worden.

Die som, zij zou aan zijn lieve kinderen schenken — aan den zoon bovenal — wat hun vader had moeten missen: Een opleiding tot meerdere kennis, tot bereiking van een hoogere trap van ontwikkeling, dan die waarop hij gestaan had.

't Was de hoofdonderwijzer der armenschool aan wien Jakob zijn streven en vurigen wensch had kenbaar gemaakt. De hem zoo dringend aangeboden voogdij, indien Jakob, zooals hij gezegd had, eens onverwacht naar 't groote Garnizoen moest marcheerden, had deze niet willen afslaan. Die hoofdonderwijzer heeft volbracht hetgeen hij beloofde. En, — de rijkdom van den arme heeft alree de heerlijkste vruchten opgeleverd: De bijna achttienjarige Saartje is derde

1) Balletjes.

juffrouw in de Stadsbewaarschool; en Gilles — de zoon van den armen oppasser — is, als eerste secondant, vol ijver werkzaam op een uitmuntend instituut. Voor ieder knaapje wordt er duizend gulden betaald; méer te zeggen is overbodig.

Keurt gij 't vuile Citadelvaandel van „'t zevende" uw aandacht niet onwaardig, vindt gij 't misschien zelfs fraai, vooral nadat het een medaille ontving? dan, ja dan voorzeker klopt uw hart ook vol vuur bij het zien van mijn nietigen ex-trommelslager.

Ziet, daar zit hij nog, mijn oude vriend. Alsof hij ook nú nog den druk zijner onbeduidendheid gevoelt, staart hij bij voortduring naar omlaag.

Sla de oogen vrij op, brave kerel! Wij zien naar beneden. Niet één is er meer die u een kwanselaar, een inhalige, een gierigaard of een domoor zal noemen. Zelfs uw Grietje, al kon zij het in den aanvang niet verkroppen dat gij, zonder haar medeweten zooveel op 't noodzakelijkste had beknibbeld, zij zegent u voor die terughouding; ze zou uw handelwijze destijds dwaas en bespottelijk genoemd, en u voorzeker van 't ware heil voor haar kroost hebben afgetrokken.

Arme Jakob! brave kerel! trouwe vader! Zijn er veel zulke vaders als gij? Zullen er velen doen wat gij eenmaal deedt? ieder in zijn stand, 't zij op deze, of op een andere wijze...? Veel, zeer veel hebt gij gedaan. Nog iederen avond danken Gilles en Saartje den goeden God dat ze u tot vader hadden. En ik, arme Jakob, die nu rijk zijt in den hemel — ik dank u, ik dank u van harte, dat ge uw vroegeren meheer, nóg eens van dienst woudt zijn.

WAT IK HOORDE EN ZAG IN DEN SPOORWAGEN EN BINNEN DE WACHTKAMER.

I.

't Was op een liefelijken zomermiddag dat ik, met een brunetje van omstreeks twaalf jaren, op het Haagsche stationsgebouw toestapte.

Voor 't meisje, derde kind van een mijner kennissen, was de vacantie ten einde; ze moest weer naar kostschool; en ik, die een noodzakelijk uitstapje naar Amsterdam en Gelderland had te maken, was volgaarne bereid geweest, om Marie tot aan het station Haarlem, waar ze zou worden afgehaald, in mijn hoede te nemen.

Haar ouders gingen den volgenden dag op reis naar Zwitserland.

't Zou niet vriendelijk geweest zijn indien ik mijn jeugdige reisgezellin niet eens had toegesproken, en daarom vraagde ik haar:

„En vin-je't nu prettig Marie, dat je weer naar school gaat?”

„Ik, menheer,” klonk het antwoord: „och! 't kan me niet schelen.”

„'t Zal t'huis toch wel aardiger wezen, is 't niet?”

„Dat kan ik niet zeggen; pa is altijd zoo driftig. Als er menschen zijn dan mag ik toch niet binnen. Onze meiden zijn de akeligste wezens, en, dan moet ik met de kleintjes bij haarlui boven zitten. Jak', zoo vervelend!”

„Als je grooter bent, dan...”

„Maar op de school ben ik al groot;” viel 't meisje mij met vuur in de rede: „Mevrouw Fenêtre noemt mij altijd mademoiselle, en de secondantes ook; en weet u, ik mag zelfs als een van de oudsten, op mijn beurt naast mevrouw wandelen en in de kerk zitten, maar, als ma mij meeneemt dan moet ik altijd met de kinders voorop; net als een kleine blaag van 'en jaar of drie.”

„Wel, wel.”

„Ja, zus Bertha is pas zestien jaar geworden, en omdat ze nu haar belijdenis heeft gedaan en van school is, nu mag ze altijd binnen zijn en mee uitgaan: maar toch zegt Bertha altijd zulke leelijke woorden van ma, en dan schrijft ze briefjes aan een mijnheer met knevels, dat heeft Mie op de kinderkamer zelf gezeid.”

Ik lachte, eigenlijk omdat ik niet wist wát te zeggen; evenwel, 't behoefde ook niet, want de mademoiselle van 't kostschool vervolgde terstond: „Maar ik weet wel wáarom of ma meer van Bertha houdt; ja, omdat ma vindt dat zij zoo vlug Fransch kan

praten, en omdat zij zooveel mooier is dan ik. 't Komt er niets op aan;" besloot de kleine: „'k ben blij dat de vacantie om is. Mevrouw Fen en Jans en Lien zullen wel blij wezen dat ik terugkom."

Wij hadden het station bereikt. Ter wille van de kleine deftigheid die mij: „compliment van papa, voor 'en spoorkaartje," een papiertje overhandigde waarin het bedrag der plaats naar Haarlem, eerste klasse, gevouwen was, nam ik twee plaatsen „eerste," en stapten wij weldra de wachtkamer binnen.

In die wachtkamer bevonden zich maar weinig passagiers; het grootste gedeelte ervan had zich door de openstaande glazendeuren, die een heerlijk koeltje naar binnen lieten op het asphalt-terrein be-geven, en drentelde er heen en weder.

Wij waren tijdig genoeg aangekomen; mijn jeugdige reisgenoot scheen een weinig vermoeid te wezen; had spoedig op een der stoelen plaats genomen; nam haar flacon en bediende zich van Eau de Cologne. Maar zie, dat alleen genieten behaagde haar niet, en met kinderlijke eenvoudigheid sprong zij op, en bood mij met de woorden: „Toe neem u ook wat, 't is zoo frisch!" haar reukwerk aan.

„Wel dá's allerliefst!" sprak ik, en knikte het meisje vriendelijk toe nadat ik een weinig van het vocht had genomen.

Waarlijk, dat kind zag er niet onbevallig uit; liever, oneindig veel liever dan straks, toen ze van haar ouders sprak.

't Was zichtbaar dat mijn vriendelijke blik haar aangenaam had getroffen: „Wil u ook een ulevelletje?" zei ze weder: „och wacht... waar heb ik het zakje? Ik kreeg ze van Miena Backs; die houdt heel veel van me, en om háar wou ik wel da'k van school was."

„Dank je lieve!" was mijn antwoord, en terwijl het meisje nog naar de ulevelletjes zocht, en straks weer ging zitten, trok een temerige stem van terzij mijn aandacht. Die stem behoorde aan een dame van middelbaren leeftijd, welke dame met een lieve blondine van hoogstens achttien jaren, de wachtkamer was binnengestapt.

„Grunsl! 't is niet uit te houde zooals het hier tocht. Die glazendeure, ópe! Hemel! is hier niemand.. om... omme...? Aletje, maak is toe; kind, gauw, 't is infame."

„Maar ma..." klonk Aletje's stem.

Een haastige beweging van ma's parasol naar de deur, deed evenwel Aletje's aarzeling ophouden; blijkbaar verlegen trad zij om te gehoorzamen, naar voren; ik nam de vrijheid haar behulpzaam te wezen, en, met een: „O dank u," ging ze terug naar haar moeder.

„Heer! waar is het spoormandje?" sprak de dame weder: „Lieve hemel! hoe lomp; in de vigilante! Je moes...." en terwijl de mama, hevig geagiteerd, haar blikken op de deur door welke zij zooeven

was binnengetreden, gericht hield, zag het meisje, weinig gezind om een terugrijdende vigilante na te jagen, vóór en achter en naast zich, en ontdekte het vermiste voorwerp weldra bezijden de causeuse waarop de moeder zoo aanstonds had plaats genomen.

De dame, met haar hoofd tegen het bruin-roode trijp geleund, teemde iets 't welk ik niet verstaan kon. Aletje antwoordde mede voor mij onhoorbaar, doch het schudden van haar hoofd bewees, dat zij het beweren der moeder ontkende.

Weder vernam ik een, maar driftiger geteem. Aletje die naast de moeder had plaats genomen, zei nogmaals iets dat alleen door de moeder kon gehoord worden, en sloeg daarbij een erg verlegen blik door de kamer. De dame die de oogen gesloten had, opende ze een oogenblik, doch alleen om het wit er van te toonen, en loosde tegelijk een specie van zucht, die mij volkomen als een: Dan moet ik maar sterve! in de ooren klonk. Nauwelijks was dan ook die zucht geslaakt, of ik zag het lieve kind, zoo spoedig als haar mogelijk was, het spoormandje openen en een paar apothekersfleschjes er uit te voorschijn halen. Op een haastige aanwijzing der dame snelde zij vervolgens met een bloedroode kleur op een hoek der wachtkamer toe, en trok er aan de schel.

Arm kind! wat had ik met haar te doen toen zij den binnentredenden buffetbediende, ten aanhoore van eenige doodstille menschen, een glas koud water te bestellen had; toen zij, na het bestelde te hebben ontvangen, om de volheid, een grooten slok er uit ledigen, en vervolgens uit de beide apothekersfleschjes, akelig bevend, een aantal droppels er in schenken moest.

Arm kind! ik durfde haar zelfs niet steelsgewijze langer te betrachten, en, juist wenkte ik mijn reisgenoot om mee naar buiten te gaan, toen een der stationswachters de glazendeur weder opende, en de woorden: „Passagiers voor Amsterdam!” vrij luide naar binnen riep.

Nog maar weinige seconden zat ik naast Marie, en schuin tegenover een oud-achtig heertje, die een jong-achtig heertje aan zijn zijde had, toen het portier opnieuw werd geopend, en de stem van den conducteur het: „Als ik u mag verzoeken dames!” liet hooren.

Daar beneden werd iets gezegd.

„Vra j' excuus,” klonk weer de stem van den conducteur: „vier personen zijn daarbinnen, en voor acht is er plaats.”

Weder iets onverstaanbaars.

„Volstrekt onmogelijk dame; wil u alsjebliet instappen? We hebben geen tijd.”

Nóg een dwarshout.

„Maar m'n hemel, dame, d'r wordt niet gerookt. Als ik u verzoeken mag...?” en het hoofd der dame van middelbaren leeftijd werd zichtbaar, doch, verdween even spoedig. Half verstond en half

begreep ik, dat Aletje een correctie bekwam omdat zij 't laatst wilde instappen. Wie zou mama daarbinnen een hand reiken! Althans het blondje wipte, na 't genot van die openbare bestraffing, belast en beladen het eerst naar binnen, en was aanstonds gereed om haar moeder bij 't opkomen zooveel mogelijk behulpzaam te zijn.

Daar zaten ze, tegenover elkander: de moeder naar 't scheen geheel gereed om den laatsten adem uit te blazen; de dochter, erg warm, heel erg warm... phu! Nochtans, daar ontwaart zij dat het portierraam aan onze — der heerenzijde, geheel en al openstaat! Zij slaat een angstigen blik op de, immers sterfelijke moeder; ik zie haar strijden... aarzelen... 't woord tot mij willen richten, doch, zich haastig omwenden als trok iets aan de andere zijde haar opmerkzaamheid.

„Zou u 't raampje voor mevrouw gaarne wat dicht hebben?” vroegde ik, nadat het meisje nogmaals naar onze zijde gezien had.

„O, 't is wel vriendelijk,” klonk het zacht en verlegen: „heel gaarne... als 't u blijft.”

Ter wille van het arme kind ging de glasruit naar boven; maar, o hemel! ternauwernood had ik de blonde dit offer harer kinderliefde helpen brengen, of een: „Grut... Letje! wou je me late stikke!” uit den mond der moeder, en verder haar zenuwachtig wijzen naar het pas opgehaalde portierglas, met de woorden: „Och, vraag de meneer...” voerde den blos der blonde tot den hoogsten gloed, en spoorde mij aan, om, tot onzer aller verademing, het glas weer heel spoedig naar omlaag te doen glijden, zoodat de frissche lucht opnieuw recht verkwikkend naar binnen drong.

„Zit u goed Samuel?” klonk, op zeer gedempten toon, de vraag van het reeds genoemde oud-achtige heertje tot het jong-achtige heertje, terwijl de spreker een zeer bedenkelijken blik op het bruine spoormandje wierp dat mijn reisgenootje, zonder nadenken, tusschen de beide heertjes geplaatst had.

„O!” zei Marietje, en — weg was het mandje.

„Ik zit hier aaaklig!” antwoordde het omtrent elfjarige heertje, op een pieperigen toon: „ik kan niemendal zien, en van zien en opmerken wordt het kind een man; als ik bij het raamje zat, dan zou ik de rails kunnen zien waarover wij heenrollen; en dan zou ik van de wolken in de lucht weer bosschen, en mannen met groote neuzen, en, zooals laatst, grootma die dood is, kunnen maken.”

't Jongheheertje zag — ik zou zeggen met iets zegevierends in 't ronde, en, nadat de papa met een: „Welnu dan Samuel,” het zoontje zijn plaats nevens het portier al dadelijk had afgestaan, sprak hij op nog gedempter toon, maar toch verstaanbaar tot mij, en verder tot allen die er naar hooren wilden — dáaronder, zooals van zelf spreekt, het zoontje:

„En bijzonder kind, menheer; sterke geestesontwikkeling! Ik kan u niet zeggen hoe veelomvattend dat brein is. Hoorde u wel: dat zien van zijn grootmoeder in de vormen der wolken; dat heeft ons, toen hij het voor de eerste maal zeide, ontzettend getroffen; daar lag zoo ongezocht geheel het begrip van 't hoogere leven, 't leven na dit leven in. De vormen zijner grootmoeder in hoogere sferen... 't was geheel van zich zelve. Pas elf jaren geworden!" vervolgde het oud-achtige heertje met een knipoogje: „en van den morgen tot den avond werkzaam in den geest, zoodat wij alle middelen tegen te sterke overspanning of overprikkeling moeten in 't werk stellen. Des zomers, zooals nú bij warm weder, mag hij van 's morgens elven tot 's namiddags zessen, geen boek of pen in de hand hebben; dan krijgt hij opstijgingen, daarom veel koude druipbaden als meer diergelijken en zoo. — Ik ben een liefhebber van studie als anderszins, en onderwijs mijn jongen zelf; ja, daar heb ik een vast systeem in, menheer; misschien zult u 't vreemd vinden; maar — 't is eigenaardig: van onder af op; alles speels-gewijze: zoo begin ik met de Mythologie... buitengewoon, niewaar? trouwens, dat is mijn systeem: uit de duisternis komen tot het licht."

„Ei, ei."

„Ja menheer! maar met verstand. Wanneer ik het kind zie weigeren, evenals de zuigeling de borst, dan staak ik het onder-richt. U zoudt niet gelooven," vervolgde het oud-achtige heertje iets later, terwijl hij zich half naar de zijde van zijn zoontje en half voorover tot mij boog: „u zoudt niet gelooven, dat er in dienzelfden knaap al een dichter steekt — Hoe was het ook Samuel?"

„Wat?"

„Dat versje Samuel." — Tot mij: „Ik wil hem nu niet vermoeien, vooral met het schokken onder 't rijden." — Tot den dichter: „Zoo ongeveer? Och, hoe was 't ook? O ja, van bloemen:

In mijn tuintje staat een bloem
Met een mooie kleur.....

Och... met een mooie kleur.. Ah, juist:

Ieder die het bloempje ruikt,
Zegt wat lekkere geur.....

Zegt wat lekkere geur; wacht — wat lekkere geur.... Ha, ja:

Maar als de zon het fel beschijnt,
Weet, dat het bloempje ras verwilt.

Niewaar, Samuel, dat hadt u zelf gemaakt, hé?"

„Ja," antwoorde de dichter blijkbaar verstrooid, want, terwijl

hij naar een populier wees, dien wij op eenigen afstand voorbijstoomden, liet hij er onmiddellijk op volgen: „Hoe hoog zou die boom wel wezen?”

„Altijd denken, altijd onderzoeken!” sprak het oud-achtig heertje terwijl hij mij een half wijsgeurig- half glimlachend hoofdknikje vertoonde. Intusschen klonk zijn antwoord: „Zoo iets dient gemeten, Samuel, en wij hebben daar voor 't oogenblik noch de noodwendigheden, noch den gelegenen tijd toe. Verstaat u... wanneer uw weetlust... gaande..... geprik'..... verstikt.....”

Hola! wát ik daar een geruimen tijd tegenover mij hoorde weet ik niet; ik was aan 't soezen geraakt, over.... ja, over mijn t'huis; maar voor 't oogenblik heeft dat voor u te weinig belangrijks en, ik zwijg er van; genoeg, 'k was aan 't soezen, en mijn gedachten waren alzoó even onbestendig van vorm, als de witte kolken uit de zwarte locomotiefpijp die ik over de groene weilanden zag rollen en verdwijnen.

Een fluisterend: „Kijk u, hoe mal! uit Marietje's mond, met een snelle aanwijzing naar buiten, deed mij uit mijn gemijmer ontwaken, en ontwaarde ik nabij het koffiehuis De Vink, dat wij zoo aanstonds zouden voorbijstoomen, een paar bespottelijk aangekleede kinderen, die op hooge stelten dansten en waarbij de vermoedelijke papa in alle deftigheid het orgel stond te draaien, terwijl de mama een weinig verder, haar blikken bakje aan eenige jongelieden voorhield.

„Vindt u 't niet leelijk van die menschen,” hernam Marie: „om hun kinderen zoo voor gek te laten dansen? 't Is dunkt mij zoo vernederend. 'k Zou liever dood wezen; en u menheer?”

„Ja, 't is ongelukkig,” gaf ik ten antwoord: „maar die menschen zijn zeker heel arm, en vinden zóo met hun kinderen een middel van bestaan.”

„Ik denk dat zij te lui zijn om met werken hun brood te verdienen,” hernam het meisje, blijkbaar verontwaardigd: „'t Is leelijk, want, als die kinderen altijd moeten dansen dan kunnen ze immers niet leeren, en — in mijn verzenboekje staat:

Die niet leert in zijne jeugd
Leeft een leven zonder vreugd.”

„En dikwijls zonder deugd,” vulde ik aan.

„Dat laatste staat niet in 't verzenboekje,” hernam het meisje, en voegde er, alleen voor mij verstaanbaar, bij: „'t Is hetzelfde boekje waarin het stukje van 't Bloempje staat dat die rare jongen zou gemaakt hebben; maar, een klein beetje anders.”

De gang van den trein verminderde in snelheid, en weldra klonk een krachtig „Station Leiden!” ons in de ooren.

Neem mij niet kwalijk, maar ik was te veel met mijn t'huis vervuld, dan dat ik er lust toe gevoelde om met mijn reisgenootje over mevrouw Fenêtre, of de vriendinnen, of de inrichting van 't school een gesprek aan te knopen. Ik begreep echter dat het meisje mij een vervelenden klant zou noemen, en dat er van mijne zijde toch iets moest gedaan worden om mijn waardigheid van beschermers bij haar in eere te houden. Het wát stond mij wel voor den geest... maar hoe!? Juist werd het portier geopend. 't Was een knap man van omtrent veertig jaren die binnenstapte en, na eenige verschikkingen, schuin tegenover het oud-achtige heertje een plaats bekwaam.

Zekere dame van mijn kennis zou den nieuwaangekomene ongetwijfeld een „mooi man” genoemd hebben. Ja waarlijk, hij was het; maar hij wist het ook zelf wel. Ofschoon hij heldere bruine oogen had, zoo scheen hem evenwel een goed gezicht te ontbreken; althans, zoodra hij gezeten was bracht hij een goud lorgnet voor zijn oogen, en betrachtte zonder eenige discretie de dames, zoowel die van middelbaren leeftijd als de lieve blondine, doch — de eerste zeer kort, en de tweede totdat ze een kleur kreeg als vuur.

„Ontzettend warm geweest!” riep de mooie man, terwijl hij het lorgnet liet vallen, en beurtelings ons overige passagiers zeer vluchtig beschouwde: „Met zoo'n heete zomerdag is Leye vooral 'en akelige stad! Ben je bekend in Leye meneer?”

Deze vraag, die aan het oud-achtige heertje gedaan was, werd door dezen, zoo'n beetje schuchter, met een: „Om u te dienen;” beantwoord; en de mooie man, die inmiddels zijn hoed had afgezet en met de vlakke hand zijn uitstekend fraaie zwarte krulharen ter zijde streek, vervolgde met klem:

„'En allemachtig akelig nest! Wat vin je d'r meneer? Niemendal voor je amusement. 'En vreemdeling vindt er geen weerga meneer.”

„Heeft u de musea dan niet bezichtigd?” vroegde het oud-achtige heertje een weinig ontsteld.

„Dank je hartelijk! dank je feestelijk!” lachte de mooie man: „Als ik een afgodsbeeld wil zien dan neem ik m'n wijf, en een mummie, dan neem ik m'n keukenprinses, dank je astrentoe! Opgezette vogels zie ik genoeg op de straten, en kinders op sterk water! wat bliefje, ik heb er met je permissie een in levendigen lijve hier op studie liggen; da's zoo omstreeks een en hetzelfde; 'en mooie jongen hoorje.”

Het signalement 't welk nu van den zoon werd gegeven, gaf mij de zekerheid dat die vader wel wist dat ook hij in zijn jeugd een mooie jongen genoemd was.

„'k Weet niet of je kinders hebt meneer;” vervolgde de spreker,

terwijl hij weder op Samuel's vader zijn donkere oogen richtte: „maar anders....”

„Jawel jawel,” viel de gevraagde in: „hier is mijn eenige, mijn alles....”

„Nu dan begrijp je 't meneer;” hernam de mooie man zonder den jongenheer Samuel met een blik te verwaardigen: „als je ze de wereld instuurt, dan wil je dat ze in fatsoenlijk gezelschap zijn; wat bliefje! 'k Heb mijn jongen dan ook flink in de was gezet, hoor; kamers bij een banketbakker, waar ie de grootste hanzen gerust op recipieeren kan; en hij raakt ook al bijzonder in trek naar ik hoor. Hij is pas zestien jaar oud, en, ik zou zeggen een beetje bleu-achtig, timide weetje. 'k Hou d'r niet van meneer; jongens moeten flink wezen; 'k zeg: hoe ondeugender hoe liever; dat worden kerels!”

't Oud-achtige heertje knikte een weinig overbluft en verlegen. Samuel zat met een open mond, en luisterde vol verbazing.

„De jongens moeten de wereld bekijken, zeg ik;” vervolgde de spreker: „dat heb ik ook gedaan, en 't zal nu met mijn jongen, die door z'n moeder wat veel vertroeteld is, wel beter worden. Daar had ik nog 'en grap mee van middag: We komen samen door een straatje, — 'k ben in Leye niet bekend — en daar komt me uit een rokken- of kousen-winkel, weet ik het! een aardig snoetje; zoo'n hautevoleetje. En mijn jongen wat doet ie... daar slaat ie z'n oogen neer, en kijkt naar de andere zij van de straat. Wat weerga, Willem! zeg ik: ben jij student en durf je geen mooie meid aan te kijken? Wat henker, jongen, maak me niet wijs dat je van hout of stroo bent. 't Zou er slecht gaan uitzien als de jongens even bloo als de nufneusjes werden. Hou je fatsoen, zeg ik, maar, toon overal dat je 'en jongen van je vader bent. Ja meneer, m'n naam zal je wel bekend wezen: Willem Haak van Amsterdam....”

't Oud-achtige heertje schudde ontkennend.

„Anders nogal bekend;” vervolgde de Amsterdammer: „alles wat ik ben, heb ik aan mezelf te danken, daar beroem ik me op; en vraag in Amsterdam aan wie je wilt naar Willem Haak, ieder sterveling zal je zeggen: de eerste aannemer van je land! Weetje meneer, dat moet m'n jongen ook begrijpen, en degenen die met 'm omgaan van 's gelijken! Veel hooge hanzen, die doffers op zak hebben;” ging hij lachende voort, terwijl hij tegelijk op zijn eigen broekzak klopte, waardoor geldmuziek werd veroorzaakt: „veel van die snaakjes zullen fel op zijn conversatie wezen; ik zeg 'm nog straks: Wees geen lobbies, jongen! Als ze jou 'en flesch schenken, schenk 'en fijne; en als ze je trakteeren, schenk champagne; je vader is er goed voor; zuipen dat hoeft niet; fatsoen houwen, maar — wijsmaken doen ze ons tóch niet, dat ze niet af en toe boven d'r bier liggen; wát bliefje?”

't Was mij onmogelijk om bij het betrachten van het oud-achtige heertje een glimlachen te weerhouden, en — toen de weetgierigheid van Samueltje zich zóo ver uitstreckte om, met een: „Pa! pa!! wat meent ie?” volstrekt te willen weten, wat boven d'r bier liggen beduidde, toen haastte ik mij naar buiten te zien, en zag weinige seconden later, een paard in 't weiland rollen en hollen, terwijl een veulen het volgde, en mede rolde en holde, totdat een doornenhaag ze aan mijn oogen onttrok.

De vader van den jongenheer Samuel bleek ongenegen om zijn „alles” de verlangde inlichting te geven, en het aanhoudend gedring van: „Toe dan,” en: „zeg dan,” en: „pa dan,” deed den mooien man in een schateren van lachen losbarsten en eindelijk uitroepen:

„Boven je bier..? Als je een stuk in je kraag hebt!”

Dat dwaze verschrokken gezicht van den stamhouder!

Links hoorde ik ijselijk zuchten. 't Moest de dame van middelbaren leeftijd zijn. Ach ja, zij was het; haar gelaat scheen uit te drukken: ik ben gekwetst; deerlijk gekwetst.

Ondanks mij zelven bleef ik zien en hooren naar 't geen nu volgde. De moeder sprak op bijzonder flauwen toon het woordje „koorts,” en lichtte terzelfder tijd haar trillende hand op.

Ik geloof dat de lieve iets prevelde van: „Heus niet,” terwijl zij tot een soort van afleider met haar zakdoek manoeuvreerde. Die ongeloofigheid moest het arme kind echter duur betalen. Daar werden teekens gegeven dat zij door den pols te voelen, zich van de waarheid der droevige zaak zou overtuigen. Geloof mij lezer, ik verhaal u niets meer dan 't geen ik werkelijk gezien heb: Ik zag de blonde, met den diepsten stempel der verlegenheid op het schoone gelaat, al haar krachten aanwenden om een zeer nauwsluitenden glacé-handschoen van haar handje te trekken; ik zag haar fijne, nú bevende vingers, den moederpols betasten, — want dien te voelen zal haar wel onmogelijk geweest zijn.

Arm kind! en — aan De Vink dansten de kinders op stelten...!

't Zou u vervelen indien ik u meer van mijn reisgezelschap verhaalde; dit echter moet gij nog weten: alvorens het station Haarlem te bereiken, stopte ik natuurlijk mijn kleine reisgenoot bedektelijk het papiertje in de hand, waarin nog het „compliment van pa voor een kaartje” gevouwen was, en zei haar zacht:

„Neem er wat ulevellen en een fleschje Eau de Cologne voor.”

„Hé menheer! foei! nee waarlijk niet....” prevelde Marietje, maar weinige oogenblikken later toen zij te Haarlem moest uitstappen en

mij, met een hartelijken zoen, voor mijn „goedheid” bedankte, toen fluisterde zij mij haastig in 't oor:

„k Zal het tot de Kerstvacantie bewaren, en dan een koek voor ma er voor koopen; dan zal zij mij liefvinden en misschien ook meer van mij houden. Dag menheer!” en, nadat ik haar aan de hoede van een haar opwachende dame had toevertrouwd, zag zij in 't heengaan nog wel drie- viermalen naar mij om, en knikte mij telkens met haar vriendelijk gezichtje recht hartelijk toe.

Arm kind! In waarheid, zij was toch niet leelijk.

En zonder ongelukken bereikte de trein de plaats zijner bestemming. Waar mijn reisgenooten zijn gebleven, weet ik niet. Wat mij betreft, ik nam, na het afleggen van eenige bezoeken, mijn intrek in Het Rondeel, en overnachtte alzoo in de stad, waar ieder sterfeling den papa van den Leidschen student kende, den student die toonen moest dan ie 'en zoon van z'n vader was.

Den slaap te vatten dat kon ik niet, en evenwel 't was een luchtige kamer, en 't bed was flink en ruim, en 't linnen zeer helder en frisch; maar — ik dacht aan mijn t'huis, en de lieveling van vier jaren ongeveer, stond mij gestadig voor den geest; 'de slimme gezonde, prettige meid, de eenige die ons van het drietal door God geschonken, voor deze wereld behouden was; en — ik zag haar vroolijk spelen, en zag haar konijnen-gezichtjes trekken en grapjes vertoonen; ik hoorde haar aardig gebabbel, haar zingen, haar lachen, en ook — ik zag haar drift; dat stampen met het voetje, dat dwingen totdat... totdat ze „in vredes naam, als ze dan in 't vervolg weer lief wilde wezen,” natuurlijk: JA — haar zin kreeg; of soms — in een minder vrijgevige bui der ouders — een spoedig vergeten kastijding bekwam. Zonder ophouden stond de kleine mij voor den geest, en ik weet niet hoe het kwam, maar dan draaiden mij ook gedurig de kinderen voor de oogen, die ik sedert den middag gezien of waarvan ik gehoord had.

Arm volkje! of gij bitter zult weenen wanneer gij bij 't zielloos overschot van uw ouders zult staan!

Zij hebben u van zich afgestooten, nietwaar? Zij hebben u, in plaats van u hun eigen liefde te schenken, de liefde van anderen gekocht.

* Zij hebben u tot proefstukken hunner zotte theorieën gebruikt, en tot dwazen gevormd.

Door geklaag en gejammer hebben zij u deze aarde doen minachten; zij hebben u vreesachtig en menschenschuw doen worden, en — alleen zult gij staan op de wereld; alleen, angstig, zonder vertrouwen, zonder liefde.

Hun ondeugden hebben zij u als deugden voor oogen gesteld, en nu — nú zijt gij ellendig nietwaar? En gij weent niet; neen: gij bezondigt u nog meer, en — vloekt dien vader, en minacht uw moeder.

Zij hebben met uw jeugd hun luiheid gevoed, want gij — gij hebt gedanst op de stelten! Vernietigd zijn uwe ouders, — gij meent hen vernietigd; — en, knaap, waar nu heen...? gij, meisje wat nu...?

En mijn kind, ons lieve kind! ik zag het zoo dreigend daar voor mij staan; het streelde en liefkoosde mij niet; het stampte met den voet, en ik — ik weet niet wat ik deed: maar zeker is het, dat ik dien nacht een angstigen droom droomde, en 's morgens moest ontwaken met een: HOE? op de lippen.

Met den eersten trein vertrok ik uit de Amstelstad naar Gelderlands heerlijke dreven!

Er hing een zware morgennevel over de velden, maar ik geloofde toch dat die nevel wel zou optrekken en door een schoonen dag worden gevolgd.

Welkom, welkom lieve zon! Daar brak zij door 'den sluier heen. Eerst werden de meer nabijliggende akkers en boomen en hoeven zichtbaar, doch allengs mocht ook het geheele landschap zich in zijn vollen luister aan het oog vertoonen. Welkom lieve zon! daar was ook een nevel over mijn geest getogen, maar uw gloed zal hem straks mede naar BOVEN trekken, en dan...

't Valt mij moeilijk te zeggen hoe langen tijd of ik naar het voorbijvliegende landschap heb zitten staren, terwijl mijn geest nog ten deele onder zijn nevel gevangen lag; maar eindelijk, eindelijk zag ik, terwijl de trein langzamerhand in snelheid verminderde, nabij een der stations vóór Utrecht, een wondere vertooning. Ik zag:

Een boerenknaap, een flinken boerenknaap, en op zijn armen droeg hij een oud moedertje die haar magere armen om zijn bruinen hals geslagen hield.

't Was wel een vreemde vertooning! Het geelbleeke en gerimpelde aangezicht van het oude vrouwtje rustend op den schouder van den knaap, wiens frissche kleur nu door de inspanning nog verhoogd was.

De trein hield stil. Een man en vrouw, die wel jonggehuwden konden wezen, drukten om strijd een hartelijken zoen op den mond dier oude, en te midden van het stoomgezucht en station-rumoer, vernam ik toch van over en weer de afscheidsgroeten en vermaningen:

„Dag moeder, wel t'huis; dag Evert. Laat ze niet slippen, hoorje.”

„Geen nood; gezondheid Jaan en Willem!” en de oude vrouw

zag ik knikken en met de lippen bewegen, maar wat zij zeide hoorde ik niet.

Dat gezelschap mocht mij niet ontgaan. Gelukkig dat ik de minste klasse had genomen, en dat er door het uitstappen van eenige passagiers ruimte genoeg in den wagen was.

„Hei! Hier vrindschap! Hier!!” riep ik door het openstaande portier naar buiten; en Willem de jonge echtgenoot, die mij 't eerst gewaar werd, zei haastig tot den knaap die het moedertje droeg:

„Gauw Evert, gauw! dáár in dien wagen is plaats; wacht, die heer wil helpen: gauw maar, voorzichtig; eerst met je linkervoet instappen, anders stoot je d'r beenen. Zoo; nou zel ik je van achteren aanbeuren, as de heer je dan teugen wou houwen...”

„Nee, laat me maar alleen;” zei Evert.

„Zoo, ook goed;” hernam de ander: „je bent er! Nou moeder, atjuusjes. Jaan roept je ook nog g'endag, moeder! Hou je maar stevig; as God wil tot Pap'lendamsche kermis!” En het moedertje, op den schoot van haar zoon naast mij gezeten, zei met een beverige stem: „Dag Willem! dag Jaantje! dag kindere! God zegen je, hoorrie.”

Roef! zonder veel complimenten smeed de conducteur het portier dicht. Jaantje buiten, ging op de teenen staan, om moeder voor 't laatst toe te knikken, en Willem riep nog: „Voorzichtig te Uiter en t'Ouwater met uitstappen hoor!” en — voort ging de trein.

De boerenknaap die van nabij gezien ouder scheen dan ik eerst gemeend had, wischte zich het zweet van het aangezicht, en zei: „Hoe is 't moeder, zit je wel goed?”

„Kostelik! kostelik!” klonk het, voor mij ternauwernood verstaanbaar; en terzelfder tijd trad de conducteur binnen, die precies keek alsof hij zeggen wilde: Jelui reizigers moet maar weerga's blij wezen da'k je zoo meeneem: „Je hebt toch twee kaartjes?” sprak hij alras tot mijn buurman.

„Eentje voor moeder, en eentje voor mij;” was het antwoord: „hier zijn ze.”

„Zet je die vrouw niet op de bank?” hernam de conducteur op een toon dien ik „verlofgevend” zou noemen.

„Zooveel as bedankt!” klonk het antwoord, en — toen de conducteur zich met een snelle schouderophaling had omgedraaid, toen was mijn vraag aan den buurman gereed: wat of die oude wel scheelde?

„Wat 'r scheelt...? ja, wat zal 'k je zeggen menheer,” antwoordde de boer: „'t is den ouwerdom; ziedaar, spier en alleen den ouwerdom. Moeder verzwakt en verzakt, en toch is ze zoo héel oud niet: twee en zeventig. Z' is van kind afaan klein en mager geweest, maar, sedert Mei 'en jaar is ze zoo spichterig geworden dat 't narigheid is; anders gezond van hart en van geest, en altijd vroolijk en

opgemonterd." Met verheffing van stem: „Niewaar moeder, we gaan nog voor plezier op reis met z'n beien?"

De oude vrouw glimlachte en knikte met het hoofd.

„Maar zou je waarlijk niet beter doen, met je moeder naast je op de bank te zetten?" vraagde ik weder.

„Voor geen geld;" hernam de boer: „z' Is te zwak za'k maar zeggen, en ze leit zoo makkelijk teugen me aan as 't hoeft: de hek-kens zijn verhangen sinds 'en vier en dertig jaren. Toentijds lei ik — zooals zij nou bij mijn — op haar schoot." — Weer met verheffing van stem: „Niewaar moeder, voor 'en vier en dertig jaren toen hei'j me 't dragen geleerd? Of ie ook zwaar was, de roerdomp!"

Wat de moeder antwoordde kon door het wagengerammel niet gehoord worden, maar 't was zeker bevestigend, want zij glimlachte weer, en de jonge boer vervolgde:

„'k Woog al elf pond, zeien ze, toen 'k op de wereld kwam. Dat de ziel d'r part an me had, daar sta ik je borg voor, hoor. 'k Zeg keer om keer, elk verzet: eerst de ouwen de jongen, en dan de jongen de ouwen."

„Nu ga je zeker naar een professor in Utrecht?" vraagde ik weder, en voegde er bij: „Dat hadt je langs de Vecht toch beter per schuit kunnen doen."

„Je bent heel in de war menheer;" lachte de boer: „Prefesters kunnen aan moeders kwaal geen fourasie geven, dat doene de kiepen bij ons, en ze leggen best. Nee, de dokter bij ons die zeit: versterken en moed houwen; en de domenie die zeit: we kommen en we gaan; en — moeder is er zoo gerust op als 'en kind dat naar bed mot. Ik voor mij mag er niet aan denken... narigheid! God bewaar d'r!" — Weer luider: „Nee moeder, blijf maar rustig met je hoofd op m'n schoer leggen; 't was vroeg dag voor je van morgen; of wou je door 't raampje zien? Wat loopt ie gauw hè!... Kijk zoo'n paal — sjoep! dan is ie voorbij. Wat zal ouwe Teunis Nol je beneije dat je nog in den ijzerwagen gereee hebt. Zie je dien molen wel...? Een — twee — drie — vort is ie alweer."

Het oude moedertje gaf een teeken van stille verbazing, en de praatgrage boer vervolgde tot mij:

„Je mot begripen menheer, dat we ekspres met den spoorwagen reizen; dat most de ouwe vrouw d'r nog is van hebben; je wonen te Pap'lendam, weetje, en elken dag was 't alweer: „Hoe zoo'n spoorweg toch wel varen mag?" Nou is Willem — m'n broer, versta-je, die zich altijd met de pannenbakkerij had afgegeven — met Mei 'en jaar, aan de Vecht meesterknecht geworden, en is toen met Jaantje Van Hoed, waar ie al 'en jaar of tien zooveel as verkeerung mee had, getrouwd geraakt. Zieje, nou was het van moeder sche-ring en zet: Hoe of Willem en Jaan d'r toch zitten zouwen; als 'k dát nog eens zien kon! Dat ging me eerst, weetje, zóo!" en

de boer maakte met den duim een beweging van 't eene oor naar 't andere: „maar eindelijk, daar kreeg ik er erg in, en zei tegen moeder — 't was Don..... nee, 't was Vrijdag: Wel moeder, waarom niet, zei ik, komaan zei ik, en ze lachte d'r om dat 't toch niet zou beuren; maar 'k zeg teugen den dokter: wat denk jij d'r van dokter? en die lachte ook al en zei: „Als ze zin hêt zal 't geen kwaad doen, mits Evert dat jij,” zei die teugen me: „dat jij met 'er mee gaat.” Hoe is 't dokter? zei ik, alsof ie docht da'k moeder alleenig zou laten...” Hier begon de jonge boer vreeselijk te lachen: „Dat kan je begrijpen! Al twee jaar geleeje kon ze niet meer loopen; 't is altijd dragen: 's morgens van bed op stoel, en 's avonds van stoel op bed; met mooi weer naar buiten, altijd dragen; 'en ander doet 'r zeer, ikke nooit!”

„Maar, jongens! 't was toch een heele post voor je, om zoo met de oude vrouw van Pappelendam naar de Vecht te trekken;” bracht ik in 't midden.

„'En post menheer! 'en post!” hernam de boer, terwijl op zijn gelaat de woorden: nou zal ik je wat anders vertellen, te lezen stonden: „Dat zij — toen ik in de wereld kwam, het zus of zoo voor den dood weghaalde, dát was 'en post! Dat ze twee jaren na de geboorte van m'n jongste zuster, weduwvrouw bleef, en toen voor vier kinderen — met die eigenste handen” — hier wees hij op de handen van het steeds naar buiten starende vrouwtje — „alles alleen besturen en 't weinige wat er was, bij mekaar most houwen, zieje, dát was 'en post. Dat ze ons vieren met raad en daad in WERKZAAMHEID en LIEFDE en GODSVRUCHT is voorgegaan, en ons met God en met eere heeft grootgebracht — als je van posten spreekt, pak dan maar aan, menheer. Wil ik je wat zeggen? we hadden zonder datzelfde magere moedertje misschien voor de straat of den Staat geweest, maar God zij gedankt!” hier lichtte de boer even zijn pet van het hoofd — „ons moedertje is zoo klein als ze was op 'r post gebleven. Ik mag er niet aan denken, maar dit weet ik, dat, as ze morgen aan den dag kwam te... je weet wel... dan ging d'r ziel,” — en hij wees met een snelle beweging naar de blauwe lucht — „zieje, zóo naar den hemel! Daar zul jij, of je mijn slacht menheer, zoo sekuur niet op wezen!” — Wat zachter, terwijl hij zijn hoofd meer nabij het mijne bracht: „Ik ben griffermeerd van m'n geloof; wat jij bent dat kan me niet schelen — maar dit zul je me in ieder geval wel toestemmen: dat 'en moeder die zóo voor d'r kinders getobd en gewerkt hêt als den deuze, en die in geen plicht voor hier of voor ginder” — de boer wees nogmaals naar boven — „te kort is geschoten; ik zeg maar, dat die wel 'en plaats in den hemel zal krijgen.”

Ik knikte van ja, en meende voor mij zelven, dat die oude vrouw gedragen door haar zoon en rustend in zijn armen evenals de zui-

geling aan de borst van zijn moeder, wel nú reeds in haar hemel zou zijn.

En 't zonnetje scheen zoo helder, en de nevel was geheel verdwenen, en ook de nevelen van mijn geest waren opgeklaard.

Het stoomgefluit kondigde onze aankomst in Utrecht aan. Ik heb den braven zoon met zijn dierbaren last uit den wagen geholpen; ik heb hem, terwijl hij wachtte op den Rotterdamschen trein, daarbuiten op een bank zien plaats nemen, en het oude vrouwtje zien opmerkzaam maken op alles wat deze zoo gaarne nog eens zien wilde alvorens haar oogen voor immer te sluiten.

Inderdaad daar hebben in die oogenblikken heel wat menschen naar die „vreemde vertooning” gekeken; helaas! er waren er onder die lachten, maar, ik zag het toch, de meesten gevoelden iets anders; sommigen slechts een gansch onnoodig medelijden, en ik.... Och waarlijk, ik had het oude vrouwtje wel aan mijn hart willen drukken. Zij was het geweest die het antwoord op dat angstige „HOE?” had gegeven:

Voed uw kinderen op — door uw VOORBEELD; een voorbeeld van werkzaamheid, en liefde, en godsvrucht. Zie, dan zullen zij de lasten van uw ouderdom dragen, met dankbare trouwe.

II.

Het was vinnig koud, zóo koud, dat het winterlokaas der eerste spoorklasse mij, in de gedaante van tochtvrije raampjes, warme kussens, maar inzonderheid van koperen waterstoven, krachtig aantrok, en ik — in spijt van Gerrit Meeuwse's verklaring 1) — mij bij voorkeur aan die eerste klasse als gevangene prijs gaf.

Wij zaten vol. N^o. negen, die zijn neus in de wagenroef stak, kon terugtrekken; want, nóg eens: het was vol.

„Al de passagiers door tot Utrecht?”

Ja! Eenigen, waaronder ik, moesten zelfs verder.

Ieders kaartje kreeg een oog, zeker omdat ze (?) zich niet vergissen zouden. Een heer met een plomp gezicht en breede schouders, wien door een jongen de Nieuwe Rotterdammer voor morgen werd aangeboden, maakte de achterhoeksche aanmerking:

1) „Al dat erste is 'en slobberige, noare boel,” enz. Betuwsche Novellen.

„Ze he'n hier 'en proffétischen geest, hoor! Bij ons in Bolbargen weten me daar den dag van te veuren niet van; 't neis van Don-derdag op 'en Woensdag, allemachtig sterk! Poes 'm d'r mee!”

Voorgoed ging het portier dicht om tot Utrecht dicht te blijven, en, na eenige schorre en schelle geluiden van buiten, kwam de avondtrein van Rotterdam in beweging.

De wagens rolden met ons voort; allen, zooals we daar zaten — en zoo velen als er vóór en achter ons plaats hadden — toe-vertrouwd aan een levend en denkend deel der stoommachine, die alle levens daarachter zich in handen heeft; die, door één wippertje te veel..... laat ik ophouden, foei! ik zeg: toevertrouwd aan een persoon, dien men niet zoo onverschillig moet beschouwen wanneer men hem tamelijk zwart voor zijn kokenden ketel ziet staan; wien men in 't voorbijgaan wel een vriendelijken blik mag toewerpen, zoo niet wat anders aanbieden. — Tegen het reglement!? — Bah! de longtering is een langwijlige kostbare ziekte.

„'En heel andere manier van reizen dan in vroegere jaren, heeren! daar zit gang in tegenwoordig;” klonk het aan mijn rechterzijde.

Al de overige heeren — de Bolbargsche niet uitgezonderd — be-waarden het stilzwijgen en schenen alzoo voor den spreker geen weerwoord te hebben.

Mij had die annonce puur doen ontstellen, dewijl ik niet had gedacht dat zulk een flauwe afgezaagde derde-klasse-ontboezeming, nog in een rijtuig der eerste klasse kon gedebiteerd worden. Een geestverwant van den Bolbargsche misschien! Maar toch, ik oordeelde het onmenschelijk om den eenvoudige als een visch op het droge te laten, en merkte daarom stijfjes aan: „Wel waar, menheer!”

„Ik herinner mij, hoe ik een goeie twintig jaar geleden, graag vijftig daalders zou hebben neergeteld indien ik, zooals nu, op één dag, van Utrecht naar Rotterdam en terug had kunnen reizen.”

„Zóo, mijnheer?”

Ik zag den spreker van terzijde aan. Die vermeende achterhoek-sche had iets kleurigs in het knoopsgat, zichtbaar doordien hij juist op het horloge zag; breed en hoog was zijn voorhoofd, grijze haren kwamen onder den lagen hoed te voorschijn; en de oogen, ja de oogen — ik kreeg er respect voor.

„Zóo, mijnheer?” zei ik nogmaals, maar op een anderen toon.

Op zijn beurt was nu de eerste spreker niet aanstonds met een antwoord gereed, en ik, door een onverklaarbaar iets aangetrokken, zag nog eens rechts, en hernam:

„In sommige zaken kan zoo'n spoed van het grootste belang zijn.”

„'t Was, toen ik bij het eenige kind van mijne zuster te Rotterdam in consult was gevraagd;” klonk eindelijk het antwoord: „Te Utrecht consulteerde ik onder anderen over een jongetje, wiens zeer particuliere en hoogst belangrijke toestand de meeste nauwlettendheid vorderde en ten zeerste mijn belangstelling gewekt had. Naar mijne zienswijze had de kunst genezing voor hem. Echter ik vertrok ter wille mijner zuster. Den volgenden avond laat terugkomende, was mijn eerste gang naar het knaapje: hij was dood. Een eclampsie, die waarschijnlijk met betrachting der symptomen ware te voorkomen of althans in haar woeden ware te verzachten geweest, had hem aan zijn ouders ontrukkt. — Veel waard die spoorwegen!”

„Frappant!” hernam ik: „Indien u dienzelfden dag waart tegenwoordig geweest, wellicht...”

„O, zeker!” viel de hooggeleerde in, — want dat hij er een was, daaraan twijfelde ik niet meer: „O, zeker, hij leefde nog. Althans...”

Dat althans klonk mij uit dien mond bijzonder welluidend en ik zei: „Natuurlijk!” en de hooggeleerde hernam snel: „Ja ja, natuurlijk, natuurlijk! — 'En mooi ding die spoorwegen!” herhaalde hij nogmaals, en liet er wat later op volgen: „Honderd daalders had ik gaarne neergeteld indien het ventje geleefd had.”

„'En baronnetje zeker?” vroeg een onder-de-maats-mannetje, in een pelsjas, met een gouden bril op.

Ik geloof dat de hooggeleerde heer een weinig doof was; misschien was hij op dat oogenblik zoo menschlievend, doof te zijn; de delicate vraag althans werd niet beantwoord, en voor dien vrager onverstaanbaar vernam ik:

„Financieel voor de ouders eigenlijk gelukkig. Doodarm; en de ziekte had nog lang kunnen aanloopen.”

„Heel wel te begrijpen, heel wel te begrijpen!” viel een dikke heer in, die tegenover mij zat: „De dood van dat kind zal aan zulke ouders zoo veel reden van blijdschap hebben gegeven, als hij aan u, uit liefde tot de kunst of liever de wetenschap, reden van teleurstelling gaf. 't Zou, op m'n woord van eer, een zegen voor een aantal arme luitjes zijn, indien de kunst — met uw welnemen — de tobbers van kinderen, daar ies, maar eigenlijk nies aan te doen is, wat nonsjalerter behandelde. Ik zeg maar, het poperisme zou er veel door gestuit worden. Ja, mijnheer! ik ben lid van vele vielantropiesche genootschappen, en ik heb er veel mee op ook; doch daar wou ik nog wel ies op verzinnen,” en hij wreef zich de handen, „om een aziel daar te stellen waar zulke arme ouders hun krukkende tobbers konden inbrengen. Ze hebben er nies dan last van, en veel kosten; een stuiver of wat betalen in

de week — verplichting van regeeringswege, weet u, — het is eigenlijk zoo'n idee dat me nu invalt, ziet u..." en hij wreef zich opnieuw de handen: „Geen mensch, zoover ik weet, is vóór mij op de gedachte gekomen. Zieje, dan kon men in zoo'n aziel eens kijken of er nog wat aan te doen was; niet, dan ook geen onnoodig knoeien. Hoeveel ouders zouden er niet gelukkig door worden, en 't zou beter voor die wurmen ook zijn!”

„Heel aardig, hi! hi! hi!” lachte het goudgebrilde onder-de-maats-mannetje: „Iets, waaraan ik geheel mijn zegel zou hechten. Dezelfde reflectie heb ik dikwijls gemaakt, wanneer ik uit de achterlaan van mijn buiten, voorbij mijn jagershuis, naar den koepel bij mijn goudvischvijver wandelde. Daar zit dan een meisje, van de hemel weet hoe oud! voor de deur van mijn jagershuis, in een soort van stoel te breien, ik geloof met vischbeenen.”

Het was mij onmogelijk, — bij dien dwazen zinsbouw, een lach te weerhouden, en het hoofd van den professor, hoewel afgewend, zag ik ook in een schuddende beweging.

„Ja, het moet zoo iets wezen;” vervolgde het mannetje: „daarbij doof, en het haar tot op de wenkbrauwen; weinig verstand ook. Ik noem zoo'n wezen een parasiet, mijnheeren! ik heb dikwijls gedacht, daar moesten zulke ouders zich van débarrasseeren kunnen, juist zooals mijnheer zegt, in een gesticht of zoo iets, dat niet oneigenaardig een parasietenhuis zou kunnen genoemd worden.”

Hoe aangenaam het den dikken heer ook wezen moest dat zijn denkbeeld, zelfs bij zoo'n pelsheer weerklank vond, zoo las ik toch een zeker misnoegen op zijn gelaat, vermoedelijk dewijl diezelfde pelsjas beweerde, reeds vóór hem dat denkbeeld te hebben gekoesterd; wellicht, dewijl hij berouw gevoelde zijn lumineuzen inval te hebben meegedeeld in de overtuiging dat die bril er zich nu van had meester gemaakt.

„Wat zeg je van een parasietenhuis!?” lachte de pelsman. De dikke trok een gezicht, alsof hem bij dat parasiet een paraphrast ¹⁾ ontbrak; maar vermoedelijk aan parapluies of parasols denkende, zei hij eindelijk:

„Ja juist: een dak voor de kou mijnheer! dat moet er wezen, de naam komt er minder op aan.”

„Wel, hemel, het zijn parasieten;” riep het mannetje weder: „het zijn woekerplanten die zich hechten aan andere planten, om haar het voedsel te onttrekken. Een allemachtig karakteristieke naam! Lieve deugd! zoo'n naam is van het meeste belang.”

„Ik zou mij zeer goed kunnen vereenigen met het gevoelen der beide geachte sprekers...”

1) Uitlegger.

Ha! dat was zeker een schoolmeester 1), die een legaatje uit Rotterdam gehaald en zich nu de luxe van een reis per eerste klasse gepermitteerd had. Een schoolmeester, telken jare, als afgevaardigde van zijn departement, reizende naar Amsterdam ter Algemeene Nutsvergadering. Ik luisterde met aandacht. „En wel,” vervolgde de „geachte spreker,” ieder woord behoorlijk afwegende: „en wel op grond der onomstootelijke waarheid, dat ieder ouder, behoudens zijne van nature aangeborene betrekking op het misdeelde of beter ongelukkige kind, zich in deszelfs bezit een hinderpaal ziet opgericht tegen eigen genot, maar wat meer zegt, tegen de maatschappelijke welvaart. Daar is onder anderen bij ons...”

„Juist wat ik zei, precies wat ik zei!” riep de dikke philanthroop eenigszins ontevreden: „Altemaal mijne denkbeelden...”

„Daar is, onder anderen, bij ons,” hernam de ouderwetsche schoolmeester op een overstemmenden toon — wellicht in de meening dat hij achter zijn lessenaar voor een gonzend gehoor doceerende was: „daar is bij ons in Ginkel een timmermansknecht, een zeer oppassend mensch maar, ongelukkig! hij heeft een vrouw en acht kinderen, waarvan er...” En nu volgde er een verhaal, dat de sporens-lengte van Capelle tot Moordrecht had, op niets anders neerkomende dan op een reeds straks vernomen geschiedenis van achterlijke ziekelijke kinderen, „zonder waarde” — de man zei het woordelijk, misschien bij vergissing — „zonder waarde voor de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, en ballast aan boord van het echtelijke scheepje bovendien.”

Ik dacht of die heer ook dichter zou wezen: het besluit was zoo poëtisch nieuw, dat ik hem — waren wij onder vier oogen geweest — zeker tot de uitgave van een bundeltje, verguld op snee, zou hebben aangespoord.

Waarde lezer, sta mij toe dat ik mijn reisgezelschap het bekende thema, zonder ons, laat doorvariëren. De professor zit stil en luistert; of neen, waarschijnlijk luistert hij niet; het zou ook jammer van zijn tijd en schadelijk voor het heil zijner patiënten zijn geweest; welnu, ik laat ze doorpraten om een straks aangeslagen toon, die u wellicht als dissonant in de ooren klonk, in mineur te doen overgaan:

De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen werd een paar malen in een min of meer spotachtigen volzin genoemd. Dat is: zoo niet spotten met het heilige, toch spotten met het edele.

Hebt ge dat gemeend, lezer, warme voorstander van die schoone

1) Het spreekt wel van zelf, dat ik hier een schoolmeester van den harkrigen stempel bedoel; althans het is verre, ZEER VERRE van mij, de bekleeders dier door mij zoo hooggeëerde betrekking in het algemeen, ook maar eenigszins belachelijk te willen voorstellen.

philanthropische Maatschappij, vereerder van den edelen stichter?

Eilieve ik haast mij te zeggen: Wij stellen haar zoo hoog, mischien nog hooger dan gij. Wij vereeren de nagedachtenis van Jan Van Nieuwenhuijzen met eerbiedige bewondering.

Maar, zegt gij, een man dien gij te recht of ten onrechte voor een pedanten, stijven, langdradigen schoolmeester hieldt, wordt gekarakteriseerd door uw phrase: Telken jare, als afgevaardigde van zijn departement, reizende naar Amsterdam ter algemeene Nutsvergadering.

Toch misgezien. Hebt gij de openingsrede van den warmen Hooyer, bij gelegenheid van de twee en zeventigste algemeene vergadering der bedoelde Maatschappij niet gelezen? Lees haar dan; zij handelt over de philanthropie dier Maatschappij.

Krachtig, zeer krachtig heb ik in het applaus gedeeld, toen die rede met den hamerslag werd besloten, en de vergadering alzoo was geopend.

Zie, dat was geen leuterpraat. Maar — dat er in die vergadering manuscripten uit het Noorden en Zuiden worden opgedreund door transpireerende en bevende non-eloquenten, die nogmaals met de karnemelksmaat geven wat zooveel in porseleinen kopjes werd toegediend; die zich aan de frappantste en meest vervelende tautologie schuldig maken, — die maar alleen, deed ons in den vermoedelijken schoolmeester, een afgevaardigde van de lastige soort zien, die de belangrijkste zaak tot een vervelende maakt; die zichzelve nooit zoo gewichtig vindt als in die deftige vergadering; die nooit van de groote maatschappij in het algemeen spreekt, of hij noemt in vergissing de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, en die het ten slotte op zijn rekening heeft, dat er nog zoo velen zijn — wij stemmen toe, oppervlakkigen — die de jaarlijksche vergadering een oude-pruikentroep noemen. — Nutskiezers, geen kokinjes! 1) Ziezoo! dat pak is mij van 't hart, en den lezer, zoo ik hoop, de grieven ontnomen?

Naar ik vertrouw zal nu mijn schoolmeester wel aan het einde van zijn tweede voorbeeld zijn, een zeer interessant voorbeeld, dat precies gelijk is aan het eerste, alleen met uitzondering van de persoonsnamen en de sekse van het „ongeluk” in quaestie.

Een pieperig, piepmeezig jongmensch met zwarte, witglacé-hand-schoenen en grijze slobkousen aan, had ook al eenige malen: „Ja juist,” en „dat vind ik ook,” gezegd, en achtte het oogenblik wel geschikt om het woord eens te nemen, toen de schoolmeester aan 't einde was.

„Laas op een soirée bij een daam van me kennis,” piepte de

1) Tzaie stroop in peperhuizen.

piepmees, en in den letterlijken zin had ik halsbrekenswerk om te verstaan wat hij piepte: „zat ik aan een quadrill' met den generaal Maron en zijn nichtj', 'en meis' dat zeer ynteressant is; ze déclareer' driemaal vol', en won bout du comp' tachtig vie'.....”

Ik hoorde bijna niets meer.

„Wat harder!” riep de dikke.

De piepmees kreeg een kleur, maar hernam iets luider: „Ze won tachtig viesjes, en 't étonneerde mij zeer, dat ze sans résistance vier gulden accepteerde; ik had drie verloor'. Peu après had ik met haar een tête à tête, en ik vernam toen dat zij haar speelbeursje voor een soort van schoonmaakster van haar kenniss destineerde, die twee kindert' had, al' twee lijdend' aan de eetziekt'. Die vrouw was désolaat, en bad zelfs — parol' d'honneur! — ieder dag, dat — terme commune — God ze halen zou. Yndigne! preuve de plus voor het noodzakelijk' van een huis van décharg'!”

— Zoo'n parasietenhuis! welk een overheerlijk verblijf voor eetzieke kinderen, dacht ik, en herinnerde mij de woorden van den dikke, dat het te wenschen zou zijn, indien de kunst zulke wezens, waar ies, maar eigenlijk nies aan te doen is, wat nonsjalanter behandelde. Ergo: dáár den hongerdood doen sterven!

Ik zag rechts met een vraag van geheel anderen aard op de lippen, om zoo mogelijk een aangenaam gesprek met den hooggeleerde uit te lokken; doch zie, ook de hoogst geleerde is — mensch; de onderlip was in een hangende positie; de eigenaar sliep.

Slapen! ook ik gevoelde er neiging toe.

De beenen wat uitgestrekt, den hoed afgezet, het hoofd in het hoekkussen gedrukt, hoor ik brommend of soezend gepraat, machinaal gezucht, gesis, gerommel, en zie:

Een uitgestrekte heide, naakt, dor, bezaaid met hoekige steenen. De lucht is schrikkelijk donker; achter en vóór en nevens mij hoor ik weder gerommel en gezucht, maar sterker, veel sterker dan weinige oogenblikken vroeger. Geen wonder: een massa slecht gekleede lieden voeren op kruiwagens wezens voort, die kleiner zijn dan zij, maar hun sprekend gelijken. Waarheen? Ha! ginds aan het eind der heide, steekt een reus van wonderbare grootte en glanzend als noorderlicht, zijn hoofd in de pikzwarte wolken. Die haveloozen — zij rennen als dolzinningen voort. Ik ijl met hen mede, als door den wind gezweept.

„Groote Moloch, ontferm u onzer!” gilt het luide: „Voer ze naar den hemel, onze wormen; wij hebben de macht niet...!”

Gegil! geschetter! gefluit! een schok! ik zie om — een wijf, met beenen als zalmstaarten, en een sappeursbaard op het voorhoofd, dringt mij schier omver; zij houdt twee doodsbleeke wezens in

hare handen omhoog, en krijscht: „Eet! eet! eet!” vliegt naar den Moloch; valt voor zijn voeten neder; kust zijn vuile wit-glacé-slobkousen; roept gillend: „Neem ze! eet! eet!” en de Moloch strekt zijn rechterhand uit; pakt de wormen en steekt ze in zijn speelbeursje, dat hij in de linker houdt. — Weg zijn ze. En het wijf — ze springt in een eindeloozen goudvischvijver die bezijden den reus is, en roert hare staarten vrij en luchtig, en snapt een goudvischje, en nóg een, en nóg een, en — bons... ik doe de oogen open en lig heel vertrouwelijk met mijn hoofd op den schouder van den hooggeleerde, die mede ontwaakt.

„Pardon! Ik was, geloof ik...”

„Ha zoo! Utrecht. — Ja, ik was óók ingezeild. Utrecht, niewaar?”

„Om u de waarheid te zeggen... ik weet niet... Zijn we er al, heeren?”

„Op 'en oor na gevild;” zei de dikke: „We hebben Harmelen al een minuut of wat achter den rug. Nog zes minuten.”

Nog zes minuten, en toen — toen zei de conducteur: „Utrecht, heeren!” en dat de heeren die links of rechts verder moesten, van wagen moesten verwisselen, maar dat ze eerst in de „befetskamer” zich konden ververschen. De heer van Bolbargen vond het „een lastige directie,” en vroeg of hij dan niet met deze in ééns door kon, en hoe lang of het anders wel „tukken” zou? De professor zei — misschien nog half droomend: „Beterschap, heeren!” en mijn medereizigers, die ik slechts bij een zeer flauw lichtje had gezien — ik durf niet zeggen „leeren kennen,” zag ik in het duistere verdwijnen, hoogst waarschijnlijk om ze nimmer weder te zien, of het moest wezen: als regenten van een parasietenhuis.

Indien het niet te koud was en ik geen dames te chaperonneeren had dan reisde ik voorheen bij voorkeur in de derde klasse.

Ik heb er al veel gehoord en gezien.

Op die harde banken doet men in één traject menigmaal meer menschenkennis op, dan in tien dito's binnen de eerste klasse.

Maar in de wachtkamer dier laagste klasse — ja, dáar inzonderheid heb ik dikwerf genoten. Ik heb er vaak het leven gezien van het begin tot het einde. Den mensch — zooals hij is. Slechts zelden zooals hij wezen moet.

Nu uit de zachte kussens verreezen, voelde ik mij geprikkeld om de buffetkamer mijner, ditmaal verloochende reisgenooten binnen te stappen.

Het was er ontzettend vol — haast al te vol. Een heer — zoo

wat van de derde klasse — met een vervaarlijken buik, trapte, al dringend, om het buffet te bereiken, een juffertje zonder hoed maar met een hoedendoos aan den arm, dermate op haar voetje dat ze een gillette niet onderdrukken kon.

Een banketbakkers derde-bediende, geelkleurig, die zijn rechterhand om de leest van het juffertje had geslagen, en zijn rechteroog — het linker zag een verkeerden kant uit — op den mond van hetzelfde persoonkje had gericht, liet HEd. los, en riep toornig: „Mijnheer!!”

„’t Is beestachtig vol;” pufte de mijnheer: „Ik wou een broodje met kaas, en koffie.”

„Dat raakt me niet, mijnheer! maar uwé heeft deze dame op de voeten getrapt.”

„Ei, zoo! ’En weergasche toer om er door te komen;” hernam de mijnheer: „Wacht ’r reisies...” en hij stiet een adspirant-surnumerair bij de rijksbelastingen, die heete koffie inzwolg, zoo onzacht terzijde, dat het witte overhemdje van den laatste een koffiebad bekwam. De dikke hoorde den zwaren knoop niet, die het magere adspirantje ontrolde, — ferme fent! G. v. d.! klinkt zoo in het geheel niet vlasbaardachtig, — maar drong al verder door, en bestelde aan de buffetjuffrouw: „As de weerlich ’en broodje; versch hoor, met kaas! en koffie, veel suiker!”

Zou die dikke mijnheer ook een egoïst kunnen zijn?

„Ik kan ze zoo best as m’n eiges;” sprak een fluisterende vrouwenstem juist in mijn buurt: „Samen op den naaiwinkel geweest, me lieve mens; van ’t hondje gebeten, nou niet zuinig! Te groos om alleen te loopen, en altijd achter de steden; ’t is er één, hoorie....”

„Zoo!???”

„D’r vader mot ’en soort van rekker of rechter zijn geweest, daar wi’k af wezen; alles er deur gelapt! En d’r moeder ook niet veel bezonders. Van buiten de juffer, en geen hemd an d’r lijf! Toch ’en astransie van wat ben je me. Met ons en van ’s gelijken, wou madam niet te doen hebben; gingen we rechts, dan zij links. Zondags, as d’r winkel vekant geeft, denk je dat ze dan bij Jochem wou kommen....? Geen cent an d’r verdiend, hoor; geen rooje, en je weet of het er luchtig toegaat?”

„Nou!!”

„As ze maar even ’en boodschap kon krijgen, eeuwig langs de steden-bak — zooas ze zeggen. — Ze mot al in ’en kamer zitten.”

„In de V-steeg? Ik dacht dat ze er brei- en naaischool hiew?”

„’En fijne, hoorie, achter de mouw, daar ku’j op aan!”

„Heb je niet met ’er achter de teun bij Crapels gestaan?”

„Wa-lief....? bij Crapels? Nou.... dat beest! toen wou ze ’en

mens nog in 't melleur brengen; 'en dief, dat was ze eiges zoo groot als de grootste; — praat me dáár niet van; 't is 'en schandaal: dat is 't!"

Zou er in zoo'n wachtkamer ook gelasterd worden?

Door binnendringende reizigers, die uit den Amsterdamschen trein kwamen, werd ik genoodzaakt nabij de binnendeur der wachtkamer niet ver van een stationsbeambte post te vatten.

„Kaartjes zien!" bromde de man, nadat de deur was geopend en een zeer armoedig, doch op zijn Zondags gekleed persoón den voet over den drempel had gezet.

„Hier menheer! derde klasse;" antwoordde de gevraagde, terwijl hij het kaartje toonde.

„Een!" klonk het norsche wederwoord: „Een! en dat kind dan?"

Ik bemerkte nu dat uit het pakje hetwelk de man in zijn arm hield, een hoofdje stak, een aardig kopje, met oogjes zoo blauw als een zomersche hemel.

„Daar heb ik geen kaartje voor noodig menheer! Van morgen had ik er ook geen. M'n vrouw reist er ook altijd zoo mee, weet u: hij zuigt nog, en zuigelingen zijn immers vrachtvrij?"

„Als je van plan bent 'en loopie met me te nemen, dan ben je heelemaal mis;" hervatte de onvriendelijke wachter: „Wou jij me vertellen, dat dat kind in de „kattegodrie" van de zuigelingen valt? Donders als 't wáár is. Kaartjes zien!"

„Geloof me, wezenlijk menheer! Bertje is wel vijftien maanden oud, maar toch heeft ie de borst nog; och hij is er zoo fel op, de bloed!"

„Zóo? en mot jij 'm die geven?" — Algemeen gelach. — „Maak me geen leugens wijs. Een zuigeling, daar hoort 'en vrouw bij, of heb je z'n moeder ook bijgeval in den zak van je kuitendekker zitten?" — Algemeen, meer aanhoudend gelach. Die wachter was een ware komiek!

De arme reiziger zag een oogenblik half verlegen, half treurig vóór zich; maar geen zweem van wrevel was er op zijn goedig gelaat te bespeuren.

„De vrouw kon niet van huis;" zei hij op somberen toon: „Ze wou voor geen werelds geld onze Heintje die van nacht heel van d'r stuk was, alleen laten. Ik ben toen in haar plaats gegaan, want de prefester moet Bertje alle week bij zich zien; en m'n vrouws zuster, za'k maar zeggen, heeft 'm 'en tiesie gegeven, — niewaar, m'n ventje?"

„Hei vrind! je kaartje!" riep onze brom-komiek een dikken boer toe, die, achter den arme met zijn zoontje heen, naar binnen was gestapt zonder zijn plaatsbewijs vertoond te hebben.

„Wellew?" zei de boer, den wachter verbaasd in de oogen ziende.

„Je kaartje, man!”

„M'n kaartje...? Denk je da'k maar op de bonnefooi zou binnenstappen? Waar zie je me voor an, zeg?”

Door dit intermezzo werd de aandacht van den wachter schijnbaar afgeleid. Ik nam de vrijheid den arme een oogwenk te geven; deze schoot naar binnen, zonder dat de gestrengte zulks belette, en — de waarheid dient gehuldigd — kennelijk met goedvinden van ZEd., aangezien hij een zeer scherp blik had waaraan slechts weinig kon ontsnappen, en ik later ontwaarde dat hij den man zag staan, doch zonder zijn post te verlaten.

Ik voelde mij bijzonder door dien man met zijn jongske agetrokken, en zonder veel moeite tot hem genaderd, zei ik, op het ventje wijzend.

„Wat scheelt er aan? Zijn uitzicht is toch zoo slecht niet.”

„'t Is anders tobben menheer!” antwoordde de man: „As j'm zoo ziet, niewaar, dan zou je zeggen, 'en pracht van 'en kind, hé? Och, 't is zoo'n lekkere jong!” Na dezen hartelijken uitroep, drukte hij zijn mond op de roode lipjes van het knaapje: „Wat het eigenlijk is, en hoe of het heet, dat kan ik niet zeggen; de prefester heeft er zoo'n franzige naam voor, en de vrouw noemt 'm ook wel, maar ik ben te kort van mamorie. 't Is krek en precies wat onze eerste Bertje had; geen was in de botjes za'k maar zeggen, alles even slap en schrumpelig, bijname de beentjes en armpjes. Och! 't is anders zoo'n lekkere jong! Hè, Bertje...? kom dan is: chuch!” en de man maakte een keelgeluid, in de hoop dat het arme wicht mij zijn kunst zou vertoonen.

't Was vruchteloos dat de vader het „chuch” zelf herhaalde, want, het zichtbaar vermoeide kind sloot de oogjes, die inderdaad zoo zacht en zoo lief waren: „Nou doet ie het niet;” hernam de man: „Weet u, hij heeft z'n rust ook weinig gehad; als ie in den wagen zit, dan zal ie wel slapen; de stumperd lijkt krek en precies op z'n moeder. 't Is wat te zeggen! want de eerste is er mee heengegaan.”

Wat zuchtte die vader diep.

„En de professor geeft hoop?” vroeg ik weder.

„Och! wat zou ie...!” antwoordde de man: „Ja en nee. Zieje menheer, God is er het naaste toe, als Die wil — ja — maar anders! Och, 't is zoo'n beste jong! de eenigste dien we in de wereld bezitten.” Vaster drukte de vader zijn kind tegen de borst, en er blonk iets in de oogen die op het wicht bleven gevestigd.

„En heel wat onkosten bovendien, bij dure tijden;” zei ik zachtjes.

„Van geweld menheer!” antwoordde de man: „Geen mensch kan gelooven wat zoo'n wurm 'en kosten geeft. Eerst hadden we z'n broertje. Krek en precies 'en engel, en precies z'n moeder. Daar deden we wel aan, maar bij lange na zooveel niet; we

dachten, 't zou wel terecht komen; nou, God heeft 'm terecht gebracht... daarboven! Toen hebben we 'en meisje gekregen daar we ook al heel wat mee verdokterd hebben, en die door overvallen achterlijk van vermogen is. Och! toen hadden we onze hoop op Bertje; en zie, dat gaat nou den eigensten weg van den eerste. Ja, kosten doet ie veel, en daar ik timmermans knecht van m'n ambacht ben, zoo kan 't niet lijden ook; — maar weetje menheer, liever 's nachts aan de schaaftbank en Bertje zijn gerechtigheid van medicijnen en onkosten, dan dat we 't minste zouden verzuimen. Och!... och!" — dat tweede och klonk zoo bijzonder droevig — „ik zou m'n jongske zoo akelig graag bij me houwen; 't is of ie m'n ziel en m'n leven is. Niewaar m'n Bertje, ben je vaders manneke niet? 'k Wou dat ie nou is „chuch" wou zeggen: dan is ie zoo'n bovenste beste, zoo'n lekkere jong!"

„Maar," hernam ik — en ik beken dat het mij moeite kostte om die woorden te spreken: — „maar, ware 't niet beter indien het ventje bij je zuster kon blijven? Het geld voor je reizen zou haar een voldoende tegemoetkoming zijn; in de nabijheid van den professor was hij beter, en jij kondt aan je werk blijven."

„Dank je, dank je gracelijk menheer!" viel de man mij haastig in de rede, terwijl hij zenuwachtig met het hoofd schudde en het knaapje nog vaster aan zich sloot: „Dat wouwen ze hier óók hebben. M'n zuster zou hem als eigen oppassen, en Bertje kon bij haar Harmen in de krib liggen; maar dank je — dank je gracelijk! — We weten hoe dat „als eigen oppassen" wordt nagekomen. Hem afstaan nooit! nooit as aan God. Maar zieje, menheer," — en de man sprak zachtjes, vermoedelijk dewijl er van „allerhande" om heen stond: — „zieje, er staat in den bijbel: „Die bidt zal ontvangen;" dat zul je ook wel weten, en dat geloof ik. Met den eerste hewwe zeker niet goed gebeden; maar nou — niewaar m'n Bertje, nou zal 't daar niet aan mankeeren. Als we hem maar houwen mogen; al bleef ie 'en stumperd, ziedaar, ik zou werken 't bloed uit m'n nagels. Och! 't is zoo'n lief, zoo'n aardig jongske; as ie lacht dan is ie om te stelen, en as ie is „chuch" zeit...."

„Maarssen, Abkou, Amsterdam!" klonk een luide stem: „Heeren voor Amsterdam!"

Ik behoorde tot de eersten die de wachtkamer moesten verlaten, en, met haar verliet ik den vader die mij zoo gaarne eens het „chuch" van zijn stumperd zou vertoond hebben.

Ik verliet hem met een vriendelijk: „Vaarwel! Gods zegen met het jongske!" En zie, weinige oogenblikken later zat ik weer in mijn eerste klasse... tegenover den dikke — dien ik niet gehoopt had weder tot reisgezel te krijgen; en ik wilde zeggen... maar neen, ik zei niets, en dacht...

Aan het harde oordeel der rijken over de ouderliefde der armen; — ik dacht hoe het een edeler philanthropie is: de ouderliefde, waar zij al ontbreken mocht, op gepaste wijze aan te vuren, dan haar den doodsteek te geven; en meende verder, dat het beeld van dien arme met zijn kind wel den aanblik verdient. Ja, verdient! want zalig is het, bij het gekerm en geweeklaag over de algemeene verdorvenheid en ontaarding; over de verwaarloozing der minderen van het hun toevertrouwde kroost; een man te aanschouwen, een reine van hart, een — die zelfs het gebrekkige kind bemint met de volheid zijner liefde, en het zoekt te bewaren als een kostbaren schat hem door God geschonken.

DRIEMAAL GEZIEN.

HERINNERINGEN VAN FIDÉLIUS.

Kent gij de zucht, die heimwee-achtige zucht naar de schoonste oogenblikken der kinderjaren? Ja! — 't verheugt mij. Zoo gaarne doorleef ik ze weder, neergezeten in het zachte voertuig der verbeelding. Wilt gij mij volgen? Zijt niet bevreemd dat ik u bij een niet gekende les; een t'huisblijven bij de kindermid; een vroeg naar bed moeten; of een, mij op de school ontnomen sprinkhaan ¹⁾ zal bepalen. Zeer ongaarne herdenk ik die kerker- en pijnkamers mijner jonkheid. 't Moet er helder en zonnig geweest zijn waar ik mij nogmaals zoo gaarne zou nedervleien; 't moet fraai en schoon — schoon is iets anders dan fraai — en lachend geweest zijn, wat ik nogmaals zoo graag in den geest aanschouw. Welnu: 't Is vijf en twintig jaar geleden; ik was volgens de vrienden des huizes, 'en allerliefste jongen, die — als ze met mama alleen waren — sprekend op mama, en — als ze met papa alleen waren — frappant op papa gelek. Volgens mijn goeden vader was ik: een kind van hoopvolle verwachting; volgens mijn lieve moeder: een aardig ventje, een voorbeeldig kind; volgens onze bonne van zeer fatsoenlijke afkomst: 'en kleine aap, en volgens de meiden: 'en ondeugende rekel!

Da's eerlijk alles wat er van de oordeelvellingen die destijds over mijn circa twee-voets-persoon werden uitgebracht, in mijn zwak geheugen is achtergebleven. Jammer dat men, tot vijf voet en zóoveel duim gewassen, minder juist op de hoogte der publieke opinie gehouden wordt.

Lieve lezer, Fidélius voelt zich een weinig verlegen dat hij het waagde, om maar zoo aanstonds met zijn ik voor u op te treden. Echter, hij wenschte u van zijn herinnering te spreken; kon het dan anders? Neen. Gelukkig acht hij zich evenwel om voor een wijle op den achtergrond te kunnen treden, teneinde het kind te doen spreken, het achtjarige kind, dat, een ondeugende rekel en een kleine aap was, maar toch — tóch, gelukkig! sprekend op zijn lieve ouders gelek.

1) Sprinkhaan: een notedop, waarin bij wijze van springveer, een naald aan een draad is bevestigd, en welke naald aan een weinig pek gekleefd, bij loslating, den dop zeer vroolijk doet springen.

Bij het wakker worden lag ik in een ander bedje dan dat waarin ik gewoonlijk sliep. Helder wit was het behangsel 't welk anders groen was, en — op dat wit scheen de heldere zon; hoe mooi! hoe licht! Waar ik mij bevond...? ik wist het niet, maar wel kwam het mij te binnen dat ik den vorigen dag zeer lang gereden, en geslapen, en weder gereden had; dat ik boomen zag die ons voorbijdraafden, en paarden die dampten — precies als de schoone luiers van zusje wanneer ze over de vuurmand hangen. Door een vreemde Mietje — onze kindermeid heette Mietje — werd ik aangekleed, en ik vroeg, of het evenals gisteren Zondag was, omdat mij alweer het nieuw lakensch kielkje en een schoon wit broekje werden aangedaan. Deze Mietje was veel aardiger dan onze Mietje, want in plaats van: Sta toch stil; maal toch zoo niet, en laa a a . . . t je dan toch gezeggen, hoorde ik nu gedurig: Liefje! en schatje! en meer zulke woordjes, die ik van onze Mietje nooit anders hoorde dan wanneer ma in de kamer was.

Langs heel andere trappen dan anders ging het naar beneden. Wat rook het lekker beneden; 't rook naar allerlei mooie bloemen en allerlei heerlijke vruchten, en, ik zag ook bloemen hangen in lange slingers van groen, en — ik kreeg zoo iets lights in 't gevoel alsof ik wel vliegen kon.

Weinige oogenblikken later zat ik in een groote zaal waarin het heel warm was, en mij dunkt toch ook heel frisch, want een lekker koeltje drong door de hoogopgeschoven vensters naar binnen. Ik zat er aan een aardig tafeltje, met een broodje met suiker vóór mij, en tegenover mij zat een heel lief klein meisje, nog kleiner dan ik; erg mooie krullen hingen rondom haar hoofdje; ze had een hagelwit jurkje aan, en — haar vingertje hield ze in 't mondje. 't Rook in die groote kamer ook al zoo heerlijk, en de menschen die er in heen en weer liepen, waren zoo mooi aangekleed en zoo vroolijk; vooral eenige voorname soldaten, die gouden borden met franjes op hun schouders droegen. Mijn oogen begonnen mij haast zeer te doen van 't kijken. Wat sommige van die heeren en dames tegen mij zeiden weet ik niet; alleen weet ik, dat een heel groote en zwarte mijnheer, vol goud en blauw en rood, op eenmaal naast het kleine meisje stond, en zei, dat ze haar kavaljee eens moest toespreken, en aan mij vroeg: of het mij beviel; waarop ik een beetje verlegen: „Ja óf het, mijnheer,” ten antwoord gaf, waarna hij het vingertje van 't kleine meisje met de zwarte krulletjes, uit haar mondje wegtrok, en heenging, waarop het vingertje ook dadelijk weer in 't mondje terugkeerde. Omdat ik dicht bij de deur was gezeten, zoo kon ik heel goed zien wie er telkens binnenkwamen; o 't was zoo prettig! Daar werd die deur alweer geopend, en — maar ik kan haast niet zeggen wát er binnen kwam. Het was — een jonge dame; ja, een heel groote, maar toch een jonge dame.

Hoe zij er uitzag kan ik heusch alweer niet zeggen, maar — heel heel anders dan eenige andere dame; zij lachte niet, en toch lachte zij; zij liep niet, en toch trad zij naar voren, precies als een veertje wanneer ik het wegblaas. Haar kleedje was zoo wit, zoo wit als de sneeuw die ik 's winters op 't veld zie liggen wanneer er nog heel geen sneeuw geweest is.

Mijn lieve moeder houdt zooveel van bloemen, en leerde mij de rozen bij hare namen kennen. Toen ik die dame zag, toen meende ik dat haar kleur de kleur der agaatrozen was. Evenals het kleine meisje, dat nog altijd met haar vingertje in den mond heel stil zat te kijken, evenals zij, had de jonge dame de fraaiste zwarte krullen rondom haar hoofd en schouders hangen; een klein lief kransje van heel witte bloempjes en frischgroene blaadjes, was er op vastgemaakt. Dat alles heb ik eerst later gezien, want bij haar binnenkomen toen kreeg ik iets raars aan de oogen, zoodat ik — wèl zien — maar toch niet heel goed zien kon. Er kwam veel gegons in de kamer, en eindelijk — eindelijk riep het kleine meisje, nog altijd met haar vingertje in den mond, veel harder dan ik dacht dat zij 't kon:

„Marie....?”

Ik werd vreeselijk warm in 't gezicht. De jonge dame was naar ons toe gekomen; ik durfde haar niet aanzien, en toch, ik kon de oogen niet van haar afhouden. Of zij sprak....? ik weet het niet; 't was alsof ik hoorde zingen zonder dat er gezongen werd. Zij boog zich over het kleine meisje heen; kustte haar op de frissche wangen, en toen — toen zag zij naar mij, en ik hoorde iets klinken van feest, en rijden; voelde mijn hand door de hare vatten, en ook een zoen mij op de wang drukken; ik kreeg sterretjes voor het gezicht, sterretjes van allerlei kleuren; de tranen sprongen mij in de oogen. — Waarom? — ik weet het niet.

„Ik ga mee, met pa en zus Marie, — als ik tenminste tegen u praten durf, en u gaat ook mee;” zeide het kleine meisje en keek zoo half naar mij op. Met wie en wat? wilde ik vragen, maar ik schrok geweldig, want, een erg harde slag klonk buiten, en, toen hoorde ik vreeselijk mooie muziek — ook al buiten het raam, en zag daar mannen met roode veeren op de hoeden, en trompetten, en glimmende slangen in de monden; en paarden kwamen voor de deur, en rijtuigen ook. In de kamer waar wij zaten, kwam er al spoedig een erge drukte en beweging. Men zette het kleine meisje een aardig hoedje heel scheef en los op de mooie krullen, en gaf mij mijn petje, waarom een kleurig lint was vastgemaakt.

Wat ik toen verder gezien heb — ik kan het waarlijk niet juist vertellen, want, als de meikersen er allang niet meer zullen zijn, dan is 't al drie jaar geleden, en — ik zag zooveel vreemds en zooveel blinkends, en hoorde zooveel tonen en klanken, dat ik het niet

onthouden kon. Kijk! dit herinner ik mij: In een open rijtuig dat van binnen glanzig wit was, zat ik naast het kleine meisje. Juist tegenover mij was een oude dame gezeten, die heel vriendelijk was, en naast haar zat nog een andere oude dame, maar wie dat weet ik niet. Den heelen tijd hoorde ik harde slagen, — nog veel harder dan wanneer onze Mietje boos is en de deur achter zich dichtgoot — en gedurig ook erg mooie muziek met boem! boem! en belletjes; aan de kanten van het rijtuig liepen allerhande menschen, en soms werd er ijselijk geschreeuwd.

Dat rijden heeft eindelijk opgehouden; ik stond terzijde van een heel groot water vol mooie schepen en scheepjes, op een hoog ding van planken, volop behangen met bloemen en vlaggen. Meer in de laagte, bij het water, daar stonden o zoo schrikkelijk veel soldaten; ook zaten er op paarden die soms vreeselijk sprongen; op een hoopje waren de voornaamste soldaten bijeen, met pluimen op de hoeden, en — 't kleine meisje dat naast mij stond, wees met haar vinger en zei: „Dáar is papa;” en wees later weer naar een anderen kant en riep heel vroolijk: „Kijk daar, dáar komt zus Marie!”

Twee witte paarden kwamen voor een groot en mooi open rijtuig aandraven; toen dat rijtuig bij het houten ding stil hield, begon de muziek ijselijk hard te blazen, driemalen achtereen, en, al de menschen die rondom mij waren, begonnen iets te roepen; ik niet want ik wist niet hoe het was. Maar wie het was die in dat rijtuig zat en later door een voornamen soldaat, op een soort van hoogte met trappen en vlaggen en bloemen werd gebracht, dat zag ik even zoo goed als het kleine meisje; 't was — die allermooiste dame van allen. Nog twee of drie jonge dames kwamen er ineen met die éene, óók zoo in witte japonnen, maar twee ervan hadden vuur-roode rozen in haar geelachtige haren, en eene was er die een heel langen neus had. Zij stonden daar onder een platte paraplu op vier staken, met vlaggen er aan, dicht bij het water. Ik kon niet meer naar de soldaten of naar de paarden kijken, want ik moest altijd naar de zuster Marie van het kleine meisje zien, naar die zwarte haren en krullen, waarop het kransje van witte bloempjes rustte, en, dat lieve.... dat fijne.... ach! ik weet toch niet wát.

Eenige malen zag zij naar onze zijde — naar ons! — en knikte met een lachend gezicht, en, ieder keer als zij dat deed, dan klopte mij iets in mijn borst, ik geloof aan den linkerkant, alsof er iets in los was.

Van hetgeen er toen ging voorvallen begreep ik niets. Op het water was een schip, waarop ook muziek was, en vlaggen en soldaten waren. Op eens kwam er een groote damp en een slag dat alles dreunde; ijselijk veel harder dan van een deur; en weer damp, en weer een slag, en den heelen tijd door, en de muziek ging zoo

hard en zoo mooi als ze maar kon, en — toen kwam er een breede japon van een dame voor mij staan, maar het kleine meisje zei iets, en toen ging de japon weer weg; — dat was lief van 't meisje!

Toen ik weer zien kon, waren er een vreeselijke boel menschen van het water op den grond gekomen, wel een millioen! ik geloof soldaten! Er was een geschreeuw dat ik er haast bang van werd, hoewel het toch mooi was, en ieder keer die harde slagen, en de muziek er tusschendoor. Ik schrok! want op eens was het heelemaal stil. „Kijk,” zei het kleine meisje, en ik keek, en zag naar de mooie dame in 't wit, en — het begon aan mijn linkerkant van binnen veel gauwer te kloppen, precies alsof het haast had. — De mooie dame was nog mooier, en ze nam iets in de handen, en dee het boven aan een vlag, welke haar door een van de heeren werd toegestoken, — ik geloof door een van hen die uit het schip waren gekomen, — en — daar begon op eens een verschrikkelijk leven alsof het onweerde, verschrikkelijk! maar de muziek hoorde ik toch, en regenen deed het niet, want de zon scheen helder, hé! 't was zoo mooi.

Aan de hand van een dikke dame heb ik toen geloopt, en ik zag heel veel beenen, maar dat vond ik niet mooi, en de hand van die dame werd zoo warm, en ze wou mij niet loslaten.

's Middags hebben wij gegeten in een tuin van boomen en van bloemen, waar een lap van boven in plaats van de lucht was. Op de tafel — die wel duizendmaal grooter dan een andere tafel was — stond ook een soort van tuin met bloemen; alles blonk zoo en het rook zoo naar rozen, maar, toch andere rozen als anders. Het kleine meisje zat weer naast mij, en in de verte zag ik de mooie jonge dame, en ik hoorde ieder keer, als het stil was, een soort van preekje, en dan haar mooien naam noemen, en dan de muziek en liederen zingen, o zoo mooi!

Wat wij aten weet ik niet, ieder keer wat anders, en ieder keer op een ander bord, hoewel het niet vuil was; weinig tegelijk, en ook sla van roode en witte en blauwe blaadjes, dat was kunstig! 1)

Wat kwamen er een vreeselijke boel lichtjes toen het donker werd; hier en daar, en overal. In een verschrikkelijk groote kamer waren er zóoveel, dat het precies als overdag was. Ik zat bij een groote dame op schoot. Ieder keer werd het mij eventjes heel donker — en dan weer licht voor de oogen. Daar was altijd muziek, en heeren en dames waren er ook. Nóg iets heb ik gezien: een paar mannen met een heel groote mand. Een beetje in de hoogte stond de jonge dame die er, dunkt mij, nog wel twintigmaal mooier

1) Salade van dahlia-bloemen.

uitzag dan toen ik er de tranen van in de oogen kreeg. Vreeselijk veel heeren stonden om haar heen; uit de groote mand nam zij ieder keer een bouquetje bloemen, en gaf het aan één van die heeren. De andere jonge dames met de vuurroode rozen, stonden bij haar, en gaven ook bouquetjes bloemen, maar, de heeren grepen bijna allemaal naar de bouquetjes van de mooie; zij die zoo'n langen neus had keek erg boos. Eindelijk, terwijl het was alsof er iets zwaars in mijn oogleden zat, en het ook weer een poosje donker was geweest, zag ik de heeren en dames, twee aan twee, achter elkander rondwandelen, en — voorop de allermooiste aan den arm van een voornamen soldaat. Ik was een klein beetje kwaad op dien voornamen soldaat; wáarom kan ik niet begrijpen. Toen speelde alweer de muziek, en 't begon mij alles te draaien. 't Werd een lange poos donker, maar eindelijk daar stond de allermooiste juist vóór mij. Ik kon de oogen niet goed openhouden, zoo licht en glanzig als zij mij aanzag; dit zag ik nog, dat haar wangen de kleur van zachte mosroosjes hadden.

Ja, zij heeft mij op haar arm genomen, dát heb ik gevoeld, en mouwen had ze niet aan, en — 't werd weer helder licht. Zij zoende mij tweemaal als een mama, en zei: „Lieve jongen, slaap wel, tot morgen!” Dat heb ik gehoord, en 't kleine meisje heb ik nog even gezien, half in 't donker, en — zwevende menschen, en — méér weet ik niet.

Helder en vroolijk scheen de Juni-middagzon. Het doel mijner reize — voor dezen dag — was bereikt. Eerst den volgenden morgen wilde ik de kleine vesting, waarin ik zooeven was aangekomen, weer verlaten. In deze kleine sterkte leefde de bekoorlijke fee uit een nooit vergeten dag mijner kindsheid, een vrouw, die — sedert den schoonen dag waarop zij, als bloeiende maagd, een hulde mocht brengen aan de bloem van Neerlands jongelingschap, en aan den oever der Merwede het vaandel der dappere Zonen van Minerva, terugkeerend uit den tiendaagschen strijd, mocht kronen, reeds vijftien jaren zag henen vliegen, en nu, in den twintigjarigen jongeling, zeker den kleinen Fidélius in zijn lakensch kielte en witte broekje niet meer herkennen zou.

In het logement waarvoor de diligence had stilgehouden, bestelde ik een nachtverblijf, en begaf mij zonder langer te toeven naar de mij onbekende woning op weg.

Een aardig knaapje stapte aan mijn zijde. — „Deze weg, menheer; drie huizen voorbij de Luiterse kerk daar wonen ze, neven menheer Mark de pelisie-kommesaris zal 'k maar zeggen. Ja, ik ken

ze best; ik breng 'r de Haarlemmer, weet u. Ze zeggen dat de dragonders hier vandaan zullen. Nou ik mag lijen dat ze dan zoo-veel als den ritmeester maar hier laten; niet om den ritmeester, daar maal ik niet om; — niet dat de ritmeester 'en stroowis in m'n weg leit, daar niet van, maar 'k maal d'r niet om. Weet u menheer waarom? Om de juffrouw! Mensch! da's zoo'n goeijge. Zou je wel gelooven da'k 'r alle avond als 'k de krant kom halen 'en boterram krijg? 'en dikke, hoor! met boter d'r op, weit en rogge. — Deze weg! — Toen moeder in de kraam lei, toen kwam ze elken avond — met net zooveel grootsigheid, zeit vader tegen moeder, als jij of ikke; dat ze véel bracht, zal 'k niet zeggen, maar moeder zeit: dat ze zelve d'r pap wel op kan; en toch menheer, had ze altijd 'en vetje of 'en natje, en dingskes voor 't kleine Grietje die anders akelig schreeuwen kan. Weet u menheer, wat Stein Klaassen de mangelvrouw zeit: dat de juffrouw van den ritmeester, zeit ze, 'en heele krul bij den weg slaat, maar dat ze d'r eiges, zeit ze, op 'en vieze keer aan de waschtob hêt gezien. Maar weet u wat moeder zeit: Als alle grootelui, zeit ze, de zeep-sop is rooken, ze zouden wat beter, zooals de juffrouw van den ritmeester, in 't fatsoen van 'en arbeidsmensch kunnen zien. — Nou links! Ginds, ziet u, dáar heb je de Luitense kerk. Ze zeggen dat 'en boel juffrouwen in stad, bekanterig op 'r zijn, omdat ze zoo zwart van haar, en zoo goeijg van oogen, en weet u, zoo vrindelik van taal is. Nou zijn we d'r; 'k zal maar bellen alsje-blief menheer!?"

„Is de familie t'huis!?"

„Ja wel. . . . ten minste. . . . 'k zal reis hooren."

„Meisje, geéf dit kaartje maar binnen, en vraag of er geen belet is?"

Weinige oogenblikken later kwam de dienstmeid met de tegenstrijdige boodschap terug: „Jawel, voor uwe wél, en of u maar binnen wil komen."

Mijn spraakzame wegwijzer zei vriendelijk: „Dankje menheer;" en kort daarop trad ik de huiskamer binnen.

't Valt wel zwaar om een indruk te beschrijven die ons verrukte en ons als aan onszelfen ontvoert. Ik zag een beeldschoone vrouw! Eilieve, gevoel hier iets meer bij 't lezen dan 't geen men gewoonlijk gevoelt wanneer de novellist zijn heldin ten tooneele voert. De vrouwe toch wier schoonheid mij deed ontroeren, is geen romanheldin; 't is een heldin uit het leven, een fiere heldin in den strijd met de zorgen en moeiten en teleurstellingen des levens; een heldin in vertrouwen op de wijsheid des Eeuwigen; een heldin die, in de treffende schoonheid waarmee zij bedeed werd, slechts den maatstaf ziet, waaraan haar reinheid geëvenredigd moet zijn.

Haar beeltenis? Vraag ze mij niet. Ja, haar haren zijn zwart, en

haar oogen zijn bruin, en haar kleur is als lelies en rozen, maar — die schedel moet wel volkomen gevormd wezen om die lokken zóo te doen golven; die oogen ze vertellen van stille avonden in zuider-luchten, van nooit geziene liefelijkheden, en — als de lange zwarte wimpers ze even bedekken, dan is het alsof die kleine mond een zacht gebed gaat spreken, alsof...

Genoeg:

Zij was schoon! verrukkelijk schoon!

Dat was geen poëzie, dat was werkelijkheid!

Glimlach niet, ik was verrukt bij 't weder ontmoeten, ja, weder ontmoeten na een tijdstroom van bijna vijftien jaren; die schoone vrouw het was de bekoorlijke fee mijner kindsheid; de maagd die op één dag de harten van duizend dapperen sneller deed kloppen; die lauweren schonk en bloemen, voor stalen moed en onbezweken trouw; de schoone, zij was de bloem der feestbloemen, haar naam was Marie, en, — van 't kleine meisje was zij de „lieve zuster.”

Zie, nu is ze méer geworden. Éen der velen heeft de schoonste als bruid naar 't altaar mogen voeren. Zij werd echtgenoot, zij werd moeder. Zes panden van huwelijkstrouw bloeien reeds om haar heen, even als teedere rozeknoppen lachen tusschen groene blaadjes, en zich vormen naar de schoone bloem die in vollen luister zoete geuren rondom zich verspreidt.

Onder dit laatste zou een weinig poëzie kunnen schuilen. Niet al de kleinen toch waaraan de schoone moeder haar innigste zorgen wijdt, dragen den stempel harer bekoorlijkheden; 't zijn flinke kinderen; slechts twee ervan — een meisje en een jongen — vertoonen iets meer van hun nauwe betrekking op haar die ze onder 't harte droeg; de anderen gelijken treffend den echtgenoot, den wakkeren vader.

Den ganschen dag mocht ik, als zoon van verre vrienden, in die woning doorbrengen. Het was er stil, eenvoudig; geen keur van spijzen of kostbare dranken versierde den disch; en zelfs geen kindereenvoud behoefde het bosje der gastvrouw hooger te doen kleuren door een: „Hê, wat is dat?” of: „Nog al meer!” Smakelijk was het bier, voedzaam waren de spijzen; de kinderen waren vroolijk, de gesprekken gul, en, wanneer het zielvolle oog der schoone gastvrouw op mij gericht was, dan had ik moeite dien blik te weerstaan; de kinderlijke vrijmoedigheid om in dien hemel te blijven staren, was met de jaren vervlogen; ik wendde mijn blikken naar elders, en — meende weer te hooren de stem van 't voorleden; weer te genieten de geuren van den heerlijken feestdag der kindsheid: heerlijke tonen en geuren! maar nu — nú vermengd met de dankbare klanken van zieken en armen; vermengd met den vroolijken kreet van: „lieve moeder!” Maar ook, nogmaals zag ik vuurroode bloemen, vuurroode bloemen in geelachtige haren.

En haar ranke gestalte in den nederigsten tooi, zweefde door een woning vol orde en reinheid; haar fijne vingers dreven met bewonderenswaardige vlugheid de naald door het linnen; aan haar vollen boezem laafde zij het jongste pand der liefde, terwijl een glans van innigen dank over haar wezen verspreid lag. Om haar schoot vereenigde zij de kleinen vóór het te bedde gaan. De kleinen stamelden klanken; háre ziel was gebed.

Ook de avond ging voorbij, ik moest scheiden. Klonk het welkom in den morgen zoet en liefelijk, het woord van afscheid ruischt mij nog in de ooren. Hoe smartte het haar mij geen nachtleger te kunnen aanbieden. Den volgenden dag zou ik nog vluchtig mijn groet komen brengen. „Slaap wel,” zeide zij met haar liefelijke stem: „tot morgen!”

Ik heb mij ter ruste gelegd, en heb gedroomd; en in mijn droom zag ik weer de schoone van 't feest, en zat — naast het kleine meisje, het kleine meisje met de zwarte krullen.

En weder zijn er vijf jaren voorbijgegaan.

't Is een koude December-morgen. Een rijtuig voert mij met grooten spoed door de woelige straten der hoofdstad. De scherpe Noordoostenwind blaast een pijnlijken trek op veler aangezicht. De grachten waar het rijtuig langsheen snelt, zijn met een dichte ijskorst bevoerd.

Geen vreugde heerscht er op dat verstijfde element; de wind snijdt te fel, de jachtsneeuwvlagen zijn te verblindend.

Het rijtuig heeft de woning bereikt waar men mij toeft. Haastig treed ik naar binnen. Geen vroolijke kinderen huppelen mij in de gang te gemoet; geen hartelijk welkom! klinkt mij tegen uit de kamer waarbinnen ik aarzeland den voet heb gezet; een aantal menschen en kinderen staan en zitten er in 't ronde. Wie er zijn weet ik niet, want, mijn borst is beklemd; ik zie slechts — een krachtvollen man, die.... schreit; niet luide, maar stil, als een kind.

Krachtvolle man! gij hebt de schoonste bloem uit uw levenshof zien verflensen, zien sterven. Zeg, hebt ge die bloem wel naar waarde geschat? heeft ze wel altijd de eerste, de beste plaats in uw lusthof bekleed? heeft zij.....? Arme man! zie — hij schreit zoo zielsbewogen, zie, hij vat de handen zijner oudste lieveling zoo roerend; buigt zijn hoofd voorover, en zegt met diep gevoel: „Kind, uw moeder is..... dood — Kind...!” maar méér kan hij niet, daar is geen lucht in die borst. Arme man!

„Wij willen alles voor u zijn;” klinkt een nokkende stem:

„Marie, en Frits en allen....” En de vader bedekt met beide handen zijn aangezicht; de naam „Marie” glijdt hem met een diepen zucht van de lippen; hij gevoelt het zoo sterk: zijn alles hervindt hij op aarde niet weer.

Een zacht gefluister treft mijn oor; ik voel mij koud worden, ijzig koud; daar was een uitnoodiging tot mij gebracht.... en.... ik volg den vrager in stilte.

Dáar in die kleine zijkamer moet ik wezen. De deur wordt behoedzaam geopend; met ingehouden adem treed ik nader.

„Zij ligt alsof ze liefelijk droomt in den slaap!” fluistert het weer aan mijn zijde. Het witte laken wordt nu een weinig terzijde gelegd en.... daar ligt een ENGEL te slapen; betooverend schoon! blank als het zilver-licht der maan wanneer de effen vloed het weer spiegelt; een hemelsch lachje spreekt nog van reïne zaligheden, terwijl toch die fijn gevormde mond geen woorden meer spreken zal. De oogen zijn gesloten, of... werpt zij door die lange zwarte wimpers heen, nog een blik naar den hemel? — Ja, zie maar, ze zijn niet gesloten; die schoone oogen zijn geopend; zij ziet mij aan, en levenslust glanst er uit dien bekoorlijken blik..... Of ik koud worde of warm, ik weet het niet, maar het schemert mij voor de oogen, en het ruischt in mijn ooren alsof ik aan den oever der zee het bruisen der golven verneem. Harde slagen — alsof ze mij uit de borst komen — dreunen als kanongebulder, te midden van dat golfgebruis.... Stemmen, jubelende kreten vermengen zich luide met die donderende slagen, en — de slapende engel zij verrijst. Ik zie haar zweven, met een krans van witte bloempjes en groene blaadjes op de weelderige lokken; zweven, met ruikers van de eelste bloemen in haar handen. Een azure hemel glanst boven haar hoofd. Onafzienbare scharen verdringen zich aan het strand. Muziek! Gejuich klinkt allerwegen. Voor elk der dapperen heeft zij een dankbaren blik; duizend oogen glanzten vol vuur; maar — slechts het kleine jongske kan ze wiegen op haar donzen armen, en vriendelijk zingt ze erbij: „Lief kind, slaap zacht, tot morgen....!”

Of het morgen is of avond, ik weet het niet. Daar komt rust, méer klaarheid; zij die zweefde en werd bewonderd, nadert met langzame schreden. Zij fluistert zachtkens: „Ik ben gelukkig, tevreden; word bemind en heb lief. De kinderen: wat schoone bloemen! o hoeveel schooner bloemen dan die welke ik eertijds om de slapen droeg. Die knaapjes, God geve dat ik ze groot zie en kloek, en dat zij mij lieven als nu! Die teedere meisjes, mocht ik ze fier zien en schoon, maar vroom ook en rein, en, of ook mijn haren vergrijzen, heur liefde verandere niet!”

Dat fluistert ze zacht met de zielvolle blikken ten hemel. Hoe schoon, hoe treffend schoon!

„Kom, laat ons gaan!” klinkt het aan mijn zijde.

Gaan....? waarheen....? — O gruwzame koude die mij doet trillen; bittere werkelijkheid die mij de schoonste visioenen ontroofd. Daar ligt ze nog die de bloem der schoonen in haar lente, ja zelfs de bloem der schoonen in haar zomer was; maar roerloos — zonder leven — dood!

Haar schoonheid, haar oogen vol reinheid en liefde, zij hebben den dood niet ontwapend, den dood niet verteederd.

Machtige vijand van alle vleesch! waarom hebt gij uw beenige armen zoo ras naar die bekoorlijke uitgestrekt? In haar jeugd was zij gevierd en bemind; maar zij was te schoon om lang te kunnen dartelen in den ruimen luthof der jonkheid; reeds vroegtijdig betrad zij het enge pad des levens; reeds vroegtijdig moest zij kampen met de zorgen en moeiten en smarten der vrouw. Haar glansen werden luttel verdonkerd, en nu, ofschoon in vollen bloei, — nog maar veertigmalen zag zij de aarde haar valen toot voor dien der groene lente verruilen — nu, nog in de vaag des levens, nu werpt gij haar neder, machteloos neder. Meer erbarming had zij verdiend voor het ras vervliegen van haar zonnige levenslente. Waarom mocht ze haar zonen niet groot en kloek, waarom haar dochteren niet schoon zien, en gelukkig en rein — als zij zelve?

„Kom, laat ons gaan!?”

Ach, gun mij nog een wijle. Ik vraag den levensmaaier, maar hij antwoordt mij niet.

Zeg! hebt gij geen beeld uit uw lachende jonkheid dat u telkens verrukt en het harte verwarmt? — Mijn schoonste visioen is vernietigd. Al daagt het ook weer in glansen met bloemen getooid, — terzelfder ure zie ik ook het rouwfloers door de bloemen geslingerd; naast de schoonste der schoonen: een doode als steen; nú nog liefelijk, maar straks....?

„Kom, toef niet langer?”

Niet langer.... neen, maar hoor! tweemalen heeft ze tot mij gezegd: „Slaap wel, tot morgen!”

— TOT MORGEN! zij lispt het ook nu. Haar schoonste morgen brak reeds aan. — Dood! ik vraag niet meer! Met de engelen viert ze feest in schooner oorden, met nog schooner vormen, en hemelscher kleeding. Tot Morgen! voor haar is de zonne reeds opgegaan.

En nu, o zaligheid! het liefelijke visioen der kindsheid mag vrij weer verrijzen. Daarnevens treedt nu geen doode, geen lijk meer voor mijnen geest. Naast de schoonste op aarde, zie ik een engel des hemels! — Ja, laat ons gaan. — Gij reine, gevierde, slaap wel! slaap zacht! en, TOT MORGEN!

Dikwijls is de mensch minder, somwijlen is hij ook méer dan mensch. Veeltijds staat hij verzonken in het slijk, enkele malen drukt zijn voet reeds den hemel.

De hemel lag geopend vóór mij, toen van de lippen dier schoone nogmaals het: „tot morgen!” scheen te vloeien.

Schoone beelden van 't verleden! ik heb u zoo lief, maar eerst dan, dán verkrijgen zij de hoogste waarde, wanneer ze verbonden zijn aan beelden der toekomst, aan 't licht der hope voor eene betere nog schoonere wereld aan gindsche zij van het graf.

Vraagt ge mij naar 't kleine meisje.? — Zij is groot geworden, en aan haar knie staat een nog kleiner meisje dan zij het was, met even zoo vriendelijke oogjes, en even zoo fraaie lokken als zij ze had toen ze met haar vingertje in den mond tegenover mij was gezeten, — in die groote zaal waar 't zoo heerlijk rook, en 't zoo frisch was en vroolijk.

„Nacht maatje, nacht paatje;” zegt het vlelend, en, als ik haar zoen op haar kersroode lipjes, en zeg: „Mijn liefje, slaap zacht, tot morgen!” dan bid ik als mensch, als echtvriend, als vader: „Behoed ons, en laat ons nog blijven op uw schoone aarde, mijn God!” maar ook — een schoone geest, gehuld in de nevelen der glanzende toekomst, hij fluistert mij voor, en ik stamel hem na: Maak ons lossen van 't stof! want slechts geest zal er leven — in den eeuwigen morgen.

Fidélius heeft de pen hier nedergelegd. Men zegt dat hij zoo aardig kan schrijven. Aardig! Arme vriend, dan hebt gij u ditmaal droevig gekwetten! — Ik zie, er welt een traan in zijn oogen.

„Ga zitten kerel! Neem een sigaar; damp! en kijk naar den rook.”

NAAR OMHOOG.

't Is schemeravond; ik ben met onze lieveling aan 't keuvelen en mokkelen geweest, en heb haar ten slotte een vrij bewerkt „Klein Duimpje” verteld; o zoo mooi!

Van lieverlede zijn daar ginder in de huizen die zich als een donkere streep aan ons oog vertoonen, de lichtjes ontstoken, en ook aan den wolkeloozen hemel flonkert alree de avondster.

„Heel hoog, niewaar pa?”

't Lieve schemeruurtje is voorbij. Mijn vrouw heeft lamplicht bezorgd, en terwijl de dienstmeid met den theeëmmer binnentreedt, waaruit een welluidend gezelschapsliedje ons tegenklinkt, — ik zou zoo'n toestel wel gaarne „de winternachttegaal” willen noemen, — begint onze kleine een toren van blokjes te bouwen, een toren, die wel dikwijls wordt opgetrokken, maar doorgaans ter halverwegen voltooid weer instort, om haar al vroeg te leeren wat „teleurstelling” is.

Het ziet er recht gezellig in onze huiskamer uit; ik zet mij aan de tafel voor mijn schrijfwerk, en vat de pen, en schrijf..... niemendal.

Met het hoofd in de linkerhand geleund, tuur ik naar boven, en zie... ja zooveel, maar 't is te verward om er van te verhalen.

Eindelijk, ja eindelijk zie ik een vorm, een schoonen vorm:

't Is een jonge maagd. O, wat fijn besneden gelaat; wat zachte, gevoelvolle oogen! Daar ligt een reinheid over dat wezen verspreid, zooals men die zelden aanschouwen mag. Ik weet niet waarvan ik het liefste wil spreken: van de teerheid en classische schoonheid dier vormen; van dat neusje zoo recht en fijn besneden; van dat mondje zoo klein; van die wang zoo zacht, en die zwarte haarvlecht zoo smaakvol geslingerd; of wel nogmaals van die reine uitdrukking der oogen, en die zedigheid in haar houding en tooi.

Zoo pas heeft zij gelezen; nog houdt zij den brief in haar hand.

Ha! nu vat ik het recht: zij heeft gelezen van haar toekomst, en zij blikt met haar zielenoog in de toekomst, blij maar ernstig.

Die brief is van den jongeling dien zij voor altijd zal toebehooren. O, zij mint hem wel teeder, maar tóch blijft zij vragen: zal ik gelukkig zijn?

Schoon wezen, wie zal het u zeggen!

Een onwillekeurige beweging doet de peinzende maagd eensklaps voor mijn aangezicht verdwijnen, en — nóg starend naar boven,

zie ik — een jonge moeder. Of het de schoone van straks zou wezen? Ja...? dan is haar toekomst toch een heerlijke werkelijkheid geworden.

't Is vroeg in den morgen. Nog ligt zij daar neder op het mollige kussen van haar ledikant, en een aanvallig wicht heeft haar gestreeld en geliefkoosd, en dartelt op de sponde der moeder.

En die moeder? Hare oogen zijn ten halve gesloten; slapen, dát kan zij niet; neen, ook nu slaat zij een blik in dat donkere verschiets, in de toekomst van haar kind; en — wat haar voor de oogen treedt, dat aanschouw ik als zij.

Zie, daar zit haar lieveling, haar blonde meisje.

Engelachtig kopje! Al gelijkt gij uw schoone moeder slechts weinig, uw aanvalligheid is er niet te minder om.

Tienjarige onschuld! zeg, is die bruine Filax uw vriend? Goed zoo! Honden leeren aan de menschen wat getrouwheid beteekent.

Zult ook gij getrouw blijven in het goede?

Zeg, gij leest al gaarne; dat boek in uw handje getuigt het. Gij zult wel altijd het liefste lezen wat schoon en wat rein en wat goed is, niewaar? van 't geen uw geest kan beschaven en vatbaar maken voor een hogere, een reinere wereld?

Uw kleeren zijn wel fraai, mijn lieve; dat breede lint hangt wel sierlijk langs uw hagelwit jurkje neder. Zeg, houdt gij veel van 't uitwendige schoon? Ja? — gij doet wél; maar kindlief, hecht er uw ziel niet aan; zie, daarachter u bloeien rozen, heerlijke rozen! Bedenk, de dorens kunnen u kwetsen en.....

Maar ik zie u niet méer, althans niet als kind. Een ander tafereel boeit mijn oogen:

Het pas nog zoo teedere knopje vertoont zich nu als een prachtige bloemkelk.

Aanvallige maagd! tot volle ontluiking gekomen, moogt gij nu de roem der schoonen genoemd worden. Gewis, vele aanbidders werpen zich als om strijd aan uw voeten; zij baden zich in uw smachtende oogen, en hangen aan de zoete woorden die in hun bijzijn aan uw mondje ontglippen: Ach! of hij ook benijders zal vinden die u het meeste bekoort!

Maar stil, indien uw moeder u in dezen stond moest ontwaren, dan zou ze droevig zuchten.

Het schijnt mij toe als zijt gij zoo even van een weelderig feest in uw eenzaam vertrekje wedergekeerd. Daar liggen de sieraden waarmee gij u toidiet achteloos naast u op de tafel verspreid; uw haarvlecht heeft losgelaten; misschien verhoogt het uw schoon, maar — geenszins de schoonheid die uw reine moeder zoo hoog in u schatten zou.

Tuur ik langer in uw kwijnende oogen, dan raad ik een droevig geheim.

In spijt der moedertranen, in spijt van uw vaste beloften beheerscht in deze oogenblikken het beeld van een onwaardige uw gansche ziel. Ja, de fel door u bestreden min, is op dat feest uit den schijnbaren doodslaap weer krachtig ontwaakt. Dáar hebt gij hem wedergezien dien gij sinds zoovele weken ontwijken moest en ontwijken wildet, dewijl het pad door hem betreden, u voeren zou tot den vreeselijksten jammer.

Neen, hij is u niet genaderd; maar gij hebt wel ontwaard hoe hij, somber en stil, u van verre heeft nageoogd, terwijl gij — doch gansch onwillig — u door een ander ten dans liet voeren.

Wat was hij schoon! Hoeveel schooner van leest en vuriger van oogen dan al die anderen, die laffe vleiers!

Schoone bloem, wat folteringen op dat feest! Hem te zien, te zien lijden, en hem te beminnen! O bittere stonden van gehuichelde vreugd!

Arme maagd! Toen gij aan de zijde uwer moeder de feestzaal hebt verlaten, toen zijn een paar dikke tranen van lang verkropte smart met geweld aan uw schoone oogen ontsprongen. Uw trouwe moeder heeft ze niet gezien.

Maar hoe! Bij 't instijgen van de koets heeft uw handje gesidderd; die hand werd gedrukt. . . . Door wien? Gij ontwaardet zulks niet, doch uw hart heeft op die vraag wel aanstonds het antwoord gegeven. Helaas! gij zoudt nóg meer vernemen.

Een briefje werd u in 't handje gedrukt; en thans. . . op uw stil verblijf teruggetrokken, in de ure der eenzaamheid, hebt gij dat schrift gelezen.

O! hadt gij 't lezen maar nooit geleerd! — Nog houdt gij dat onzalige briefje tusschen uw fijne vingers geklemd; zoo aanstonds zult gij een zoen er op drukken; zoo aanstonds zult gij voor trouw gaan houden wat niets dan rouw en wroeging zal geven!

Welk een andere uitdrukking hebben uw oogen in dezen stond dan de oogen uwer moeder hadden, toen zij den brief van uw vroeggestorven vader had gelezen, den brief waarin hij zijn teerste wenschen aan haar openbaarde.

Meisje! wáar zult gij heen?

Hoe! zal het dien weg op?

Wilt gij het pad der vrouw betreden die ik thans voor mij zie? het voetspoor volgen van deze, wier naam slechts *Verleiding* kan zijn?

Kind uwer moeder! zult gij háar volgen die slechts lacht van lichtzinnige vreugd, die haar haren met wilde ranken heeft doorvlochten, en den gevulden beker dartel in de hoogte houdt?

Dat wezen is wel bekoorlijk! Zie, haar gewaad zonder knellende banden..... haar verzoekende lach, zoo onweerstaanbaar.....
En — zult gij haar volgen?

Weder treft een ander tafereel mijne oogen.

Ha, ik herinner mij: de Verleiding is nog verre. De roos die reeds ontloken door mij werd bewonderd, en in wier nabijheid ik reeds een schendige hand meende te ontwaren, zij is nóg het knopje dat straks haar blaadjes ontplooien gaat.

Ja, ik herinner mij: de schoone roos is nóg het schuldelooze wicht dat op de sponde der moeder dartelt; dat haar liefkoost en streelt, en — wat die moeder daar wakende van de mogelijke toekomst harer lieveling droomde, dát heb ik aanschouwd in zichtbare vormen.

Trouwe moeder, die mogelijke zwarte toekomst voor uw kindje — en ook voor u — heeft u al vroeg den zékeren weg doen kiezen waarop uw kroost dat wee zou ontgaan. Vrome moeder, al vroeg hebt gij dat pand uwer liefde het spoor naar den hemel gewezen.

Welk een heerlijk schouwspel! Zie, zie maar:

Die kleine, zij zit in haar wiegje, zij heeft haar oogjes gesloten, en heft haar gevouwen handjes naar boven; en hoor maar, zij bidt:

„Lieber Gott, mach mich doch fromm,
Das ich in den Himmel komm.“

Lezer, ik heb de plaatjes van mijn lampekup bekeken.

„Kijk paatje, kijk, mijn toren is blijven staan!” roept onze kleine: „Zie eens hoe hoog, hoe vreeselijk hoog. Maar ziet u, ik kan er toch bij, als ik maar reik met mijn handje naar boven, heel heel naar omhoog!”

WAT VADER HARMEN VERTELT.

Ge vraagt me wie daarginder in dat nette huisje woont; in dat aardige wit gepleisterde huisje met die groen bemoste pannen van onder, en het grauwe riet van boven gedekt. 't Ligt er aardig nieuwjaar, juist aan den grintweg. Die twee appelboomen in vollen bloei voor de lage deur en vensters; dat blauwe rookzuiltje zooals het uit den kleinen schoorsteen naar boven kringelt, 't geeft te zamen een mooi gezicht. En ge vraagt wie daar woont, hê! Dat zal oude Harmen u zeggen.

Ja, dat zal ik u eens vertellen, want weetje, zonder grootspraak, daar woont mijn eigen dochter Geurtje. Kijk maar niet naar mijn oogen, want zieje, het gemoed schiet mij altijd vol wanneer ik van Geurtje vertel.

Wat voel je, zal ik eens veronderstellen, wanneer je je kleinsten jongen boven op 't nokje van een dak ziet zitten? Wát zeg je...? Maar dán, als ie weer behouden op den grond staat? — Vat je 'm?

Ik mag wel zeggen dat Geurtje, al is zij mijn eigen, een mooi kind was.

Haar moeder zei dikwijls tegen me, Harmen, zei ze dan, zie Geurtje eens, 't lijkt wel een rijkelui's kind: Glanzig krulhaar, en alles zoo fijn en zoo blank; en zoo'n appelbloesemkleurtje, en oogen — man, wat mooi blauwe oogen!

Ja Wimpke, zei ik dan: 'en mooi kind dat is ze, en jammer dat ze zuur roggebrood moet eten, en werken met de schop of 't hakmes in de klei.

En moeder Wimpke vond dat ook; maar zie, toen Geurtje grooter werd en d'r nog meer springers ook kwamen, toen dachten we aan geen rijkelui's kind meer; en Geurtje lustte 't roggebrood best, en ze werkte in de 'klei, en haar glanzige haren werden wel rossig van de zon, maar haar oogen die bleven 't zelfde. — Verstaje?

Nu wou het geval — 'k weet wel 't was in 't jaar 50 — daar komt me zoo'n schildermeester in 't dorp, en zat er 'en poosje achter de kerk bij de sloot te teekenen met verf, van geweld, dat de kerk er op stond alsof 't niemendal was.

Hij zat er van 's morgens tot 's avonds toe, en at boterhams uit z'n zak, en, als de kinders uit de school kwamen dan wreef hij ze knevels onder de neuzen, en smeerde ze rood op de wangen. Potsierlijk!

Nu was het de andere dag dat ie bij ons aankwam. We zaten aan 't eten; ikke hier, de vrouw dáar, en Geurtje hier za'k maar

zeggen. Gegroet zedie; wij zeïen, van 's gelijke, en ik sting op en gaf 'em 'en stoel; maar, dat wou ie niet. Nu kwam 't eigenlijk voor den dag: de schildermesjeu had Geurtje gezien, en zei dat ze zoo mooi was en zulke mooie oogen had, en — dat ie 'en dubbeltje gaf als ie 't kind — ze was toen zestien — op z'n papier mocht afschilderen.

Moeder Wimpke wou 't niet, nee man! want dan kwam Geurtje in de stad achter de glazen van 'en boekwinkel te hangen. Begrijpje?

Wimpke had gelijk, en ik zei óók nee, maar de teekenmesjeu zou met kracht en geweld Geurtje in z'n boek hebben, en, achter 't winkelglas kwam ze zeker niet, dat zedie.

Veel niet genoeg, — eindelijk daar begon ie; achter de deeldeur. Hij zat hier za'k is zeggen, en dan stond Geurtje zóo in 't schuine. En wijlui, wij stonden er ook bij. Mooi oogen! zedie dan; hier heenkijken, zóo, fijn neusje! Al zoo gekkigheid meer. — Maar ze kwam d'r op, hoor, precies alsof ze 't zelf was. Toen ie 't af had toen streek ie ze onder de kin, en zei nog wat, en kreeg z'n beurs, en gaf haar tien stuivers. Wat ze lachte! en wijlui lachten ook, en bedankten den schildermesjeu voor Geurtje; en toen zedie, g'en dag samen, en tegen Geurtje: Dag mooi bekske; niet te veel in de zon loopen! — Zoo ging ie.

Vier weken later was 't kermis. Moeder had het geld van Geurtje in 'en papiertje gevouwen en in haar pepermuntsdoosje bewaard. Geurtje mocht er voor koopen wat ze wou, en — eer we 't gewaar werden had ze 'en spiegeltje gekocht, zoo'n kleintje van vijf stuivers. Voor 't geen ze over had kocht ze koek om aan de kleintjes te geven; kraakamandelen voor moeder; 'en vuursteen bij 't slag voor mijn. Dat was aardig.

We hadden nooit een spiegeltje in huis gehad, maar Geurtje had 'r nu een. Vatje; 't was in 't jaar 50.

Van 't roggebrood — hoe 't kwam wisten we niet — kreeg Geurtje al heel gauw pijn in de maag; en van 't werken, als de zon scheen, dolheid in 't hoofd. Ze was te zwak, zei ze, om in 't land te werken, dan deijen de handen haar zeer.

Wimpke begreep 't niet, en ik ook niet. 't Was dom misschien.

De rentmeester van de Uilenkamp zei eens tegen me, — 't was in 't jaar 53 — Hannes, zedie, je dochter Geurtje is te zwak kind en te mooi kind om hard te werken, je moet ze maar op 't kasteel sturen zedie, dan kan ze de melkerij leeren, weetje.

Asjeblief rentmeester, zei ik, en nam de pet af.

Toen Geurtje naar 't kasteel ging, toen nam ze 't spiegeltje mee. Begrijpje?

't Was op 'en Zondag-achtermiddag dat Geurtje eens bij ons kwam. Moeder zag — en ik zag het ook — dat ze veel witter dan

vroeger was, en ze had een rood lintje op d'r muts gekregen. Beter de kleur op de wang dan op de muts, zei moeder zonder erg, en Geurtje wier toen zoo rood als 't lint op haar muts, en later akelig bleek. Dat was raar. Toen ik haar vroeg of de rentmeester nog al tevreden over haar werk was, — toen sloeg ze de oogen neer, stotterde wat, en moeder en ik, we keken elkander eens aan. 't Was wonderlijk!

's Avonds brachten we Geurtje naar 't kasteel weerom, maar we spraken bijna niemendal; de een wou voor den ander niet uitkomen: ik had zoo'n stroevigheid in de keel. Nacht vader, nacht moeder, zei ze. Nacht Geurtje! zeïen we ook, en zij liep de grachtbrug op, en wijlui keerden naar huis weerom.

Twee stappen ver, daar kon ik 't niet houwen; ik draaide me om; en 't kind achterop.

Heel zachtjes: Geurtje! — Ze schrok: Geurtje, zei ik: God ziet alles! Meer niks.

's Nachts sliepen we weinig, moeder en ik. Om 't kasteel was zoo'n diepe gracht, en in 't spiegeltje hadden we vroeger geen erg gehad. Onnoozel!

De maan scheen helder op de diepe kolk, waar ze van 't kasteel zoo dikwijls in visschen. Ik had al een poos bij 't hooge lies gestaan, toen ik 't geklots van roeiriemen hoorde.

Zeker Arie die nog een fuik zet, dacht ik bij mezelf, en keek naar de plek, maar — op eens werd 't heel donker, want een dikke wolk schoot juist voor de maan. Onnatuurlijk donker! Eigenlijk was 't zoo onnatuurlijk niet, want weetje, er was onweer aan de lucht, en 't lies begon ook te zwiebelen en te zwabbelen, en al meer en meer kwam de wind opsteken, en 't riemklotsen kon ik heel niet meer hooren.

Of ik moeite deed of niet, 't was me onmogelijk om naar huis terug te keeren, want de voeten zaten als met klemmen aan den grond: De wind werd hoe langer hoe woester; 't water van de kolk stooft op tegen den oever, en, van de roeiboot zag ik niks, niemendal.

En, van de plek kon ik niet weggkomen; en de pet woei me van 't hoofd... in 't water... Ik wilde haar grijpen, doch — een gil trof mijn oor. Vader! vader! riep ze. Je weet wel wie.

De boot was omgeslagen! een er uit gevallen. Zij lag in mijn armen: Goddank, lieve vader, zei ze, en ik: Geurtje! arme Geurtje!

Weetje, dat was 'en droom geweest.

Maar zieje, toen 't weer avond was, toen sliep ze niet meer in de zijvleugels van 't kasteel, — nu meen ik Geurtje — nee, ze sliep gerust in de bedstee op onze vliering, met drie van de kinders, Jans, Mie en Netje. Ja, ze was de mooiste van allemaal, maar, de kleinen hadden rozen op de wangen, en die had Geurtje niet meer. Geurtje zag wit, erg wit, maar zieje, haar zieltje was toch

ook wit gebleven. — 't Is onnoozel, nou heb ik weer zoo'n beving in de onderlip, en 't gemoed schiet me op eens in de oogen.

Wat ik zeggen wou, je vraagt wie daar woont in dat witte huisje? Ja dat wou ik je zeggen:

Hannes had met Geurtje op school in dezelfde klas gezeten. Gelijk op! Hannes verdiende, nu hij vijf en twintig jaar was, vier gulden in de week. Aardig voor 'en arbeidsmensch. Arie ploegde zoo goed met de vier als met de drie. Op 'en goejen middag kwam ie achter bij de put — Geurtje putte 'en emmer — en toen zeidie: 't Ging met ons in school altijd gelijkop, Geurtje; wat dunk je van verder?

Als Geurtje nog aan 't kasteel en — 'k zal maar zeggen aan den lakenschen heer had gedacht, dan was 't nee geweest. Maar 't was ja!

Zondag-avond, drie weken na den droom, zaten moeder Wimpke en ikke onder den wingerd op 'en bankje, en liepen Hannes en Geurtje voor 't eerst twee aan twee door den bongerd. — Dat was in 't jaar 55.

Als ik niet dadelijk gezegd had wie in dat huisje woont dan moest je 't eens raden. Nu hoeft dat niet meer.

Mijn kind, mijn eigen kind, ze woont er met Hannes al vijf jaren lang, want we schrijven nu 60.

O, 't is er zoo aardig in dat kleine huisje; 'k zit er heel dikwijls 's avonds 'en uurtje bij 't vuur, en dan zie ik dat Geurtje weer appelbloesems op de wangen heeft; en laatst, laatst kwam ze heel dicht bij m'n oor en zei ze: Vader! Goddank dat ik verlost wier van den booze. U dank ik naast God! Dat zei ze. Toen ze dat gezegd had kuste ik Geurtje, o ik kuste haar zoo; en Geurtje nam haar kleinen Harmen van den grond, en zette 't jongske op deze knie en kuste hem ook. Toen kwam Hannes binnen.

G'en avond, zei Hannes, en zonder erg: Heb je 't nieuws al gehoord? Ze zeggen de rentmeester van 't kasteel is naar huis toe gejaagd; 'en schaaamteloos mensch!

Geurtje verschoot. Of Hannes 't zag dat geloof ik niet, en, toen hij had uitverteld van den rentmeester die weg was gejaagd, toen stak Geurtje hem 't jonkske toe en riep: Zie Hannes, 't is zoo mooi in die oogjes te zien. Heldere spiegeltjes, heel reine spiegeltjes!

Een glazen spiegeltje is er in 't kleine huisje niet te vinden.

Een andere spiegel: 't Beste boek? Ja, dat is er, en de groote Meester die wist het wel:

De kaars des lichaams is het oog: indien dan uw oog eenvoudig is zoo zal uw geheele lichaam verlicht wezen.

Maar indien uw oog boos is zoo zal geheel uw lichaam duister zijn 1).

De groote meester die wist het. Ja dat wist ie!

1) Mattheus IV: 22 en 23.

VAN DANKEN EN DIENEN GESPROKEN.

't Is een warme zomerdag. De grintweg die midden door de Betuwe loopt en Gelderlands hoofdstad met het grijze Nijmegen verbindt, is drie uren gaans, en over het algemeen zoo weinig belommerd, dat een voetreisje van de eene plaats naar de andere weinig uitlokkends heeft. Maar, uitlokkend of niet, Toon Van Diezen zal dat voetreisje maken. Toon is een Nijmeegsche van geboorte, doch sedert eenige jaren dient hij als tuinmansknecht te Arnhem.

Maar stil, nu Toon de breede schipbrug te Arnhem overgaat, en een koeltje boven het water nog al moed voor de reis geeft, nu plooit een vergenoegde lach zijn tamelijk grooten mond. Toon wou 't niet weten — voor den baas niet, en voor 't andere volk ook niet — maar hij is verliefd. — Keetje? — Welzeker, Keetje. — Als je ze kent dan zul je 't begrijpen. Mooi is ze! Mooi! Ja, en vooral 's Zondags als ze zich zoo glimmend met zeep heeft gewasschen. — Keetje is de tweede dochter van Dorussen, even buiten de Heezepoort; welzeker! De oudste dochter is ijselijk mager en ziet een beetje dwars over den linkerkant, maar dat doet Keetje niet; Keetje heeft klare, rojale oogen, mooie oogen! en ze weet er partij van te trekken, want, Toon Van Diezen mag zich ook laten kijken, asjeblief! Ja, als Keetje hem nú zag, terwijl de beide lokken hem nog zoo stijf op de ooren zitten, dan zou ze zeker weer zeggen: Dag Toon! — Och! als hij 't zich herinnert zooals ze: Dag Toon! heeft gezegd, neemaar, dat klonk als regen op een uitgedroogden kleigrond. En als hij haar nu over een stevige drie uren datzelfde nóg eens hoort zeggen! en als hij haar dan een zoen op de kersroode lipjes mag drukken....!

Toon is bang dat de man, die hem juist bij 't afstappen van de brug voorbijgaat, zijn glimmenden lach heeft gezien. Maar wat kon 't schelen! Als hij aan zoo'n zoen denkt dan....

Haastiger stapt hij nu op den Betuwschen oever voort, de van ouds bekende Paaschweide en het logement de Praets voorbij, en als hij op den breeden dijk, voor den stof van een kar, de oogen dichtknijpt, dan gronnikt hij zóo vroolijk zijn: „Morgen dagsaam!” alsof de boer, die als een zoutzak op den boom zit, zijn eigen Keetje was.

Toon weet gedurende eenige minuten volstrekt niet waaraan hij denkt. Toen hij 't zich afvroeg, toen betrad hij de zoogenaamde eerste verlaatbrug tusschen Arnhem en Elden. Aja! hij zat met Keetje in een net tuinmanshuisje op een buitentje, zooals bijvoor-

beeld dát dáar, links; en jawel, dan was hij baas — ook baas van Keetje — maar in 't redelijke, zeker. En dan.... mettertijd zoo'n kleine springer in 'en tafelstoel! met 'en biezen rammelaar in de hand! Verduiveld, denkt Toon, terwijl hij met den mouw van zijn jas een uitstapje langs 't hoofd maakt, da's 'en mooi gezicht; maar, — denkt hij er bij, 't is hier een warme kuierweg ook. Een prachtige Zondag voor doperwtjes, rozen en lui die een bezetting op de borst hebben, maar voor 'en mensch die haast heeft en drie uren loopen moet....! Als 't niet om dat liefje was, dan lag ik bij den baas in 't hooi of op 't riet. — Naar de kerk gaan...? Goeje morgen! Jan Wilders heeft gelijk: Er is toch zoo-veel gehaspel over 't geloof, dat 'en eenvoudig mensch zich maar neutriaal moet houden, en maar gelooven — dat de pap gaar is als ze voor 'em staat.

Toon Van Diezen vervolgt zijn weg. De klokken der Arnheemsche kerktorens roepen hem nog eens achterna dat de lui er te kerk gaan. Bestig, hij gaat naar Keetje. — 't Is in alle geval nog veel gemakkelijker om met je hoed voor de oogen in een kerk te zitten bidden, dan met den hoed op 't hoofd in zoo'n hitte naar Nijmegen te loopen. Te deksel, als ie zoo doorstapt, dan loopt hij den weg in derdehalf uur; maar, dan kon 't wel gebeuren ook dat hem de gal over 't hart sloeg, en dan zou Keetje allemachtig weinig plezier in 'em hebben. Toon zal 't een beetje bedaarder aanleggen.

Aan de andere zij der breede overlaat gekomen, verneemt de wandelaar achter zich 't gerommel van een zwaar rijtuig op de lange brug. Omziende bespeurt hij dat het de diligence is. Ja, als hij voor zijn liefje geen aardig goud ringetje in den zak had, dan zou hij een plaats hebben genomen; maar nu, als je naar de liefste gaat en maar een en twintig stuivers op zak hebt....!

Zie, daar rolt hem de groote wagen voorbij; half leeg. Maar ze denken er niet aan om een mensch die haast heeft, een plaatsje te gunnen. Wat een vervelend gezicht, zoo'n logge gele kast met z'n zwart kleed met loshangende riempjes; zoo'n log leeg vierkant ding, dat sarrend voor je uitgaat en al kleiner en kleiner wordt, terwijl plotseling de vrees bij iemand opkomt, dat in het anderhalf uur dat zoo'n wagen eerder in Nijmegen aankomt, juist de liefste naar Hees of Neerbosch is gekuierd — phu!

Nog maar weinige schreden van het Eldensche tolhuis verwijderd — 't is er alsof men Arnhem pas achter den rug heeft, zoo klaar als 't er ligt — hoort Toon achter zich op den grintdijk weer 't knarpen van een rijtuig dat hem al meer en meer nabij komt. Het paard schijnt hem niet voorbij te willen, of 't moest om den tol zijn 'dat de voerman al wat inhield. — Toon ziet op, en 't is hem alsof hij van Keetje een zoen kreeg, toen een helder: „Wil je meerijen vrindschap?“ hem in 't oor klonk.

„Naar Nimwegen?”

„Jawel!”

Toon zat al naast den voerman in de nette tilbury nog eer hij zijn blijde verrassing kon uiten. Een oogenblik later gaf hij ze lucht met de woorden: „Ik zal je te Elst op 'en borrel trakteenen.”

„Wel vrindelijk, maar borrels drink ik niet;” is het antwoord van den voerman, die meer 't uiterlijk van een boer dan zelfs van een heereboer heeft: „Ik zag je zoo haastig loopen en 't zweet afwisschen, en toen dacht ik aan 't: Gelijk gij wilt..... Je weet wel.”

„Al te vrindelijk!” zegt Toon weder: „Maar kameraad, als je dáaraan gedacht hebt dán zeg ik accoord! Ik zeg maar: als de menschen dat wat meer appleeceerden in den omgang, dan zou je geen zeildoek en strop van dezelfde plant oogsten.”

„Aan de vruchten zal men ze kennen;” sprak de voerman na een oogenblik stilte.

Toon zwijgt. Dat is zeker een fijne, denkt hij: maar wat kan 't schelen, de man was hulpvaardig en daarvoor zal Toon nu zoo-veel vroeger bij Keetje zijn. Toch wou hij wel weten of die man fijn is, want borrels lust hij ook niet. En, wijzend op eenige lieden die in de naaste weilanden druk aan 't hooien zijn, zegt hij:

„Die hebben den Zondag ook uit den almanak geschrapt.”

„Natuurlijk;” zegt de voerman: „als Onze lieve Heer ze zelf waarschuwt tegen 't onweer dat we van avond te wachten hebben.”

— Geen fijne! denkt Toon, en hij zegt:

„Precies, dáar heb je de zaak; 't zou wel groote gekheid wezen als ze, in plaats van te werken, naar de kerk gingen bidden dat de Heer het regenwater zou tegenhouden omdat het Zondag is. De Heer lacht wat met al dat gebid en gekwezel, zegt Jan Wilders. Jan Wilders is een kameraad van me, weetje, en ik zeg het hem na: Onze lieve Heer gaat zijn gang. — Krek als een aardappel of bloemkool naar de wet van de natuur wast, zoo wassen wij ook — is 't niewaar? — Nee, Jan Wilders zeit: als 'en mensch werkt zoo-veel als ie kan, dan hêt ie niks te bidden en vooral niks te danken ook niet, want, zeit ie, de zon staat zelfs voor den koning geen verrel breedte vroeger op dan voor jou; en aldat je 'en afgescheiden dominé bent en je zit onder den boom waar de bliksem mot inslaan, dan, zeit ie, genacht samen, fuut!”

De voerman scheen geen lust te gevoelen om nader omtrent het theologische standpuut van Jan Wilders te worden ingelicht; hij vond er meer genoegen in om zijn gast te hooren over het doel van zijn reis, over zijn vak, waarvan hij wel op de hoogte scheen te zijn, en het geluk 't welk hij aan de zij van zijn Keetje dacht te smaken. 't Was zoo pratende — terwijl het in een fikschen draf

vooruit ging over den breeden dijk, voor Toon een heerlijke rit; ja 't korte oponthoud aan de herberg te Elst, waar Bruin een stuk brood kreeg, gaf zelfs de voldoening dat men er de diligence, die den wandelaar te Arnhem was voorbijgereden, weer inhaalde, en zelfs nog eer kon vertrekken dan zij.

De voerman, die, zooals Toon soms bij zichzelf opmerkte, wel eens wat heerachtig sprak, vroeg den tweede, toen ze weer voortreden:

„Ei zoo, rook jij sigaartjes?”

„Da's te zeggen.... 't spijt me dat ik er jou geen kan aanpresenteeren,” antwoordde Toon een weinig verlegen: „maar toen ik even met den conducteur van Van Gend praatte — zieje, 't kan geen kwaad om zoo'n persoon wat te vrind te houwen als je nog eens mee naar Nijmegen wilt, met den bok of bovenop, weet je — toen zaidie: wil je is opsteken, en gaf me dit sigaartje. De man was rejaal en vrindelik; en toen vroeg ik....”

„Om zijn heele sigarenkoker en zijn beurs er nog bij?” valt de voerman in, terwijl hij met het ernstigste gezicht even naar Toon ziet.

Toon keek eerst verwonderd; een oogenblik later ging de groote mond aan weerskanten naar de ooren, en klonk er een lach — waar Bruin van schrok alsof hij een tik met de zweep had gekregen — en herhaalde Toon: „Sigarenkoker! en beurs!?” en liet er op volgen: „Nee, kameraad, eenvoudig een beetje vuur. Gekke vragen die doe je niet.”

„Maar 't vuur hadt je ook niet te vragen, dat had hij immers juist ook.”

„Nou, kameraad, jij zoudt het ook alstee brutaal willen maken.”

„En heb je toen dankje gezeid?”

„Welzeker,” zegt Toon: „voor zoo'n sigaartje.”

„Neemaar voor 't vuur?”

„Voor 't vuur, nou ja, dat doet toch 'en mensch.”

„Bespottelijk!” zegt de voerman.

„Nee, dat mot je me verekskuseeren,” herneemt Toon: „bespottelijk is dat niet. Wat zou jij nou bijvoorbeeld zeggen als ik strakjes op de gierbrug bij Nimwegen niemendal tegen je zei? Een borrel wou je niet; bier wou je ook niet; een dubbeltje of vijf centen evenmin; nou, dan zal ik toch vrindelijk dankje dienen te zeggen, niewaar?”

„Ja, als ik expres voor je had ingespannen, maar ik reed immers toch naar huis toe.”

Toon wilde weer antwoorden, maar hij was de kluts kwijt; hij dampte van geweld, en dacht aan zijn Keetje.

Als men een wandelaar inhaalde, en voorbij reed, dan berekende hij op welke hoogte hij nu zelf nog, zonder het buitenkansje

van meerijden, zou geweest zijn, en hoe plezierig het was dat hij het zoo getroffen had.

Toen men het dorp Lent had bereikt, en bij het logement op de gierpont moest wachten, toen begreep Toon dat de voerman nu toch wel een glaasje bier zou lusten...? Maar nee, 't was allemaal mis; aan hem kwijtraken kon hij niemendal.

Terwijl men zoo stilstond beschouwde Toon den voerman zoo af en toe met een zijdelingschen blik, en vond dat hij er toch voor- namer uitzag dan hij tot nu toe onder 't rijden — naast hem gezeten — heeft kunnen bemerken. Als die voerman eens de eigenaar van de tilbury en van dat vlugge bruintje was! Jongens, denkt Toon: zooveel te mooier zou 't dan wezen dat ie mij heeft opgenomen.

„Voort Mie!” zei de voerman, want de gierpont was juist van de stadszijde aangekomen, en raakte de lange smalle schipbrug die haar nu met den Betuwschen oever verbond. Aan 't geklepper en gerammel der planken van de brug die men opreed, scheen Mie nog weinig gewoon. Haar ooren gingen spits, rechts en links naar voren en achter, terwijl haar gekromde nek deed vermoeden dat de waterglimpen, die zich tusschen de reten der planken vertoonden, haar verdacht voorkwamen.

Toon voelde iets kloppen in de borst. Ha! hij kon nu door een dienstbewijs toonen....

Zonder een woord te zeggen was hij in 't zelfde oogenblik uit de 'stapvoets rijdende tilbury gesprongen, en liep, met een oog in 't zeil, naast den kop van het jonge paard.

Een sterke kromming van den nek bij het verlaten van de brug en het rijden op de gierpont, deed Toon — ofschoon hij den teugel niet nam — toch zijn toezicht verdubbelen; en toen nu het rijtuig stilstond, plaatste hij zich, als een zorgvuldig wachter, voor den kop van het paard.

Nadat men weinige minuten later aan de overzij van de Waal te Nijmegen was aangekomen, vernam Toon dat de voerman de woning van Dorussen buiten de Heezepoort nog voorbij moest, want dat hij niet ver van de stad op een klein buitentje woonde.

Ei! Toon zou dus zoover nog kunnen meerijden, en heel deftig voor Keetje's huis worden afgezet! — Terwijl men stapvoets de pont uitreed, zei Toon, na nogmaals een zijdelingschen blik op den voerman te hebben geworpen:

„Jij dient toch ook, is 't niewaar kameraad?”

„Welzeker;” gaf de eerste ten antwoord; maar toen de tuinmans-knecht er meer van wilde weten, bracht de voerman hem op dat punt niet veel verder.

Toon wist nog het fijne van de zaak niet toen men buiten de Heezepoort de woning van Dorussen al naderde, en zelfs — zooals

Toon aan zijn hart voelde — 't witte mutsje van Keetje, och heere van Keetje! al in 't gezicht kreeg.

Toon bleef toch visschen.

„Als je 't dan volstrekt wilt weten,” zegt de voerman: „ik diën zooveel als ik kan mijn medemenschen en zodoende Hem wiens naam ik niet kan uitspreken, maar uit wiens hand ik alle dagen het goede geniet zonder Hem iets te kunnen vergelden.”

Eenige seconden later stond Toon zoo'n beetje soezerig voor 't huis van Dorussen; hij zag de tilbury wegrijden, en van Keetje kreeg hij een frisschen zoen, en Dorussen, die naar buiten kwam, riep:

„Wat drommel, Toon, ben jij d'r al! Heb je met menheer van Veldzicht gereden! Jongens, als je daar nog eens tuinbaas kondt worden, dat zou een slaadje zijn! 't Is 'en rare maar 'en beste kerel!”

Toon antwoordde niet, maar gaf zijn liefje een zoen en zei:

„Warempel Keetje, je bent nog mooier dan ik dacht. Verduiveld, meid, ik heb het getroffen!”

„Dat dunkt me,” zei Keetje: „en ik ook, Goddank!”

Toon trok zijn mond in een pruimschen plooi, en toen heel ernstig:

„Ja Keetje welzeker, Goddank!”

„Watblief?” vroeg het meisje, want Toon keek zoo ernstig.

„Dat zal ik je straks wel eens zeggen,” zei Toon: „nu moet ik naar binnnen om je moeder een hand te geven.”

Maar straks, toen Toon heel dicht naast Keetje achter het huis onder de linden op een bankje zat, en de lindebloesems met de fileetten, en de boerentuinozen wat verder, zoo heerlijk roken, toen haalde Toon uit zijn vestzak een heel aardig ringetje met een groen steentje te voorschijn, en stak het aan Keetje's vinger.

En Keetje zei: „Guns, Toon, ik dank je wel.”

En Toon, nee, hij zei niemendal. — Jawel.... Nee toch niet, hij zou 't haar later wel zeggen. Nu sprak hij van een kameraad die Jan Wilders heette, maar met dien Jan Wilders had hij geen schik meer: dat was een fillezoof van den kouwen grond; kropsla zonder hart.

„Wil ik je wat zeggen Keetje;” fluisterde Toon toch, maar heel zachtjes: „Toen ik straks voor 't peerd van den heer van Veldzicht op de gierbrug stond, toen Keetje, heb ik wat voelen prikken van binnen. Zeg, van danken en dienen gesproken: als wij mettertijd uit één schotel de boerenmoes eten, wat doe jij dan als je 't op hebt?”

„Wel, den mond afvegen en dan den grooten Heer danken.”

„En, als 't er af kan, 'en ander nog laten meerijen ook.”

„Watblief! Je meent dan zeker mee e t e n!” zei 't liefje.

Precies! maar die vergissing was Toon niet kwalijk te nemen, want hij zat wel naast Keetje, maar eigenlijk stond hij nog zoo half en half op de gierbrug, en..... nee, een mensch kon alles zoo klaar niet uitdrukken, maar met een heel ernstig gezicht maakte Toon een knipoogje naar boven, en toen, toen pakte hij Kee, en gaf haar een zoen, en zei: „Ik heb hem gepoot, en den boom..... je zult 'em zien groeien!”

TONEN IN DEN NIEUWJAARSMORGEN.

Mijnheer is naar de kerk om, als burgervader, door den predikant — in de eerste plaats — „gecomplimenteerd” te worden.

Mevrouw vult de karafjes met crème de vanille, port en mader; rangeert de nieuwjaren op de porseleinen soezenmand; doet bitterkoekjes in de trommeltjes; knijpt met de tang een turfje uit de mand, en werpt een welgevalligen blik in den grooten spiegel die recht tegenover de causeuse hangt en waarop zij zich eindelijk nederzet.

De kindermeid legt de laatste hand aan het toilet der oudste jongejuifvrouw van elf jaar, en zegt haar fluisterend: „Nou mot uwé zeggen: al wat wenselijk is; dan krijg ie wat, en dan zelle me van avond smeerbollen bakken, hé liefjie!” En 't liefjie zou haar pa en ma wenschen alles wat wenschelijk was, om — smeerbollen te genieten.

De keukenmeid staat voor de keukenkast, en „handigt” het een en ander; bepaaldelijk ook een ledige stijfseltrommel, waar ze fluks gemetamorphoseerd nieuwjarenbeslag in handigt, welk beslag gisteravond, volgens haar oprechte verklaring: niet bestaan had, aangezien mevrouw „verrachtig alles gekregen had wat er gebakken was, en zij 't niet helpen kon dat het ijzer zoo schajelijk uitbakte; met de boter, ziet u, en 't vuur en den afval....” Dien non-sens had de huismoeder zonder nadenken geslikt: Neel had een getuigschrift — neen, zes getuigschriften meegebracht, met trouw en eerlijk er in.

De huisknecht staat in het spreekkamertje op een koperen stoof, en heeft een lijst van de personen die in verschillende inférieure qualiteiten tot mijnheer en mevrouw staan, en die allen bepaald zullen komen heilwenschen, de één voor 'en gulden, de ander voor vijftig centen, eenigen voor vijf en twintig centen, en zelfs voor tien, en voor vijf; de losse-centenlui niet meegerekend.

Evert kijkt telkens naar de lijst, naar het geldbakje, naar de straat en naar zijn blinkende knopen, en hij moet nog lachen om Leen, die hem „de menister van fernansien” genoemd heeft. Wat de begroting betreft... hij vindt ze wat te hoog. Die bakkerslummels: twee kwartjes! Zijn vorige heer gaf altijd drie dubbeltjes, — geld genoeg!

Mijnheer wandelt naar huis terug. Men heeft hem van het Kristelijk spreekgestoelte aan zijn vele verdiensten en edele bemoeiingen 'n 't belang der kleine maar bloeiende stad herinnerd, en hem opgevekt om zijn krachten aan 't heil der burgerij te blijven wijden; hij is

zeer voldaan over dominé Helmans. Veel gaven heeft de man niet, maar, hij kan het zoo aardig zeggen; voor ieder zoo iets aparts, maar, voor hem als burgemeester in 't bijzonder — natuurlijk — veel dat plezier deed. Alleen, ook in 't nagebed had hij wel een kleine tirade verwacht voor hem afzonderlijk; niet zoo in 't algemeen; 't was toen wat mannetjes egaal geweest; maar enfin, hij nam het den ouden man niet kwalijk; anders goed; anders heel goed!"

Mevrouw heeft koffie gezet, en neemt den heilwensch der Aschkarlieden ter hand, „eerbiediglijk opgedragen aan Heeren Burgemeester en Wethouders;” en ze heeft al drie coupletten gelezen zonder er iets bij te denken, en ergo zonder er iets van te verstaan, toen haar de regels treffen:

„De Burgemeester, Secretaris,
„Hun vrouwen 't geen een dubbel paar is”

.

Ja, die regels, ze treffen mevrouw de burgemeestersche.

Pels de secretaris die met Krisje Drob, het gewezen hoedenmaakstertje, getrouwd is, dát paar wordt door die wezens op één lijn met hen gesteld, met mijnheer den burgemeester Lichtster, en met háar, een geboren Van Zoetenparsing! — Onbeschoft volk! indien mevrouw zulks vooraf had geweten, ze zou die prent niet aangenomen, en althans geen gulden er voor geofferd hebben.

De burgervader, zooals hij voldaan en toch niet geheel voldaan, uit het bedehuis naar zijn woning terugkeert, stapt in 't voorbijgaan den winkel van den boekbinder-lithograaf binnen, om te hooren of zijn visitekaartjes al bezorgd zijn, — hij laat er jaarlijks zoo'n goeje honderd en vijftig terugbrengen; natuurlijk alleen bij de „fatsoenlijken.”

„Hei! hola!” roept de Edelachtbare, want de schel der winkel-deur schijnt niet vernomen te zijn. — Nog geen gehoor. Hij treedt de gang in; hoort in de verte een stem; stapt met zijn burgemeesterlijk recht op de woonkamer toe, en duidelijk klinkt nu de stem — langzaam, deftig, ernstig:

„..... Ja, behouden hebt gij ons, beschermend God en Vader, en wij prijzen Uwen grooten naam! Ons hebt Gij vergund een nieuwen jaarkring in te treden. U alleen is het bekend of wij hem zullen eindigen, want, kort is het leven, en broos is ons lichaam. Houd ons voor Uwe komst bereid, o Heer! dat wij reisvaardig zijn zoo de scheidensure slaat. Versterk ons geloof, en neig onze harten om ons zelve gering te achten en U eere te geven; maak ons sterk tot de volbrenging Uwer geboden die zich allen oplossen in het heerlijk accoord: U lief te hebben bovenal en den naaste als ons zelve. Amen!”

De burgervader stond. . . en. . . luisterde. . . Hij hoorde zoete kinderstemmen zich vereenigen; en een lied klonk, zacht welluidend, rein; en de laatste woorden waren:

„Schenk aan onze dierbare ouders
 „Wat w' U vraagden, groote God!
 „Maar, 't zij onspoed treffe of blijdschap:
 „Steeds tevredenheid bij 't lot.
 „Wil dat geven, lieve Vader,
 „En vervul ons jong gemoed
 „Met oprechtheid, liefde en luste
 „Voor wat edel is en goed.”

Nog een oogenblik staat de burgervader; toen opent hij behoedzaam de deur, en ziet — den boekbinder-lithograaf in 't midden van zijn talrijk gezin bij den zetel zijner pas herstelde gade. De man is bleek — een gevolg van onverpoosden zittenden arbeid — maar zijn oog staat vroolijk. De moeder, met een zuigeling van slechts weinige weken op den schoot, aanschouwt vol innig welgevallen haar zestienjarig evenbeeld, waaraan zij in de verloopene dagen van onmacht, geheel de bestiering der drokke huishouding kon toevertrouwen, haar dochter, die het liedje dichtte dat zij haar broertjes en zusjes voor den nieuwjaarsdag leerde zingen. En de burgervader ziet iets blinken in de oogen der ouders, en hij denkt. . . ? en hij zegt:

„Vergeeft mij als ik u stoor, maar er kwam niemand, en ik wilde graag weten of mijn kaartjes bezorgd zijn?”

Ze waren bezorgd.

Mijnheer Lichtster treedt de stoep zijner woning op. Een zwerm extra slecht gekleede, uitgezocht slecht gekleede nieuwjaarswenschers verspert hem den ingang. Evert uit het spreekkamertje gekomen, geeft door den kier der geopende voordeur aan dezen een cent, aan genen een halfje.

„Alle beste zegen in 't nieuwjaar voor meheer de burgemeester met de mevrouw;” klinkt het uit een plompen mond die onder een rooden neus woont.

„Van 's gelijken!” roept Evert, en doet de deur dicht.

„Stik allemaal!” is het bescheid, en, met een vloek de stoep aftredend, loopt de heilwenscher (?) den heer des huizes onwillens schier omver; maar. . . zijn gelaat verandert van plooi als een geknepen gutta-percha-kop:

„Neem mij niet kwalijk, ik zag u niet. Gods eeuwige zegen in 't nieuwe jaar, meheer de burgemeester,” zegt de gutta-percha-kop: „met de mevrouw en al uw geachte lieve kindertjes. Meheer uw knecht scheen mij niet te kennen, en was onbeleefd genoeg om mij van 's gelijken te wenschen,” (onbeleefd!?) „maar, neem mij

toch niet kwalijk, ik heb een ongelukkige vrouw, meheer de burgemeester, met de kanker in de borst, en twaalf bloejen van kinders, waarvan er drie binnen acht dagen gezond en dood waren. Sedert eergisterenavond heb ik geen brood over 't hart gehad; zie je, meheer de burgemeester, ik geef het liever aan m'n vrouw die zoo slecht aan de tering leit, en aan m'n twaalf onnoozele bloejen van kinderen. Och 'en kleinigheidje asjeblijf, al is 't maar 'en kouwe aardappel of 'en kruimeltje uit den broodbak asjeblijf!?"

„Hoor je hier t'huis?" vraagt de heer Lichterster.

„Jawel meheer; of nee, verekskuseer, eigenlijk sinds een jaar niet meer, maar, of ik er spijt van heb, want onder zoo'n braven burgemeester als meheer de burgemeester is, kan een mensch niet tot zoo'n armoei vervallen, asjeblijf!?"

Lichterster vindt het griemelig koud; steekt den sleutel in de huisdeur, maar Evert heeft de deur reeds geopend.

„Geef dien sukkel 'en kwartje;" fluistert de burgemeester, en gaat in de vóorzaal, waar mevrouw met de koffie wacht. En Evert, hij doet een greep in 't geldbakje; 't is bij ongeluk een dubbeltje. Onder aan de lijst:

Ekstra een arme.... 25 ct.

De ongelukkige man neemt den hoed eerbiedig af als hij voorbij het raam gaat waarachter de burgemeester een kop koffie gebruikt. De man loopt voort tot aan den hoek der eerstvolgende straat; daar gekomen steekt hij de hand in den zak; haalt het opgegaarde geld naar boven, telt: twee, vier, acht stuivers, en stapt De gekroonde Druiventros binnen. Zijn stervende vrouw en bloejen van kinders...? Zij bestaan alleen in verbeelding van „zoo'n braven burgemeester als meheer de burgemeester is." Drie uren later ligt de gutta-percha-kop in een naren plooi geknepen, op den vloer van De gekroonde Druiventros, en, nog een uur later joelt een brooddronken troep den eigenaar na op de straat; hij scharrelt, hij valt! bloed verft de los besneeuwde steenen; dat staat akelig! griezelig! — Maar 't is nieuwjaarsdag!

Nadat mijnheer de burgemeester in de zaal — waar men menschen ontvangen zal — koffie heeft gedronken, treedt het kroost, een aardig viertal, keurig uitgedost het vertrek binnen. Het elfjarig Sophietje komt, door de kindermeid voortgeduwd, tot bij papa en mama en zegt na een: „Toe dan Sophietje" van de gediensstige:

„Pa, ma, al wat wenselijk is."

„Ziezoo!" roepen de ouders verrukt; en mevrouw voegt er bij: „Nu ben je een heel ander kind dan van morgen."

„Och! 't was een kuurtje," zegt de vader: „ze was het vergeten, niewaar bekje? Kijk is;" en hij toont haar een blinkenden rijksdaalder: „Voor wie is dat...?"

„Voor Sophietje;" antwoordt het meisje en grijpt naar het geldstuk.

„Om een mooie nieuwjaarspop te koopen. — Elsje, straks kun je ze eens meenemen; weetje,” voegt mama er bij: „in den winkel van Struif hebben ze er van die mooie met draaiende oogen.”

„Jawel mevrouw;” zegt Elsje. — Smeerbollen!

„En jellui, Pierre en Lex, wat heb jellui te zeggen?”

„Niks;” zegt Pierre, en houdt, evenals zijn tweelingbroertje, de oogen strak op de heerlijkheden gevestigd die op de tafel gereed staan.

„Al heel weinig!” lacht de vader: „Zeg jongens, zou je ook niks hebben willen?”

„Jawel!” roepen de knaapjes.

„Komaan Pierre, hoe doet Keesje Mol? — Zie is!” en de vader houdt het zoontje een gulden voor.

In een oogenblik staat het jongste ventje in postuur; loopt naar het raam; bootst meesterlijk een manken bultenaar na, en.... verdient van den lachenden vader den gulden, om er een blikken sabel voor te koopen.

Elsje wordt nog fluks een daalder in de hand gestopt, om voor Lexje en de kleine Marie bij Struif eens rond te zien, fluks, want... er is gescheld.

’t Wordt vol bij den burgemeester. In ’t voorkamertje regent het kaartjes; in de zaal complimenten.

Mijnheer Kasselberg, die — de heele stad weet het — een ingekankerden hekel aan Lichtster heeft, maar als lid van den Raad toch niet terug kon blijven, wenscht zijn vriend (?) met een zeemleeren handdruk, een hartelijk „heil!” toe, met den speech „dat Lichtster nog lange jaren als burgemeester zal presideeren.”

De secretaris Pels, een man met een innemend gelaat, haalt, na den uitgebrachten zegenwensch, van de oudejaarsavond-preek op, welke dominé Bommel gehouden heeft; hij roemt de stichtelijke rede bovenmate, en kan zich volkomen met zijn weleerwaardes roerende bedde vereenigen, dat het jaar, ’t welk stond aan te breken — en nu alreede aangebroken was — een jaar mocht zijn van liefde en godsvrucht, een jaar met gulden letters geschreven in de heugnisse Gods.

Mevrouw Lichtster vindt dat het jaar zich reeds lief instelt; van hunne zijde althans hebben ze alree de meest mogelijke be wijzen van achting en ingenomenheid der burgerij ontvangen.

Mijnheer Molensmid oordeelt, dat dominé wat heel weinig werk van de rede heeft gemaakt; ’t was er een geweest, die hij „sans badinage” al wel driemalen van hem gehoord had, maar altijd met een anderen tekst. ’t Was zoo’n koud, „ik weet niet” zoo’n droog preekje geweest. Bommel heeft voor geen oortje talent. Hij gunde hem Amsterdam of den Haag, maar, zijn aspergebedden waren ’t vorige jaar al verlegd geworden. „Mijn Piet zal het verder brengen!”

„De predikant Bommel!” roept Evert.

„’s Hemels allerbeste zegen!” Als predikant maakt de dominé geen visites, maar zijn vriend Lichterster en diens vrouwtje moest hij toch even een heilgroet brengen. Hij voelt zich heden weer versch man na al die preekdrukten der laatste twee weken: „Ha, mijnheer Molensmid, hoe vaar je? Gods beste zegen! Het beroep van je zoon heb ik met blijdschap vernomen. Een lief plaatsje; een knappe jongen!”

„Ja, Piet is een ferme jongen, dominé; maar, eere wien eere toekomt, machtig veel heeft hij aan ú te danken.”

„Kom, gekheid;” zegt Bommel: „hij was vlug en oppassend; ’k had er plezier in om den jongen wat op streek te helpen, en zag met genoegen dat hij zoo ferm aan de Academie was. Een beste jongen, een brave jongen! Ik had gehoopt hem gisteravond onder mijn gehoor te hebben. De woorden van Paulus aan Timotheus zouden, bij het naderen van een zoo gewichtig jaar, misschien ook hem een stichtelijk uur verschaft hebben.”

„Ja zeker, zéker dominé, een stichtelijke preek! Met fameus veel genoegen gehoord; ’en volle kerk ook.”

„Nogal, nogal. ’t Moet in de Michelkerk dun zijn geweest.”

„Zoo dominé!?”

„Och! collega Helmans wordt oud; ’en goed mannetje anders!”

„Is neef Draam in stad, Cornélie?” vraagt mevrouw Lichterster aan een juffertje dat stijf in ’t bont zit.

„Ik weet het waarlijk niet;” liegt het meisje, en kleurt tot achter de ooren.

„Kind, wat kleur je!” zegt mevrouw met een lachje.

„Ik kleuren!?” herneemt de maagd: „Hé, ik kleur niet;” en ze voelt een gloed in ’t aangezicht alsof ze in brand staat.

„U zou de juffrouw confuus maken;” zegt de secretarisvrouw, die lief en goed is, maar nooit recht weet waar ze spreken of zwijgen moet.

Mevrouw is door de aanmerking — van dien kant, heel ongepast! — zeer gepikeerd geworden.

„Een lief hoedje;” zegt ze, het secretarisvrouwtje aanziende: „Bij wie laat u maken? O ja,” laat zij er terstond op volgen: „zeker eigen werk. De hoedjes van uw maaksel waren altijd zeer élégant.”

Een compliment, en toch „op haar plaats gezet!”

„Of er ook belet voor mijnheer Van Bazel is?” fluistert de binnentredende Evert, met iets spotachtigs.

Mevrouw Lichterster haalt den neus op. Mijnheer frons de wenkbrauwen, terwijl er om zijn mond een glimlachje speelt.

Mevrouw zegt: „Och Heere!” Mijnheer ziet den kring rond; zegt dat men bezwaarlijk „niet t’huis” kan geven en besluit: „Met verlof van ’t gezelschap?”

Eenigen van 't gezelschap zeggen: „Welzeker!” Dominé: „Waarom niet!” en de burgemeester beveelt: „Laat mijnheer binnen.”

De heer Van Bazel, in een vrij genuanceerden en krakenden mackintosh, de voeten in vetleer, een souspieds-pantalon van 't jaar 0 om de schrompele beenen, bruine katoenen handschoenen om de magere vingers, komt binnen; buigt verlegen vier- vijf- zesmaal in 't rond, en eindelijk voor den burgemeester postvattende, zegt hij gejaagd:

„Mijnheer... Eduard... vriend, ik kan niet mankeeren u allen zegen in 't Nieuwejaar toe te wenschen. Neem mij niet kwalijk, ik dacht dat het vier uren was, maar 't zal drie geweest zijn; ik zal...”

„Kom, maak geen complimenten;” zegt de heer des huizes: „Ga jij maar zitten Boudje. Hoe gaat het jongen? Kun je 't nogal kroppen met de kou?”

De aangesprokene kijkt verlegen voor zich; hij ziet niets en niemand, maar hij hoort toch een zacht gegons rechts, en een geh^m links, en hij kucht:

„O! jawel, dank u. Mama sukkelte een beetje.”

„Och kom! sukkelte mama?” hervat de burgemeester: „Een slechte tijd voor de goeie vrouw. Wat scheelt ze?”

„Ik vrees verval van krachten;” antwoordt de vriend terwijl hij zijn kalen hoed draait.

„Wèl, wèl!” zegt Lichterster: „Een weinig versterken! — Emilie, als je eens soep hebt. — Kom Boudje, ga zitten; een glaasje crème de vanille? 't is goed voor de kou; dat wordt je niet iederen dag voorgezet.”

„Nee, dank u.”

„Arme weerlich!” fluistert de burgervader meelijdend terzijde.

„Kom jongen, een beetje!” herneemt hij luid: „'t Is waarlijk goed voor de kou.”

„Nee, dank u; ik zal eens opstappen;” is het bescheid: „Ik wist niet...”

„Ei, blijf nog wat, en ga zitten;” spreekt Lichterster weder: „Je bent toch geen menschenhater?”

„Wel nee, maar ik wist niet;” herhaalt de verlegene terwijl hij een rood-bonten zakdoek uit zijn mackintosh haalt en er 't gelaat mee afdroogt.

„Gerust Bazeltje,” glimlacht mevrouw goedig: „kijk eens, daar zit je als een prins tusschen juffrouw Pels en mijn nicht freule Van Soetenparsse in.”

Van Bazel snuit zijn neus; gaat zitten; hoort gepraat rechts en links, zonder het te verstaan; neemt een hem gepresenteerd nieuwjaartje; kruimelt er mee tusschen de vingers, en vraagt eindelijk — om toch iets te zeggen: „Hoe varen de kindertjes?”

„Dank je, amice, best!” roept de burgemeester: „’t Spijt me dat ik jou niet wat dergelijks vragen kan. Kom, biecht eens op; nog geen plannen?”

„Hi! hi! hi!” lacht de linksche freule; en Boudje doet ook alsof hij lacht, maar achter dien lach zijn tranen verschanst die straks, als hij huiswaarts gaat keeren, met geweld naar buiten zullen storten.

„’t Zal mijn tijd worden!” zegt hij zachtjes.

„Wil je dan volstrekt niet langer? Nou, dank voor je attentie. Boudje; à propos! hoor eens;” en de burgemeester trekt zijn vriend geheimzinnig in een hoek van ’t vertrek; en eenigen van ’t gezelschap vernemen de fluisterende klanken: „Nieuwjaartje — ouwe relatie — turf en hout — versnapering;” — terwijl allen duidelijk rijksdaalders hooren klinken, en de woorden: „een muntje heb ik niet;” en daarna een gefluister van den laatsten bezoeker, die zich eindelijk met een vuurrood gezicht omwendt, buigt, en nog eens buigt, en in de achterwaartsche retrafte tegen een rijk beladen étagère bonst.

„Ho! hoe lomp!” roept mevrouw ontsteld.

Rooder! vuurrood, ziet de aftrekkende om, en verzekert: dat er gelukkig niets kapot is.

„Je bent met die dingen niet gewoon Boudje;” lacht Lichterster, en voegt er goedhartig bij: „’t Is niks jongenlief. Je zult er wel uitkomen hê! Bonjour, bonjour, de groeten aan je ma, hoor, bonjour!”

Een hartelijk man die burgemeester; meelijdend! weldadig! En de vriend...? Hij trok met vier brandende rijksdaalders — toch een mooie nieuwjaarsgift! — terug naar zijn kamertje; voorbij het kruideniershuis waarin een twintig jaar geleden de school van meester Haksel was, waar hij met Eduard Lichterster een plezier had gehad, te veel om te zeggen; voorbij de Latijnsche school waar hij naast Eduard gewerkt, en den vriend de antwoorden aan den rector zoo dikwijls had ingefluisterd; waar hij gedroomd had van zalige jaren; van de wijding zijner krachten, na volbrachte studie, aan de eeuwige belangen zijner natuurgenoeten. Hij gaat, en voorbij het huis met het fraaie balkon en de breede stoep, waar eenmaal zijn ouders in overvloed leefden, waar hij in den fraaien tuin met Eduard een hermitage van dahliastokken en graszoden had gebouwd, waarin ze verzen déclameerden en sigaren rookten; voorbij de woning waaruit ontzettende rampen die ouders verjaagd, en hem zijn schoonste verwachting hadden ontnomen; hij keerde huiswaarts, en ging ook de woning voorbij waarin de maagd die hij zoo vurig bemind had, gade en gelukkige moeder was....? Hij keerde huiswaarts, voorbij het kantoor, dat heden vrijaf had gegeven, en waar hij tweehondend gulden in ’t jaar mocht verdienen; huiswaarts, om zijn oude lieve zwakke moeder weder te vinden, voor wie hij van zuinig uitgespaard tabaksgeld iets versterkends

gekocht had, en, om wier wille hij zelfs die brandende rijksdaalders had aangenomen.

„Een goeie sukkel;” zegt Lichterster, nadat de vriend der jongelingsjaren vertrokken is.

„Een mislukte dominé;” zegt Kasselberg die opstaat om te vertrekken.

„Mislukt, in zooverre,” antwoordt de burgemeester: „dat de money van honk was. De ouwe Van Bazel, enfin, 'en domme vent; te goed van vertrouwen! 't Spijt me altijd van Boud. Uit ouwe relatie — natuurlijk zonder eenige verplichting — doe ik den hals plezier waar ik kan; ik mag niet zeggen dat hij, zooals anderen van dat soort, lastig is; nee, ik doe hem dikwijls plezier; en als er dan een van de kinderen jarig is, dan komt ie meest om de tooverlantaarn of de poppenkast te vertoonen; dat doet ie heel aardig, en dan kan ie zijn hart meteen eens ophalen aan evenveeltjes of wafels; och, dan heeft ie een pret van belang. Nu durfde hij niet en... natuurlijk!”

„Arme Van Bazel;” zegt dominé Bommel in 't huiswaarts gaan.

„Wat een sul!” prevelt de freule Van Soetenparsse.

Mijnheer Molensmid bedankt voor een derde glaasje port, hij zou waarlijk de hoogte krijgen, en — straks wipt hij de „socie” binnen, en bestelt: „En bittere!”

De secretaris wenkt zijn vrouwtje. De laatste bedankt mevrouw zeer voor haar lieve receptie, en vraagt zachtjes:

„We krijgen morgen een paar menschen; zoudt u en burgemeester ook lust hebben... een kopje thee en 'en boterhammetje...?”

„'t Is zeer vriendelijk, heel lief!” zegt mevrouw slepend: „heel veel lust, wat dat betreft, maar... ik geloof, 't spijt mij razend, we zouden bij och... e... bij mijn nicht de douairière Lamouche gaan. 't Is anders heel lief; waarlijk het spijt mij.”

„O! 't is ons hetzelfde;” herneemt het vrouwtje: „Overmorgen?”

„Overmorgen, laat zien, Zaterdag? Wel, dat treft alweer akelig, dan komt... t... e... mijn zwager uit Den haag hier eten; anders, met heel veel plezier.”

„Nu, Zondag dan?” hervat het secretarisvrouwtje minzaam. Mevrouw zit in de klem: „Ik weet niet of burgemeester Zondags wel uitgaat;” zegt zij: „Maar anders, met veel genoegen.”

„U zult dan zoo goed zijn het burgemeester te vragen, en bescheid te zenden?”

„Welzeke, welzeke!”

Zondag ziet ze zwart van de hoofdpijn, 't staat als een paal boven water!

De zaal is ledig. In de zijkamer zit de familie Lichterster aan tafel.

In de zaal reddert Evert de stoelen en fauteuils. Iets wits ligt onder een stoel, en een versleten rood-bonte zakdoek er naast. Het witte is een dichtgevouwen papier.

— Wel allemachtig! 'en half ons rookvleesch! denkt Evert: Wat zullen ze lachen in de keuken. Goed voor een holle kies van Azor. De doek van Boudje Bazeltje er bij! — Goed... voor een wrijfap.

Tonen in den nieuwjaarsmorgen! Wij hebben er gehoord: reine; maar ook: onzuivere, ook: akelig valsche!

Zou het aangevangen jaar een jaar worden met gulden letters geschreven in de heugenisse Gods?

Zouden de vernomen tonen deel kunnen hebben in het reine accoord: God lief hebben bovenal! den naaste als zich zelve?

PORTRET TEN.

„Dag Frits, m'n jongen; m'n brave jongen!”

„Dag allerbeste lieve trouwe Elzemoei!”

„Vergeten zul je me nooit, is 't wel lieveling?”

„Vergeten! beste Elzemoei, u vergeten....! Zie — dan zou m'n hart harder dan steen moeten worden.”

„Och m'n lieveling! En God vergeten dat zul je toch ook niet; is 't wel?”

„Dáar is heel geen denken aan, want de Almacht is overal. U eerder dan Hem mijn beste, maar ú... nee, ú toch ook van m'n leven niet. Och lieve ouwe sukkel, dat je nu zoó alleen blijft!”

Waterlanders!

„Je moest nu maar gaan Frits.”

Naar de klok achter zich ziende zegt hij:

„Als de lange voluit op tien staat, eer niet; nog twee minuten. Elzemoei, zul je'm aan Treeske geven?” — De vinger die naar een kooi heeft gewezen, drukt de vochtige oogen.

„Ga maar gerust mijn jongen; je weet, wat Elzemoei belooft dat houdt ze. — Ga nu mijn kind, eer je te laat komt.”

„Dag beste.... beste moeder!” — Zijn tranen droppelen haar op 't voorhoofd.

„Mijn liefste kind.... mijn Frits.... mijn jongen.... vaarwel...! God loone je liefde!” — Haar dorre vingers klemmen zijn gloeiende handen.

In het zeer nederige doch rein gemeubeleerde vertrekje waar we binnentraden, heerschte eenige oogenblikken een droevige stilte. Frits had de beide armen om den hals der lieve vrouw geslagen, die van zijn prille jeugd afaan een moeder voor hem geweest maar inderdaad een veel oudere zuster van zijn vroeg gestorven moeder was.

De stilte was pijnlijk, bijwijlen slechts afgebroken door den zachten klank der kussen vol teerheid, waardoor de innige liefde dier twee zich openbaarde.

De huisklok sloeg elf:

„Voort nu mijn Frits.... ga nu mijn jongen.... ga....”

En Frits sprak geen woord; nóg eens omhelsde hij die oude lieve vrouw; toen greep hij zijn pet, en 't kleine valiesje dat op de tafel gereed lag; wendde zich haastig naar de deur, lichtte de klink en snelde de dorpstraat in.

Daar gaat hij, doch allengs vertraagt hij zijn tred; er valt hem

iets te binnen. Even blijft hij staan; wendt zich om, en, in draf keert hij naar het huisje terug dat hij zooeven verlaten heeft.

Daar zit ze met het hoofd in de beide handen.

„Elzemoei,” roept hij haar toe: „vergeet je meelpap voor de borst toch niet, en 't ei evenmin; niet te zuinig voor je gezondheid! Nog eens: dag moeder, spoedig zien we elkander weer.... als God wil!” voegt hij er haastig bij. De laatste zoen wordt gegeven, en voort snelt de jongen, maar nu voorgoed.

't Was een nare tocht voor den weemoedig gestemden Frits. Leerbeek, het stille landelijke, het dierbare Leerbeek ging hij verlaten, om in plaats daarvan te midden van een akelig groote steenmassa verder zijn jongelingsjaren door te brengen.

O! alles wat hij voorbijgaande zag, had hij wel met zich willen nemen: Arie met zijn schapen en zijn Hector, die, rustig voorttrekkend, geen begrip van 't voorrecht hadden dat ze in Leerbeek konden blijven; de schaapskooi op den heuvel, waarbij hij zoo dikwijls des avonds een koutend uurtje met Arie had doorgebracht; die lieve lage vriendelijke huisjes, voor 't grootste deel met riet gedekt, waarin de goede Leerbeekers weer slapen zouden en opstaan, zooals ook hij er gedaan had doch nu niet meer doen zou.

Alles, alles had hij wel met zich willen voeren, maar inzonderheid, ja, dat kleine, dat heel kleine huisje! waarin die trouwe haar kamertje met hem gedeeld had, de goede Elzemoei die nu zoo verlaten was en zekerlijk bitter zou weenen. En dan....

„Ga je nu waarlijk voorgoed heen?” klonk het zacht achter een haag van welriekende witte en roode meidoorns: „Frits, wacht nog even, in één wip ben ik bij je.”

Iets zeer pijnlijks had de jongen gevoeld toen hij — die meidoornenhaag genaderd, haar met gezwinden tred was voorbijgestapt; daarachter toch lag de vroolijke hofstede Doorenkampe, aan Huibert Weiveld toebehoorende en aan Seintje z'n vrouw die zoo gul was as 'en koffiekant met twee kranen, en pannekoek kon bakken.... hê!.... overheerlijk! Maar die gulheid was 't niet, en de heerlijkheid der pannekoeken evenmin die hem in dit oogenblik het meest voor den geest kwamen. Treeske was het! die aardige spring-in-'t veld, de zevenjarige onschuld, waarvoor hij, die negen lentes meer beleefde, iets vaderlijks gevoelde, iets, dat zich nog gisteren openbaarde toen hij haar zeide: „Als ik nu hoor, Treeske, dat je zonder broddel 'en naald kunt breien, dan breng ik zeker en vast als ik terugkom, 'en popje uit stad voor je mee; — nee liefje nou geen water, foei! je bent veel te warm.” Treeske had toen van blijdschap in de handjes geklapt, en heel gehoorzaam geen water gedronken. O! 't was zoo'n aardig heuveltje; blonde zij omkrulde haar hoofdje; een zomersche hemel lag in haar oogjes; fijnheid en zachtheid hadden haar 't neusje gevormd; boerentuin-

rozen zetelden op haar wangen, en altijd blonk de meikers op haar lachende lipjes. 'En lief kind, 'en snoeperig kind; 'en kind om te stelen! zegt Frits die dol is op kleine Trees.

Even is de kleine naar binnen geweest; maar nu, zie, daar komt ze terug. Zoo snel als de last van een tamelijk groot pak het haar toelaat, loopt ze naar Frits. Moeder Seintje treedt met een traan in het oog achter 't kleine blondje aan, en 't aanvallige kind, ze steekt het pak den naderenden knaap toe, en zegt op half schreien-den toon: „Dat heeft moeder voor je gebakken Frits, omdat je naar de stad gaat. Je wilt het wel hebben, niewaar Frits? Treeske heeft de krenten gelezen;” 1) en vleierend voegt ze er zachtkens bij: „Mag ik nu mee Frits? toe! dan zal ik de mik wel dragen.”

De jongen kreeg het erg te kwaad toen hij het aardige kind — zijn lieve speelpopje — daar met het bewijs der ouderlijke gulheid en toegenegenheid in handen, zoo vleierend hoorde spreken.

„Wel Treeske,” zei Frits terwijl hij zooveel hem doenlijk was zijn treurigheid zocht te verbergen: „da's waarlijk al te veel; een mik, en zoo'n groote voor mij alleen! Vrouw Weiveld, kijk, je moest ze zelf maar houden. Huibert-boer is er zoo fel op; voor Zondag-middag, dan kon je dominee en de vrouw...”

„Ho wat manneke, ho wat!” viel Seintje haar jongen vriend in de rede: „d'r leit 'r nòg een op 't kelderschap, maar deze is de beste en de grootste ook; maak maar geen viezevazen; eet er elken dag 'en stuk van, en als ze op is, wat maal ik er om, dan bak ik er weer een. Ik dacht, kom dacht ik, dat zullen we hebben. Als je geen boter kunt krijgen, dan zal ze zóo ook wel te verorberen zijn, want dáarop, zieje, blijf ik niet dood, en op 'en ei of wat evenmin. Den doek kun je houden tot je weerkomt: 't is 'en schoone halsdoek van m'n eiges. Nou, goeje reis, en 't ga je wel Frits. Kijk maar zoo spits om je neus niet. Dáar Frits, m'n hand! Van Huibert-boer heb je de groeten ook nog. Kom Treeske, kom kind, eer Frits te laat mocht komen.”

De knaap had de goedgehartige vrouw aangehoord, en haar harte-lijk de hem toegereikte hand gedrukt; doch, al had hij 't willen doen, hij had niet nogmaals, zooals gisteren, met woorden afscheid kunnen nemen. Pas dat afscheid van Elzemoei! en nu die lieve kleine daar vóór zich te zien, en weer dat vragende stemmetje te hooren: „Toe Frits, ik mág toch wel meegaan?” het maakte hem alles te zamen zoo bitter week.

„Zou je dan moeder en vader alleen willen hier laten, mijn liefje?” vraagde Frits en legde zijn hand op haar hoofdje.

„Ja... nee... zieje,” aarzelde het kind: „die moeten óók mee;

1) Uitgezocht.

maar Lien en Kobus kunnen wel hier blijven om op Turk te passen en de truuskes te weteren." 1)

't Kostte der moeder en den grooten speelmakker nog heel wat moeite om het blondje te beduiden dat de weg van Frits niet de hare was; dat ze onmogelijk zóover zou kunnen loopen, en, dat Frits haar nog liever had wanneer ze stil met moeder in huis ging. In 't einde — want Frits vreesde maar al te zeer dat hij te laat aan 't spoorwegstation zou komen — wendde hij zich met dikke tranen in de oogen van zijn dotje en hare moeder af; riep luidde: „Dag vrouw Seintje! dag mijn aardig heuveltje!” en vloog weer de dorpsstraat in. Wonder! dat men zóo noode scheiden en toch zóo hard loopen kan.

Maar te laat komen, ja dat zou hij zeker wel, want zie, aan 't einde van de straat daar toeft hem een nieuw bewijs van hartelijke vriendschap.

Om twaalf uren zou Frits vertrekken, en om twaalf uren — heerlijk rustuur voor den landbouwer of werkmán — waren de beste vrienden van Frits aan de peppellaan bijeengekomen, om den beminden jongen een eindwegs uitgeleide te doen en hem nogmaals de hand te drukken. Ze zitten in 't gras neder. Een hunner ziet erg verhit. Hij is naar B. geweest om voor gemeenschappelijke rekening het voorwerp te koopen, dat — in Leerbeek niet te bekomen — thans door de anderen goedkeurend bezichtigd wordt.

„Daar komt ie!” roept Evert.

„Wat kijkt ie triestig;” zegt Arie.

„En hij loopt zoo hard alsof ie naar een bruiloft moest;” voegt Govert er bij.

Zie, daar bevindt zich onze knaap in 't midden zijner vrienden. Daar doen ze hem uitgeleide; hem, den besten tenor van de zangschool; den bester mikker in 't beugelspel; den hulpvaardigste van al de jongens; zie, daar houden ze halt; daar haalt Evert uit zijn broekzak een voorwerp in vloeipapier gewikkeld te voorschijn.

„Da's 'en aandenken van ons samen;” zegt Evert.

„'En kleinigheid Frits;” zegt Govert.

„Daar kun je Zondags een blaadje uit rooken;” voegt Arie er bij, terwijl hij den vriend trouwhartig op den schouder klopt.

„Maar jongens, da's al te vrindelik;” spreekt Frits: „dat hadt je niet moeten doen.... je hadt....”

„Kom, kom!” roepen er twee of drie: „dat hebben we voor jou wel over.”

Frits beziet het geschenk zijner vrienden met een gemengd gevoel van wee en blijdschap; tuurt eenige oogenblikken op het portretje

1) Truuskes: Kalveren. — Weteren: Drenken; melk met water geven.

van den pijpekop; de jongens zien hem altemaal met gezichten aan waarop de woorden „in afwachting” gedrukt schijnen, terwijl Evert eindelijk vraagt:

„Nou Frits, wat zeg je? is ze 't, of is ze 't niet?”

„Och m'n kleine mokkeltje!” roept Frits in verrukking: „hoe kom jij op 'en pijpekop? Kijk, ze is het precies.... kijk....”

„Nou, wat zei ik!” schreeuwt Evert met een kleur van blijdschap: „Weet je Frits hoe 't was? we wilden zoo'n pijp voor je hebben; ik om vier uren naar stad toe; pijpen genoeg, maar d' één te duur en d' ander te min; eindelijk, alsof 't spel sprak, daar zie ik deze voor 'en raam hangen. Wel heb ik m'n leven, da's kleine Trees van Doorenkampel! zei ik. Gevraagd: wat kost ie? Zóoveel — hoeveel is 't zelfde. — Mijn zei ik; of Frits dat aardig zal vinden! — Gekocht en betaald man; halftwaalf was ik hier; 'k zeg: Jongens, zie eens! zeg ik. Mooi! zeggen ze. Wie lijkt dat? zeg ik. Meesters Mietje! zegt Govert.

„Op 'en prik!” valt Govert den haastigen spreker in.

„Mis man! wat zeg jij Frits?” herneemt de opgetogene: „Arie zei dat 't Koestal's Elsje was; Gerrit, dat 't krek z'n doeske 1) leek; allemaal wat anders, maar ik blijf er bij: 't is Treeske!”

„Treeske! op 'en haar, als ze wat ouder zal zijn!” roept Frits weder, en Evert kijkt triumphant in 't ronde, en de andere jongens lachen om de gekheid, maar, als Frits het vindt is 't hun wèl; en Frits vindt het; drukt ze allen de handen, maar Evert het sterkste, en zegt, dat hij niet uitspreken kan hoe verrast en hoe dankbaar hij is, maar ook hoe akelig dat hij Elzemoei, en Leerbeek met de kleine speelpop en al z'n andere vrienden verlaten moet.

't Station was een uur gaans. Ter halverwegen gekomen, namen de vrienden afscheid, want, als de klok halftwee sloeg dan was 't weer parade op bouwveld of in winkel, en, al klopten hunne harten ook warm voor den vriend, en smartte hen 't scheiden zeer — ze hadden mogen die jongens, fiksche mogen die zich om geen afscheid bekreunden.

Frits vervolgde zijn weg; nog wel vijftig-, neen, wel honderd-malen zag hij naar den Leerbeekschen toren om, die al kleiner en kleiner werd; nu en dan was 't zelfs alsof een nevel hem verduisterde. — Kon 't ook aan de oogen haperen? Die oogen hadden weer 't zelfde gevoel als toen ze op vaders begrafenis waren geweest, in 't geheel niet geschikt om langer rondom zich te zien, maar slechts, om, naar binnen gekeerd, in 't verleden te staren. En Frits zag:

— Een ververswinkelje onder een afdak. Hier stonden groote en kleine verfpotten met touwen hengsels er aan; daar lagen de beide

1) Kardoes-hond.

wrijfsteen met de keien loopers er op. Rechts op de plankendeur stond het portret van Aal de bodin, dat met groene verf er op geschilderd — of liever geverfd was; daar zat gang in, en dat had er in Aal ook gezeten; nu niet meer, want Aal lee al lang op 't kerkhof; den dood te ontloopen dat had ze moeten opgeven. Links aan den muur hingen een aantal nieuwe en oude verfkwasten benevens kleurproeven. En, in die nederige werkplaats stond vader.

Vader was een man van veertig jaren omtrent; zijn gelaatskleur was bleek, zijne haren waren zwarter dan 't ivoorzwart waarmee hij de hoepels eener kuip bestreek. Wat kon hij akelig hoesten! 't ging je door merg en been. „Frits,” had hij eens gezegd: „Frits je hebt een engel van 'en' moeder gehad; ja een engel! Toen ze nog als meisje bij d'r ouders t'huis, en ik vrijgezel was, toen had ze veel bekijks en veel aanzoek ook. Tien jaar van m'n leven geef ik graag, zei ik meermalen, als ze mijn wordt. En je moeder Frits, heeft ja gezegd, en we zijn voor God en de menschen man en vrouw geworden. Maar weetje, mijn werd ze, om me te leeren naar hooger dan naar de dingen dezer aarde te zien. Bijna van stonde aan dat die engel de mijne was, raakte ze aan de sukkel; en toen jij kwaamt, jongen... Heere! Heere! toen was 't met haar gedaan! toen ging ze van me heen, toen...” maar vader kon bijna niet spreken. „En de tien jaar van mijn leven?” vervolgde hij iets later: „Frits onthou het, God laat zich niet verzoeken. Tien jaren reeds ligt je moeder, die lieve bloem, bij de dooden; neen, leeft ze in den hemel! en, met medelijden ziet ze op je armen vader neer die sinds haar heengaan geen uur van onverdeelde vreugde of levenslust meer gehad heeft. Die tien jaren! God heeft ze mij afgenomen, doch in een anderen zin dan ik ze geven wilde. Maar toch mijn jongen, die jaren van lijden ze waren mij nut; ik leerde opwaarts zien; je moeder riep mij gedurig toe: Heb uw hemelschen Vader lief; zoek Hém den Eeuwige en 't heil uws naasten als zocht gij 't voor u zelven; dan, dan wordt ge reeds zalig op de aarde, en weldra, zooals ik, in den hoogen hemel.”

Nog twee jaren omtrent had vader gekucht en gehoest, en had Frits hem naar vermogen in 't handwerk terzijde gestaan; maar toen was 't ook met vader gedaan geweest. De naam zijner onvergetelijke was hem bij 't laatste snikken nog zachtken van de lippen gevloeid; maar de gevouwen handen ze toonden ook, dat een andere naam hem voor den geest zweefde, de naam van Hem die 't leven geeft in eeuwigheid.

Wat 'en akelige dag die sterfdag! Wat 'en sombere dag die dag der begrafenis!

Dat alles zag en gevoelde de jongen weder, en ook doorleefde hij op de rappe wiek der verbeelding, nogmaals de latere jaren waarin de dierbare Elzemoei hem niet slechts een moeder, maar ook ten

vader geweest was. Die goede! ze had hem van zijn eerste levensstonde afaan zoo trouw en zoo liefderijk verzorgd. Na vaders dood — bij wien zij haar stuivertje geld verteerde — had ze het hare met den armen jongen gedeeld, want, van 't geen er van vaders versterf was overgebleven, had ze voor hem niet meer dan eenige noodige kleedingstukken kunnen koopen.

En nu — werwaarts ging hij nu?

Naar de groote stad, naar de plaats waar hij ten huize van een neef van moeders zijde, zich in 't reeds aangeleerde handwerk geheel bekwamen kon.

Frits had dien neef nooit gezien, want neef had het altijd te druk gehad om in Leerbeek te komen. Neef was een knappe schildersbaas en werkte met zes of zeven knechts op den winkel. Vader en Elzemoei waren zeker, bij hem vergeleken, heel arme menschen, maar neef was een hupsche man die, als het er op aankwam, toch toonde dat hij zijn eigen bloed niet versmaadde. Althans, vier jaren na vaders dood, had Elzemoei bij neef een plaats voor Frits op den winkel verzocht; voor kost en inwoning zou de jongen werken zoo-veel hij kon, en, ofschoon neef IJzer anders weinig van kostgangers hield, Elzemoei's aanzoek had hij niet van de hand geslagen — misschien dat er een reden bestond waarom hij niet durfde weigeren — en nu, op zijn zestiende jaar trok Frits naar zijn hoogeschool, vol lust voor het handwerk, doch, met droefheid in 't hart.

Indien wij den Amsterdamschen Haarlemmerdijk omstreeks ten einde geloopen, eerst links, dan rechts en eindelijk weder links omslaan, dan bevinden we ons in een steeg of straat, die we hoogst waarschijnlijk links zouden laten liggen, zoo niet de heer J. D. IJzer, Mr. schilder en glazenmaker, er zijn woning had.

't Is zes uren in den namiddag. De heer IJzer zit in een allernonchalantste houding voor 't opgeschoven raam van zijn achter-of tuinkamer, en 't is hem aan te zien dat hij in deze oogenblikken slechts denkt of gevoelt: Jan Doris IJzer heet ik; hier in m'n stoel ben ik 't middelpunt der wereld, en, die wat van me hebben wil, moet maar hier komen!

Eenige oogenblikken blijft het stil; eindelijk, daar wendt Jan Doris zijn hoofd rechts... en links; maar 't voorwerp dat hij zoekt niet ontdekkend, plaatst hij drie zijner vingers in den mond en brengt een snijdend geluid voort. Vijf seconden verloopen. Een donderwolk overdekt het gelaat van Jan Doris. Met een versnelde beweging worden de vingers tusschen de lippen gebracht, en in het fû! dat volgt en — minstens tien seconden aangehouden, in een

akelig gillend fi eindigt, liggen de woorden zoo klaar als de dag: Wel weerga's en geen end, moet ik tweemaal fluiten!? Pas-op voor 'de derde maal! — Dat helpt! spreekt er in den lach die IJzer's gelaat komt plooiën, nu een gehol op de trap zijn ooren treft.

„Gruns IJs, ik wist niet...” zegt juffrouw IJzer die, met een hoofd als een roode kool, de kamer binnentreedt: „'k ben boven aan de strijk, weetje. Wat is er?”

„Mijn hemel, mensch, wanneer zul je toch leeren die deuren achter je dicht te doen!” schreeuwt Jan Doris: „Zie je niet dat ik doórwarm voor 't open raam zit?”

„Och hé!” zegt juffrouw IJzer, en haastig doet ze de deur dicht, en zegt nogmaals: „Ik was aan 't strijken; een warm werk in de Juli-maand. Wou je wat?”

„Mijn hemel, mensch, ik smacht van dorst!” zegt de man: „Dat kon je op je vingers wel natellen.”

„O wou je wat drinken? Kouwe thee, IJs?”

„Ben je gek! drink jij die voor mijn part.”

„O wacht, d'r staat nog karnemelk in den kelder. Zeg IJs, zal ik...?”

„Karnemelk! ik geloof dat je van die familie bent. Eeuwig sleep je met die karnemelkskan! Denk je dat ik m'n eind zoek? Van dat wrange kille goed drinken, als je zoo af, en óp, en doórwarm bent als ik!”

„Wil je dan bier, IJs?”

„'t Is me aljemaal hetzelfde. Laten we in 's hemels naam zoo lang niet redeneeren; praatjes verslaan den dorst niet.”

„Och, als je dan eens even op zij schuift, de kruik staat vlak achter je in de hoekkast.”

„Moet ik nou waarachtig voor 'en kliek zuur bier nog op zij ook! Is er geen bessenwijn?”

„Liever bessenwijn, IJs?”

„Hé wat gezanik! wil je dit, wil je dat; 'k had het al lang op tafel gezet indien ik mijn man zag stikken van dorst.”

Terwijl juffrouw IJzer, om den wijn te halen, de kamer verlaat, wischt zij zich het glimmende aangezicht, en mompelt goedig: „Ja die dorst is een akelig ding!” Ze was zelve ook al driemaal om een glas water te drinken naar beneden gegaan, want de meid had de handen te vol met schuurwerk.

't Is onbegrijpelijk hoe op drie vingers een gefluit kan worden voortgebracht als dat waarvan de heer IJzer eensklaps zijn huis doet weergalmen.

„Hemel! wat is er?” roept de juffrouw en snelt naar de kamer terug.

„Doe de deur achter je dicht!!!” dondert de echtgenoot: „Da's vandaag voor den duizendsten keer!!”

Juffrouw IJzer deed de deur dicht, en ging, en vond het hier beneden nog warmer dan boven aan haar strijklank.

Binnen weinige seconden komt de juffrouw met een flesch bessenwijn terug.

De heer des huizes zit in dezelfde gracieuze houding, maar heeft de oogen gesloten.

Juffrouw IJzer heeft de kurketrekker in de kurk gedraaid en staat te trekken uit al haar macht: „Die kurk! 't is wat te zeggen! Die zit er in! foei! Daar zou men 't warm van krijgen!” — alsof ze 't niet warm had. — „Nog eens: één — twee — drie; — floep! Gelukkig!” en...

IJzer zit met de oogen dicht.

„Daar lieve, dat zal je smaken, hê?” zegt de juffrouw en geeft haar echtgenoot een glas met den gezegden wijn.

„Och, zie je niet!” zegt IJzer op slependen toon: „ik was juist wat ingedommeld. Zoo'n heelen middag te sjouwen!” — De man had doodbedaard een paar karrewietjes bezocht en daar met kijken 'en schoft voor den baas verdiend. — „Wat heb je daar?”

„Bessenwijn lieve; die wou je zoo graag.”

„Zet maar neer engel. Hoe laat is 't?”

„Gaaf je horloge niet meer?” vraagt juffrouw IJzer geduldig, terwijl ze een blik op de signetten slaat, die de kleeding van Jan Doris versieren.

„Gaan...? Welzeker! maar vóór; vijf minuten. Hê!” voegt hij er met een diepen zucht bij: „alweer 'en uur redeneeren; ik had 't al driemaal gezien.”

De vrouw gaat in de zijkamer; werpt een blik op de pendule, en komt terug met de boodschap: „Bij halfzeven.”

„Bij, bij halfzeven;” bromt Jan Doris: „Wie kan daar iets van maken? Twee, vijf, of tien minuten er voor? Da's weer zoo'n olie-domme!”

„Maar manlief,” zegt juffrouw IJzer goedig: „wat doen die paar minuten er toe. Je hoeft toch niet uit? is 't wel?”

„En als m'n horloge dan morgen niet precies gelijk is, hoe kan ik dan precies bij m'n volk op m'n karrewieien zijn? Ik zou...”

De heer IJzer zit weer met de oogen dicht, maar dat laatste „ik zou,” heeft hij op een toon gesproken, die zijn gade geheel als een: Zeur niet langer, in de ooren klonk, en haar ten tweeden male naar de zijkamer dreef.

„Precies één en een halve minuut vóór halfzeven;” bericht de terugkeerende echtgenoot.

„Ja, 'k zal straks liever zelf eens kijken;” prevelt IJzer: „Waar heb je m'n glas Koos? 'k heb overal gezocht maar zie het nergens.”

„Naast je, lieve, in de vensterbank.”

„O!”

„Nou IJs, atjuusjes, m'n bouten zullen koud worden.”

„De hoeveelste is 't vandaag?”

„Wel immers de vierde Juli.”

„De vierde... de vierde. Ei juist! daar valt me in dat vandaag die jongen uit Leerbeek hier in den kost komt.”

Juffrouw IJzer begrijpt er niets van.

„Wat zet je een mal gezicht.”

„Ikke? Maar ik hoor er ook wonder van op.”

„Wonder!? Ben je razend! Honderd- en duizendmaal is je dat voorgekauwd.”

„k Ben zestig, lieve, als er iets van waar.... 'k meen, als ik er iets van onthouden heb. Een jongen in den kost! En wie, en wat, en — waar zal 'k hem leggen?”

„Och! laat me met vrede!” roept IJzer.

Juffrouw IJzer zou haar echtgenoot gaarne verlaten en zich weer aan haar arbeid hebben begeben, doch, na de aankondiging van zooeven, was zulks onmogelijk, en vriendelijk maar dringend herhaalde zij hare vragen, en kwam dan ook eindelijk het wie en wat te weten — voor de tienduizendste maal! — en bovendien, dat ze zoo'n „behei” niet behoefde te maken: de jongen was het zoo best niet gewoon; en bovendien, voor kost en inwoning zou het wel rekening geven. „Zieje,” besloot Mr. IJzer: „je moogt van geluk spreken dat ik je naar den datum vroeg, want die heele Flip of Frits was me door 't hoofd gegaan. Hoe laat is 't ook weer?”

„Och IJs, dat weet je immers wel,” zegt de juffrouw op verdrietig goedhartigen toon: „de halfzeven voorbij; maar 'en kostganger! ik ben er puur van geschrokken. Toen onze Willem van Parijs terugkwam, had ik al werk met de kamers. Marietje moest toch ook wat apart houden. Ik ben heusch in de war.”

Jan Doris slurpt zijn glaasje bessenvin leedig, en zegt, terwijl hij zijn oogen weer sluit: „Vóór achten zal hij niet hier zijn.”

Juffrouw IJzer vertrekt met de hand aan haar voorhoofd. Een kwartier verloopt er; toen sloeg Jan Doris zijn vermoeide oogleden op: er was gescheld.

Men vergist zich niet wanneer men in den knaap die binnentreedt, Frits Warner herkent.

Met het valiesje onder den linkerarm, en de krentenmik, in den met de vier punten aangegeknootten doek, in de rechterhand, staat Frits nu voor den rijken neef die zijn eenmaal aangenomen houding voor geen seconde heeft verlaten.

„Ja neef, ik ben het;” zegt Frits: „Je moet de groeten....”

„Je — je —” valt IJzer in: „we zijn geen maatjes egaal hoorje; dat noemen we op z'n Fransch tutwajazie, maar ik hou d'r niet van. Ik zeg je tegen jou, maar jij zegt ú en uwe tegen je neef en je nicht en zijn familie, hoor!”

Frits had het warm bij 't binnenkomen, maar kreeg het nog warmer.

„U neemt mij niet kwalijk dat ik wat laat kom?” zegt hij na eenig zwijgen: „De stad is zoo groot, en....”

„Wel weerga's ja, waar heb je gezeten?” zegt Jan Doris: „We hebben je den ganschen dag al gewacht. In 't vervolg nooit over je tijd, hoorje. Orde in de hut!”

Op dit oogenblik treedt juffrouw IJzer binnen.

„Zie je je nicht niet?” zegt de neef weer.

Frits wendt zich om, en zegt: „Goeden avond nicht, u hebt de groeten van Elzemoei. Elzemoei heeft een briefje voor u meegegeven. 't Zit in 't valiesje. Hoe vaart u?”

De goedhartige vrouw is door het open gelaat van haar nieuwen kostganger voor hem gewonnen. „Dankje,” zegt ze: „een beetje licht in 't hoofd van de warmte. Je zult ook wel warm wezen?”

„Zoo, leeft die óók nog?” valt IJzer in — met die de oude nicht bedoelende waarvan Frits sprak, háár, wier vriendschap hij in vroegere jaren — bij financieele moeilijkheden — op zeer hoogen prijs stelde: „Leeft ouwe Els nog? Lonkt ze nog zoo lief met 'r rechteroogje? Ha! 't was me zoo'n zieltje! Maakt ze 't goed —?” Zonder antwoord af te wachten vervolgt Jan Doris: „Dát doet me plezier voor 't mensch; ze zal lucht hebben gekregen toen je weg waart.”

Frits staat er, en gevoelt iets als dringt hem een doorn in het hart.

„En je komt dus om 't vak te leeren?” zegt IJzer, terwijl hij opnieuw de handen vouwt en de oogen sluit — niet om te bidden.

„Ja;” zegt Frits, en gaarne had hij nog meer gezegd, maar hij doet het niet, en drukt slechts de lippen pijnlijk op elkander.

„Ben je niet möe en niet dorstig?” vraagt juffrouw IJzer.

„Och nee... nee niemendal juffrouw;” antwoordt Frits en drukt weer de lippen oopen.

„Me dunkt zoo'n glaasje zou je anders wel smaken?” herneemt ze vriendelijk terwijl ze op de flesch wijst: „Mijn volkje is er fel op. Als je zin hebt... met de warmte?”

„Ben je gek!” roept Jan Doris: „Zoo moet je maar beginnen! Denk je dat zoo'n jongen bessenwijn lust. Jij lust liever 'en glas koud water, niewaar? Of wacht,” voegt hij er bij, op een toon die uitdrukt: ik zal je trakteeren! „wacht, d'r staat nog karnemelk; is 't niet Koosje? Of een glaasje bier? wat je maar wilt. Je dronkt zeker t'huis niet anders dan water?”

Weinige minuten later had Frits een glas karnemelk, waarin juffrouw IJzer heimelijk een schepje suiker tegen de sterke verkoeling gedaan had.

't Werd avond. Behalve Jan Doris en zijn gade benevens Frits, bevinden zich, — om 't avondbrood te nuttigen, nog twee personen in de tuinkamer. 't Zijn de kinderen der echtgenooten IJzer: Willem en Marie.

't Is 'en heele heer, die Willem; wij hoorden 't reeds: hij heeft voor 't vak Parijs bezocht, en is met lange knevels, verlakte laarsjes en een bleek gelaat weer t'huis gekomen. Monsieur Quapieds, Teinturier Vitrier de la Cour, had niet geaarzeld den jongen Hollander een plaats in zijn atelier toe te staan à raison de...

Er bestaat een groot onderscheid tusschen verf en verf. Daar is grove verf in potten, en fijne in tubes 1); bij de eerste soort behooren kwasten als vuisten en, behalve een gezond verstand, vordert zij merg in de beenen; bij de tweede soort behooren, volgens sommigen, fijne vingers, geniale gedachten, 'en flambard, chique kleeren, opera's.... les plaisirs de la vie!! — Och, 'en pedant ververszootje wordt zoo ras een genie;] wat fijner verf, en... de werkmans is heer!

Dat iemand als de jonge IJzer die zooveel natuurlijken aanleg voor lange knevels had, zich lang met puimen, plamuren en verfstrijken zou bezighouden 't was niet te denken.

„Es-tu bête, va!” had la Rose gezegd: „Prends comme moi les pinceaux, et t'auras les femm' pard'sus le marché.”

Er was aardig wat geld gezonden uit de Amsterdamsche ***straat naar de Parijsche rue des ***; en, toen het IJzergenie vier jaren zijn geniale lichtsprongen gemaakt had, was er een laatste brief uit de ***straat naar de rue des *** verzonden, welks korte inhoud neerkwam op de woorden: Maak als de weerga dat je weer hier komt.

Moeder IJzer was verstomd geweest toen ze haar Franschen artiste-peintre had teruggezien. Precies 'en voornamen heer; wel wat bleek maar — dat kwam van de warmte in Parijs: Tiens, tout autre climat que l'air brumeux de la Hollande!

Juffrouw IJzer vond die warmte zoo best niet, als ze zoo wit maakte; maar anders, Willem was erg netjes; en de schilderstukken die hij had megebracht, waarvan het een Een badend meisje, het andere Een jonge dame aan haar toilet, en het derde, zooals Willem zeide, L'amour c'est la vie! voorstelde, vond ze

1) Tube: looden busje.

beelderig mooi; wel wat ijselijk blootjes, maar, als het zoo behoorde in die warmte, dán was het wat anders.

De meegebrachte kunststukken hadden vader IJzer's toorn spoedig ontwapend. Afijn! dan moest ie maar verder de baan van 't genie op. Willem moest de ladder worden waarop zijn naam, de naam van IJzer, naar boven zou stijgen om te weergalmen over 't gansche vaderland.

En Marie? Marie was een meisje van negentien jaren: bleek, blond, lang, sluk, niet mooi, maar goedig.

„En wat zit daar in?” riep IJzer met een vollen mond, terwijl hij op den doek wees waarin vrouw Weiveld's geschenk nog altijd geknoopt lag.

„Och weetje.... u.... dat is — dat is een presentje, een afscheid.... ik wilde het aan nicht....”

„Komaan, laat eens zien!” viel Jan Doris in: „Iets meebrengen en ingepakt laten, da's tamelijk achterhoeks vriendje.”

Frits staat van zijn zitplaats op, en gevoelt hetzelfde als toen hem in de schooljaren door rooden Barend, met de woorden: Dief da's de mijne! een griffel was ontnomen, terwijl hij van verontwaardiging en verbazing bleek was geworden, omdat de meester nog bovendien gezegd had: Foei Frits, schaam je je niet?

Niet aan den neef, maar aan diens vrouw overhandigde Frits nu den doek met het keurige krentengebak.

„Maar lieve deugd! dat hadt je niet moeten doen neefje;” zei juffrouw IJzer, toen de mik voor den dag kwam, en hief verbaasd de handen omhoog, en knikte den jongen vriendelijk toe.

„Wel en de weerga!” riep IJzer: „is dat nog 'en baksel van m'n ouwe lonkster! Precies d'r evenbeeld; hi! hi! hi! krenterig van top tot teen!”

Frits wilde opspringen, en schreeuwen: Da's niewaar! doch 't was alsof hem de beenen verlamd waren, alsof hij de klem in den mond had.

Jan Doris sneed de krentenmik, en deelde er van rond, en zag — dat Frits nog van grof brood voorzien was.

„Niemendal taai!” lachte IJzer terwijl hij zijn derde miksnede boterde, en Willem zei: „Oui! oui! passablement bien.”

„Veel ei in!” zei Marie, en juffrouw IJzer vroegde aan Frits:

„Wil je ook niet een stukje?” Maar Frits antwoordde naar waarheid dat hij geen honger had; en IJzer kon zich zulks best begripen, en begreep nog bovendien dat zulke knapen liever roggebrood aten: „Niewaar neefje, die zoetigheden daar hou jij niet van?”

Frits had een gullen aard, en 't zou hem onmogelijk zijn geweest om het bakgeschenk weg te stoppen en in 't geheim alleen te nuttigen, maar zoo.... dát was wat al te erg!

De vindingrijke geest van juffrouw IJzer had aan Frits een tamelijk goed slaapvertrekje bezorgd. Op de eerste verdieping aan de tuinzijde hadden Marie en Willem hunne kamers. De overloop, insgelijks met een raam aan den tuin, scheidde deze vertrekken. Een, sinds vele jaren ongebruikt kraamschut had de huisvrouw op eenige voeten afstands van dat raam geplaatst, en vormde alzoo met de overloopswanden een wel wat smal maar niet onaardig kamertje. Voorloopig lag een matras met toebehooren op den grond, een stoel stond er naast, later kon het misschien verbeterd worden.

Als kind had ik een aardige prent. Zij stelde een jong Moffrikaantje voor, en de woorden er onder: Peter in der Fremde, gaven mij recht om op dat gelaat te lezen: Ick bin zoo naar, zoo verlaten; jettzt zal Mutter den Brei fertig haben. Meine, ick kehre terück.

Bijna dezelfde uitdrukking was er op Frits' gelaat te lezen toen hij op zijn overloopskamertje alleen was. — Ik ben zoo naar, zoo verlaten; aan brei dacht Frits wel niet, maar het: Meine ick kehre terück van Peter, was bij hem een: zou ik, of zou ik het niet? Echter hij had verstand, en 't laatste woordje bleef: niet.

En Frits zat lang in 't groen der kastanjes te turen, de kastanjes die zoo zilverachtig door 't maanlicht werden gekleurd... net als de linden nog gister avond te Leerbeek.

Beef, de hond van Levie den slager — die zijn slagerij aan 't einde der straat had — blafte gedurig... precies als Moor, de jachthond van 't Groote huis te Leerbeek.

Die vierpootige wandelaars over den schuttingrand, 't was sprekend Grieske van vrouw Weiveld, Gries, die trouwe poes, waar Treeske zoo mee sollen kon zonder dat ze ooit gekrabbd werd. — Treeske!! Hij moet nog even den pijpekop bekijken. Dat lieve kind! Over negen of tien jaren zou ze er zeker zóo uitzien. Tien jaren, dan was hij — Frits — misschien al dood; misschien ook verversknecht à negen of tien gulden in de week? — meesterknecht? — baas? — Onmogelijk! Tien jaren! Zou hij zóolang in dit huis kunnen blijven; onder de leiding van dien man; dien egotst!? Zou hij....?

Daar ziet hij een star verschieten. Wonderlijk! Dat doet de Almachtige, de Bestuurder aller dingen:

Die op Hem vertrouwen!....

„Nacht dierbare Elzemoei; nacht Treeske, nacht beste vrienden!”
En, in tien tellens is hij ontkleed. Voor zijn matras valt hij op de knieën neer; vouwt de handen, en bidt als naar gewoonte half overluide: „Lieve Vader in den hemel, hier zijt Gij met mij, zoowel als

Gij met al mijn lieven in het stille Leerbeek zijt. Behoed hen allen en ook mij in dezen nacht! Sterk mij dat ik altijd doe wat goed is in Uwe oogen! Geef mij lust tot den arbeid opdat ik in staat zal worden mijn lieve Elzemoei...."

Bons! Bons!! Bons!!! dreunt Willem's vuist op het houten beschot 't welk zijn kamer van den overloop scheidt, en zijn stem dreunt er na: „Engageer je bij 't tooneel als je van alleenspraken houdt. Bek houwen, hoorje!” Frits was geschrokken, maar, toen hij weinige oogenblikken later, zonder klanken, verder bad, toen hoorde zijn Hemelsche Vader hem even goed, en hij sliep gerust, en hij droomde van 't lieve Leerbeek.

Dat Frits om te werken en niet voor uitspanning bij neef IJzer te huis was, daar kon hij gerust op wezen. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat moest hij werken; maar hij deed het gaarne: door werken zou hij een man worden!

En de zelfzucht van den meester was den leerling tot nut. Frits leerde zijn ambacht in de grootste volkomenheid, streefde alras den bekwaamsten knecht in 't fijne werk op zijde, en, al genoot hij ook nooit eenige belooning, al vernam hij van den meester nooit een aanmoedigend woord, maar werd hij door dezen veeleer telkens tot dienstvaardigheid als betoon van dankbaarheid aange-maand, voor de ververij was het bij neef waarlijk de hoogeschool, en — Frits erkende het goede in zijn nieuwen toestand met blijdschap, en droeg het kwade zonder morren.

't Was op een avond, ongeveer vier maanden na den dag zijner komst in IJzer's woning, dat Frits, na volbrachten arbeid, zich naar zijn kamertje begaf om er... nog eens even zijn pijp te beschouwen.

„Groen! ben jij daar?” riep het IJzer-genie onzen knaap toe; en Frits, aan dien pseudo-eernaam reeds gewoon, antwoordde:

„Ja neef Willem, kan ik u van dienst zijn?”

„Kom eens hier!”

Voor de eerste maal betrad Frits het atelier van den verfkunstenaar.

„Groen, kom binnen; voeten afvegen hoor. Je hebt zeker al dikwijls verlangd om mijn kamer eens te zien. Waarom heb je 't niet gevraagd?”

„Ik wist niet dat hier iets bijzonders te kijk was;” antwoordde Frits.

„Dat komt Groen, omdat je niet verder denkt dan je neus lang is. Hou je van schilderijen?”

„Jawel, als ze mooi zijn.”

„Denk je dat een artist die vier jaren in Parijs studeerde, iets médiocres zou voortbrengen? — Hoe vin je dat snoetje?”

„Die geschilderde juffrouw, neef?”

„Natuurlijk!”

„Mij dunkt; ik vind....” aarzelde Frits.

„Zeg maar weerga's knap!” riep IJzer Jr.: „'en bekje om op te verlieven. Heb je ooit zoo'n blank snoetje gezien, met zoo'n gentil kleurtje?”

„Dat doet u zeker met best kremserwit en vermiljoen?” vroegde Frits nalef ontwikkend.

„Paarlen voor de zwijnen!” riep Willem gekrenkt: „Dat is juist het hooge der kunst om met weinig m o y e n s zoo véel uit te drukken. En weet je nou, wie dat voorstelt? De heilige Genoveva; je weet wel waar dat vers van de boodschap naar de ijzersmelterij van is, die het met een zekeren Fridolein hield, en, geloof ik, in Parijs geguillotineerd werd; tenminste, ze zeggen in Parijs dat Genoveva de patrones der stad is.”

„Ik ken haar niet;” zei Frits: „Hebt ú haar gekend?”

„Ben je b....!” lachte Willem: „'t is een idéé, een fantasie. Zie je dat licht om haar hoofd wel?”

„Die gele kring neef?”

„Uil! 't is de gloria of auréole. Weet jij dat niet, zoo'n vrome Mozes! Zieje, dat drukt de heiligheid uit; voor 't overige is ze wat luchtig gekleed, begrijp je, daar vallen veel liefhebbers op; b.... mooi, hé?”

„Ik heb er zoo weinig verstand van;” aarzelde Frits: „Vinden uw moeder en zuster het mooi?”

„Domme vrouwen!” lachte Willem: „Ja! die zouden mijn idealen en fantasieën wel onder haar paramat- en mousseline- en katoenmagazijn willen begraven; maar jij, Groen, jij bent 'en vlugge ferme jongen; waarachtig, sans flatterie Groen, d'r zit veel meer in je dan men denken zou; zeg, hoe vin jij m'n heilige Genoveva? Zieje, je moet haar zoo geheel nemen; kom eens hier staan.... zóo.... nu door je vuist zien.... zeg?”

Frits zweeg eenige oogenblikken, en zei toen: „In oprechtheid neef, vrij onfatsoenlijk!”

Van dat oogenblik af was Groen een horreur.

Had juffrouw IJzer uit een natuurlijke goedhartigheid niets tegen onzen knaap, en zorgde zij zelfs dat hij 't beter kreeg dan haar echtgenoot het wilde, — de persoon die zich met de inwoning van Frits inderdaad gelukkig rekende was juffrouw Marie.

Marie was een goed schepsel; zij kon het niet helpen dat ze niet mooi was; zij kon het niet helpen dat pa haar nu eens een mislukte pannekoek, dan een dood-eter, en bij zeer feestelijke gelegenheden een slijpplank noemde. Marie kon het niet helpen dat ze, volgens haar broeder, geen de minste savoir vivre en geen greintje verstand had. Ze kon het waarlijk niet helpen dat ze, wanneer men menschen had, zoo beverig bij 't theeschenken en

brekerig bij 't omdrogen was; dat ze op avondpartijtjes bij een gezamenlijk „De koning leev'!” of „Kolijn een brave boerenzoon,” geregeld van de wijs raakte, zoodat ze zelfs eenmaal de aardigheid van haar broeder moest slikken: „'t Is een knappe, die Mie, hoe vroolijker hoe valscher.” — „Foei Willem!” had ze toen gezegd, maar, behalve moeder en nog twee juffrouwen hadden ze toch allemaal gelachen.

Marie was een zeer ongracelijk burgermeisje, maar onze Frits vond haar lief, ja hij vond haar heel lief, en bij lange na zoo dom niet als ze genoemd werd. — Waarom was ze dom? Omdat ze eens, als meisje van dertien jaren, gevraagd had, of de aarde wezenlijk op een spil draaide? Van dat oogenblik af, had ze nooit iets durven vragen, want, men zou de „spilledraaister” hebben uitgelachen nog eer ze voleind had. Ze was dom en ze bleef dom, en men hoorde in den huiselijken kring van Marie dus weinig meer dan de meest alledaagsche en onbeduidendste gezegden.

Maar Frits, ja, hij vond haar lief; eerst uit medelijden, later ook om haar zelfswil.

„Al bij de hand nichtje!” zei Frits toen hij op zekeren morgen door het heerlijke weder uitgelokt, een uur vroeger dan gewoonlijk was opgestaan en het meisje met eenig naaiwerk in den tuin vond.

Marie ontstelde bij de onverwachte toespraak, en maakte een beweging alsof zij haar naaiwerk wilde verbergen, doch spoedig beseffend dat ze zulks voor den knaap niet behoefde te doen, vraagde ze vriendelijk, of neef wel geslapen had, en of hij, evenals zij, van den morgenstond hield.

„Ja nichtje, ik hou er veel van;” antwoordde Frits: „Zieje, in Leerbeek was ik ook altijd heel vroeg bij de hand, en vóór ik naar 't werk of naar school moest, rolde ik dan eerst wat in 't gras en lee er naar de blauwe lucht en de bloemen en de kleine gonswereld te kijken, óf zat ik bij Arie den scheper, óf nog anders, ik ging naar Doorenkampe en vertelde aan kleine Trees de vertelsels der honderdtallen ¹⁾ waar ze o zoo'n pret in had; maar zieje, nichtje, zoo vroeg werken deed ik nooit, en zeker is het uit die oude gewoonte dat ik er nog tegenwoordig zoo weinig lust in heb. Nu echter schaam ik mij daar ik u zoo ijverig zie.”

Marie kleurde even, en zei haastig: „Frits, je moet er niet van spreken; vader zou het niet goed vinden; dáarom ben ik zoo vroeg aan het werk. Je zaagt het toevallig, maar je zult me immers niet verklappen? 't Moet voor vader en moeder en ook voor Willem geheim blijven.”

1) Kleine vertelsels van C. Schmid.

Frits beloofde vast dat hij de vroegtijdige werkzaamheid van Marie niet ter sprake zou brengen, maar zag het meisje vragend aan, als wilde hij zeggen: Steekt er dan kwaad in dat je zoo werkzaam bent?

Neen, daar steekt geen kwaad in, doch de egoïst kan zich geen denkbeeld vormen van een liefdewerk zonder dat het ik de hoofdrol speelt. Vader IJzer zou vragen: Kom! ben jij zoo ijverig, m'n spilledraaister! Zeker m'n nieuwe overhemden?

De oprechte moeder zou zeggen: Neen, dát is haar te fijn..... Wat voer je toch uit, kind?

Marie zou brabbelen: Ik ben.... ziet u.... weet u....

De vader: Wij moeten Mie niet in de klem brengen; zeker 't een of ander voor m'n jaarfeest.

Pijnlijke veronderstelling wanneer er voor dat feest slechts een kleine portefeuille gekocht is.

De waarheidlievende moeder: Maar kind hoe kijk je zoo schuchter? wat werk je dan toch? Waarom wil je 't niet weten?

Het IJzergenie: M'n adorable slijplank heeft zeker een dozijn vaderliefjes voor haar bien aimé in den maak. Zeg, Esprit sublime, lijkt ie op je?

Moeder met een bepaalden afkeer voor bestaande geheimen: Nee maar kind, wat is er dan toch?

Ten laatste aan alle zijden het mes op de keel gezet, zou ze toch moeten spreken, en, ze wilde 't zoo gaarne geheim houden want:

Toen Evert Goose, omstreeks een half jaar geleden, in vaders dienst van de ladder was gevallen, en behalve een ernstige verwonding aan het been te hebben bekomen, zijn rechterarm had gebroken, toen werd hij naar huis gedragen, en door een blinden vader en twee zwakke zusters met de bitterste droefheid ontvangen. Evert, die de voornaamste kostwinner van 't gezin was, lag hulpbehoevend; de oude Goose kon al sedert eenige jaren geen werk meer verrichten, en de meisjes, zij moesten nu met de naald in alle behoeften voorzien. Vader IJzer had gezegd, dat het Evert's eigen stommigheid schuld was: zeker naar een dienstmeid of wat anders gekeken; gevolg van dagdieverij; wel voor drie gulden vert was er met hem op straat gevallen en naar de weerga. — Hij dacht er voor geen cent aan te doen.

— Mijnheer IJzer, had de wijkdominé gezegd: ik vertrouw dat uwe Kristelijke liefde u zal nopen, dat huisgezin eenigszins bij te staan. — Allemaal waarheid dominé, was vaders antwoord geweest: en zieje, m'n hart is er goed genoeg voor, maar ik heb ook zedelijke verplichtingen viesavies m'n kinderen! Na lang praten had dominé er dan wekelijks een kwartje uitgehaald; zelf te vragen of bij armbesturen aan te kloppen, dáarvoor waren de Gooses te hooghartig, en van het weinige dat dominé

van Jan en Piet had bijeengehaald, scharrelden ze rond, terwijl de meisjes hare werkzaamheid verdubbelden. „Zie Frits,” besloot Marie: „Doortje Goose brengt mij zoo nu en dan haar naaiwerk; ik sta vroeg op, en kan van vier tot zes uren ongezien heel wat afmaken; maar nóg eens, spreek er niet van, ik geloof stellig dat vader het afkeuren zou.

„Afkeuren!?” riep Frits, en zijn oogen fonkelden.

„Helaas!” zei het meisje, doch meer zei ~~ze~~ niet, maar zeker voorzag ze dezen uitval van haar vader indien hij 't bemerkte: Ei! is het zóo laat met je! Jij denkt: beter wat dan niemendal, hé? Wou je bedelpak in m'n familie halen? 'En arm of 'en been minder komt er voor jou niet op aan, is 't wel? Ik zou me schamen, meisje. Geen steek meer, hoorje, ze zouden waarachtig meerfen dat ik jou verliefde gekheid prottiesjeerde.

Juffrouw IJzer zei altijd in haar eenvoud: Vader doet niets of hij heeft er zoo zijn ampartigheid bij. — Die ampartigheid was zijn ik. Over Kristelijke liefde had hij veel hooren spreken. Heb uw naaste lief als u zelve; dat stond wel in den Bijbel, maar, er stond toch ook ergens — in 't Nieuwe of Oude, daar wou hij afwezen: — Ieder voor zich en God voor allen. — Om je de waarheid te zeggen, hij was ook zoo bijbelsch niet. Bovendien men zei: de vertaling was zoo slecht, maar 't bleef zoo klaar als de dag, dat 'en mensch z'n eigen het naaste was.

En Marie, wat werd ze schoon in de oogen van onzen knaap, toen ze daar, zonder op te zien, de naald al sneller door het linnen dreef. Zwijgend zat hij een geruimen tijd aan hare zijde, en, starend op den arbeid dien ze verrichtte, werd het den jongen helderder dan ooit, naar welk levensdoel de mensch moet jagen, om reeds op aarde een voorsmaak der zaligheid te vinden, die eerst in den hemel volkomen wordt.

De 5de September was steeds een gewichtige dag voor de familie IJzer; 't was de jaardag van den man en vader, van Jan Doris in eigen persoon. Zij die eenigszins bekend zijn met de praeliminair tot een huiselijk feest par excellence, kunnen zich het best een denkbeeld van al de bemoeiingen vormen, die voor rekening van juffrouw IJzer kwamen. Jan Doris was er op gesteld dat er op zoo'n dag, zijn jaardag, „werd uitgehaald” zonder dat het al te veel in de papieren liep. Bij het ontbijt moest de ingenomenheid met den heuglijken dag reeds blijken. Zijn stoel behoorde versierd, en zijn pijp — alsof hij de bruijom was — evenals zijn kopje, met een „boeketje” getooid te zijn. De presenten moesten netjes gerangschikt om zijn

bord liggen. Ook van de kinderen waren er, van hun eerste jaar afaan, op den 5^{den} September presenten geweest. Vader gaf geregeld een dubbeltje weekgeld; dat geld in een busje gesloten, werd door hem zelve bewaard. Liep het op 't eind van Augustus, dan zei moeder geregeld: IJs, de kinderen wilden zoo graag hun weekgeld eens zien.

— Zoo! zei vader dan: niet aankomen, hoorje; en gaf de busjes, maar kreeg^{te} ze ook geregeld ledig terug en, — daar merkte hij niets van. Op zoo'n feestdag hield Mr. IJzer razend veel van verrassingen, en daar moeder, om de waarheid te zeggen, ijselijk dom in 't uitdenken dier dingen was, zoo had vader menigmaal de goede ziel voortgeholpen, door in 't einde der hondsdagen een verhaaltje van verrassingen op te dischen, die in vroegere jaren ter eere van denkbeeldige vrienden hadden plaats gehad.

Zoo'n verrassing, die — 't ligt in den aard der zaak — altijd zeer onverwacht kwam, moest noodwendig plaats hebben wanneer de meeste heilwenschers present waren, en, heilwenschers kwamen er op den 5^{den} September bij dozijnen, want — twee dagen te voren stond Koosje al eieren met suiker en rum te klutsen dat ze er lam in de polsen en draaierig in 't hoofd van werd.

De 5de September was aangebroken. De feeststemming van den dagheld was — — schier tot verwonderens toe dat de vlaggen niet van de kerktorens wapperden.

Langzaam en deftig, in zijn volle waarde en in zijn deftigste kleeren, treedt IJzer uit zijn slaapvertrek, om in de ontbijtkamer feestelijk te worden ontvangen. Langzaam en met de oogen ter neder geslagen, komt Frits in hetzelfde oogenblik de trap op; 't is hem duidelijk aan te zien dat hij in een droevige stemming verkeert.

IJzer kucht. — Frits die den neef niet aanstonds ontdekt had, ziet op en zegt: „Goeje morgen neef!”

„Heb je niets anders...?” vraagt de neef met een bijzonderen klemtoon op het: anders.

„Och neef, u bent waarlijk wel goed;” spreekt de jongen, over neefs buitengewone belangstelling verrast: „Ja, ik heb dezen morgen een treurig bericht ontvangen. Elzemoei...”

„Ben je razend!” roept de jarige, terwijl een purperrood zijn aangezicht kleurt: „Kun je niet behoorlijk spreken als je me heden voor 't eerst ontmoet. Zeg, denk jij misschien alleen aan je zelf en nooit aan 'en ander?”

Frits kijkt angstig rond; hij weet waarlijk niet waar de wind vandaan komt, en zegt: „Neef, ik begrijp u niet.”

„'t Is zoo oud als ik ben, voor 't eerst van mijn leven!” spreekt de jarige: „Weet je niet mannetje, dat je meester en neef op heden zijn jaarfeest viert?”

„Ik weet het,” zegt Frits: „en ik wensch u Gods allerbesten

zegen toe; maar de angst over mijn lieve Elzemoei deed mij alleen aan haar denken."

„En wat er ook zij," roept IJzer verbolgen: „ik wil niet dat andermans leed mij de vreugd van den dag komt vergallen! Dat oorwormsgezicht kun je gerust in je zak steken. Je hebt al heel weinig gevoel voor je neef en weldoener." En dit gezegd hebbende vervolgt de jarige zijn weg, en Frits treedt zijn kamertje binnen.

Niet zonder reden hield een donkere wolk de jongens voorhoofd overschaduwde. Een timmermansknecht die voor zaken in Amsterdam was, had onzen Frits de tijding gebracht: „Komplement van je moei en dat alles wel was, maar dat ze zelve zoo'n beetje van de kook — nee niet ziek. . . je moest er maar niet van schrikken of je angstig maken — zieje, zoo'n beetje minder dan ordinaïr was. •Waratje niemendal geen kwaad bij," had de knecht besloten: „maar 'en oud mensch, zieje; en anders alles wel, behalve dat we op Leerbeek nog al veel aan zenuwkoorts labbereeren."

Zou dit zonderlinge bericht het gevoelige hart van den knaap niet pijnlijk hebben getroffen? Neen, hij had geen lust in de kunstmatige vreugde die er heden in deze woning heerschen zou. Hij gevoelde zich weinig gestemd om, als ze zoowat halfweg met den „advokaat" waren, aan 't hoofd van IJzer's werkvolk een vers te komen voorlezen, waarin niets dan leugens stonden, en evenmin om den neef bij 't einde een krans van maagdenpalm (!) op het hoofd te zetten, waarin drie rozen zouden zijn, 'en gele, zijn vrouw, 'en roode, zijn zoon, en 'en witte, zijn dochter. Hij had er weinig lust in om, klokke twee — volgens programma van den feestdag — met allen die tijd en lust zouden hebben, in feestelijken optocht naar het voormalig Oudemannenhuis te trekken, teneinde er de Tentoonstelling van schilderijen — die juist heden was geopend — in oogenschouw te nemen, wel, bepaaldelijk om er de heilige patronen van Parijs te bewonderen, die door den artist er heen was gezonden. Hij had geen lust in alles wat verder plezier zou heeten. Zijn dierbare Elze was ziek, zeker erger dan Jochem had mogen kenbaar maken; bij háar was zijn hart, en verder bij allen die in het lieve Leerbeek met een gevreesde krankte bezocht waren.

De dichtregelen ter eere van den jarigen IJzer, waarvan we spraken, waren expresselijk voor die gelegenheid door den heer Kalk, gelegenhedsdichter, vervaardigd. Kalk's adres is B...steeg, N°. III, in een kelder; en op een uithangbord boven zijn deur staat te lezen:

IN HET ZANGDAL,

Allerlij gelegenhedsdichtstukken te bekomen:

Vervroolijkende en droefgeestige ook toosten

Altegader vervaardigd, door

Mr. J. KALK,

Bedienaar der Begraafeniszen.

De dichtregelen van genoemden zanger, waarin de maagdenpalmkrans en de rozen niet ontbraken, waren voor den jarige dermate verheerlijkend, dat, ware hij een engel uit den hemel geweest, hij geen schooner epithetons had kunnen verwachten.

De goede juffrouw IJzer was ijselijk in de war geraakt toen Frits, na inzage van het gedicht te hebben genomen, verklaarde, zulk een vergoding niet te willen uitspreken. Juffrouw IJzer had het voorstel gedaan om er hier en daar eenige woorden uit te laten, maar och hé! ze had bemerkt dat het dan in 't geheel geen maat of rijm hield. En wie anders dan Frits zou het vers kunnen voordragen? De knechts? — In den winkel hadden ze heel wat praats, maar bij zulke gelegenheden scholen ze 't liefst achter elkanders ruggen. Goose, die vroeger wel eens het woord had gevoerd, was er nu, door de geleden beenbreuk, niet toe in staat; en nadat juffrouw IJzer den jarige in het ontbijtvertrek behoorlijk gecompimenteerd had, wipte ze alweder naar boven, om neef Frits ten laatste nog eens dringend, zeer dringend te smeeken, dat hij de verrassing, waar IJzer stellig op rekende, toch niet in 't riet zou sturen.

— Zie! de krans van maagdenpalm lag klaar, met de rozen er in. Och! de knechts zouden in 't Zondagspak klokke één present wezen. Toe! IJs zou zoo schrikkelijk boos zijn als die zaak niet haar loop kreeg.

En Frits het gedicht ter hand nemend, zag de smeekende juffrouw vriendelijk doch tevens meelijdend aan, en vraagde: „Maar kan ik dan in gemoede tot neef IJzer zeggen:

„Uw voorhoofd blinkt van heilge klaarheid;
Uw enkle trots is nedrigheid;
Uw reine mond sprak nooit onwaarheid;
Uw hand heeft zege' alomt verspreid.
Gods engelen zullen, op uw wenken,
U ambrozijn en godendrank,
Ten loon der zuiverste eenvoud schenken.
Uw ziele is als uw halsboord blank!”

„'t Is al te dwaas, 't is al te dwaas!” riep de jongen met pijnlijken glimlach: „Lieve nicht!” vervolgde hij op dringenden toon: „ik bid u, laat die zothed achterwege. Is neef waarlijk zoo als meester Kalk hem bezingt, dan zou zulk een overdreven lofzang voorzeker zijn nederig hart al te pijnlijk aandoen, en anders...”

„Maar hemel, de verrassing, de verrassing!” viel juffrouw IJzer in: „'t Is waar wat je zegt, maar als IJzer de verrassing ontgaat dan zal hij woedend wezen. Frits, ik bid je...”

Maar Frits, hoezeer het hem aan 't harte ging der arme nicht een verzoek te moeten weigeren, — hij die immer op haar minste

wenken vloog en haar geringste wenschen zocht te voorkomen, — op dit punt was hij onverbiddelijk. Neen, hij mocht, hij kon het niet.

„Kwajongen!” riep de arme echtgenoot van den man, wiens

„enke trots was nedrigheid”.

„Kwajongen!” riep ze, door vreeze tot de miskenning van haar goeden oprechten neef gedwongen, en, vuurrood — niet van kwaadheid, maar uit angst voor den jubilaris — verliet zij haastig het kamertje op den overloop.

In de grootste onrust werd het ontbijt door juffrouw IJzer genuttigd, en de heer echtgenoot die door de ontmoeting met Frits en de beschouwing der geschenken — waarvan te weinig werk was gemaakt — reeds onaangenaam gestemd was, kon er zich geen denkbeeld van vormen, hoe het kwam dat zijn vrouw hem heden — juist heden! tot tweemalen toe naar het brood liet reiken zonder de handen eens uit de mouw te steken, en heden, heden! vergat hem suiker in de koffie te doen.

Nauwelijks was het ontbijt afgelopen of juffrouw IJzer wenkte, op uiterst geheimzinnige wijze, haar jarigen echtvriend buiten de kamer.

„Wat wou je?” vroeg IJzer.

„Och, kom eens?” antwoordde de juffrouw, en haar hoofd werd als coclico.

„Moet ik ook vandaag nog op je wenken vliegen?” zeide IJzer. „Kom hier, als je iets hebt dat ik weten mag.”

Aarzelend naderde de juffrouw haar IJzer, en zeer zacht, zoo dat Marie die nog in de kamer was het onmogelijk verstaan kon, meldde zij met vergoelijkende woorden, hoe de verrassing — door IJzer zelf uitgedacht — op den onwil van Frits dreigde schipbreuk te lijden.

„Kon jij niet heengaan als je ziet dat je ouders geheimen hebben?” bromde IJzer terwijl hij zijn dochter, die juist bukte om de kruimels naast zijn stoel weg te vegen, met de punt van zijn laars stiet.

„O!” zei Marie, en ging.

„Die weerlichtsche jongen!” riep de jarige vol bitterheid toen het meisje de kamer had verlaten: „Zoo'n Joris! zoo'n ezelsoor! Niet willen! dát zal ik hem leeren!” en IJzer was reeds opgestaan om neefje de wet eens te stellen, toen de juffrouw hem tijdig deed inzien, hoe hij zodoende verraden zou dat de verrassing hem bekend was.

Daar ging de deur open. 't Was Frits die binnentrad.

„Neef IJzer,” ving de jongen aan, en angstige bezorgdheid stond hem op 't aangezicht te lezen: „ofschoon ik straks van u moest

hooren, dat gij u de vreugde van dezen dag niet door andermans leed wilt laten vergallen, zoo ben ik toch verplicht u daar even aan te herinneren...."

„Zwijg!" viel IJzer in, en zeker zou hij er meer hebben bijgevoegd, hadde hij van den vernomen onwil kunnen spreken.

„Het spijt me neef IJzer, maar ik ben toch verplicht u te zeggen, dat ik een onweerstaanbare neiging gevoel om mijn goede Elzemoei te gaan opzoeken; zij is ziek, de lieve oude, en de akelige vrees beklemmt mij dat het erger met haar gesteld is dan Jochem mij durfde zeggen. Ik wilde nog heden zoo spoedig als mogelijk is..."

„Heden! heden!" riep IJzer met een nadruk vol toorn: „Ondankbare! kun je't in je ontstelde hersens nemen om op een dag als deze naar elders te verlangen? — Dat is: ons kwellen, kwetsen, minachten, beleedigen; dat is: willens en wetens verwarring, stoornis, onrust brengen in plannen — hoe zal ik zeggen..." — IJzer werkte er zich danig in — „ik meen — weet je — dat je de grootste plaag bent dien ik ooit in mijn huis heb gezien; dat ik je missen kan als kiespijn; — zie je, en dat zonder jou alles ook wel terecht... ik meen — dat je voor mijn part draaien en tolleren kunt waar je rollen wilt! Uit m'n oogen! Voort! — Hê, wat een aterling!"

Frits achtte het nutteloos nog een woord te spreken. De miskende IJzer knipte gedurig met zijn vingers, puur van zenuwachtigheid. Juffrouw IJzer fungeerde voor spiritus nitri, en Frits wendde zich naar de deur. Eer dat onze knaap echter de kamer verliet, hield hij nog een oogenblik stand, en vraagde op bedaarden toon: „Indien u mij toestaat te gaan, zou ik dan het geld mogen vragen dat mij nog van ruim vijf weken toekomt; voor de reis zal ik het noodig hebben?"

IJzer's uitval op dit rechtmatig verzoek was dermate — wij zouden haast zeggen „satanisch", dat we hem liever terughouden. Genoeg zij het, dat hij leelijk lachte, en dat Frits kon vertrekken zonder het geld waarop hij het volste recht had.

En Frits, — toen hij op zijn overloopskamer gekomen was, telde hij de negen stuivers welke zich in zijn beurs bevonden, over en weer, maar, wat hij ook telde, ze vermeerderden niet; drie dubbeltjes waren er en vijftien centen. Negen stuivers! en de reis met den spoorwagen tot W. — vanwaar hij tot Leerbeek wandelen kon — kostte twee gulden en veertig centen. Ware het weekgeld hem uitbetaald geworden, hij zou terstond op reis zijn gegaan, doch thans... en Frits bracht de hand aan 't voorhoofd, en staarde voor zich uit, maar hoe hij ook zon en tuurde, hij kreeg geen licht, en zijn beurs werd er niet zwaarder door. Lang heeft hij op den wand gestaard. Ten laatste hoort hij den zoon des huizes die op zijn kamer een deuntje fluit. De jongen aarzelt, maar eindelijk verstout hij zich Willem's kamerdeur te naderen en gehoor te vragen.

IJzer Jr. staat, met een breeden borstel gewapend, voor den spiegel en geeft aan zijn kuif eenige kunstdraaien. In groot kostuum zal hij straks in den kring verschijnen, — minder evenwel ter eere van het huiselijke feest, dan voor het bezoek 'twelk aan de groote Tentoonstelling zal gebracht worden.

De wijze waarop Frits wordt ontvangen is verre van minzaam, en de jongen verliest den moed om te vragen hetgeen hij zoozeer behoeft, en blijft droevig vóór zich zien.

„Neef Willem,” zegt hij eindelijk: „ik vrees dat mijn lieve Elzemoei gevaarlijk ziek is; de arme oude ligt wel verlaten, en, ik zou zoo gaarne naar Leerbeek gaan... indien...”

„Voor mijn part kun je uitrukken!” roept de artist, en geeft een laatsten coup de brosse aan zijn steile kuif.

Frits staat een oogenblik verlegen, doch, weldra verstout hij zich en herneemt: „Zie eens, neef Willem... het smart mij wel, maar deze pijp, u vindt haar altijd zoo mooi; zeg, zoudt u er mij drie gulden op leenen willen? Och! ik ben zoo bitter verlegen;” en Frits houdt met bevende hand den neef het geschenk voor, 'twelk hij niet had gedacht immer te kunnen afstaan.

„Voor dat leelijke ding zou ik drie gulden geven!” lacht Willem met vreemde gebaren: „dat vod! — merci, je n'en veux pas! en jou geld leenen dat verd... ik. — Le vin, le vin — le vin, le jeu, les belles!” zingt hij oorverdoovend; en Frits treedt ontmoedigd terug, en wordt bij het heengaan schier omvergelopen door IJzer's gade, die slechts in zorg over haar verrassing, een: „Nare jongen, loop heen!” tot Frits niet weerhouden kan, en met de bede tot den voornamen zoon komt, om — al mag het wat vreemd zijn — het vers te reciteeren, met belofte van dit en dat; aan welke bede wij niet twijfelen dat in 't eind zal worden voldaan.

En was er dan niet één die medelijden met den armen Frits had, niet één die ten koste van eigen genot of plan — of ook zonder opoffering — hem te hulp wilde komen?

Ja — éene is er.

„Hoe sta je daar zoo droevig Frits?” vraagt Marie terwijl zij den knaap meelijdend aanziet, die nu in het voorhuis, in treurig gepeins staat verzonken.

In weinige oogenblikken heeft het meisje vernomen welke de oorzaak der sombere stemming van den goeden Frits is.

„Je houdt wel heel veel van je oude tante, niewaar?”

„O, je weet niet Marie, hoe na die lieve Elzemoei mij aan 't hart ligt; en, haar nu ziek, misschien gevaarlijk ziek te weten zonder er heen te kunnen gaan, zie, dat is...” maar de jongen zeide niet wat hem op de lippen kwam. Met een beschuldiging tegen den ongevoeligen vader wilde hij die goede dochter geen leed doen. Een oogenblik later hernam hij: „Als je vader mij het ach-

terstallige weekgeld had willen geven, dan zou ik dadelijk zijn ver trokken, maar nu....! niemand is er die mij helpen wil, en zelfs op deze mooie pijp, die ik nooit gebruikte, wilde je broer mij geen driegulden leenen."

"Heb je een driegulden voor de reis naar Leerbeek nodig?" vroegde Marie.

"Ach ja!" zuchtte Frits en voegde er iets later bij: "Ik zou wel loopen, maar de reis is zoo ver, en de tijd die er mee heengaat is mij te kostbaar."

"'t Is droevig Frits!"

"Ook zij!" prevelde de jongen met verschoonbaren wrevel: "ook zij heeft hulp noch raad; ook zij is zonder medelijden;" en — met het hoofd in de hand en den elleboog tegen den gangmuur geleund, stond hij weer een geruimen tijd, en zon op een middel om tot het gewenschte doel te geraken, maar — licht kwam er niet.

"Frits!" klonk een zachte stem.

De jongen zag op. — 't Was Marie die hem wenkte om met haar te gaan.

Daar staan zij tegenover elkander in den verlaten schilderswinkel. We zeiden het reeds: Marie was niet mooi, maar in dezen oogeblik heeft ze iets onbeschrijfelijk liefs. Ze houdt, terwijl een zachte blos haar wangen kleurt, de oogen terneder geslagen, en vriendelijk zegt ze: „Zie, Frits, ik heb er erg mee te doen dat je zoo in droefheid over je oude tante bent, en uit gebrek aan reisgeld niet tot haar kunt gaan. — Als je 't nemen wilt Frits, hier zijn juist negen en veertig stuivers. Ik had ze gespaard weet je — maar da's niets; Goose verdient alweer een weinig met klein schilderwerk dat hij vrij aardig met de linkerhand weet te doen. Toe dan Frits, neem het geld. Ter wille van de oude Elze, verlang ik dat je naar Leerbeek trekt."

Van blijde verrassing had onze knaap in den aanvang een kleur als vuur gekregen. Die lieve Marie! en toch — toch kreeg zijn gelaat al spoedig de sombere plooi van daareven terug.

"Goed meisje!" zei Frits: „hoe zal ik je danken voor dit bewijs van hulpvaardigheid; maar nee Marie, je hadt dit geld voor een arme bestemd, en daarom, — daarom mag ik het niet aannemen; ik zou er Goose door berooven, ik zou...."

Frits brengt zijn hand aan 't voorhoofd. Marie staat verlegen. De jongen weigert, en toch, hij zou het geld zoo gaarne, zoo onuitsprekelijk gaarne van haar aannemen, en, — 't eenige wat hij van eenige waarde bezit — al bestaat die waarde ook grootendeels in zijn verbeelding — is zijn pijp, zijn pijp met het lieve Treeske er op.

"Hier, hier Marie!" roept hij eensklaps levendig: „hier is de pijp, en mijn Treeske er bij. Ja, nu durf ik je geld nemen. Als je het binnen acht of veertien dagen niet van mij terug hebt, dan

kun je haar verk... nee, zie — dan kun je haar beleenen, hoor je! Evert, van den winkel, heeft mij eens verteld dat ze hier een huis hebben waar men, in tijd van nood, altijd op pand geld kan leenen; eenmaal toch zal ik ze daar kunnen lossen;" en de knaap haalt zijn kleinood te voorschijn; reikt het der hulpvaardige in ruil voor de zoo benoodigde geldstukken toe, maar vraagt nog ten slotte: „Je zult haar toch goed bewaren, is 't niet?" en bewijst met die woorden hoe weinig het denkbeeld bij hem gerijpt was, dat zijn pijp uit hare handen in die van anderen zou overgaan.

En Frits had reisgeld, en gaf zijn nichtje een dankbaren handdruk; en 't meisje. . . ?

Toen Frits zich snel had verwijderd, bezag zij het voorwerp waaraan de jongen zoo'n waarde hechtte. 't Was een aanvallig meisje dat op den pijpekop prijkte. Marie wist het, háar oogen waren zoo lief, háar neus en mond waren zoo fraai niet. „Mijn Treeske", had Frits gezegd, en — Marie zag ijselijk rood toen ze een half uur later Frits een goede reis wenschte; Frits die met een klein bundeltje onder den arm, zeer haastig de woning van baas IJzer verliet.

Voordat wij onzen knaap op zijn tocht naar Leerbeek vergezellen, willen we eerst nog een vluchtigen blik slaan op den loop van het feest waarvan Jan Doris de held was.

Was de jaarfeest-illusie door het gebeurde in den morgen reeds een weinig getemperd, wat er verder volgde moest een man als Mr. IJzer wel bitter krenken en tot den hoogsten trap van baloorigheid voeren.

't Liep niet druk met visites en brieven. Nog veel minder dan 't vorige jaar toen 't ook al verflauwd scheen. Geen letter van vriend Heeler den versleverancier. Neef Janus Park, de olieslager van de Zaan, niet als naar gewoonte met zijn Lijda overgekomen. Rijsman de architect, niet verschenen. Geen kaartjes van. . . — „Onbegrijpelijk!" zei juffrouw IJzer: „zelfs Bruno niet, die toch alles aan je verplicht is — niewaar IJs?"

„ALLES!" sprak IJzer.

„Onbegrijpelijk!" herhaalde juffrouw Koojsje.

Onbegrijpelijk? — Zoo onbegrijpelijk niet indien men bedenkt dat hij die zijn gansche leven de ikheid viert, inweewil van kunde en gezondheid, ook de luiheid kweekt, en, als noodzakelijk gevolg er van, eindelijk ook te lui wordt om zijn schuldeischers te geven wat hun toekomt.

De weinigen die kwamen waren zij, die bij Mr. IJzer „een beetje

geld hadden uitstaan". Toch ook was de oude nicht Haakselaar komen aanstropelen. Nicht Haakselaar had uit gratie het huisje achter den winkel van IJzer in huur, en neef was zedelijk verplicht geweest om de arme vrouw met vijf en twintig gulden op te slaan. Zij toch was hartelijk. Van hartelijkheid had ze tranen in de oogen toen ze haar neef gelukwenschte. — Van hartelijkheid!

't Was jammer, erg jammer van al 't gebak, en van al d'advokaat. Erg jammer met betrekking tot de verrassing. En die verrassing?

De toezegging eener ruime belooning had den artist terstond doen besluiten om de rol, door Frits verworpen, op zich te nemen. Het vers van Kalk had hij — gevolgd door zeven verversknechts in 't Zondagspak, met kerkgezichten — meesterlijk uitgedalmd; maar zie, toen de slotregels klonken:

„En daarom treën wij al te gader,
„O hoog geëerde meester nader,
„En leggen vol van zegenbeën,
„Een krans al om uw slapen heen,
„Een krans, waarin als huwlijksrozen,
„Uw gaad' en zoon en dochter blozen...."

toen, toen stotterde — al bij den derden regel — de tweede huwlijksroos erbarmelijk, en werd de eerste roos rooder dan de sterkst gekleurde, want. Waar was de krans!?

„O hé!" riep moeder Koosje.

„Da's eeuwig stom!" riep de bewierookte.

„Misschien boven?" zei Willem, en verliet haastig de kamer. De moeder ijldde hem na; Marie volgde om mede te zoeken; de knechts scholen op een hoopje bijeen, eenigen verlegen, eenigen glimlachend; de weinige gasten zaten met treurige gezichten, en IJzer riep alweder: „Eeuwig stom! beroerd!" en dan weder, om den uitval die 't medeweten aan 't licht bracht, te bementelen: „Wat er toch wezen zou? ik begrijp er niets van."

De krans werd gezocht, overal gezocht, maar nergens gevonden.

De moeder had hem in Willem's kamer voorzichtig op een stoel gelegd. Willem had er zijn huiskleeren op geworpen. Saartje de meid had de kamer gedaan en de heele „paketieltje" op 't bed, uit de stof gelegd, — en eerst bij 't naar bed gaan vond de artist den krans met de rozen.

Volgens het programma van den dag, trokken de IJzers met hunne bezoekers die er lust en tijd toe hadden, te twee uren, en corps naar de groote Tentoonstelling.

Onderweg vond de jarige eerst de beste gelegenheid om zijn hart over die onvergeeflijke stommiteit lucht te geven.

Het goede Koosje deed al het mogelijke om haar echtvriend tot

kalmte te brengen, en wees hem gedurig op het genot dat men straks zou smaken.

„M'n vrijkaart?” sprak Willem tot den concierge der Tentoonstelling.

„Wie is menheer?”

„Guillaume IJzer.”

„IJzer....? IJzer....? Ah juist! Ziehier menheer.”

Willem wilde binnengaan, en wenkte de overigen hem te volgen.

„Met je permissie heeren en dames,” zei de concierge: „daar, bij dien heer, neemt u kaartjes à vijf en twintig cents de persoon.”

„Maar ik ben de vader van dien mijnheer;” zeide IJzer orfwillig, en wees op Willem.

„Veel eer voor u menheer IJzer,” sprak de concierge: „maar toch behoort u kaartjes te nemen.”

— Op mijn kaart kun je allemaal binnen! had Willem gezegd en 't was dus niet zonder inwendigen wrevel dat IJzer voor zich en zijn acht personen, twee guldens en een kwartje op de tafel wierp.

Was er tehuis naar den krans met de rozen gezocht, nu ving er een gezoek aan dat nog veel pijnlijker mag genoemd worden.

Ze zochten — ze zochten met hun tien — in de groote zalen, in de kleinere zalen, in de kamertjes, in de gangen — want ook in de gangen van het voormalig Oude-mannenhuus hangt kunst, — maar de heilige Genoveva was nergens te vinden.

Wij hebben gezegd een vluchtigen blik op den verderen gang van den feestdag te zullen werpen, en daarom — hoe geschikt dit bezoek op de Tentoonstelling ook ter uitwerking ware — verwijzen wij onze lezers slechts, een groot uur later, naar een der straks genoemde gangen. Willem IJzer — volgens den catalogus: Guillaume IJzer te Parijs, thans te Amsterdam — Willem IJzer, door het negental gevolgd, treedt voor de derde maal door die gang. Hij hoort van ter zijde onderdrukt gelach, en met een fluisterende tentoonstellingsstem:

„Als je binnen genoten hebt, kom je hier om eens te lachen. Zie mij daarboven dat kunststuk eens aan!”

Willem volgt de richting van den wijzenden vinger: Zijn Genoveva!

„Bij m'n ziel wat 'en ding!” fluistert een ander.

„En dame in appelbloesem-tricot, in 'en peterselie-tuin; een kalf met hertshorens er bij. Ah, quelle horreur!”

„Heere bewaar ons! Van wien is dat vod?”

„N°. 420.”

„Guillaume IJzer! Nom de gloire! de heilige Genoveva! Arme Sainte! Kerel laat me gaan, ik stik van 't lachen.”

„Wat heb je daarop te zeggen menheer....? hê... zeg?” klinkt een stem van terzijde.

„Waarop menheer?” vraagt de heer die „stikt van 't lachen”, terwijl hij zich eenigszins verschrikt naar den vrager wendt.

„Wáarop? wel dáarop!” zegt Jan Doris, terwijl hij op het kunststuk van zijn zoon wijst.

„Is 't van u menheer?”

„Ja menheer, ja, da's van mij, zie je, da's van mij, en daarom zie je, zou ik wel eens weten willen wát je daarop hadt aan te merken.... hé....?”

„Aanmerken menheer!” klinkt het antwoord: „indien we ons verstouten op iets aanmerking te maken, dan is het op de schandelijke plaatsing uwer schilderij. Hing zij lager, en beter op 't licht, dan zou ze nog meer genoegen geven.”

De heeren verwijderen zich met een beleefden groet.

En de IJzers? En hunne gasten?

Wij laten de eersten hun verontwaardiging over de „schandalige plaatsing” op gedempten toon, doch in sterke bewoordingen lucht geven.

Wij laten de laatsten — die in plaats van een schitterenden triomf te aanschouwen, de getuigen van een jammerlijke nederlaag werden — de Genoveva en tricot bewonderen en prijzen, zooals zij dat nog geen schilderij op de geheele Tentoonstelling gedaan hadden; wij laten IJzer Senior in vreeselijke woede een der Heeren Commissarissen der Tentoonstelling — zooals hij gezegd had — zijn „standje schoppen” en in de groote zaal, wijzend op een Calame, eischen, dat men die lap, waarop niets dan boomen te zien waren, nu ook eens zou hangen waar hij „hing” of liever waar z'n zoon „hing” en dat ze zijn zoon eens dáar zouden „hangen”, waarop een zeer weinig beleefd antwoord de ikheid van Jan Doris IJzer op de grens had gebracht van schandaal te maken.

Wij laten de IJzers met bijhebbend gezelschap den „beroerden boel” verlaten, en gevoelen geen lust om den feestavond met hen door te brengen. Alleen verhalen wij, dat IJzer in 't huiswaarts keeren, een arm mager jongetje dat lucifers verkocht, met een: „Zu'j uit den weg gaan!” van de kleine steentjes stiet; dat juffrouw IJzer tehuis gekomen, een poosje in de achterkamer ging zitten schreien; dat Marie de pijp van Frits nog eens beschouwde, en dat Willem des middags zoek was, en des avonds niet t'huis, en eerst laat in den nacht — of liever vroeg in den morgen — den krans op het bed vond, den krans met de rozen.

Het carillon der Dam-klok klingelde juist het kwart na twaalven, toen Frits de winkels van den Nieuwendijk voorbijstapte en kort daarna het Dam-plein betrad. Eenige huizen verder, ter rechterzijde, bevond zich het bestelkantoor van den ondernemer der omnibussen

waar Frits voor neef IJzer somwijlen pakjes bezorgd had. De knaap trad er binnen.

„Moet er omstreeks dezen tijd niet een spoortrein naar Gelderland vertrekken?” vraagde Frits aan een man die een baal op den unster wierp.

„Als je mee moest dan hadt je vroeger moeten opstaan;” klonk het bescheid: „De laatste omnibus voor 't Rijn-spoor is al tien minuten den Dam af.”

„Zou het te laat zijn!” roept Frits met gejaagdheid: „Maar zeg dan hoe laat die spoortrein vertrekt?”

„Wèl, twaalf-veertig;” antwoordt de man. „Je hebt nog twintig minuten.”

„Twintig!” herhaalt de jongen, en nauwelijks heeft hij het woord gesproken, of hij springt de stoep af, en loopt uit al zijn macht, om, zoo mogelijk, den gewenschten trein nog „te halen”.

Frits loopt al wat hij loopen kan; den Dam over, de Kalverstraat door, in gestadige vreeze dat hij te laat zal komen, dewijl zijn ontstemde geest hem de droevigste gevolgen van dat „te laat” voor oogen stelt: te laat aan den trein; wachten tot den avond; eerst tegen den nacht in Leerbeek! Te laat! te laat bij de dierbare Elzemoei! — Frits heeft de Botermarkt bereikt.

„Moet je nog mee met de spoor?” roept de voerman eener ledige vigilante onzen knaap toe, terwijl hij den arm uitstrekt en met zijn zweep den jongen op den rug tikt. Frits ziet haastig naar den hoogzittenden vrager om, en brengt een hijgend: „Ja...” uit.

„Stap maar in! Gauw! of je komt er niet!” herneemt de voerman die inmiddels van den bok gesprongen, den aamechtigen Frits op het geopend portier wijst.

„Zou 'k... anders... te laat komen...?” hijgt Frits.

„Wis en warempel!” zegt de voerman.

Frits stapt in, en eer de jongen, die geheel buiten adem is, recht beseft wat hij gedaan heeft, daalt de zweep van den voerman op den kortstaart neder, en galoppeerend gaat het de Amstelbrug over, en verder en verder. — Och, of ie 't nog halen zou!?

Ofschoon de kans om nog tijdig het station te bereiken, grooter was geworden, zoo vervulde toch een nieuwe vreeze den knaap. Twee gulden en negentig centen had hij in zijn beursje. Het geld voor den spoorwagen daaraf gerekend, dan behield hij nog juist twee kwartjes. 't Was voor de eerste maal dat hij in zulk een rijtuig zat, zoo'n voornaam rijtuig! Hoeveel zou zoo'n rit wel kosten? 't Zweet breekt den armen knaap de leden uit bij de gedachte dat het zeker veel meer zal wezen dan hij te missen heeft. Inmiddels vervolgt de kortstaart zijn galoppeerenden loop. Het poortgewelf weerkaatst het geraas der vigilante. De brug gaat het over, en — het station is bereikt, terwijl juist het laatste gebengel een einde neemt.

„Je bent er, vrind!” zegt de voerman die, haastig afgesprongen, het portier openwerpt: „'En gulden voor mij, en dan als de wind het station in....”

„'En gulden! 'en gulden!!” 't Was den armen jongen alsof hem het bloed uit de oogen sprong. De rijke die door staatsomwenteling of andere omstandigheden tot armoede vervalt, kan bij 't vernemen dier droevige waarheid niet meer ontstellen dan onze knaap toen de huurkoetsier een gulden van hem eischte.

„Gauw maar vrindje!” hernam de man: „je hebt geen minuut te verliezen. Zoo dadelijk gaan de deuren dicht; dan kun je fluiten en tot van avond wachten.”

Frits herkrijgt zijn bezinning; haastig vat hij de hand van zijn schuldeischer, en, iets smeekends ligt er in den blik waarmee hij hem met zijn helder-blaauwe oogen aanziet: „Och goeje man,” zegt hij met een gejaagde doch gevoelvolle stem: „zou je mij niet voor vijftig centen willen vrijlaten? Waarlijk, waarlijk ik heb niet meer; mijn Elzemoei is ziek. Ik bid je, och laat mij gaan!?”

„'En mooie grap!” prevelt de huurkoetsier: „Mars heeft gevlogen, de tong hangt hem uit den bek. — Twee kwartjes! zeg, heb je waarachtig niet meer?”

„Geloof me, waarlijk, 't is alles wat ik missen kan!” roept Frits.

„Wel verduiveld!” zegt de koetsier: „je zaagt er zoo heertig uit. Ben jij óók al arm? en je moeder nog ziek daarbij. Weet je wat: Mars heeft zijn best gedaan; verklappen zal hij mij niet; 'en broodje extra mag het goedmaken; hier....” en terwijl hij een der beide kwartjes welke Frits hem met een smeekenden blik had overhandigd haastig in den vestzak van den jongen stopt, dringt hij hem de stoep van het stationsgebouw te betreden. „Gauw! gauw! want zie, daar doet hij de deur dicht.”

Frits had geen tijd om den goedhartigen man zijn dank te beuigen. „Ik moet mee, ik moet er in!” riep hij den stationswachter toe, die de glazen deur had dichtgesloten, en — getrouw aan zijn plicht — schouderophalend het hoofd schudde.

„Maar zie je dan niet dat die jongen mee moet?” roept de vigilante-voerman, terwijl hij met zijn vuist op de deur beukt dat de glazen er van dreunen. „Zeg! hei!! doe dan open! De moeder van den armen drommel ligt ziek! — Zoo'n ongevoelige rekel! — Kom mee! kom mee!!” vervolgt hij haastig en trekt den verslagen Frits met zich de stoep af.

In weinige seconden heeft ons tweetal de plaats bereikt waar het binnen-terrein door een ijzeren hek van het buiten-stationsplein is afgescheiden. „Hier! pak an!” zegt de voerman weder, en stopt den knaap het — eerst nog door hem behoudene kwartje in de hand: „als ze nog kapsies maken, knijp er hun hart mee. Vlug er over als 'en jongen! De trein staat er nog. Een, twee.... geen nood....

drie! mooi zoo! — Voort, dáar, dien hoek om, en dan...." Maar Frits hoort hem niet meer. „Dank! dank!" heeft hij geroepen en, bij den trein gekomen, klinkt de gillende locomotieffluit; de wagens komen in beweging. „Spring er op!!!" schreeuwt een stem uit de verte. Frits hoort het; springt, zich vastklemmend aan een portierbeugel, op de wagentrede; de trein beweegt zich sneller; het schemert Frits voor de oogen; rakelings glijdt zijn lichaam langs palen en rasterwerk heen. „Hou maar vast!" klinkt het nogmaals van verre, en Frits, gelukkig dat hij zich houden kan, want, eerst vijf minuten later grijpt hem een conducteursvuist in den kraag, en tilt hem, met een: „Weerlichtsche jongen!" in een wagen, waar Frits, zoo wit als een doode, in nedervalt.

„Komaan Mars," zegt Jan de voerman: „jij bent uitgerust. We hebben een armen drommel geholpen! 'k Wou da'k rijk was!" en, weg reed de — egoïst. (?)

't Was in den namiddag dat Frits Warner, met den Leerbeek-schen toren in het gezicht, haastig zijn weg naar het dierbare dorpje vervolgde. 't Weder was guur geworden: de wind zweefte de boomen bezijden den landweg. De zachte regen, waarvan de spoorweg-conducteur en de reizigers die aan de laatste stations waren opgeklommen, reeds de duidelijkste blijken op laken of duffel met zich in de wagens hadden gebracht, was overgegaan in een dichten regen die sneeuwachtig kil was. Het angstige gevoel dat den knaap sedert het vernemen der treurige tijding in het morgenuur had vervuld, vermeederde schier bij elke schrede. Had Frits bij 't verlaten van zijn geboorteplaats getracht om de droefheid die hem vervulde, met de hope op een vroolijk wederkeeren te verdrijven, dat onverhoopte wederkeeren was nu in stede van vroolijk te zijn, een keeren met zorg en vrees. De sombere voorstelling van 'tgeen hem in de woning der lieve Elzemoei zou wachten, maakte hem ongevoelig voor alles waarheen hij, in blijdere stemming, trots den dichten regen, de oogen in 't voorbijgaan met vroolijk herdenken zou hebben heengewend. Neen, zelfs de schaapskooi op den heuvel trok zijn aandacht niet, want, toen hij haar voorbijgung speelde een akelig „wanneer eens...." hem voor den beangsten geest.

Daar staat hij voor de deur der welbekende kleine woning. Wat heeft hij zich gerept om er te komen, en nu — nu aarzelt hij er binnen te gaan.

Ja hij aarzelt, en terwijl hij een oogenblik toeft alvorens de deur te openen — misschien dewijl hij die slingering tusschen hoop en vrees nog boven een zeer mogelijke bittere zekerheid verkiest —

terwijl de jongen eenige seconden aarzelend met de hand aan de deurklink blijft staan, wendde Elzemoei zich onrustig op haar ziekbed heen en weder.

„Waar of mijn Frits toch blijft?” steende zij zacht, en hield den matten blik op de deur gevestigd.

„Moeder heeft gezegd dat Frits vandaag niet komen zou lieve Elsje;” sprak een achtjarig meisje dat, met een wollen breikous in haar handjes, naast de bedstee der zieke gezeten was: „Gisteren is Jochem naar Amsterdam gegaan; hij zou aan Frits gaan vertellen dat je niet heel fikscha waart, maar niet erg; en omdat dokter Wif vandaag zei dat je meer koorts hadt, — en toen trok hij zoo'n raar gezicht — toen zei moeder, dat ze den meester zou vragen om een briefje aan Frits in Amsterdam te schrijven, en dat ie hier moest komen. Nou zei moeder ook, dat Frits er morgenavond wel wezen kon. Ik vind het heel aardig dat Frits komt. Wacht! daar slaat het buiten halfvijf; nou mot je weer uit het fleschje hebben. Goed schudden, niewaar Elsje? dat zei dokter Wif. — Ziezoo, dit is een volle lepel. — Hé! smaakt het zoo leelijk....?” en — terwijl de kleine ziekenverzorgster, die, ouder geworden, sprekend op het portretje zal gelijken 'twelk den pijpekop versiert die thans in de latafel van IJzer's dochter is geborgen, terwijl Treeske het door Elzemoei geledigde medicijnkommetje naar de tafel terugbrengt, doopt zij, uit kinderlijke nieuwsgierigheid, haar vingertje in de overgebleven droppels. — Bah! 't was leelijk! Die arme zieke!

Daar wordt de deur geopend. En — 't is een welbekende die het kamertje binnentreedt.

„Frits! Frits! mijn jongen!” klinkt de zwakke stem der kranke.

„Arme zieke Elzemoei!” roept de jongen die bij den aanblik der vervallen gelaatstreken zijner beminde pleegmoeder, doodsbleek is geworden. Een oogenblik staat hij als door dien aanblik verplet; spoedig echter komt hij tot zich zelven weder; treedt op de bedstee toe — maar neen, weder toeft hij; ontdoet zich van zijn doornatte jas, — 't mocht die lieve eens hinderen of nadeelig zijn! — en een seconde later ligt hij met den uitroep: „Moest ik u zoo weervinden!” over de dierbare heengebogen, en kust herhaalde malen haar bleeke wang.

„Ik dank God, mijn jongen, dat je er bent;” sprak Elzemoei en een lachje blonk er op haar wezen: „Ja, ik wist wel dat je niet toeven zoudt. Ik wachtte van uur tot uur, want, Frits, ik voel maar al te goed..... Niewaar mijn beste jongen, je vindt Elzemoei erg verminderd?”

Frits antwoordde niet.

„Och!” hervatte de zwakke vrouw: „de krachten zijn in de laatste dagen veel afgenomen. Eerst meende ik dat het mijn gezone loomheid in 't najaar was, en dat het spoedig weer beter zou

gaan, maar ik weet nu al te wel dat de goede God andere plannen met mij heeft. Schrei zoo niet mijn brave jongen; als je mij ooit verdriet hadt aangedaan, dán moest je schreien; maar nu, nee Frits, nu moet je mij maar gedurig eens vriendelijk aankijken;" en terwijl de oude kranke nu zwijgt, vat zij met haar vermagerde handen het hoofd van haar schreienden lieveling, en herneemt nauw hoorbaar: „Ik heb je zoo lief, mijn jongen."

Aandoenlijke stilte!

„Maar Frits, wil je dan Treeske in 't geheel niet eens aankijken? Ja, ik schrok toen je zoo onverwacht binnenkwaamt. Maar o! ik ben er toch zoo blij om. Toe Frits, ik sta hier naast je; geef me dan maar even een hand... Was de mik niet lekker? Zeg Frits, heb je nu een pop voor me meegebracht? De vink is nog vroolijk en gezond. Frits, Frits dan!" En hij — hij wendde zich van de kranke tot de kleine snapster om, en door zijn tranen heen, zag hij haar vriendelijk gezichtje waarop een glans van blijdschap verspreid lag. Bij het binnentreden had Frits zijn kleine dotje niet bemerkt; doch nu, nu vatte hij de handjes die hem waren toegestoken, en ofschoon hij door droefheid overstelpt, slechts een: „Liefje, jij hier!" kon uitbrengen, zoo drukte hij toch een kus op haar mondje — en nog een; dat kind was hem lief, na Elzemoei de liefste op de wereld.

„Och Frits, ik ben waarlijk zoo blij!" hernam Treeske: „maar, dat je huilt dat vind ik niet aardig. Heb je dan geen plezier dat je weer bij Elzemoei en bij je Treeske bent? Morgen zal Elsje wel beter wezen, en dan zal ik je de kleine keutjes 1) die achter op onze deel in 't schot zijn, eens laten kijken."

Frits hoorde niet wat de kleine snapte: Elsje had zijn naam genoemd, en haastig heeft hij zich weder tot de kranke gekeerd.

„Mijn jongen," sprak de oude, terwijl de stem die van toenemende verzwakking getuigde, wel deed vermoeden dat de blijdschap des wederziens haar nadeelig geweest was: „mijn jongen, misschien zou het morgen te laat zijn, daarom kom dicht bij mij, en luister." En terwijl Frits nu het oor nabij den mond der zwakke spreekster brengt, verneemt hij in dikwerf afgebroken woorden, zeer kort, hetgeen wij eenigszins toegelicht zullen mededeelen.

Elsje Kraling, de veel oudere zuster van Frits' vroeg gestorven moeder, was op dertigjarigen leeftijd weduwe geworden. Had zij van hare zijde niets ten huwelijk medegebracht, haar echtgenoot liet haar bij zijn afsterven een niet onaardig kapitaaltje na, waarvan Elsje onbekrompen zou kunnen leven. Nog maar vier maanden na den dood van haar beweenden echtvriend, had er in haar

1) Biggen.

huiskamer een tooneel plaats gegrepen, 'twelk haar erg had geschokt en met deernis vervuld. Een aangetrouwde neef uit de hoofdstad, dien Elsje slechts eenmaal, bij gelegenheid van haar huwelijk, had ontmoet, was in een zeer opgewonden stemming tot haar gekomen, en had in de schrikverwekkendste bewoordingen van een mislukte olie-speculatie, en wissels, en vervaldagen gesproken, waarvan de goede vrouw weinig begrepen had; maar dit — dit had zij ter dege verstaan, dat neef ongelukkig en met de zijnen verloren was indien hij 'niet binnen vier en twintig uren over een som van vier duizend gulden beschikken kon. Elsje was van de nare gezichten akelig geworden, ja zelfs, hij had van zich verdrinken en zich doodschieten gesproken, zoodat der meewarige het angstzweet was uitgebroken. Eindelijk had de goede vrouw zich vermand en met waardigheid den vertwijfelde het zondige zijner woorden onder het oog gebracht, en gebeden, die ontzettende voornemens te laten varen. De neef was haar toen om den hals gevlogen, en had haar zijn redster en behoudster genoemd. En Elzemoei, zenuwachtig en innig bewogen, had hem, op een paar honderd gulden na, het gevraagde ter hand gesteld, terwijl de neef, na een vluchtige acceptatie te hebben geschreven, — waarin hij van het ontvangene een interest van 5 pCt. beloofde, — met een veel kalmere dankbetuiging Elsje's woning verlaten had.

Die neef was Jan Doris IJzer geweest, toen omstreeks dertig jaren oud. De meelijdende onergdenkende weduwe was het slachtoffer van hare hulpvaardigheid geworden. IJzer was — reeds van den beginne afaan, in gebreke gebleven, om den verschuldigten interest aan zijn weldoenster toe te zenden. Elsje had wel dikwijls geschreven, doch, dan waren er steeds uitvluchten in stee van gelden ten antwoord gezonden, met beloften voor de toekomst. Maar, die toekomst was toekomst gebleven. Onverklaarbaar mag het schijnen dat Elsje geen doortastende maatregelen koos om te bekomen hetgeen haar rechtmatig toekwam en waaraan zij inderdaad behoefte had, dewijl ze nu geheel van een uitstaande hypotheek moest leven die haar jaarlijks niet meer dan honderd vijftig gulden opbracht; onverklaarbaar mag het schijnen dat zij noch aan hare zuster noch aan haar aanstaanden schoonbroeder Warner, iets van het voorgevallene mededeelde, doch — de trouw van Elsje was onwankelbaar; in de vreemde gemoedsstemming, waarin zij bij die bestorming van den neef verkeerde, had zij niet geaarzeld om op zijn onstuijmig verlangen, de plechtige belofte af te leggen, van nimmer, tot wien ook, over het gebeurde te zullen spreken, en — liever had zij zich bekrompen en ontberingen getroost, liever zelfs den schijn van schrielheid op zich geladen, dan ontrouw te worden aan het gegeven woord. — Wat onnoozelheid! Wat dwaasheid! — Dwaasheid bij de wereld is dikwijls grootheid bij God.

Recht te zoeken bij den wereldschen rechter zouden wij in hare plaats wellicht verstandiger hebben geoordeeld; maar Elsje wilde liefst den Eeuwigen Rechter het recht laten, en vond voor zich zelve meer vrede bij de gedachte: dat onrecht lijden zonder bitterheid, beter is dan recht erlangen door aardschen dwang. „'t Was me zoo'n zieltje!” had IJzer tot Frits gezegd. — Nog al een blank zieltje, willen wij er bijvoegen. „Ze was niet t'huis in de rommelige wereld.” — Des te beter voor haar.

De goede vrouw had haar woord gehouden; en toen ze bij 't sterven van haar schoonbroeder Warner, de zorg voor zijn jongske op zich nam, toen had ze wel opnieuw een beroep op de eerlijkheid van den neef gedaan, doch met dezelfde uitkomst als vroeger; alleen de belofte had ze verkregen, dat hij Frits op vijftienjarigen ouderdom tot zich zou nemen, om hem tot een bekwaam schilder te vormen.

„Frits, mijn lieve jongen, nu heb ik mijn geweten wel bezwaard,” sprak Elsje ten slotte: „omdat ik verhaalde 'tgeen ik beloofde aan niemand te zullen meedeelen, maar de goede God weet dat ik het uit bestwil voor u, en niet voor mijzelve deed. Indien ik zondigde, Hij zal 't mij vergeven. Ook meende ik, Frits, dat men na mijn dood de schuldbekentenis zou vinden, en dat het dan beter ware indien jij het wist dan iemand anders. Frits — kijk dáar op de beddeplank — zie je —?” en de zwakke wees met den vermagerden vinger: „daar staat een schrijfkistje; neem het, mijn jongen, — zoo. 't Sleuteltje ligt in 't laadje; trek maar open. — Ziezoo, nu tweemaal omdraaien; — achterin, daar ligt een gevouwen papier met een lakje er op; de schuldbekentenis zit er in. Juist! dat is het rechte! — Lieve kind, u mocht ik niet ter wille van den nalatigen neef te kort doen, anders zou ik het stuk misschien niet bewaard hebben. Mocht jij, meerderjarig geworden, ooit behoefte aan geld hebben Frits, kom dan gerust, uit naam van Elzemoei, met dat stuk voor den dag. Neef IJzer — zal niet slecht genoeg zijn — — om de echtheid ervan te ontkennen, — en Frits, — ik hoop — ik. . . Och, — een slokje — water! — Zoo — raar — Frits. . .” en de jongen, ziende dat de goede vrouw op het punt was van te bezwijmen — het gevolg der al te groote inspanning — bracht haar met bevende handen het gevraagde; bevochtigde hare slapen, en vraagde der kleine, of ze haastig zou gaan om haar moeder en den dokter te roepen, want Elsje. . . Ach, groote hemel! „Toe liefje, toe gauw!”

En Elzemoei stierf twee dagen later; doch, na dien avond sprak ze niet meer. Slechts eenmaal nog wierp zij een blik op haar lieveling; een blik, waarin voor den bedroefden knaap zoo véel lag opgesloten; een blik, die 't allermeeest scheen te zeggen;

„Waarlijk, schrei niet mijn kind: de geest van den mensch behoort aan den hemel!”

O, Frits was zoo zielsbedroefd, maar toch hij dankte God dat hij de geliefde vrouw nog levend had mogen wedervinden en nog eenmaal een bewijs van haar trouwe zorg mocht ontvangen.

„Frits! je oogen zijn zoo rood, en je kijkt den heelen dag zoo triestig. Toe, kom nu eens mee naar de deel?” zei de kleine Treese eenige dagen na het afsterven van de oude vrouw: „Moeder zegt dat je nu nog meer mijn broeder bent, want vader moet je bevoogden, niewaar Frits? Wat bevoogden is, weet ik niet, maar wat een broeder is dát weet ik best, precies als Willem van Netje een broer is, en de keutjes van malkaar zijn, die altijd bij de groote truus 1) in 't hok blijven. Kom, ga eens mee, ze kunnen zoo vroolijk springen; ik wed dat je wel eens lachen zult.”

En Frits gaf zijn lieve dotje de hand, en ging met haar naar de deel, en zag er de biggen rondom de logge moeder in 't hok; en Treeseke wees met den vinger en riep: „Zie eens, die leelijkheid met de zwarte vlak dringt gedurig de kleinste op zij als ze wat van de truus wil halen 2); da's leelijk, niewaar Frits? zoo kan die kleine haar behooren niet krijgen. Zou je geen stok nemen om die, met de zwarte vlak, weg te jagen? Dáar ligt er een; maar, je moet 'r toch niet zeer doen!”

„We zullen den stok maar laten, liefje;” antwoordde Frits: „ze zullen allemaal wel genoeg krijgen. Komt de kleine nu wat te kort, later zal ze haar scha wel in mogen halen.”

„Frits, 'k heb 'en appel in den zak, ik zal 'm aan 't keutje geven.”

„Ze kan 'm nog niet bijten, Treeseke.”

„Dán, Frits, neem jij 'm!”

II.

Tien jaren zijn er voorbijgegaan. De grafterp waaronder het stof van Elsje begraven ligt, zou nauwelijks meer te hervinden zijn, zoo Frits niet op zekeren avond een eikel op die plaats in de aarde gelegd had, en een telken jare hooger opwassend eikje, door den kuilengraver geduld, de herinnering er aan bewaarde.

't Is wel eens goed om bij een grafterp te rusten, en van daar den blik in 't verleden te slaan. — Wij willen dat doen. Boven aan

1) Zeuge. 2) Wil zuigen.

de posten van het kerkhofhek zijn tot versiering een paar doodsbeenderen kruiselings over elkander aangebracht; het oog valt er gedurig op. 't Zijn de eenige kruisen die op den doodenakker der Hervormden te vinden zijn, maar 't zijn toch kruisen.

Treeske's vader, — wij meldden het in den aanvang onzer vertelling, heette Huibert Weiveld. Huibert had niet gearzeld om de voogdij over den minderjarigen Frits te aanvaarden, en Frits die na het sterven van zijn dierbare pleegmoeder nog sterker aan het stille Leerbeek gehecht was, had al dadelijk de dringende bede tot Huibert gericht, om in het dorpje te mogen blijven, en niet weder te keeren tot den man die hem geen achting had kunnen inboezemen, ja wiens aanblik hem nu voortaan gedurig aan de trouwelooheid zou moeten herinneren, waarmede hij Elsje's goedheid beloonde.

't Spreekt vanzelf dat Frits van dat feit niet gewaagde, want, de laatste woorden zijner pleegmoeder waren hem heilig. Had zij aan haar jongen, haar lieveling, haar erfgenaam, een geheim willen toevertrouwen 'tgeen zij zelfs aan den vriend die de voogdij van den knaap op zich zou nemen, niet openbaarde, die knaap zou de overwinning van Elsje's liefde voor hem, op de eenvoudige trouw aan haar woord, geenszins beschamen.

Maar toch, wat jaren geheim was gehouden, 't zou niet langer geheim mogen blijven.

Treeske heeft naast Frits aan het ziekbed der oude gestaan. Treeske is een kind, — maar kinderen hooren veel en zwijgen niet licht. Wees voorzichtig met kinderen wanneer gij geheimen te verhandelen hebt. Al vertellen zij niet het rechte, ze brengen op 't spoor. Dat heeft Treeske in haar eenvoud óók gedaan. Weiveld hield van Frits alsof het zijn eigen kind was. Weiveld was een schrandere boer, en Weiveld had nooit — zooals Elsje — geheimhouding beloofd. Weiveld zou beproeven wat hij op den onrechtvaardige vermocht. Zonder medeweten van zijn pupil is Huibert, ruim een half jaar na de terugkomst van Frits, naar de hoofdstad getrokken. Een schrandere rechtsgeleerde heeft hem vooraf den eenvoudigen weg gewezen om de voldoening eener schuld te erlangen, die in rechten bezwaarlijk te verkrijgen zou zijn.

De boer heeft de woning van den stedeling betreden.

In die woning werd op dat tijdstip geen feest gevierd. Op de bovenvoorkamer ligt de goede echtgenoot van Jan Doris IJzer. Zij worstelt met den typhus. IJzer heeft gezegd dat het louter eigen schuld is: altijd deuren openlaten! 't Is duizend wonder dat ook hij niet door die ziekte werd aangetast. Ze zette hem „eeuwig" op den tocht, en dan, altijd die overdaad! — De zuinige en zelve zoo matige huismoeder had altijd gezorgd voor den nooit tevreden man iets extra's te hebben. De oorzaak van juffrouw IJzer's ziekte willen

wij niet zoeken op te sporen; zooveel is echter zeker, dat haar zenuwgestel bitter heeft geleden door de uitspattingen waaraan haar eenige zoon — sedert zijn expositie-val — zich schaamteloos heeft overgegeven.

IJzer betreedt maar zelden het ziekvertrek, en wanneer hij er noodzakelijk een oogenblik moet vertoeven, dan houdt hij een doek met azijn onder den neus — tegen de besmetting. 't Is Marie die met zorgvolle liefde haar goede moeder verpleegt, maar, niet zelden klinkt IJzer's stem om den hoek der deur, teneinde het meisje te herinneren dat het huishouden niet verwaarloosd moet worden, terwijl hij haar later het bittere verwijt doet hooren: „Zoo'n lui leventje, boven, smaakt je beter hê, dan de handen, zooals 't nu dubbel behoorde, uit de mouw te steken!”

Lezer, wilt ge eens in een knekelhuis zien? Eventjes maar:

De nering verloopt. De financieele toestand is slecht. De zoon perst zijn vader nog af wat hij kan. De vrouw ligt krank, misschien is zij haar einde nabij. De man tuurt naar een andere zijde. Tien huizen ver, aan de overzijde der straat, woont een jonge burgerweduwe. Haar echtvriend heeft haar een vrij aanzienlijk vermogen nagelaten. Wanneer IJzer de woning der weduwe voorbijgaat, dan groet hij zoo minzaam als 't hem mogelijk is.

Buiten het knekelhuis:

„'t Is de heer IJzer uit de buurt, wiens arme vrouw zoo ziek ligt. Haal een pond muskadeldruiven en breng ze er heen;” zegt de jonge weduwe.

In den donkersten hoek van 't knekelhuis:

„Zij, boven, dood! — Die weduwe mijn! — 'En lijkwagen: 'en trouwkoets! — Nú 'en verwarde winkel, dán rust en gemak!”

Maar 't is waar, de boer heeft de woning van den stedeling betreden. Huibert Weiveld staat tegenover Jan Doris IJzer. — IJzer zit. — De zittende weet reeds sinds lang dat nicht Elsje Kraling van Leerbeek gestorven en dat Frits haar erfgenaam is geworden. — Dat ouwe ding — welk ding? — is dus uit de wereld!

Als dat ding een schuldbekentenis heet, dan niet mijnheer IJzer. Hij die voor u staat herinnert u er aan. — IJzer ontstelt, — echter niet zichtbaar.

„Ben je dol kerel!” is het antwoord op den rechtvaardigen eisch: „Ik, ik zou die som aan Els Kraling zijn schuldig geweest en gebleven! Is dat mijn handteekening? Pak je biezen, of anders...”

— Niets anders dan betalen! Een der bekwaamste rechtsgeleerden is alreeds in de zaak betrokken. Er is geen schijn van onwaarheid. —

Wordt de zaak niet in der minne behandeld, dan zal zij terstond voor de rechtbank getrokken worden, en de rechter zonder eenigen twijfel het vonnis uitspreken: betaling der som met de verschenen renten; de kosten van het rechtsgeding ten laste van den veroordeelde; de gelden desnoods bij lijfswang op hem te verhalen.

— Rechtsgeding! Lijfswang! — Burengerucht! — Weduwe! Trouwkoets!

„Wat blijft u...?”

„Niets anders dan geld!!!”

„Schreeuw maar zoo niet; denk dat we zieken in huis hebben.”

„Dat spijt me.” Heel zachtjes: „Als je dan niet doof bent, ik vraag om de gelden die je aan den erfgenaam van Elsje Kraling bent verschuldigd.”

„'t Is... 't is... gelogen! Maar al was 't zoo, denk jij dat ik geld heb? dat ik in staat ben om een som van drie duizend en achthonderd gulden te voldoen?”

„Volgens den advocaat bijna viermaal dat bedrag, interest op interest gerekend.”

„Kerel, ben je razend!!!?”

„Schreeuw niet zoo hard, heb medelijden met je zieken. — In rechten, geen duit minder dan het recht zal eischen; in der minne, uit goedheid van den rechthebber, de ronde som van vijf duizend gulden.”

„Nooit!”

„We zullen menheer voor de groene tafel weerzien.”

„Blijf, kerel, blijf! Wat wil je dan toch?”

„Betaling — nog eens, niets dan betaling.”

„Als ik over geen driehonderd gulden beschikken kan.”

„Juffrouw Kraling heeft zoo lang geduld met haar schuldenaar gehad, dat ook haar erfgenaam, bij verzekering van onvermogen, toegevend wil zijn. Hij wil zelfs de eerste schuldbekentenis, die u in rechten tot de voldoening van meer dan vijftien duizend gulden zou noodzaken — om harentwille — vernietigen, en stelt zich tevreden met uw naamteekening onder deze nieuwe, waarin gij verklaart van dezen dag afaan de som van vijf duizend gulden schuldig te zijn, en haar te voldoen met den interest van 5 pCt. een jaar na dato.”

„Slim bedacht! men weet dat de eerste bekentenis van nullerwaarde is; welnu, men zal zich verzekeren met de onderteekening eener nieuwe, in den vorm en op zegel. IJzer is zoo dom niet.”

„Niet! Tot weerziens dan. Gevonden brieven van den heer J. D. IJzer aan juffrouw Elsje Kraling, liggen op de groene tafel. Vaarwel!”

— Balie! — Burengerucht! — Weduwe!

„Blijf!!!”

En, Jan Doris IJzer schreef zijn naam onder het bedoelde stuk;

en, toen hij 't gedaan had, en Weiveld vertrokken was, toen vloekte hij leelijk.

En, juffrouw IJzer bezweek. Of de echtgenoot al het mogelijke heeft aangewend om haar herstelling te bevorderen....? Wij antwoorden niet; daar komt Marie: zij mag het niet hooren.

Marie heeft met haar vader bij de weduwe visites moeten maken, bij de weduwe die volstrekt voor druiven en andere attenties aan de lieve overledene gezonden, moest worden dank gezegd.

Lief mensch die IJzer!

Marie heeft een canapé kussen moeten werken voor de lieve weduwe, die zoo lief voor de lieve afgestorvene geweest is.

Lief meisje die Marie!

En Marie — ze werkte des daags in het huishouden, en niet zelden een gedeelte van den nacht voor de Gooses, en, in die stille uren dacht zij aan de goede moeder die haar ontviel; aan den ongelukkigen broeder die weinige dagen geleden met verschillende voorwerpen van waarde het huis, de stad, ja mogelijk het land en zijn schuldeischers was ontvlucht; zij dacht aan den goeden Frits die niet is teruggekomen maar, zijn belofte getrouw, een paar maanden na zijn vertrek, de geleende stuivers met een dankbaren brief teruggezonden en een gift voor de Gooses erbij had gedaan. Zij dacht aan Frits, wien ze tot haar innige droefheid de pijp — waaraan hij zooveel waarde hechtte — niet kon terugzenden, dewijl ook haar latafel door den broeder was doorsnuffeld, en de pijp benevens de weinige kostbaarheden die zij bezat, door hem waren meegenomen. Marie dacht aan Frits, en aan de weduwe, die waarlijk lief was, maar niet gek is geweest; die gemaakt heeft dat vader die weduwe nu een „gedrocht” noemt, en doorgaans gromt, en haar — Marie, met verwijtingen overlaadt. Marie dacht aan dat alles gedurende den nachtelijken arbeid, en wenschte niet zelden: Och, was ik daar waar mijn goede moeder is, of — Frits waar gij zijt. — Het eerste wou ze wel, maar 't laatste nog liever.

Tienmalen hebben gindsche linden sedert Elsie's sterven gebloeid, en Frits, haar lieveling, heeft nu zijn zes en twintigsten zomer bereikt. Frits heeft den tijd niet ongebruikt laten voorbijgaan. Dáar, in dat huisje ter linkerzijde van die hooge populieren, daar woont hij. Warner is een flink werkman. Zijn ambacht verstaat hij zoo goed als de beste, en, werk heeft hij in overvloed.

Nietwaar, Treeske is nu omtrent achttien jaren oud? Bewoont zij reeds met den vriend het huisje naast de popels, of zal ze er binnenkort....? Stil, vraag niet meer. Wij hebben u een droevig verhaal te doen:

Wanneer gij Frits Warner des avonds na volbrachte dagtaak langs het kerkhof ziet gaan, dan bespeurt gij terstond dat er

een sombere plooi over zijn gelaat verspreid ligt. Hoe gelukkig, hoe zalig zou hij in Treeske's bezit zijn geweest! Maar luister, en — verhalen wij aanstonds niet alles, toch zult gij het later vernemen:

't Was een zeer koude en stormachtige December-nacht. Treeske telde vijftien jaren, en Frits bewoonde nog maar weinige weken zijn „eigen gedoei”. Op de Doorenkampe van Huibert Weiveld, had men zich als naar gewoonte een half uur na tienem ter rust begeven. Huibert en Seintje sliepen in de groote keukenkamer die onmiddellijk aan het achterhuis grensde, waar het vee was gestald; Treeske had haar kamertje boven den melkkelder; een paar meiden sliepen op de vliering, terwijl Teunis de vaste arbeider, als verzorger van 't vee, een nachtleger in het hooikamertje boven de deel had. Teunis moest altijd in 't donker naar bed — zoo goed als de meiden, — maar Teunis had er „'t land” aan, en mocht bij Wespers, waar hij vroeger diende, altijd de lantaarn met zich nemen. Wat of Teunis bijzonders te doen had...? Zooveel is zeker, hij hield er, inweerwil van Weiveld's strenge verbod, een endje kaars en een doosje „vuurduveltjes” op na, en zooveel is ook zeker, dat in den gezegden December-nacht de vlam van 't endje kaars, of een vonk bij 't uitblusschen ervan, in aanraking is gekomen met een ras ontvlambaar voorwerp, en dat er brand is ontstaan op de hofstede Doorenkampe. Teunis heeft de gevolgen van zijn inslapen bij het brandende kaarsje, of wel van den weggeblazen vonk niet berekend, want hij werd er het slachtoffer van. Voorzeker moet hij, ingeslapen, door den damp zijn gestikt, en, — de vlammen weten, wat er van zijn lichaam werd. Dat de brand in weinige oogenblikken schrikbarende vorderingen maakte, zal niemand bevreemden wanneer hij bedenkt, dat de kleine kamer van Teunis een luttel afgeschoten verblijfje tusschen 't hooi en stroo was.

Weiveld is door 't geloei der runderen op de deel wakker geworden. Hevige ontsteltenis bij 't bemerken der waarheid. — Daar vielen reeds vonken vuurs door de zolderreten der bedstede heen. „Seintje! Seintje!! Word wakker! Brand! Brand!!”

Wij schetsen den loop van het vernielende element niet verder, maar vertellen alleen de gevolgen:

De hofstede Doorenkampe is, met haar beide volgeladen hooibergen, de graanschuur, schaapskooi en het allergrootste deel van den inboedel, benevens twee en dertig stuks vee, groot en klein, in de asch gelegd. Een oud plaatselijk vooroordeel had den anders zoo hoogst verstandigen Huibert de verzekering zijner eigendommen tegen brandschade, van jaar tot jaar doen verschuiven. Zijn verlies werd op twintig duizend gulden geschat; maar helaas, er was meer: Moeder Seintje, in den aanvang bovenmate ontsteld, heeft zich later te stout in de vlammen gewaagd. Beschouw haar,

de arme goedaardige vrouw: wat deerlijke litteeken en overdekken haar aangezicht. — En ach, wat staart ze dof!

En het bevallige, reeds vroeg ontwikkelde Treeske; Treeske met haar lief gezichtje en pikzwarte haren? Al bleef ze lief, het arme kind, mooi is zij niet meer; ze heeft haar moeder geholpen, om de dienstmaagden een vrij afkomen van de vliering te bezorgen; en zie nu — die leelijke roode vlak over het grootste gedeelte van haar aangezicht. Jammer, nietwaar? ijselijk jammer! Een brandende balk heeft het schoone boerinnetje in zijn val getroffen. Ze heeft machtig veel geleden, en in den aanvang is er zelfs vreeze voor haar behoud geweest. Arm kind! men had u zoo dikwerf „mooi” en „weerga's mooi” en „snoeperig” genoemd; de jongens waarmee gij school hebt gegaan, maar uw oude vriend Frits Warner bovenal, ze hadden u wel ijdel kunnen maken door die beweringen: dat ge veel mooier dan Grietje — en Grietje was zoo min niet — dat ge, in één woord, de knapste van 't dorp waart. Arm Treeske! nu zeggen zij 't niet meer. Als gij somwijlen, en 't gebeurt maar zelden, door het dorp gaat, dan hebt ge wel eens gezien dat men 't hoofd van u afwendde, en zelfs uw vriendinnen, ze zoeken u weinig, of beter — ze vergeten u. Treeske, arm kind! omdat ge uw schoonheid hebt verloren? Daar is nóg een rede: omdat ge niet meer de dochter van den gegoeden landbouwer zijt. Wat is rijkdom en schoonheid! En Frits, geeft ook Frits u geen zoete woordjes meer; zoete woordjes, zooals hij ze gaf toen ge acht dagen vóór het onheil op Doorenkampe uw zestiende jaarfeest vierdet?

Neen, hij doet het niet.

Heeft Frits u na dien stond, in dat tijdsverloop van drie jaren, nog eenmaal datzelfde herhaald: „Treeske ik zal in mijn eigen huisje niet gelukkig zijn eerdat jij er mijn best, mijn engelachtig vrouwtje zijt”.....?

Neen, dat heeft Frits niet eenmaal herhaald!

Ik bid u, veroordeel den braven getrouwe niet.

't Is hier nog stil bij 't graf van Elzemoei, en, voordat de kerkklok tien laat hooren, sluit meester zelden het kerkhofhek. We willen hier dan nog toeven, en alles verhalen.

De liefde van Frits Warner verheft zich boven het alledaagsche. Zijn liefde zoekt meer het heil van anderen dan eigen lust of eigen genot. Treeske werd van haar schoonheid beroofd, maar — Treeske bleef hem even dierbaar.

Even dierbaar! En waarom heeft Frits zijn lieve Treeske dan niet binnen zijn woning gevoerd? Treeske houdt zooveel van Frits, en vader en moeder hebben het nooit ontveinsd dat ze Warner wel gaarne hun zoon zouden noemen. Waarom? Omdat een zwakke, arme moeder de hulp en steun van haar kind behoeft. Het noodlottige voorval in den bewusten December-nacht heeft het zenuw-

gestel der eertijds zoo kloeke vrouw, geheel ondermijnd. Seintje Weiveld is in alle opzichten hulpbehoevend geworden, en Treeske, de lieve zachte dochter, is de eenige die de tobbende ongelukkige vrouw naar eisch kan verzorgen. Seintje zegt het niet, maar wáar is het toch dat Treeske voor eigen geluk de goede moeder niet zou verlaten, en wáar is het evenzeer dat Frits, ten koste van 's-meisjes kinderplicht, haar niet de zijne wil noemen.

Die zelfverloochening der gelieven te vermelden, is wel zalig wanneer ons oog op gindsche kruisen valt.

En Huibert Weiveld behield van zijn vermogen alleen de zes morgen gronds die zijn eigendom waren, want van de overige gronden die hij bebouwde, was hij slechts pachter. Met deernis zag Frits het aan, dat zijn voormalige voogd de helft zijner landen moest verkoopen om weder op te bouwen wat door het vuur werd vernield. De veestapel die Weiveld immer het grootste genot had geschonken, kon in de eerste jaren onmogelijk op den ouden voet worden teruggebracht. Op 't allerminst zou hem daarvoor een som van vijf duizend gulden zijn benoodigd geweest, en....

Op zekeren morgen zat Frits te peinen. Toen hij meerderjarig was geworden, had Weiveld hem met zijn bezoek ten huize van IJzer bekend gemaakt, 'en de schuldbekentenis van vijf duizend gulden in optima forma ter hand gesteld. Of de handelwijze van den voogd aan den pupil welgevallig geweest was...? althans hij besloot geen poging in 't werk te stellen om de voldoening der gelden te verwerven. Elsje's nagedachtenis was hem te dierbaar dan dat hij zich aan de kans wilde wagen om haar naam wellicht met minachting te hooren noemen.

Maar nu, — Frits zat te peinen, en vóór hem lag de onvoldane schuldverklaring. 't Is zoo zalig dierbaren te helpen! Elsje zou de opeischling van haar geld voor dit doel zeker hebben goedgekeurd; en — ongeveer zes jaren na Weiveld's bezoek in de hoofdstad, nú drie jaar geleden, trok Frits er henen.

't Was vruchteloos dat Warner zich naar de woning begaf waarin hij met IJzer kennis had gemaakt. IJzer woonde er niet meer, en 't kostte den jongeling heel wat moeite, om eindelijk de kamer op de vierde verdieping van een huisje in de Z.-steeg uit te vinden, waar men meende dat IJzer sedert een paar jaren verblijf hield. Reeds bij het beklimmen van de ellendige donkere wenteltrap, gevoelde Frits ten volle dat het doel zijner reize als gemist kon beschouwd worden. Toch trad hij binnen.

Jan Doris IJzer herkende den kloek geworden neef niet terstond; en Frits had moeite om in de vervallen gelaatstreken van den man dien hij op een schamel leger zag liggen, den verversbaas te herkennen.

Had de man die een der laagste zonden, de zelfzucht, steeds als zijn troetelkind had gevoed, meer verstand, of liever meer

slimheid bezeten, waarschijnlijk zou hij nooit tot de ellende vervallen zijn waartoe hij nu geraakt was. IJzer had nog met andere schuldeischers dan Elsie Kraling te doen gehad; gansch andere. Terwijl het na den dood zijner vrouw al meer en meer zijn streven was geworden, om zich door een rijk huwelijk uit zijn financiële moeielijkheden te redden, en vervolgens zonder werken — IJzer noemde het beslommeringen — zijn dagen rustig te slijten, zoo waren tegelijkertijd ook de „beslommeringen” hoe langer hoe minder behartigd geworden. Om kort te gaan, IJzer's luiheid had de fraaie zaak geheel doen verloopen. Vinnige schuldeischers hadden hem tot den verkoop zijner eigendommen genoodzaakt, terwijl het bij dat alles geen verwondering zal wekken, dat niet één „kapitaal vrouwtje” — zooals IJzer het noemde — er lust toe gevoelde, om den verarmden geminachten zestiger met haar vermogen te dienen, en van haar „meintje” een „deintje” te maken.

Nog één middel was er geweest dat IJzer niet te laag had gedacht om, tot het verwerven van een onbezorgde toekomst, in het werk te stellen.

Weinige maanden voordat de schuldeischers hun recht deden gelden, was er in zijn buurt een groote tapperij geopend. De eigenaar moest de zoon van een zeer bemiddelden brander wezen. Men sprak van een vermogen dat vier tonnen gouds te boven ging. De vader, zeide men, was een vrek; zijn eenige zoon had tot heden den lichtmis gespeeld en, dewijl zijn voorkomen er de onmiskenbaarste bewijzen van droeg, zoo oordeelde de meerderheid: dat de tapperij wel gesloten zou worden nog eer het eerste vat zou leeggetapt zijn.

IJzer had zijn plannen gemaakt.

Boven verwachting mocht de toeleg gelukken. In zijn vaderstad was de liederlijke knaap — inweerwil van den roep die ook daar over des ouden rijkdom uitging — tot driemaal toe bij een huwelijksaanzoek ter deure gewezen. 't Kostte Jan Doris maar weinig moeite om zijn goede dochter aan den bleeken tapper te koppelen. Het arme meisje, al peilde zij ook den ganschen omvang van haar toekomstige ellende niet, zij weende bitterlijk, maar werd alras door het vreeselijke woord verwonnen: „Trouw den man, zoo je niet wilt dat je vader een bedelaar wordt.”

De tapper van zijne zijde, had te weinig schoonheidsgevoel om de geringe uitwendige bekoorlijkheden van IJzer's dochter zoo zwaar te wegen, doch wij haasten ons er bij te voegen: en stond te laag om de beminlijkheid harer ziel te leeren hoogschatten. — Dië IJzer, zoo dacht hij, is een flinke vent; hij schijnt erg met mij ingenomen; hij wil zijn dochter aan geen ambachtsman ten huwelijk geven; veertig duizend gulden is een aardige bruidsgift; de meid is zoo kwaad niet; ze zal geen nee zeggen. Wij zullen het wagen!

Hij waagde, en won.

De arme Marie, zij werd er het slachtoffer van.

De veertig duizend gulden zouden op den 1sten Mei, circa drie weken na het huwelijk, door den schoonvader worden uitgekeerd.

Of ze betaald werden...!? Een antwoord is overbodig.

De geestelooze en zedelijk verlamde echtgenoot bezat nog wilskracht genoeg om, bij den grenzeloozen haat dien hij den vader zijner jeugdige vrouw ging toedragen, het strenge verbod te handhaven, dat Marie haar vader in de ellende — waartoe hij weinige weken na den trouwdag vervallen was — nimmer bezoeken, noch hem ooit eenige ondersteuning mocht doen geworden.

Ijzer's toeleg was hem gelukt; de uitkomst ervan leed jammerlijk schipbreuk.

Maar eischt de wet dan niet dat kinderen hun verarmde ouders zullen steunen en onderhouden in den stand waarin zij zelve leven?

Ijzer was in de wetten niet t'huis, en, ware hij 't al geweest, de dood zou eerlang een beslissend woord in het midden brengen.

Slechts weinige maanden na den voltrokken echt, zag men de jeugdige vrouw van dag tot dag verbleeken en kwijnen, en — Marie is gestorven. Vraag mij niet naar haar laatste levensdagen; DE REINEN VAN GEEST zullen God zien!

Dat schrikkelijk treurspel was reeds lang gespeeld, toen Frits den auteur ervan in zijn ellende terugzag. Ellende! ja, wel moet hij een ellendige zijn, die om eigen voordeel en gemak, den dood eener goede en trouwe huisvrouw met vreugde verwacht.

Die, om een denkbeeldige naamsverheffing, in den eenigen zoon slechts zijn ik ziet, en hem vruchteloos een te hooge ladder doet bestijgen, waarvan hij maar al te ras in de diepte zal nederstorten.

Wel is hij diep ellendig, die, door het jammerlijkst eigenbelang gedreven, zijn dochter, zijn goede, zijn eenige dochter, kan prijsgeven — aan den booze!

Het gesprek van den jongeling met den ongelukkige die nu, in stede van gevierd en bediend te worden, schier geheel van de wereld verlaten was, en bovendien door een vliegende jicht hevige pijnen te verduren had, willen we liefst onvermeld laten, de plaats hier op het kerkhof is er te heilig toe; dit alleen willen we zeggen:

Ijzer lag nu op den slijkweg dien hij zijn leven lang had betreden. Was er niets meer dat hij aan zijn ikheid kon offeren? Ja, aan zijn voeten lag nog een wezen dat hij wel gaarne zou zien krimpen van pijn, indien 't hem voor zijn kwaal maar een greintje verlichting kon schenken.

Arme Philax! Arme hond!

Toen Warner de kamer van zijn neef verliet, lag de schuldbekentenis, — door den eerste in stukken gescheurd, op de tafel. Kon hij den voogd op deze wijze het verlorene niet terugbezorgen, wel-

nu, hij zou er te harder om werken, en — een milde gift rustte in de hand van den man die den weldadige, in stilte, niets minder dan een doodelijken val van de steile trap durfde toewenschen.... wellicht in den waan dat hij — althans voor een deel — dan nog zijn erfgenaam werd!

Onwillekeurig hebben wij weer in 't knekelhuis gekeken; 't wordt er ons al te naar om 't hart, en wij scheiden voorgoed.

Met den blik naar den ingang van 't kerkhof gekeerd, zitten wij weder bij Elsie's grafheuvel.

Lezer, de schemering daalt; 't wordt tijd dat wij u alles verhalen.

Gij hebt het gehoord dat Frits Warner in de laatste weken niet zelden met een sombere uitdrukking op 't gelaat en met haastige schreden het kerkhof voorbijstapt. Gij hebt hem heden niet gezien. Den ganschen dag bleef zijn werkplaats gesloten. Waar toeft hij?

Daar nadert in de kerkhoflaan een donkere gestalte. 't Zal de meester zijn die het hek komt sluiten.

Neen — zie, 't is een andere man die binnentreedt; hij draagt een spade over den schouder, en blijft op weinige schreden van ons verwijderd staan. 't Is dáár dat hij zijn werk moet verrichten. Sombere arbeid! 't Behoeft geen vermelding van welken aard die zijn zal.

Peter is een vlijtige daglooner, en Peter is het niet euvel te duiden dat hij gaarne een arbeid verricht die toch verricht moet worden en waarmede hij voor de zijnen een aardigen stuiver extra verdient. Wij ontveinzen de waarheid niet: toen Peter een week geleden voor ouden Jaspers, aan gindsche zijde van het kerkje, een grafkuil in de klei dolf, toen moest hij zich een paar malen bezinnen, dat het ongepast zou wezen om onder den arbeid een deuntje te fluiten; maar nu, nadat zijn spade een langwerpig vierkant in de zoden heeft uitgestoken, en Peter al kleiner en kleiner schijnt te worden, terwijl de aardhoogte die hij opwerpt al grooter wordt, vernemen wij niet zelden een zuchtend: „'t Is wat te zeggen!” of een neerslachtig: „Wat is 'en mensch!”

Laat Peter u zeggen voor wie hij den kuil graaft.

„Weet gij 't nog niet?” spreekt de man op bedroefden toon: „hebt gij 't niet gehoord dat zij al sedert lang heeft gesukkeld en flets uit de oogen zag? Wat treurig leven had ze ook, die arme meid! Vroeger vloog ze vrij als een vogel in de lucht, en sedert den nacht van Lichtmis drie jaar, was zij als 'en huismusch in de kooi: groen zag ze weinig, en haars gelijken hooren zingen dee ze nooit. Baas Weiveld heeft wel eens gezegd dat Treeske niet zoo stomp moest zitten bij de tobbede moeder; dat ze wel zorgen en waken mocht, maar ook aan zichzelf moest denken. Maar neen — Treeske heeft daar geen ooren naar gehad. Zij wist het alleen dat

het tobben der moeder, sedert den hevigen schrik, iets meer dan tobben was, dat men haar als een kind moest bewaken; en Treeske was de eenige door wie ze bewaakt wilde wezen.

„Zieje,” vervolgt Peter met een diepen zucht: „ik ben altijd arbeider bij boer Weveld geweest, en vraag er m'n vrouw eens naar wat ze al aan Treeske had te danken toen onze kleine Peter ter wereld kwam. Iedere schop aarde die ik omhoog smijt, weegt me als honderd pond. 't Arme kind! ze had al zooveel verloren bij dien brand, maar nu het leven nog bovendien! Och wij verliezen zooveel; maar die arme moeder alles! Boer Weveld is bovenst goed, maar geen mensch om vrouw Seintje altijd op te passen zooals dat noodig is. Frits Warner... als je dien stumper zaagt, dan zou je smelten als sneeuw in de zon. Z'n loodwit kan niet witter zien dan hij 't doet. Och, Treeske, dat was z'n liefste op de wereld. Was zij niet zoo noodig voor haar moeder geweest, dan had ze al lang zijn woning betrokken, en hoefde ik nu zeker den bitter zwaren arbeid niet te doen. — Wacht nog een oogenblik, dan gaan we samen.”

„Ja! ja!” vervolgt de spreker, na eenige oogenblikken van diepe stilte: „Morgen zal haar stof hier in den kuil worden neergelaten. Toen ik nog een jongen was, heb ik een preek gehoord van een heel ouden dominé. Zijn naam weet ik niet, en of het uit Matthéus of uit Johannes was, dat weet ik ook niet, maar, die vreemde spreuk aan 't einde is mij nooit uit het hoofd gegaan, ofschoon ik haar eerst later begreep: „Die zichzelf leeft, leeft den eeuwigen dood; die den naaste leeft uit liefde tot God, leeft het eeuwige leven!” Verstaat ge...? En ik zeg dan maar dat Treeske wel 't eeuwige leven zal leven; haar schoonheid heeft ze aan de redding van anderen gewaagd; haar eigen levensgenot heeft zij gaarne geofferd aan de verzorging eener ongelukkige moeder.

„Dat is de laatste aardschop.

„Kom nu mede.

„Het hek wordt gesloten. — Tot morgen!”

Het was inzonderheid ons doel om u een paar zeer verschillende portretten, ofschoon in éene lijst, voor oogen te stellen.

Wij hebben u nog bovendien een menigte nevenportretten, — aan een der beide eersten verwant — ter beschouwing gegeven.

Eerst deden wij u onze portretten meer afzonderlijk, en vervolgens meer in massa beschouwen.

Onaangenaam heeft u die beeltenis van den huisschilder uit de hoofdstad getroffen. Gij hebt niet gezegd dat zij te scherp geteekend

en te hoog gekleurd werd, doch — uw schoonheidsgevoel bevredigen, dat kon zij niet. Intusschen moet gij toch dadelijk erkennen dat er in onze verzameling, nevens de zijne, slechts twee — veel kleinere — te vinden waren, die een onaangename indruk op u maakten, terwijl al de overigen uw schoonheidsgevoel toch wel eenigermate zullen bevredigd hebben.

Nietwaar, gij zaagt nevens IJzer, ook zijn gevoelige huisvrouw en de arme Marie?

De beeltenis van Frits Warner hebt gij omringd gezien door de welgelijkende portretten van Elzemoei en Treeske, van moeder Seintje en den huurkoetsier uit de Amstelstad. Wij vertrouwen het, gij hebt bij 't beschouwen sympathie voor die laatsten gevoeld, maar — gij staat nog een wijle voor het afbeeldsel van Elzemoei's pleegkind, en wilt iets vragen, maar zwijgt uit groote bescheidenheid stil.

Wij verstaan u. Dit werk is niet voltooid; de hoogste lichttoetsen ontbreken er aan. Eilieve, heb nog een wijle geduld, wij zullen er een laatste hand aan leggen.

Frits Warner, die den teedersten wensch van zijn leven met het zielloos overschot van zijn lieve Treeske zag ten grave dalen, heeft kinderlijk in den wil des Allerhoogsten berust. Kinderlijk, want hij heeft geen vergoeding gezocht in de ijdele vernaken die den jeugdige zoo dikwijls bekoren; neen, Frits Warner heeft op een edele wijze zijn berusting getoond. — Twee jaren na den dood van die lieve dochter, overleed Huibert Weiveld te midden zijner vruchteloze pogingen om weder tot den staat van welvaren te geraken waarin hij vroeger verkeerd had. 't Was den man niet meegeloopen; de laatste jaren waren slechte bouwjaren geweest. Moeder Seintje — die na het sterven van Treeske tot een nog erger graad van zwaar-moedigheid was vervallen — had slechts, wanneer Frits zich in haar tegenwoordigheid bevond, eenige meerdere kalmte gesmaakt. Zooveel het Frits maar mogelijk geweest was, had hij zijn uren — zonder voorbehoud al zijn vrije uren — aan de ongelukkige geschonken, en, toen nu Weiveld, die op zijn sterfbed de besturing zijner nalatenschap ten behoeve van zijn echtgenoot en eenige erfgename, aan Warner had opgedragen, gestorven was, liet de uitvoerder van dien wensch geen middel onbeproefd om zijn tweede pleegmoeder de uitstekendste geneeskundige hulp te doen verschaffen. Helaas! de kunst scheen geen middel te bezitten om de ongelukkige vrouw tot haar vroegere helderheid van geest te doen terugkeeren.

Wat Frits vermocht om de voetstappen van zijn Treeske te drukken, verzuimde hij niet. Nog kunt gij elken avond den trouwen vriend in den omtrek van Leerbeek ontmoeten. Aan zijn zijde wandelt, met langzame schreden, eene vrouw die den middelbaren

leeftijd ternauwernood voorbij is, doch wier gelaatstrekken u zonderling zullen treffen. Niet zelden staat zij bij de plek stil waar een eenvoudig veldbloempje bloeit; dan maakt ze zonderlinge gebaren, en wil niet verder gaan alvorens haar gezelschap met den vinger naar den hemel heeft gewezen; dan knikt zij droefgeestig en vervolgt haar weg.

En zal de curator bij 't sterven van Seintje Weiveld zijn loon niet vinden; zal haar nalatenschap...? Stil! laat uw vragen zijn onbaatzuchtig hart niet bedroeven. Huibert Weiveld heeft geen beschikking ten gunste van Frits Warner gemaakt. Weiveld heeft daaraan niet gedacht; het onverwachte scheiden van deze wereld, en de gedachte aan de toekomst die hij te gemoet ging, hadden voor 't grootste deel zijn geest vervuld. Frits toont het maar al te zeer dat geen zelfzucht de drijfveer van zijn liefderijke zorgen is. De dorpsnotaris bestiert in de eerste plaats de gelden welke aan de weduwe Weiveld toebehooren; de geringe schadeloosstelling welke Frits voor Seintje's kost en inwoning geniet, heeft hij wel grootendeels aan geneeskundigen raad voor haar uitgegeven. De neven en nichten kunnen gerust zijn: zoodra de ongelukkige naar beter oorden zal afreizen, worden zij door den notaris tot het ontvangen van hun rechtmatig erfdeel opgeroepen. Frits Warner zal niets verlangen en niets willen aannemen, niets, dan slechts een gedachtenis van luttele waarde, die vroeger door moeder Seintje aan Treeske geschonken werd.

Maar zal Frits Warner niet eenmaal aan de zijde eener minnende echtgenoot gelukkige dagen slijten?

Wij moeten het antwoord schuldig blijven. Zóoveel is zeker, hij voelt zich nu gelukkig wanneer een glimp van tevredenheid de zwaarmoedige trekken der ongelukkige Seintje komt verhelderen; hij voelt zich nu gelukkig wanneer hij een ondersteuning aan den rampzaligen neef in de hoofdstad — met achterhouding van den naam des gevers — heeft afgezonden; gelukkig, wanneer hij een der oude Leerbeeksche speelmakkers, Evert, Arie, Govert of een der anderen die hem bij 't verlaten van Leerbeek de pijp ten aandenken gaven, met raad of daad kan ten dienste zijn. Frits is gelukkig wanneer de hoop bij hem levendig is, dat hij den reinen geest van het lieve Treeske in beter leven zal wedervinden.

Het portret is voltooid. De kunstschilder geeft wat is, niet wat worden zal.

Daar vraagt een lieve schoone: „En dat kleine portretje, dat beeldje op den pipekop, mocht Frits het niet terugvinden om bij de beschouwing ervan zich te juister het wezen der verlorene te kunnen voor oogen brengen?”

Er zou maar weinig fantasie toe behoeven om bij zekere gelegenheid — liefst een kermis — den gevluchten Willem IJzer, als verloopen kunstenaar, in Leerbeek te doen verblijf houden, en Frits Warner op die wijze het ontvreemde souvenir weder in handen te spelen.

Nog natuurlijker zou het zijn, indien hij op die kermis een pijp-kop van hetzelfde fabrikaat, met hetzelfde vrouwenbeeldje er op, in een kraampje ontwaard, en zich door den aankoop ervan in 't bezit had gesteld.

Echter op dit oogenblik heeft Frits zijn pijp niet weder, en kan slechts zijn verbeelding hem zeggen, hoe schoon zijn Treeske zou geweest zijn indien geen onheil haar overkomen was en geen dood haar getroffen had.

Of de ter beschouwing gegeven portretten eenmaal, van hun gelijksoortige lijsten ontdaan, in des Eeuwigen huis opnieuw bijeen zullen hangen, 't is een vraag waarop de schrijver het antwoord niet geven zal.

1) De titel dezer vertelling duidt genoegzaam aan waarom zij, ofschoon wat grooter van omvang, in dezen bundel werd opgenomen.

SCHUDDEN EN BLAZEN.

Een ode of zoo iets aan mijn vriend Sambucus.

„Wat! — schrijf jij een Ik-verhaal? en je vindt dat een auteur....”

„Precies; we hebben 't al lang begrepen. Zoowel als het dwaasheid is om den „Lieven Lezer” telkens geheel onnoodig in zijn verhaal te mengen, zoo is het dat ook, wanneer een auteur in de belangrijkste scènes onophoudelijk met zijn IK voor den dag treedt. 't Heeft er iets van alsof een toneelregisseur zich gedurig met een geheel overbodige inlichting te midden van de acteurs aan het publiek kwam vertoonen. — Maar — als zoo'n regisseur bij het benefiet van een vriend eens wezenlijk meespeelt — en desnoods met zijn heele familie — zie kind, dat is wat anders, dat is heel wat anders!”

't Is toch aardig, juist nú, terwijl ik mij neerzet om je welkom te heeten in den nieuwen tuin, nu bespeur ik een paar witte bloemen tusschen je frisch groene blaren.

Dat had ik niet verwacht — althans zoo gauw niet, beste vlierboom! Men had je dood voorspeld: Verplanten, kwijnen, sterven! zoo luidde het. Maar jawel, je hebt ze mooi gefopt. Je hebt nog bloem gezet, en als de bloempjes uitvallen, dan komen die aardige kleine bessen weer; en dan de lijsters die in 't najaar, beter zwart dan rood vrouwen, en.... Maar ho! ik begon heel anders dan mijn plan was. Nu, dat gebeurt wel eens meer. Onder andere heb ik een dichter gekend die een nieuwen burgemeester in verzen zou begroeten, maar in plaats van: „Heil, driewerf heil, o eed'le spruit!” vergezeld door een sierlijke geste, knippend met de vingers: „Wat bl.....” zei. Ik moet verschooning voor die twee letters vragen, maar een geschiedschrijver behoort waar te zijn. Die verplichting, beste vlierboom, houd ik stellig in 't oog nu ik in vluchtige trekken je levensloop ga schetsen. Mijn kinderen vinden dien veel belangrijker dan van menig krijgsheld. 't Is natuurlijk, ze hebben ook veel verplichting aan je, want.... Maar ik zou weer vooruitloopen.

Naast ons, in het vriendelijk dorp aan de boorden van de Vecht, woonde mijnheer T. Als zijn huisdeur open stond, dan kon men ruiken wat zijn stand was, tenminste gerekend naar het raam aan de straatzijde rechts. Links was hij postdirecteur. Dit laatste mocht een buitenkansje voor den buurman heeten. Maar ook de stand dien 't rechterraam liet doorschemeren, gaf den burens een eigenaardig gemak. Moest de kamille- of vlierpot te vuur — Neerlandisch

gebruik, in de vaste overtuiging dat men de kou „die sedert vele maanden en bij verschillende gelegenheden werd opgegaard”, ’t best eens in massa kan verdampen — moest die trekpot te vuur, dan was buurman T. zoo vriendelijk om de onontbeerlijke bestanddeelen voor het aanstaande proces te leveren.

Castor en Pollux: Sterfelijk en Onsterfelijk, dat kan er nog door; ze hadden tenminste denzelfden zwaan tot papa en hetzelfde ei tot mama, maar Vlier en Kamille! Beste vlierboom, ’t is om te lachen! die kleine kleuters omlaag, stellen zich op één lijn met jou! Zoo’n pretentieuze kamil!

’t Was najaar; ik ging in mijn tuintje. Mijn buurman stond op zijn zolder, mede aan de achterzij van zijn huis, met een groote wanmand voor ’t open venster te schudden en te blazen. Toen wij elkaar gezien hadden — zonder zulks te toonen — deden wij alsof ’t niet waar was. Ik scheen verdiept in de beschouwing van de asters en de laatste rozen, maar als ik achter den dikken juttepeer kwam, dan ging het oog, schuins rechts, toch nóg eens naar buurmans zoldervenster; en hij, jawel, hij stond daar nog — ofschoon een weinig meer terzij in de schaduw — en schudde en blies uit al zijn macht.

Als ik nu maar zeker wist dat men gedroogde vlierbloemen in ’t najaar in een wanmand voor ’t open venster blaast en schudt!

Hoe ’t zij, de winter kwam, en ’t voorjaar langzaam.

Toen zich de eerste blaadjes aan de heesters in onzen tuin ver-toonden, toen beschouwden wij ze met weemoed. We zouden de prachtige rozen niet meer zien bloeien aan die struiken, want de dag van vertrek uit het goede dorp was bepaald.

Dat was een vreemd ontwaken op dien laatsten morgen. Vrouw en kinderen waren reeds den vorigen dag vertrokken. Daar stonden nog eenige manden en kisten en koffers, een restant voor den schipper. — Een huis zonder kleeden en gordijnen! Stroo en hooi en papieren over den vloer. De luiken half dicht.

„Ziezoo jongens, dat is het laatste vrachtje; voorzichtig! Brekende waar....!”

„En mens met z’n evenmens!” zei Gerrt: „Alla Hannes, pak an!”

En de laatste mand werd naar buiten gedragen, en: „Een — twee — drie, voorzichtig! Ziezoo!” Daar was ze aan boord. Dat zag ik door het tuinenster zonder gordijnen; en toen — toen zag ik rond in die kamer; en in de andere kamers, en ’t werd me zoo zonderling te moede — Voorwaarts! ’t was immers een geheel vrije keuze dat we trekken zouden naar de groote stad? — Ja! maar ziet ge, dáar... dáar werden ze geboren.... En ginds in dien hoek, daar stond het wiegje waarin de eerste lieveling, in dien somberen nacht, met de gesloten oogjes neerlag, om ze niet meer open te doen. — En dáar, achter die deur....

Men kan erg koud worden als men zoo alleen staat in een geheel ledig huis, waar de eerste, veelal zoo gelukkige huwelijksjaren werden doorgebracht. — Toch moest ik de trap op. — 't Was alsof de kleine, nu zoo naakte bovenkamer, met haar uitzicht op de grijze kerk, zei: „Hé, kom je nu nooit meer terug? 't Was hier zoo vol, zoo aardig met al die prenten aan den muur, en je zat daar 's-winters zoo gezellig te werken, met het gloeiend kacheltje in den hoek.”

Als iemand week is dan... enfin, dan is hij dwaas, en dan neemt hij een potlood of een ding uit den zak, en schrijft op een kastdeur — als de woning toch aan een verversfamilie toebehoort:

L e e g is het huis,
V o l is het hart; enz. enz.

met een innig gemeend „vaarwel!” aan 't slot; een vaarwel aan allen wier vriendschap men niet zal vergeten.

Brave buurman T., toen gij in 't najaar stondt te schudden en te blazen, toen hebt gij niet vermoed dat een paar vlierbloempjes langs uw lindeboom over de schutting waaien, en juist naast ons tuinraam in zulk een goede aarde zouden vallen.

Gertrud lachte er om, en Hannes begreep niet wat menheer d'r an had; 'en scheut vlier was toch maar vlier! — Tegen die redeneering was niets in te brengen; maar menheer ging zijn gang; en de groene blaren der vlierscheuten glommen van plezier, en lieten 't hoofd volstrekt niet hangen omdat ze nog maar zoo kort hadden rondgekeken, en nu al uit de ruime aarde in een nauwen bloempot werden overgebracht. Nee, ze lachten, zelfs in een doorbrekend zonnetje; bovendeeks gingen ze de reis meemaken en op avontuur de wijde wereld in.

En nog vóór dat de manden en kisten in de kleine stadswoning waren ontpakt, stonden de groene spruiten al waar ze wezen moesten. De grootste der twee, links bij de schutting, niet ver van den achtergevel. De andere verderop in den tuin ter rechterzijde. — Maar van de laatste spreek ik niet meer. Wat er aan gehaperd heeft dat weet ik niet. Zij heeft zich wel ontwikkeld, maar zoo stijf, zoo vreemd... ik kon 't niet van mij afzetten: ik hield dien vlier voor een egoïst; zijn takken gingen meestal zoo heel rechtvaardig naar boven, maar er kwam weinig bloem en vrucht aan. — Misschien ben ik wat partijdig, omdat er zoo volstrekt geen artist in hem stak.

Maar die andere bij de schutting. O, dat was geheel iets anders! Als het geen dwaasheid is om een uitstekend burgerman tot den adelstand te verheffen — aangenomen natuurlijk dat de adelstand den stand der edelsten vertegenwoordigt, en aangenomen ook dat een vlierboom maar een burgerman is — ja, dan had men mijn

artist aan de schutting tot den adelstand moeten verheffen. Welk een ontwikkeling in veertien jaren tijds!

Ik begrijp mij ter wereld niet hoe de menschen met zoo iets minachtends van een vlierboom kunnen praten. — Neerlandsche jongens! ken jelui iets waar meer pit in zit?

„Maar de pit doen we er uit, en smijten we weg,” zul je zeggen. — „Enfin,” zegt een ander: „juist omdat hij er in zit, kunnen wij hem er uit doen, en als je op dat woord pit blijft hangen, dan moet ik je zeggen, dat het geen kwaad kan als de messieurs eens hooren dat pit nog niet altijd pit is. Vlierpit is nul; maar zijn echte pit zit hem in 't karkas, en daar weten we van mee te praten. Watbliefje! Kerel zie me zoo'n bus eens aan; 'k wed dat ik op twintig pas afstand, die heele onbekende X met een natte prop van 't bord schiet. Maal jij er om al was ze je grootmoeders tante in eigen persoon? Daar gaat ze, — floep!”

„Klapbus! Proppenschiet! Kwajongensspuit! Kras bewijs voor de noblesse van een vlierboom meneer! Je zult er zeker vooral in roemen als je door een pijnlijke gewaarwording onder 't oog, aan een wandeling in 't middaguur op de straat wordt herinnerd.

„Maar, beste mijnheer, als je minachtend van klapbussen spreekt, met je permissie, staat daar op den schoorsteen een palmhouten sigarenkoker?”

„Jawel, mooi gedraaid, niewaar?”

„Allerliefst; maar dan moet u 't niet kwalijk nemen dat men u vlierhout in plaats van palmhout heeft verkocht. Niewaar, de jongen had toch gelijk: de noblesse zit 'em in 't karkas. — En ja, ja zeker, óók in de vruchten!”

„Ha! Kamille en vlier!”

Neen als men nu nóg eens minachtend de kamille in één adem met mijn vlier wil noemen, en nota bene nog wel vooropzet, dan moeten we maar liever heelemaal van 't chapter afstappen. 't Is onaangenaam omdat het beleedigend is. Luister eens mijnheer: Als u een kamille in den grond legt, en dan na tien jaar weerom komt, met een grooten ijzeren haak, een ijzeren beugel, een bos sterk ijzerdraad en een tamelijk hooge ladder, dan zet ik 't u om tegen uw kamille die ladder te plaatsen. Ik ga verder: dan zet ik 't u, om aan een van uw kamilletakken dien ijzeren haak met het zware ijzerdraad te bevestigen, en wel zoo te bevestigen, dat ge in verbinding met een tweeden, tegen het keukenraam gespijkerden haak — aan die kamille uw kinderen toevertrouwt, als ze met den schommel vliegen, hoog op en neer, nog hooger; hê zoo prettig! — Watblief? — Nee mijnheer, dat kunt ge zelfs na duizend jaar wachters niet aan uw kamille beleven. En — beste vlierboom, ik wijs op je haak! — En, 't is al vijf jaar geleden dat de smid je voor dien armband op een lenteavond de maat kwam nemen. — Wel-

zeker, 't moest in 't geheim geschieden, want morgen was het de jaardag van onze lieveling, die je zoo schrikkelijk boven 't hoofd waart gegroeid. En dien anderen morgen, toen de schommel daar hing, en ook het kleine zusje van blijdschap in de handjes klapte; beste vlierboom, met wat dankbaren trots hielden we toen het oog op je gevestigd! Daar vlogen ze op en neer, gillend van pret, en jij, als een sterke broer, hieldt je het eene touw vast — krachtig, fameus, en, pas tien jaren oud!

Och ja, dat wist ik vooruit: mijn magere vriend Pijper 1) zou het bespottelijk vinden; bespottelijk dat men van zoo iets „zoo'n behei” maakt; daar moet men zoowat dichter, of — 'tgeen bij mijnheer Pijper 'tzelfde is — geen praktisch man voor zijn. „Als iemand 't in zijn hoofd krijgt om een schommel aan zijn boom te maken,” zoo redeneert Pijper: „dan wordt die boom een persoon, dan doet die boom iets, dan schommelt hij zijn kinders, dan, God weet,” zoo vloekt Pijper voort: „of ze hem niet 's-avonds op de knieën gaan danken. Maar, als je dienzelfden schommel aan een paal hadt gehangen, dan.....”

't Was zonderling, de spreker had het woord paal er niet uit, of ik begreep dat de strekking van zijn heele pleidooi nepotisme was.

Pijper is vertrokken — toen ik straks vriend schreef, gaf ik zonder er bij te denken de vrije vertaling van Amice — toen hij vertrokken was, hadden de kinderen weer eens zooveel pret; en als ze dan met het gezicht naar de huiskamer hoogopvlogen, en telkens met de voeten tamelijk nabij de vensters kwamen, dan schrok de Pruis in zijn kooi. De Pruis is een ringmusch, die 't jaar te voren te Kleef van den uithaaldood werd gered, en voor een „groske” in de kinderlijke moederarmen werd opgenomen — geel van bek en heel schraaltjes in de nestveeren. Onze Pruis dan — nu stevig en vet, zooals zijn heele landaard — gewende spoedig aan dat schommelen, ofschoon hij door 't opzetten van kuif en borstveertjes, toch tegen den vrijheidszin van zijn voedstermamaatjes scheen te protesteeren wanneer ze daar zoo vroolijk heen en weer vlogen.

Er is bij ons steeds een strijd — in der minne — of de Pruis dood zou gaan als we hem loslieten, ja of nee. „Nee,” zegt de éen: „hij is er kloek genoeg voor; 't is 'en baas; en als hij in de kamer vliegt, dat gaat immers uitmuntend.” — De andere zegt: „Jawel! sterk is hij genoeg, maar, aan een kooi gewoon. — De

1) Ik moet hier aanmerken dat deze heer Pijper, volstrekt geen familie is van dien zekeren heer Pijper dien u misschien kent. Zijn vader was een hoogheemraad die Gods water over Gods akker liet loopen, en zijn moeder had — wie er ook preekte, een vast hoekje in de Grootte Kerk, 's-winters met een warme stoof.

poes at hem op!" — Nu vooreerst zal onze Pruis maar in zijn kooi op 't oude rantsoen blijven.

Mijn beste vlierboom, jij hebt wat honderden Nederlandsche mus-schen en lijsters geherbergd en gespijzgd. Wat zaten de eersten aardig props in de veeren, onder je blaren te wachten op 't signaal dat het venster werd opengeschoven, en de vredevlag naar beneden wapperde. Vlug kaas-en-broodvolkje. De Pruis zag het aan, en dacht: „Ik heb 't beter." — In zijn kooi!

„Tafeltje welbereid!" juichten in 't najaar de lijsters en vinken — vinken met oogen, want vinken zonder oogen juichen niet: die bidden om uitkomst, en dat klinkt misschien heel mooi, maar of de muziek begrepen wordt...?

't Was een heerlijk gezicht in den zomer: de witte kroonbloemen tusschen de frissche diepgroene blaren; en in 't najaar te midden van datzelfde groen — want het was alsof de vlierboom, in het warme groeizame hoekje, zijn prachtigen dos maar altijd wilde be-waren 1) in 't najaar, die aardige blauwzwarte kraaltjes, door groene parapluutjes als 't ware op kleine borden omhoog gehouden! Wat konden zich de schransers er aan te goed doen! Ze aten zich de buikjes vol, zonder dat men het gerecht merkbaar zag verminderen, en ook, zonder dat ze vrees behoeften te hebben voor die gemeene, valsche, menschen-strekerige triangels, waarin men tot twee strop-pen toe voor één lekker hapje zet. Als het Lijstersch in 't Neder-landsch te vertalen was, dan zou ik wel eens de gedenkschriften willen lezen van een lijster, die met het pootje in een strik gevan-gen, na vele uren van bangen doodstrijd, op 't punt stond om door een vierhandig monster den kop te worden ingedrukt, maar toch nog als door een wonder, aan de beulshand ontsnapte.

Pijper is bepaald onuitstaanbaar: „Mooie vrucht!" zei hij eens met een hagedisse-gezicht — een mond tot achter de ooren. — „Nee, ik moet zeggen dat je lievelingsboom — als hij aan zijn vrucht moet gekend worden..." hier kreeg Pijper's gelaat een be-paald huichelachtig bijbelsche uitdrukking: „zeker allemachtig flauw zal genoteerd staan. Heusch, je wilt hem opvijzelen;" liet hij er op volgen, met een stem alsof hij drie potten conserf van vlier had geslikt: „maar — nóg eens — heusch, een vlierboom is geen boom... Ga naar het bosch, en zie me die eiken en beuken eens aan!"

„Eet jij dan voor mijn part eikels en beuken!" zei ik — en niet zonder een beetje klem; ja zelfs ik geloof dat ik vreet heb

1) Nog bleef het takje bewaard, 'twelk ik plukte op den 9den Februari 1866 en waaraan zich, boven de overgebleven frisch groene blaren van den vorigen zomer, reeds nieuwe lenteblaadjes hadden ontplooid.

gezegd, omdat toch eikels door varkens — niewaar? Maar om geen aanstoot te geven, schreef ik eet. Dit onder ons s. v. pl.

Nu begrijp ik mij toch ter wereld niet waarom men geen bijzondere vriendschap zou mogen gevoelen voor iemand, wiens deugden en schoonheden niet algemeen geroemd en erkend worden. Juffrouw Hazelaar is leelijk en contrefaite, maar als je zoo heel en petit comité bij haar thee drinkt, dan ga je 's-avonds de deur uit en zegt: „Zoo recht als een kaars!”

„Jawel, maar als juffrouw Hazelaar nu niet contrefaite, en bovendien prachtig mooi was, dan zou ze toch nóg meer....”

Precies, en als zij dan iederen theedrinker bijvoorbeeld een dozijn zilveren theelepeltjes present deed, of — als men geen theelepeltjes begeerde — wanneer dan die prachtig mooie juffrouw Hazelaar aan iederen bewonderaar een zoen tot afscheid gaf, en bijvoorbeeld iedere bewonderaarster... zoo jaloersch maakte als een... Maar beste vlierboom, ik zou waarlijk onbeleefd worden, en daar mag jij geen aanleiding toe geven. Nee, dat deed Pijper. — Als we verhuisd zijn dan krijgt hij belet. Niet t'huis is een leugen; maar belet! Voor iemand die me onbeleefd maakt en jou veracht: belet!!

Opvijzelen! Ik behoef je deugden niet op te vijzelen; als ik het wilde doen, dan had ik stof genoeg, maar ik wil het niet. Van je palmhout heb ik reeds gesproken. Dat je blad en bast als geneesmiddel worden gebruikt, ik zwijg ervan; dat er zelfs uit de pitten van je bessen — die verachte bessen niewaar? — olie wordt geslagen... mij dunkt als ik bluffen wou! Dan behoefden we nog in 't geheel niet te spreken van de landen waar je eerste malsche uitspruitsels, als een heerlijke voorjaarsgroente worden genuttigd. Maar Pijper is niet in die landen geweest. Ik geloof zelfs dat hij Silezië of Gallicië niet op de kaart zou kunnen vinden. Den laatsten keer dat wij hem zagen, vroeg ik hem waar men Sambucus moet zoeken.

„Als ik mij niet bedrieg in 't Heilige land;” zei Pijper. — Nu moet u weten dat Sambucus vlierboom beteekent, en dat mijn Sambucus, sedert onze verhuizing, niet meer in den ouden tuin bij de schutting naast het keukenraam, maar precies in den oostelijken hoek van onzen nieuwen tuin te vinden is.

„Onmogelijk menheer!” zei de tuinbaas: „aan verplanten is niet te denken; zie me zoo'n broek eens aan!” — U moet weten dat dit een technische uitdrukking is om de dikte van den stam aan te duiden. — „We kunnen wel graven en spitten, maar dan spitten we z'n eigen graf.” — De baas zei het nog anders, maar de profetie was van dezelfde sombere beteekenis.

Maar die baas was een pessimist. Een mijner kennissen nam zijn negentigjarige moeder wel mee naar een ander werelddeel, en

dan zou ik mijn veertienjarigen Sambucus niet kunnen verplanten! Wie weet of hij niet ging kwijnen, indien wij hem achterlieten...!
„Gekheid, een vlierboom!”

Nee maar in allen ernst, ik vraag 't u, was zijn leven verzekerd? Nieuwe bewoners! Wat een mensch in den weg staat, niewaar? David en Urias! En dan een vlierboom! En bovendien een vlierboom die met zijn artistieken geest — (niets dan lof zou partijdigheid verraden,) — ik zeg, die met zijn artistieke leest — zich wel eens een faux pas had veroorloofd. 't Geschiedde in de duisternis: hij zette in 't geheim voet op 't erf van onze bureu, — recht lieve goede menschen — brak de plaatssteen op; spande der eerzame dienstbode een strik; deed haar struikelen... vallen... 't Is alles voor ons geheim gehouden; we zouden 't ons schrikkelijk hebben aangetrokken, want ofschoon de eerzame er geen andere restes dan eene blauwe punt aan den neus van heeft gehad, zoo is men toch zeker verplicht geweest haar satisfactie te geven, en — de brutale voet is hem afgehakt. Niets meer of niets minder. Maar ik kan u verzekeren dat Sambucus, Mucius Scevola nog verre overtrof. Na die geweldige operatie achter de linkerschutting, heeft hij zich goed gehouden zonder voorbeeld. Men zou zeggen, geen gezicht vertrokken. Wat den voet was aangedaan, dat deerde de kloeke armen met hun fraaien bladertooi niet in 't minste. Fier bleef de kruin geheven, weelderiger dan te voren. En toen — waarschijnlijk om de beleedigde partij volkomen met zich te verzoenen — want, ik weet het zeker, er zit een goed hart in Sambucus — toen zond hij een zijner schoonste armen over de schutting, en offereerde der eerzame een voorraad van zijn bloemen, meer dan voldoende om zonder zorg zesmaal naar 't Scheveningsche strand te gaan theedrinken. Maar — aangeboden diensten zijn zelden aangenaam. — Beste vlierboom, in waarheid, al had ik niet zoo innig veel zwak voor je gehad, ik vertrouwde à propos van jou, de bewoners niet die ons zouden vervangen. — Beste menschen, welzeke! Maar, als er toch menschen zijn die niet van veel lommer zoo dicht bij de huiskamer houden! — Eigenlijk gezegd, ook wij hadden niet gedacht dat je zoo fameus hoog en zoo breed van kroon zoudt worden. — Als er toch menschen zijn die geen oog hebben voor sierlijke lijnen met groen bekleed, waardoor een beestenhokachtige, alle vrijheid verlamme en benauwende schutting, zoo goed als over haar geheele lengte, aan het oog wordt onttrokken.

Nu zeg ik volstrekt niet dat de bewoners die na ons zouden komen zulke menschen waren, en dat Sambucus door hen onheusch zou zijn bejegend. Maar zijn weelderigheid, en — waarheid boven al — zijn heerschzucht, zijn kijken in het keukenraam; in één woord, wanneer zijn deugden, straks vermeld, reeds als bezwaren tegen hem werden ingebracht, was het dan zeker dat zijn gebreken

door vreemden met toegevendheid zouden worden beoordeeld?

Beste vlierboom, de kans op je behoud was grooter wanneer wij je meenamen dan wanneer je er — volgens des tuinmans raad — stilletjes bleef staan. En, kon ik je daar achterlaten....? Nee!

„Ik zeg je, baas, dat ie er uit, en mee moet!”

„Voor mijn part, bestig menheer, maar kapot gaat ie zeker.”

„Net zoo zeker als wij allemaal. Niewaar baas?”

„Da's na venant,” zei de baas: „maar 't zal menheer in ieder geval 'en kapitaal van geld kosten.”

„Als ie dan ginder flink gaat groeien, dan zal ie me na venant nóg meer waard zijn baas.”

„Maar zieje.... weetje.... Ik zit zoo drommelskaters met m'n volk; 't is overal meer dan volhandig menheer.”

Ah zoo, 't oude liedje: En je drukt op het doosje, en 't duiveltje ik springt er uit.

Maar door zulke duiveltjes laat men zich 't allerm minst in de luren leggen.

„In Godsnaam,” zei de baas: „dan eruit er maar mee!”

En 't geschiedde zoo. 't Was een akelige operatie. Rechts en links vlogen de sierlijkste takken er af. — Die konden er natuurlijk niet aanblijven!

„Wel nee, waarachtig niet,” zei een der beide adjudanten van den baas, welke laatste nu zijn hart van de operatie had afgetrokken: „dan ging ie zoo zeker kapot als tweemaal twee vier is!”

„Geloof jij ook dat ie 't niet kroppen zal?”

„'t Zou wel 'en mirakel wezen. — Hie! hé!!” en alweer hieuw hij een tak af, en brak dien, en 't was alsof er op den grond een groen bed werd gespreid waarop men Sambucus, uitgemagerd en gansch verminkt, straks afleggen moest.

„Ik zou er toch een beetje groen aan laten, zeg!”

„Ja maar.... hie! hè!!.... als ie zoo'n groote vang houdt.... hè!!.... dan kunnen we niet met 'em weggkomen.” — Krak, krak! — Och arme Sambucus, wat werdt je mager!

En de twee tuinlieden zijn toen aan 't graven gegaan.

Was het een graf....? En tamelijk diep in den grond is er alweer gehakt en gehouwen; en, toen ik op mijn bovenkamer voor het venster daarnaar stond te kijken, toen scheen het alsof de beide kruistakken die gespaard bleven, zich als armen naar mij uitstrekten, smekend om bescherming tegen 't ruw geweld 'twelk hier gepleegd werd.

Ik geloof dat mijn oog toen vochtig is geworden.

Hebt gij 't beleefd dat u een kind werd geboren, wiens eerste doffe kreet reeds een naamloos wee met zich bracht; voor wien het

kortstondige, maar toch nog zoo lange leven, niets dan een marteling, een gestadig lijden was? Hebt gij de vreeselijke ure gekend, toen u de kunst dat kindje genezen en behouden wilde, en gij die bange, die bittere kreten moest hooren? Zaaft gij eindelijk het pand uwer liefde in het houten kistje neerliggen, doodgemarteld, neen, maar toch uit liefde geplaagd totdat er geen leven meer in hem was?

Zoo iets moet gij beleefd hebben, om geheel den opwellenden traan te begrijpen wanneer men, dertien jaar later, een boom verminken en uit zijn bodem losrukken ziet.

Doch wat woelt daar beneden? De tuin is eensklaps op een nooit gekende wijze bevolkt. Ik zie veel geelachtig verbrande haren, en grauwwachtig bruine en blauwe, zeer gelapte of winkelhakige boezeronen en jassen; ongeschoren gezichten; kalkbroeken; schoenen met den wollen sok door een zijnaad; ringetjes in wijd uitstaande ooren; handen groot en bruin, in één woord veel ruwe kracht.

Wat zijn, wat moeten die mannen?

Het zijn straatsjouwers, die midden op den dag te krijgen zijn om bijvoorbeeld een boom te helpen wegdragen, als je tenminste goed over de brug komt; 't zijn de lui die meer van een borrel dan van werken houden, die onophoudelijk wenschen dat God hen verdoemen zal, en....

Maar genoeg! — Sambucus, je hebt in je goede dagen altijd een oog in onze binnenkamer gehad. Herinner jij je niet dien bleeken jongman met zijn dwalende oogen? Dat was er een uit den voornamen stand. Keurig gekleed. Wat een mooie charivari aan zijn gouden ketting nieuwea; handschoenen van parelgrijs glacé. — Hoe hij geeindigd is dat weet ik niet, maar nu ik aan hem denk, nu zou ik dien man dáar in zijn vaalbruin boezeroentje, bijna de hand willen geven. Zie, hij komt tenminste om zijn kracht aan mijn vriend te wijden; hij wil toch nog werken voor zijn brood. Arme drommel, wie was je vader? wie was je moeder? Hoe ellendig je ook zijn moogt, je draagt toch denzelfden titel als de geleerdste, de rijkste, de machtigste op aarde; precies denzelfden titel als het jonkertje met het draaiende badinetje, die oesters gaat eten en champagne drinken; ja, als het beeldschoone nufje, dat op vreeselijk hooge hakjes, met ontzettend veel haar en bloemen op 't hoofd, en een verbazende massa manufacturen op haar, met permissie, als een knipmes gebogen, het fijne Rimmelneusje optrekt als ze voor jou, den viezen sjouwer, een weinig terzij gaat. — Zij dragen allen volmaakt denzelfden naam, dien van mensch.

Billioenen sterren! Of er op ú ook plaats zou wezen om van zoo'n kalkbroek nog wat anders te maken? Vroeg gestorven Borgers en Van der Hoevens en De Génestets, of er ook op een der myriaden zonnen van den oneindigen Melkweg, aardsche keizers onder uwe scholieren zouden zijn!?

Beste vlierboom, wij weten het niet; maar we kunnen nog iets anders doen dan zoo iets te gelooven of te hopen, we willen die heeren in 't grauww voor ons winnen, jawel, voor ons beiden, om ze te winnen voor zichzelf misschien; we willen ze niet slechts geven waarop ze recht hebben, maar nog iets meer. Koffie met brood en kaas? Juist, en bier. — Ze veggen met den rug van hun groote handen nu den mond wel af, alsof ze 't met weerzin gebruikten en er niets om gaven; maar ze gaven er wél om; ze kwamen in een mildere stemming. Eén zelfs meende voor de genoten beleefdheid iets verschuldigd te zijn, en zei met schorre stem, terwijl hij — hoe dat verschik niet — den bliksem er ook bij te pas bracht:

„.... Mooie boom menheer!”

Goeje Sambucus, jij mooi zooals je daar stondt! Je zaagt er uit als Don Quichotte; als een door stortregen totaal geslonken nufje; als een uitgewaaid illuminatie.

Ik kon niet antwoorden, maar verzocht aan de meid om wat kruiken bier in den tuin te brengen.

't Was een vreemde gewaarwording! Voor 't laatst wuifden de bovenste takken naar de zij van mijn schrijfkamer. Daar kwam een sterke beweging onder het mannenpersoneel; een sterke spanning in het touw 'twelk mijn vriend vrij knellend om het lijf was geslagen.

„Alla jongens, zachies an!” klonk het: „een, twee, drie!” En, krak! de laatste band die hem aan zijn trouwe voedster verbond, was verbroken, zijn kruin beschreef het vierde van een cirkel, en — daar viel hij, met een zachten dreun in 't groene bed der afgehouwen, hem nu nog omarmende takken.

En een groot licht en ledig blonk er door de vensters in de achterkamers; vooral beneden. 't Was er zoo open, zoo ongezellig. Lichter, jawel, maar men zocht er iets, wat er inderdaad nooit geweest was.

Er zijn toch goede vriendelijke mensen. Mijn vriend de molenaar uit onze buurt, hoe asthmatisch hij ook wezen mocht, 't was hem niet te veel om Sambucus' goeden overtocht door de achtertuinen te bewerken. Om zijn molenerf was een hooge muur. 't Zou ten slotte een lastige passage wezen, maar als hij menheer met de hulp pleizieren kon, van harte gaarne.

Pijper plicht dikwijls te beweren, dat er zooveel onaangename mensen zijn. Welzeke. Als je iemand iets vraagt, en je geeft hem meteen een speldeprik, of je laat hem een revolver, of je leeg beurs, of je eigen grootheid zien. Welzeke! Pijper zou iemand een dienst hebben gevraagd: omdat hij den persoon bijvoorbeeld nog als een kwajongen gekend had, met een lap op zijn broek en een blauw oog, dat hem om straatschenderij door een diender was geslagen. Ik geloof niet dat Pijper den molenaar een vriendelijk mensch zou genoemd hebben.

En de twaalf mannen in den tuin, gingen aan weerskanten van mijn vermagerden vriend, zes aan zes. Ik kan nog maar niet begripen dat Sambucus zoo zwaar was.... Twaalf man! Toen ze aan 't beuren waren, keken er een paar naar de ramen om..... 't Bier had wel verkwikt, maar om zóo iets te dragen! en dan nog wel zoo'n mooien boom!!

„Hoor je niet jongens: menheer zeit voorzichtig. — Pas op Jan!”

„Toe vleermuis, zet jij je schrenieren er maar onder; als ie viel en zich bezeerde dan zou er geen extra-fooi voor je overschieten.”

Het zoo bedektelijk te kennengeven dier verwachting was onnoodig geweest. Indien men den vriend voorzichtig, zonder hem nog meer te beleedigen, over de schutting in de moezerijen zou hebben getild, dan was ik van plan om de dragersplaatsen.... Watblijf? Neen, ik bedoel kleine fooien, want de tuinman zou later afrekening houden. Maar ik moet toch aan dragersplaatsen hebben gedacht.... 't Was lang geleden, maar ik herinner 't mij goed: 't moesten twee zeeuwen, twee daalders of twee acht-entwintigen zijn, in pakjes met zwarte lakken er op; — die lak rook zoo lekker. Ik was nog een kind. Men zei toen dat mijn lieve grootmoeder was heengegaan naar een beter Vaderland.

En nú; ik stond weer voor het bovenvenster. Mijn vlierboom werd weggedragen.

Het twaalfstal moest zich eerst — juist in een rechte lijn van ons af — langs een recht pad, en dan om dien hoek, naar de zij van den molen verwijderen.

Ik zag de staatsie in 't verkort. Was het een lijkstaatsie?

De avond scheen al te vallen, of... 't was avond in mijn oogen misschien. De grauwe mannen werden zwarte stippen, hoe langer zoo kleiner. Nu ging het den hoek om.

't Werd me te eng in huis. Vriend Sambucus in al die vreemde handen! Had ik geen dwaasheid begaan? Dien morgen nog stond hij in vollen fleur, prijkend met den weelderigsten dos, en nu, als een mismaaft geraamte, schrijnde men hem over den hoogen muur, en wierp hem misschien met een verachtelijk: „zoo'n dooje vlier!” op straat, voor de deur der kroeg, waar „de nattigheid van 't bier maar gauw moest worden weggespoeld”.

Was hij dan dood, werkelijk dood?

Natuurlijk. Ze hebben het immers allemaal gezegd, en mannen van 't vak: Kroppen zou hij het niet.

Toch Sambucus, ik had zoo'n hoop; neen, zoo'n vast vertrouwen, dat je 't wél kroppen zoudt. Tenminste, toen werkelijk de avond begon te vallen, toen mocht ik de begeerte niet weerstaan om te doen wat ik kon, en te gaan zien of de heeren in 't grijs mijn vriend wel behoorlijk ter plaatse zijner bestemming

hadden gebracht, en of de tuinlieden hun belofte wel vervulden, om hem dienzelfden avond stevig op z'n plaats te zetten en te laven met emmers vol, zooveel als hij noodig had.

't Was een groote wandeling, geheel naar den anderen buitenkant der stad. De wind woei koud langs het bosch. Er was iets onheilsPELLENDS in die kou, en ook in de duisternis die al meer en meer viel.

Bij 't naderen der nieuwe toekomstige woning, bespeur ik — ofschoon nog van verre — een druk krioelen voor de huisdeur. — Men was juist aangekomen. De twaalf mannen waren — noodzakelijk — te zamen gebleven om „het kostbare boompje op den handwagen tegen onaangenaamheden te beschermen”.

„Nu eerst hier! Ik meende dat hij reeds in den grond zou staan!”

Een beweging van zweetdruppels met den elleboog afwisschen, en de schorre uitval: „Nog al geen sjouw!!” moest mij overtuigen dat de eisch onredelijk was geweest; maar door de duisternis en de gauwigheid van den elleboog, had ik de zweetdruppels niet kunnen zien, en de uitval roerde mij niet.

Sambucus! als ik niet 's-avonds gekomen was, wie weet... ik zeg wie weet...! — NÚ was er geen quaestie van; je zwaar geteisterde wortels, ze moesten en zouden nog dienzelfden avond den grond in.

Ofschoon het vrij donker was in 't nieuw gebouwde huis, zoo kon ik er toch, omdat alles open stond, den weg wel vinden, en, toen ik boven gekomen, op de balustrade van 't balkon aan de achterzijde een weinig rustte, en het oog liet dwalen over het ruime, nu in den nachttoon weggedommelde landschap met zijn trotsch bosch aan den vijverzooom, toen... ik weet het niet, die slapende aarde; die starren daarboven... Op den morgen toen mijn oude grootmoeder werd weggedragen, toen hadden ze gesproken van een beter Vaderland, van een wederzien.

En ik dacht nu... Neen, ik dacht niet meer. Ik ontroerde.

't Was dwaas misschien. Turend in het park van den bouwmeester achter mijn nieuwen tuin, zie ik eensklaps.... een lijkstaatsie naderen....

't Was hoe langer zoo donkerder geworden, maar hoe meer de kleine stoet de schutting nabij kwam, hoe duidelijker men toch de figuren kon onderscheiden. — Er klopte mij iets in de borst.

Daar kwamen ze aan. De grauwe mannen waren nu bijna geheel zwart. Maar zie, ze naderen toch de schutting; ze dragen mijn goeden gemartelden Sambucus. — Voorzeker, al ware hij dood, hier zal hij herleven en weliger tieren, hier, in ruimer lucht, in nieuwen grond geplant!

„Maar 't is bespottelijk: als hij leven blijft dan is hij immers niet waarlijk dood geweest... Dat is zoo klaar als de dag!”

Nu, datzelfde beweer ik ook mijn beste mijnheer. Als mijn goede grootmoeder nog leeft in een andere betere orde, dan is zij nooit waarlijk gestorven.

Indien Pijper bij mij geweest ware, en hij had toevallig mijn gedachten geraden — want ze hem toevertrouwen dat deed ik zeker niet — hij zou 't waarschijnlijk hebben uitgeschaterd van lachen. Mij dunkt, ik zie zijn vervelend dikke buik al op en neer gaan, en zijn mond zoo groot worden als van een dansenden beer. — Pijper houdt niet van zulke bespiegelingen, „van die droomerijen waar je niets aan hebt”!

Pijper moet eens, in een bierhuis, een zinnebeeldige voorstelling van zijn geloof hebben gegeven: „Zie je deze worst,” had hij gezegd: „dat is nu de eeuwigheid; en, hokus pokus pas, ik zet mijn mes er in, menheer, en eet de eeuwigheid op!”

Zou men zoo'n mispunt nu niet den hals br.... enfin, zou men hem in alle geval niet voor eeuwig belet geven?— Nota bene! Wanneer men vergeet naar zijn aapachtigen zoon te vragen, die als koloniaal naar de Oost trok — nee, niet met de strepen, — dan is Pijper op 't punt om dat iemand zeer kwalijk te nemen. Men dient er toch belang in te stellen hoe dat ploertje het maakt.

Maar ik, ik zou er niet eens naar mogen gissen, hoe het die brave vrouw, hoe het zoovele vrienden gaat die ons in tranen achterlieten en waarvan we nooit meer hooren; en — mijn eigen lieve kinderen zullen het niet mogen doen, wanneer hun vader mede dien donkeren weg van alle vleesch is gegaan....?

Ik wil Pijper bepaald nooit weerzien, nooit van mijn leven! — Dat hij tóch nog mijn boezemvriend zou kunnen worden? Ergens op den Melkweg....? Wie weet! Alles is mogelijk. Maar hier, hier krijgt hij belet, zonder pardon!

Als sommige menschen, die: „dood is dood” zeggen, 't nu maar even mis hadden als mijn brave tuinlui toen ze den dood van mijn vlierboom voorspelden.

Sambucus! ik ben zoo blij als een kind dat je daar weer zoo fleurig in 't groen staat.

„'k Weet 't niet menheer,” klonk het nog voor weinige weken: „dat jonge lot.... 'k weet niet; zoo'n boom kan nog wel een beetje op 't ouwe sap teeren; maar....”

Maar dat oude sap 'twelk „nog wat zou nawerken”, zie, 't waren frissche levenssappen.

Sambucus, ik heb je lief, en daarom ben ik zoo blij dat je, hoe ook geteisterd, na dien overtocht in den somberen avond, weer nieuwe wortels hebt geschoten; dat je weer frissche bloemen draagt in den groenen, zich hooger heffenden top; dat ik de vogelen weer

hoor tijlpen in je takken, onder andere één zoo mooi als ik er nooit te voren een in onze tuinen zag.

Beste vlierboom, dierbare herinnering aan het vriendelijk dorp en de blijde eerste huwelijksjaren. Stille getuige van een leven rijk aan zegen. Speelmakker van mijn kinderen; goede boom met je meest sierlijke takken, met je duurzaam frisch groene blaren, en je weldadige vruchten.

Nu, „van achter beschouwd” hebben de tuinlieden het ook altijd wel gezeid of gedacht dat je 't kroppen zoudt:

„Och gossie, ja,” zei er een: „een tak vlierhout kun je wel in je overgrootmoeders kabinet leggen en 't zal er nog aan 't groeien gaan; 't groeit als onkruid menheer.”

Wanneer men nu van onkruid begint te spreken, dan schijnt men hatelijk te willen worden. Hatelijkheden verdraag ik niet in 't bijzijn van mijn vlierboom. Zoo geteisterd te worden, 't zij dan door 't overbeuren van die muren en schuttingen — daarom zelfs heeft men zijn deerlijk gehavende huid met teer moeten bedekken — zoo geteisterd te worden, en dan nog zulke toespelingen te moeten hooren, dat is gemeen.... dat is.... Pijperachtig. Men zou in een oogenblik van verontwaardiging naar den haak van Sambucus' rechter bovenarm kunnen wijzen, dat was een geschikte haak om er zoo'n iemand als Pijper.... aan....

Maar foei, zou ik nu zóo mijn vriend gaan vernederen! Hij wenscht niemands leed. — Ik wil het weer goedmaken; 'k zal hem eens ferm op een pedestaal zetten. Weet ge wat ik doen wil, 'k zal een kamilleplant koopen, die zet ik aan zijn voet; en als Sambucus zijn bloemen dan hoog laat schitteren in de zon, dan kan die nietige kamille....

Maar Sambucus mocht eens hoogmoedig worden... en de kamille eens wegkwijnen van jaloezie. — Die hoogmoedig is, is gek, en die jaloersch is is óók gek. Beste vlierboom, we moeten ons daarbuiten zien te houden. Als je mij eens ziet wegdragen — en dat zul je juist kunnen zien wanneer men de keukendeuren openlaat — dan moet je de vrienden maar aan den avond herinneren toen je in dezen tuin werdt verplant, en ik het met Pijper te kwaad kreeg op 't balkon — althans in den geest.

Helpt het niet, het verkwikt toch, placht de oude grootmoeder te zeggen. En dan, herinner hen ook dat er een wonderlijke schakel is, en dat je afkomst even vreemd is als de onze, en even geheimzinnig als onze toekomst; want ik zeg toch maar, toen onze brave buurman T. op dien najaarsmorgen stond te schudden en te blazen, toen bereikte er een van de kleine vlierbloempjes haar bestemming niet, want het vloog over de schutting weg, en, dat was jammer voor den trekpot en de opgegaarde kou, maar — 't bloempje was beter bezorgd, het viel in vruchtbaren grond, en 't werd een

boom; en de boom hield met stevigen arm een touw vast; en blonde krullen wiegden onder zijn dicht gebladert, blij zingende op en neer....

„Ja 't gaat al wonderlijk in de wereld. Zeker! Maar....”

Maar! Wat maar!? — Goeje Hemel: Tóch Pijper! — Belet! Wat drommel, belet! Ik zit onder den vlierboom.

't Is nu al acht jaren geleden dat ik de bovenstaande regelen aan mijn vriend Sambucus wijdde. Fleurig en krachtiger dan ooit staat hij nog in den Oosthoek van onzen tuin.

Eén en twintig jaren zijn er reeds voorbijgegaan sedert ik den kleinen scheut in den bloempot meenam van het stille dorp naar de groote stad; en, ieder jaar dat ons nog vergund wordt neer te zitten onder het welige bladerdak van onzen vriend, zullen we dankbaar getuigen van het goede dat hij ons te genieten en, — ook te denken gaf.

1878.

F A B R I E K S K I N D

EN

W E R K M A N.

FABRIEKSKINDEREN.

Een bede, maar niet om geld.

't Is winter. Een koude Decembernacht houdt met kille vingers oud Hollands grijze academieveste den blinddoek voor de oogen.

Slechts een waardig trawant van den reuzengeest dezer eeuw, voert strijd met den nacht, en rukt er gedurig den blinddoek weer los. Zie maar, de gasvlammen werpen van afstand tot afstand een vluchtig licht in de holle straten en ginds langs de sombere grachten.

Waartoe die kamp; waartoe dat licht? Immers de stad ging ter ruste en slaapt.

Geloof het niet, want telkens moet ze wakker en ziende zijn, wakker en ziende om er te waken voor het onheil dat naderen kon.

En de oude stad, zij slaapt dan ook niet. Slechts bij wijlen vangt haar een lichte sluimering, en 't schijnt u toe als droomde zij van haar alouden roem, — evenals de teedere loot van den grijzen vorst der Alpen, die zoetjes dommelt aan haren boezem, en murmelt en fluistert van de grootheid harer afkomst.

Maar toch de grijze veste, hoe vluchtig ook haar sluimering zij — telkens turend over den blinddoek heen, om er te waken zelfs in den nacht, toch vermag zij het niet zooals zij 't zou willen.

De arme is krank!

Ja, 't hoofd is wel helder, zelfs klaarder dan voorheen; ja haar hart klopt wel even luide voor deugd en voor trouw als in de dagen harer jeugd, nochtans gij ziet het wel hoe haar rechter-arm als verlamd terneder ligt.

Luister:

Een deel van haar eelste sappen gingen over in onzuivere vochten; in vochten die zich vormden tot een zichtelijke wonde; een wonde die hare krachten verteert, en wellicht in 't einde haar voert tot de slooping van haar glorierijk bestaan.

Arme stad! Dochter van den Staat! Richt u op, en werp u aan 's-vaders borst. Daar zijn nog zusteren die lijden als gij. Smeek hem dat hij, voor u en voor haar, ter hulpe kome; dat hij zijne dienaars zende met artsenij en zalve, ware het noodig, met vlijmend lancet.

Maar gij, novellendichter, wat spreekt ge in beelden en raadsels? Hoort ge niet reeds de stemme opgaan die u vermaant tot eenvoud en kalmte, die u toeroept: Blijf wie ge zijn wilt?

En ja, hij gevoelt wel de juistheid dier woorden; maar ach! koortsachtig jaagde hem het bloed door de aders, want immers — men heeft hem die wonde getoond! Van hem heeft men een woord begeerd aan den vader der lijdende stad; een smeekwoord om hulpe, ter spoedige redding. Was het wonder dat hij moeite had al aanstonds den juiste toon te treffen, beseffend het hoog gewicht zijner roeping. Nochtans van nu aan zal hij trachten eenvoudig te zijn, ontzettend eenvoudig.

't Is winter. Koud was Decembernacht, en ijzig koud is nog zijn vroege morgen. Zes slagen bromt de klok uit Leiden's hoogsten toren. Door de Breestraat en de Hoogewoerd leidt onze weg naar een der achterbuurten der stad.

Bij het licht eener gas-lantaarn zien wij, op weinige schreden afstand, een armelijke woning. Haar bouw herinnert aan Leiden's glorievolle eeuw, aan de eeuw toen zijne zonen en dochters kloek waren en sterk, en strenden voor recht en voor vrijheid.

Niets is er aan dien gevel veranderd; alleen zoudt ge bij dag kunnen zien, hoe de kleine in lood gevatte ruiten van voorheen, naar den eisch der tijden, door een wat grooter soort zijn vervangen. Eertijds kon Gods lieve zon slechts luttel in die woning schijnen; maar nu...? Helaas, gij ziet het niet hoe die grootere ruiten voor 't meeste deel met een vettig stof zijn overdekt; hoe er velen, onachtzaam gebroken, slechts ruw met ondoorschijnend papier werden beplakt; hoe er thans in die armoedige woning, overdag nog minder licht straalt dan weleer, en — maar genoeg, dat is bedroevend, zeer bedroevend!

In de kamer der genoemde kleine woning die wij al aanstonds door de voordeur betreden, zou een volslagen duisternis heerschen, indien niet de gas-lantaarn daarbuiten, door het straks genoemde venster, eenig schijnsel naar binnen wierp. Het zwaar geronk van een man, benevens de geregelde of snellere ademhaling van eenige slapende kinderen, treft onze ooren. Juist op dit oogenblik bericht de groote torenklok het zesde uur na middernacht. In de bedstee waaruit het naar geronk blijft klinken, verneemt ge, tegelijk met den eersten klokslag daarbuiten, eenige beweging. 't Is eene vrouw die zich haastig opricht. Met een nijdig: „Snork toch zoo niet!” geeft zij den man aan hare zijde een stomp op den schouder, en leent, terwijl het nare geluid een wijle verstomt, nauwlettend het oor aan den doffen klokslag uit de verte.

„Zes!” bromt de vrouw binnensmonds; rekt zich geeuwend de leden; stapt nu spoedig uit de hooge bedstee, en sloft een oogenblik later op neergetrapte pantoffels naar een andere bedstee.

Drie kinderen slapen er bijeen; twee jongens van tien en dertien jaren, benevens een meisje dat bijna haar twaalfde jaar heeft bereikt. In de slaapstee der ouders kreunt vluchtig een kind van weinige maanden, waarschijnlijk nu het bespeurt dat moeder hem verliet, en, in de wieg ervoor, droomt een meisje van vier jaren, misschien met een droevig lachje om den mond, van mooie winkels met allerlei brood.

„Toe kinders, er uit!” roept de moeder met schrille stem het slapende drietal toe; en als zij het schamele dekkleed heeft weggeslagen, dan trekt zij den oudsten knaap bij den arm, haar Evert die, langzaam ontwakend, met lodderigen blik voor zich heen ziet, terwijl zij verder op soortgelijke wijze de beide andere kinderen te wekken tracht. Die taak is geen lichte. Saartje althans weert onbewust de moederhand af die haar diepen slaap komt verstoren; wijkt naar den achtersten hoek der bedstee terug, en kromt zich schier tot een bal ineen, met het hoofd op de knieën.

Een klagend geweën vervult eensklaps het vertrek. 't Is Sander, het jongste der knaapjes. Onbarmhartig door de moeder uit de bedstee getild, staat hij half wakend, half droomend, met de bloote voetjes op den killen vloer.

„Stil Sander, als vader het hoort!” vermaant de moeder, en als zij nu hém en ook haar oudste — die inmiddels zijn bed heeft verlaten, de schamele kleeren heeft toegeduwd, dan tast zij opnieuw naar het weggedoken meisje; trekt haar bij haar hemdrokje naar voren, en beurt het kind, dat woest van zich afslaait, mede uit het bed.

Saartje, op den grond gezet, opent de oogen; zij droomde daareven, dat een akelig dier haar bij de keel had; nu ziet ze.... haar moeder; en de teedere handjes klemt ze inéén, en de kille knuistjes drukt ze tegen de brandende oogen, en zegt, dat het zoo tikt in haar hoofdje.

Maar de moeder hoort het niet. Toen zij Sander heeft losgelaten om het meisje te wekken, is het jongske, overheerd door den slaap, in de knieën gezakt, en ligt met het hoofd tegen den muur, opnieuw in een diepe rust.

„'t Is ook wat erg; ze gingen om twaalf uur naar bed!” mompelt de moeder. Zich schielijk tot het jongske voorover buigend, schudt zij hem nogmaals wakker; doch, als nu het kind opnieuw en sterker dan straks aan het krijten gaat, dan legt zij hem haastig de hand voor den mond, en ziet er met angstigen blik naar de zij van haar bedstee, want — ruw klinkt de stem van haar man, met een nijldigen vloek: „Hè — mondhouden. Zeg!”

Een klein kwartier later beweegt zich een schamel drietal kinderen in de nog onbevolkte straten van Leiden's achterbuurt.

De nachtwacht die van zijn laatste ronde huiswaarts keert, hij kent ze wel. 't Zijn de kinderen van Gerrit Zwarte den voormaligen timmermansknecht; van Zwarte die sinds een paar jaren — zooals hij zich uitdrukt — bang voor springende knokels is geworden, en daarom zijn handen maar in de broekzakken houdt.

Daar gaan ze, die kinderen. Evert, de oudste, trekt Sander met zich voort, en paait den bibberenden kleine met de woorden: „Kom maar, 't is warm daarginder.”

Sander kan 't niemendal schelen; hij wil er gaan liggen, hier op die stoep, en — met het handje waarin nog de kruimels van den straks gekregen en haastig opgegeten kouden aardappel kleven, wrijft hij zich steeds en alweder langs de loodzware oogleden: hij wil niet verder — weetje, hij wil niet!

En Saartje, met opgetrokken schouders en de armen in haar boezelaar gerold, gaat ze haar broertjes op eenige schreden afstand haastig vooruit. Bij iederen voetstap dien ze doet, tikt het haar sneller en sterker in 't hoofdje; dat heeft ze eergister ook gehad; maar nu is 't erger, veel erger; ze zal maar doorloopen, nóg harder, dat ze eerder in de warmte komt.

Saartje is ginds om den hoek reeds verdwenen. Evert kan met Sander, dien hij stevig vasthoudt, niet zoo haastig voortgaan.

Eensklaps ontsnapt er een nare kreet aan zijn mond; met pijnlijk gebaar trekt hij ijlings de hand terug waarmee hij Sander heeft voortgetrokken. Het arme slaapdronken kind had hem kwaadaardig gebeten, gebeten in de hand die tot loopen hem dwong, dewijl hij slapen wilde, niet anders dan slapen.

„Leelijke rakkerd!” schreeuwt Evert, en — Doch neen, wij vervolgen hier niet. Arme zwakke onwetende schapen! We zouden u beschuldigen, wij, terwijl we slechts deernis met u hebben, en slechts medelijden voor u vragen. Ha! of we niets meer voor u wilden!

En waarheen zal het nu?

Zie, een steenen vinger, hoog zich verheffend boven de daken, hij wenkt uit de verte.

En daar — gij betreedt er eene der vele werkplaatsen van den grootschen werkmán, kloekste zoon van den geest dien we noemden.

Wondere spruit van genie en verstand, bedeed met ontzettende kracht en rusteloozen ijver, geboren den menschen ten welvaart en zegen — stil, wie fluistert daar zacht: en vaak ook ten moordenaar?

Zie, in de voorhoven van zijn werkplaats, daar stoken de die-naars een vuur van bedwelmende hette.

Uit vluchtigen sluimer ontwakend, rekt hij en spant hij zijn leden en spieren.

Krachtig heft hij zijn ijzeren armen omhoog, en — wanneer hij ze heft, dan grijpen zijn vingers in stang en in drijfwiél; dan stampen zijn voeten op kammen en staven; dan wielen en keeren ontelbare raders; dan snort het, en gonst het, en bonst het alomme, en trilt er zijn stem als met dondrenden klank: „Voort raderen, voort! Schept haastig uit ruwe wol een kostlijken draad, den menschen ter koesterend dekkleed!” En — ’t snort en het dreunt en ’t bonst er nog sterker; en altijd klinkt nog die stem: „Voort raderen, voort!”

Ik weet niet waar Saartje gebleven is. Een groot doch somber gebouw is zij binnengegaan; een steile trap heeft zij beklommen, en, hijgend naar den adem, is zij verdwenen in een der zalen van de uitgestrekte stoom-wolspinnerij.

Evert, die zijn broertje in de eenzame straat heeft achtergelaten, moet haar al spoedig gevolgd zijn; ook hem ontdekt gij niet meer.

Zijt gij een vreemdeling in dit verblijf, dan ziet gij in den aanvang slechts weinig. Wel flonkeren er, in afwachting van den naderenden morgen, een menigte gas-vlammen, doch het licht wordt gedurig onderschept en gebroken door een aantal gevaarten die gestadig hun arbeid verrichten. Zijt voorzichtig dat uw kleed niet gevat wordt door een der vele machine-raderen die u bij den nauwen doortocht van weerszijden bedreigen, en — let op den grond, dat uw voet niet haakt in de breede pees die ginder een zeer groote schijf in beweging brengt. Die schijf, ’t is het hoofdrad der trommel van den schrobbelmolen, der machine die de vastgepakte wol in losse en platte vlokken te voorschijn brengt.

En er naast, dat andere werktuig, dat is de kaardmachine die immer de vlokkige wol blijft ontvangen, ze kaardt en verdeelt in haar ijzeren binnenst, en vallen laat in donzige plokken.

En die plokken of rolletjes wol, — zoo lang als een arm, zoo dun als een pink, en zoo licht als een veder — wáar of ze blijven? Zie, vele losse raderen wentelen heen en weer; en voeren ze toe aan den grofmolen daar; zij lasschen ze snel aan de plokken of draden die haast zijn versponnen, snel, ongelooflijk snel: zevenhonderd malen in één uur, negen duizend malen op den langen dag.

Doch die losse raderen hier, zie, ze zijn van een ander fatsoen dan de grootere dáar die er wielen en snorren om hunne assen.

Nietwaar, ge zoudt zweren dat het menschen waren, heel kleine menschen die staan op hunne voeten als wij; met armen en handen, zeer zwakke handjes; met aangezichten als die van ons, maar fiets van kleur en slap van vormen; aangezichten waarin oogjes blinken als een laatste vonk in den bleeken aschhoop. Gij zoudt zweren dat het menschen waren, akelig kleine en arme oude mannen en vrouwtjes, die gaarne hijgend zouden neerzitten bij den warmen haard, en de dorre handen uitstrekken naar een versterkende bete. Nietwaar, gij zoudt zweren dat het natuurgenootten waren, arme ontzenuwde wezens van gelijken aanleg, met dezelfde behoeften als wij; maar gij bedriegt u, zie slechts hoe ze wielen en keeren: negen duizend malen op den langen dag, voortgejaagd door den werkman die — grootsch als zijn oorsprong, doch gesard door zijn duivel, steeds woedender brult:

„Voort raderen, voort!”

Doch gij vertrouwt ons niet, hoe langer gij tuurt op die kleine raders — want gij gevoelt wel dat het raderen zijn, — toch ziet ge klaar, onbedrieglijk zeker, dat zij — geschapen tot redelijke wezens, nog met het kleed der menschen zijn bedekt.

Immers, in 't midden van die bontvale rij — het helderst door een der gas-vlammen verlicht, daar ziet ge Saartje, het kind van Gerrit Zwarte, het arme kind dat de koorts heeft, dat zich reppen moet ongelooflijk snel en gestadig. Gij herkent het arme meisje wel, al schrikt ge terug, nu ge haar droevig figuurtje in 't volle licht te beter kunt zien.

Een hoofd, een gansch hoofd is zij kleiner dan uw dochttertje, dat in dit uur gezond, ja met de rozen op de wangen, op 't zachte kussen te droomen ligt en zoo oud is als zij.

Gij schrikt terug bij het beschouwen van dat voos en fiets gezichtje, met dien wijden mond en die onnatuurlijk glinsterende oogjes. Gij wendt den blik van haar af, en uw oog blijft gevestigd op het jongske aan hare zijde. Tien jaren oud, gelijkt hij een kind van zeven lente's — wat zeg ik, een kind — van zeven barre winters te zijn. Telkens en telkens werpt hij een lodderigen blik op den grofspinner die aan gene zijde van den molen zijn werken bespiedt; en angstig rept hij gestadig de handjes, want ziet ge, al tweemaal heeft hij van hem een duchtigen tik met den rolstok gehad, hiér op den schouder, erg valsch! erg valsch en gemeen!

En aan deze zijde van den tweeden molen, ziet gij dien krommen knaap er wel staan? Zijn hoog en breed voorhoofd doet u vermoeden dat zijn geest iets meer behoeft dan een werktuiglijken arbeid

voor zijne handen. Arme onderdrukte geest! wat kan hij meer doen dan tellen, altijd tellen: Zie, zóoveel plokken gelascht geeft ééne minuut, en zestig malen dat getal maakt omstreeks een uur, en als hij diezelfde som straks driemaal verkrijgt, dan is de schoft- of laveitijd nabij; dan mag er het kind.... Doch neen, zijn rust te nemen, dat mag hij dan niet; dat uur is voor zijn kwelgeest, den spinner. Immers, de groote machine weet van geen rusten; immers de plokken, die zij aanhoudend laat vallen, ofschoon ze niet aanstonds verwerkt zullen worden, ze moeten geraapt en op hoopen gelegd. En straks, als de spinner weer aanvangen zal, dan is er de taak van den knaap schier verdubbeld; want, de voorraad van gansch een uur moet worden ingehaald op het nimmer vertragende werktuig, het werktuig dat altijd plokken voortbrengt; wel honderd in ééne minuut.

Maar toch, die lavei, zij gunt er den kleine een uur van minder gestadigen arbeid. Dat uur is hem welkom, het uur van negen tot tien. Jaapje heeft een goede moeder, en die moeder heeft hem voor zijn ontbijt een koekebak gegeven, een heele-cents koekebak; dien kan hij nu opeten, en hij smaakt zoo lekker. Wat weert zich die arme kromme knaap om zijn geel-grauwen poffer — waarvan de wetenschap leert dat hij slechts éen vijfde voedende deelen bevat, zoo zuurachtig klef en zoo krakend van kalk of van krijstof — naar binnen te slokken.

Doch gij zult het begrijpen, daar zijn de kinderen van Zwarte en nog anderen, die hebben zulke goede moeders niet als hij; ze zien hem aan met begeerige blikken, en Heintje Pink heeft gister gedreigd: dat Jaapje de helft ervan mee heeft te geven, of dat hij hem anders..... Maar Heintje ziet een anderen kant uit, en het arme Jaapje grijnst van genot nu hij het ziekelijk mengsel binnen heeft: Te tellen, dát heeft hij geleerd, te deelen nog niet.

En ginder nabij de fijnspin-tafels, waaraan voor 't grootste deel de meisjes haar arbeid verrichten, daar staat Heintje Pink die Jaap en zijn koekebak heeft vergeten. Zijn luid geschreeuw kunt ge niet hooren door het alles overstemmend geraas der machines. Terwijl hij de wol in het kaardwerktuig bracht, hadden zijne kleine vingers te zorgen meteen dat de altijd grijpende tandjes er binnen, getuiverd werden van de vezelen wol die er kleven en groeien in het geoliede ijzer. — En 't was voor de derde maal in weinige weken dat die nijldige haastige tandjes hem knepen het vleesch van zijn schrompele vingers; en Heintje, hij schreeuwt en hij kromt van de pijn, en de meisjes die van nabij zijn jammer aanschouwen, ze trekken voor 't meerendeel haar oude gezichtjes in lachende plooiën.

Arme, verstompte, gevoellooze meisjes! Zwakke, ellendig verdorvene kinders! Hoe — kinderen? Neen! 't was toch voorzeker

een optisch bedrog; want hoor, nu het uur is verstreken, nu klinkt met verheffing van stem en nog sterkeren klank weer het woord van den vreeselijken werkman:

„Voort raderen, voort!”

Doch gij toefdet daar reeds lang genoeg en wilt een ander tafreel.

Welnu, een net steenen huisje staat voor ons open. In het ruime voorhuis wordt gij aangenaam getroffen door den zoeten roomgeur die het vervult, en de helderheid van maat en vaatwerk die u als tegenlicht.

Gij bevindt u in de woning van een echt Hollandschen melkboer. 't Is er vroeg dag in zoo'n huis. Hij, de jonge bewoner der beide boven-voorkamers, Willem baron Van Hogenstad, jurist aan de Leidsche academie, hij had daar ook op gerekend. Gisteren avond heeft hij met Koen op diens kamer Mathesis gewerkt. Na éenen heeft hij turend en turend op een hellend vlak, dat vlak al grooter en grooter zien worden, akelig groot, en het vlak heeft hem opgeslokt, inéens, zonder dat hij er iets van bemerkte.

Koenraad moet wel zijn best hebben gedaan om Willem weer wakker te krijgen, doch het is hem niet gelukt. Toen Willem omtrent zes uur in den morgen de oogen heeft geopend, toen lag hij op de canapé, met een kussen onder 't hoofd en een deken over zich heen gespreid. Ha! Koen had best gezorgd; maar — op z'n eigen kast, in z'n eigen bed, daar zou 't nog beter zijn. Weinige minuten later is Koenraad's huisploert wakker geschrikt van het toetrekken der huisdeur.

Willem, diep in den kraag van zijn overjas gedoken, vervolgde intusschen haastig zijn weg naar de straks genoemde woning van den melkboer. Omstreeks aan 't einde van een smalle straat gekomen, die hij ter bekorting van zijn weg had gekozen, heeft hij een zonderlinge vondst gedaan. Daar lag een knaapje, ellendig gekleed, met het hoofdje rustend op den kleinen arm, en dien arm gekromd op den scherpen rand van een lage stoep.

Wat waren zijn wangen koud! — Was hij dood? Neen, zijn ademhaling ging vrij geregeld. Maar wat te doen met dat kind! Hem meenemen!? Waarachtig! Zoo'n arme drommel!

Ha! dat was een goed besluit; het moet wel voortkomen uit een onbevangen edelaardig gemoed. 't Was niet het gevolg der berekening, omdat geen andere hulp er nabij was. Neen, meenemen! waarachtig! dat was het eerste, en 't bleef zoo.

Bravo, zoon van Minerva! gij zijt er één van het echt oud Neerlandische bloed. Bravo Willem Van Hogenstad, nu toont ge dat

ge van adel zijt, niet slechts van den adel die de kwartieren in 't wapen telt, maar van dien dieperen adel der ziel... Doch stil, ga niet voort, of hij smijt u naar 't hoofd dat ge de klaplooper zijt.

Een half uur later staat de zwaarlijvige echtgenoot van Baks den melkboer, op den drempel van een der mooie kamers die haar voornamen student tot zit- en studeerkamer dient. Zij kan 't zich ter wereld niet begrijpen hoe menheer zoo'n vuil schandaal van de straat mee naar boven heeft gedragen. Goddank, ze houdt van helder en netjes, weetje, en nou leit daar op de andere kamer zoo'n smerig sezjet in menheers ledikant, en de hemel mag weten wat voor ontuig hij mee in huis heeft gebracht.

„Wil j' is kijken?” fluistert Van Hogenstad, terwijl hij de juffrouw wenkt hem in de achterste kamer te volgen, en haar tegelijk — half ironisch, half ernstig — een knipoogje geeft.

„Kijken! wát zou ik kijken!” prevelt de juffrouw, terwijl zij met krakenden tred den jonker volgt, den jonker, die op zijn teenen loopend, haar naar het ledikant in de andere kamer is voorgegaan, en nu het groen damasten gordijn terzijde schuift.

„Hoe vin je dat, hè?”

„Hoe ik dat vind...? Mag ik reis vragen menheer, hoe uwes mama dat zou vinden?”

„Heb je wel eens op straat geslapen juffrouw Baks, met 'en stoep tot je kussen?”

„Lieve hemel, ikke!” roept de juffrouw: „Ik ben Goddank 'en fassoenlik-manskind; maar weetje waar zu'k gespuis van afkomstig is,” — en zij wijst met haar vleezigen vinger op den armen Sander, die in Willem's ledikant zoo kostelijk te slapen ligt; — „van 't repalje, weetje, uit de febrieken; van ouwers die drinken en luieren en d'r eigen onmondig vleesch voor den kost laten zorgen, zieje, weet u menheer, van zu'k repalje!”

„Zoo, juffrouw Baks.”

„Ja van volk dat z'n eigen vader en moeder voor 'en glas jenever aan de galg zou helpen; maar wil ik je reis wat zeggen menheer, als je van 'en ouwer mensch 'en goeje raad wilt aannemen, pas op dat je je vingers niet brandt; 't vuilmaken van je eigen boel en 't gebabbel in de straat wil ik daarlaten, maar met je dat verwaarloosd en liederlijk sezjet heel Kristelijk aan te trekken, ga je vlak buiten je boekje. Als we t' avond of morgen zoo'n zuiplap in de deur krijgen, die mijn of m'n man 'en maling schopt, omdat we z'n kind van 't febriek hebben afgehouden, dan bent uwes responsabel; iederman blijft baas over z'n eigen kinders. Als bijvoorbeeld uwes mama.....”

„Wil je klaar zetten juffrouw Baks?!”

Lieve hemel, wat zette ie vreeselijke oogen op.

„Jawel menheer; twee kadetjes, nieuwar?”

„Zes kadetjes en tien krentenbroodjes juffrouw Baks.”

Gruns watte oogen!

„Koffie- of theewater menheer?”

„Chocolade-water juffrouw Baks.”

Juffrouw Baks maakt rechtsom-keer; en als ze langzaam wegschommelt, dan mompelt ze bij zichzelf: Om zoo'n vuil opraapsel 'en fassoenlik mensch nog te schandalizeeren ook. — Weetje, ze zou wel... maar, d'r kamers, en 't lieve geld! Je moet al wat doen in de wereld!

En terwijl ginder in de fabriek de grofspinner vloekt omdat hij éen der raderen mist aan zijn molen, slaapt de arme kleine Sander zoo rustig voort op het kostelijk leger van zijn weldoener.

Toen Willem de kamer van Koenraad verliet, toen heeft hij gerekend nog een paar zoete uurtjes op zijn bed te zullen doorbrengen; maar nu — zijn slaap is gansch en al geweken. Hij heeft het ook druk gekregen. Om de waarheid te zeggen, toen hij het ongelukkige perceeltje op zijn kamer had, toen is 't hem bij een nadere beschouwing niet meegevallen. 't Begin was niets geweest; maar om nu vol te houden! Boeh! wat een morsig boeltje. Doch een student weet zich te redden. Met behulp van een mes heeft hij het kind, dat dubbend en slapend niets anders dan: och, en ajasses, gezegd had, de armelijke kleeren van 't lijf getrokken; heeft verder den steenkouden bloed haastig een ouden wollen overjas om de droevig tengere leedjes geslagen, en, na hem vervolgens op zijn bed te hebben gelegd, heeft hij de dekens over hem heen getrokken, hoog-op tot aan den neus, nog hooger, tot aan de ooren; zoo'n arme drommel!

't Was geen wonder dat de jonge baron de vunze kleeren van 't ventje met de tang in de kachel wierp.

Fluks een paar turven erop gelegd, en toen het boeltje in brand gestoken, zag hij alras hoe de vlammen eensklaps zoowel van boven als van onder uit de kachel sloegen. Ja, juffrouw Baks heeft gelijk: Als je zoo'n ouwen rommel opruimt, dan krijg je een vlam en een rook van geweld; maar 't is heel gauw gedaan; 't heeft niets te beduiden.

Een groot uur later ontwaakt de arme Sander uit een diepen slaap. Eerst tuurt hij geeuwend een wijle suf voor zich heen; maar dan, dan spalkt hij de oogen open, al wijder en wijder, steekt zijn hoofdje buiten het ledikant, en werpt een onbeschrijflijk vreesachtig verbaasden blik in het keurige slaapvertrek waarin hij getooverd is.

Een angstig geween roept eensklaps den jonker.

Bij het zien van den voornamen heer die hem haastig nadert, duikt het schreiende kind vreesachtig terug, en verbergt zijn hoofd in het kussen.

„Zoo, kleine slaper, ben je al wakker!” zegt Willem met zijn

vriendelijk welluidende stem, en laat er aanstonds op volgen: „Zeg, lust je een boterham?”

Dat laatste woord werkt machtig. — Een boterham? Ja, ja, die lust hij wel; en terwijl hij door de tranen heen een tweeden blik op den vrager werpt, doch ook aanstonds zijn oogen weer neerslaat, glijdt een nauwelijks hoorbaar ja hem van de lippen.

Ik weet niet of gij zoudt gelachen hebben, indien gij Willem opnieuw met het altijd vreesachtige knaapje hadt zien tobben en sollen; wanneer ge gezien hadt, hoe hij hem tilde van 't bed, hem dwong de voeten te steken in een paar wollen kousen die nog veel langer dan zijn geheele beentjes waren; hoe hij de dunne armpjes door de mouwen van de oude overjas trok, en die mouwen, ter vrijmaking van de handjes, meer dan ter halverwege opsloeg; toen hij het arme zoo wonderlijk toetakelde manneke in zijn zit- en studeerkamer op de canapé deed plaats nemen; hem overlaadde met dik geboterde broodjes en krentenbollen, en verder onthaalde op een enormen kop zeer dikke en geurige waterchocola. Ik weet niet wie er zou gelachen hebben om de inderdaad overdreven goedheid van den student, maar zeker, zeer zeker zijn lievé moeder niet; zij zou een traan hebben weggepinkt; zij zou... Doch genoeg, de zoon denkt het allerm minst om zichzelf; hij heeft slechts oogen voor het arme schaap, het knaapje dat zeker één van die ongelukkige fabriekskinderen is, waarvan men hem wel eens verhaalde, één van de ongelukkige wezens die geboren worden met den vloek, dat hun lichaam — niet een tempel, maar een ellendige kerker zal zijn voor den geest, die sprank van het eeuwige, van het ideaal, die sprank der Godheid zelve.

Nu Willem zoo'n schepseltje van nabij ziet, nu is het hem onbegrijpelijk dat hij vroeger zoo koud is gebleven als er sprake was van hun rampzaligen toestand.

Maar, zoo zijn de menschen, ze moeten zien om te gevoelen; ze lezen in hunne nieuwsbladen van de duizenden slachtoffers der mijnen, en van de honderdduizenden in den bloedigen krijg. Ja, 't heet dan verschrikkelijk, maar ook aanstonds, aanstonds plooit weer een lach hun mond, want daarnevens — in het nieuwsblad, worden zij vergast op een aardig avontuur. Ja, zoo zijn de menschen, zoo zijn wij, wij menschen! We moeten zien van nabij, we moeten hooren en tasten; maar wij schuwen de ellende en houden haar gaarne van verre.

Ei zie dan, en luister nog even. 't Zal nu zoo akelig niet zijn, misschien zelfs — om te lachen.

„Ben jij 'en prins?” klinkt het zachtjes van Sander's lippen, en het jongske, wiens vreeze na het kostelijk onthaal voor een groot deel was geweken, werpt een schuwen blik op zijn gastheer, doch slaat de oogen ook aanstonds weer neer.

„Ik? Wel nee!” lacht Willem, uit zijn gemijmer ontwakend: „Maar — als ik het was, zou je dan wel altijd bij zoo'n prins willen blijven?”

„Jawel;” zegt Sander.

„Waarom?”

„Om ditte!” zegt de jongen en likt nog eens langs den rand van den grooten chocolade-kop.

„Hadst je dat nooit geproefd?”

Het ventje grinnikt alsof hij wil zeggen: Dat kun je begrijpen! „k Docht eerst dat het mosterd was;” zegt hij iets later.

„Mosterd?”

„Ja, die haalt moeder in een potje, en 's-middags als we van 't febriek kommen, dan krijgen we aardappels met zoo'n beetje mosterd in 't water.”

„Niets anders?”

„Ja, soms wel een scheutje azijn. Vader en moeder eten meestal spek, maar da's gallig voor de kinders zeit moeder.”

„Beesten!” roept Willem.

Neen Sander, schrik maar zoo niet; dat geldt niet u of een van uw's gelijken; hoor maar, hij vraagt u weer vriendelijk:

„En hoe heet je vader?”

„Dat weet ik niet;” is het antwoord.

„Maar jij, hoe heet jij?”

„Sander Zwarte.”

„En wat doet je vader?”

„Hè, hè,” grinnikt de jongen: „moeder zeit zuipen.”

„Maar wat is hij van zijn ambacht?”

„Ambacht?” grinnikt het kind.... daar had hij nooit van gehoord.

„Waar verdient hij zijn centen mee?”

„Dat doen wellui.”

„En hoe oud ben je al ventje; ben je al zeven?”

„Ikke,” zegt het jongske: „ikke ben tien.”

Ongeoorlooflijk! zoo'n worm! „Dus moet je zeker in de fabriek werken?” vraagt Willem opnieuw.

Angstig kruipt het jongske ineen. Die vraag had hem eensklaps aan zijn plicht, aan zijn vreeselijk lange dagtaak herinnerd; aan den spinner die hem zijn loon onthouden, aan den vader die hem ranselen, aan de moeder die hem geen eten zal geven; en bevende zegt hij:

„Maar 'k had ook zoo'n slaap, en gister avond toen ik dertien of veertien uur gelascht had, toen dreigde de spinner dat ie me zou kielhalen als ik weer stond te hangjassen, zaidie.”

„Kielhalen!” herhaalt de student met saamgetrokken wenkbrauwen: „kielhalen, wat is dat?”

„Ja, dat weet ik niet;” herneemt de jongen, en angstig rond-

ziende, als vreest hij dat iemand hem beluistert, vervolgt hij: „maar ze zeggen dat ie achter z'n bast 'en emmer met water hêt staan; en als nou 'en slecht kind — zoo zeit ie — z'n luie oogen niet open wil houwen, dan douwt ie 'em even met het hoofd in den emmer: tenminste als 't opperste menheer van 't febriek d'r niet bij is; maar 't zal niet waar wezen; hê zoo koud!”

Ja koud, ijzig koud; om van te rillen.

„En ga je ook school?” vraagt Willem weder, na een oogenblik van sombere stilte.

Zie — tegenover het jongske tot wien de vraag was gericht, daar staan in de breede en nette boekenkast — slechts weinigen achter een groene gordijn verscholen — de bronnen en schatkamers van wijsheid en wetenschap, van deugd en van recht, van beschaving en godsdienst; daar staan de klassieken die getuigen, hoe voortientallen eeuwen 's-menschen geest reeds krachtig streefde naar het schoonste ideaal: des geestes eeuwige volmaking! Daar staan ze de wetten der Oude Romeinen die reeds de zwakken beschermden tegen het onrecht en der moordenaren staal; daar staan ze in de bontste mengeling dooreen, die wijzen en geleerden, die godvruchtigen en zedenmeesters van vroeger en lateren tijd; en het is alsof ze luisteren, aandachtig luisteren naar de antwoorden van dat kind.

Neen, naar school gaat hij niet.

Naar school kan hij niet gaan, want dertien, veertien, ja vijftien uren moet hij werken — staande werken, op éenen dag.

Naar school gaat hij niet, want het dagloon moest dan minder worden, en dat zou voor vader en moeder te schadelijk zijn.

Boeken? Neen, boeken heeft hij nooit gezien.

Ja! als dát, daar tegenover hem, boeken zijn, dan weet hij 't wel: dat zijn bijbels; moeder heeft er ook zoo een, en ze zeit: „'en dominee's-bedrieger.”

Wat een dominee is? Dat weet hij niet. Of ja, die woont in de kerk.

En wat de menschen Zondags gaan doen in de kerk? dat kan hij niet zeggen; want hij is er wel in geweest, maar heeft toen geslapen.

En waar het brood van gebakken wordt? dat weet hij niet.

En dat de tafels en stoelen van het hout der boomen gemaakt worden, dat weet hij evenmin; ja zelfs nooit heeft hij gehoord vanwaar de wol afkomstig is die reeds bij duizenden ponden door zijne handjes ging; noch heeft hij vernomen dat van diezelfde draden die hij laschte, een kleed wordt geweven, zooals er nu een zoo warmpjes om zijne leedjes sluit.

Hebt ge dat gehoord, groote mannen van den ouden en nieuwen tijd? Nietwaar, dat was een droevig examen in de aloude en wijd vermaarde academiestad. Mij dunkt, ik zie de gulden rugtitels verbleeken op de werken van uwen geest; ik zie ze huiveren en inéénkrimpen de vruchten van uw hart of verstand; gij wenscht dat de gordijn der breede boekenkast u scheidde van dat ongelukkige voorwerp, van het voorwerp dat u driest in het aangezicht slaat, en u kermende toekrijt:

Gelogen dat de mensch een heer der schepping zou zijn!

Daar is geen vrije wil.

Daar is geen recht in de wereld, noch een rechtvaardigheid die haar bestiert.

Daar is.

Doch wij grijpen de gordijn en schuiven haar voor de breede boekenkast, en tegelijk voor dit droevig tafreel.

Nochtans onze taak is daarmede niet ten einde. Wij hebben nog twee andere tafreelen.

Het eerste ziet ge in een schoon doch fantastisch licht; het tweede in het diepe zwart van den nacht, wanneer er slechts ééne enkele ster breekt door de voortgezweete wolken.

En dat eerste tafreel?

Zie, in dat schitterende kunstlicht, lieflijk als het schijnsel der maan, maar toch zoo klaar als de zon, blinkend als goud en zilver dooréén gemengeld, daar ziet ge, te midden van een lachend plantsoen, een jongeling; gij herkent hem terstond: 't is de wakkere edelman die zich toerust met de kennis om later te waken voor de rechten der menschheid; 't is Willem Van Hogenstad.

Aan zijn zijde staat een teer doch aardig jongske dat, netjes en helder in de kleeven, te midden van den rijkdom en pracht eener te voren niet gekende natuur, de oogen telkens met de uitdrukking der dankbaarste verrukking en der innigste gehechtheid tot zijn weldoener opslaat.

Dat jongske is het arme fabriekskind, het kind van Zwarte; het knaapje, dat door de macht van het geld werd gered uit zijn ellendigen staat, en opgevoed en onderwezen zal worden, om mensch te zijn, waarachtig mensch!

't Is wel jammer dat zulk een kunstlicht zoo spoedig voorbijgaat. Het schoone tafreel is verdwenen. Wij staan in het duister, in 't nachtelijk zwart.

Hoort ge daarginder — dáar in dien donkeren hoek, dat klagende stemmetje wel? Het kermt om — water... water! Ontelbare malen hoort ge dat: water! En dan, als wierd het stemmetje moe van altijd datzelfde woord, dan kreunt het: „Dorst, dorst!”

Ouders! hoort ge uw kind dan niet? Moeder Zwarte, weet gij 't niet dat uw arme Saartje, met brandende lippen en tong, naar een teuge smacht, en te zwak is om die zelve te krijgen?

Maar de moeder slaapt; en de vader, hij ronkt. Vóór het te bedde gaan heeft de beschonken man gezegd, dat hij die fratsen wel kende, en — als ze te lui was voor d'r werk, dat ze zich dan, evenals Sander, ook maar door zoo'n sinjeur moest laten oprapen; dat gaf nog betere rekening. En de moeder heeft gemeend dat het zoo erg niet zou zijn, als ze maar eens goed warm kon worden; en zij heeft het bibberende meisje met een rok, waarvan zij zich bij het te bedde gaan ontdeed, wat beter toegestopt. Toen de moeder dat gedaan heeft, toen was het dat er een klein een heel klein sterretje tusschen de zwarte wolken blonk.

Maar nu, nú is 't weer nacht, pikduistere nacht; want ook de stormwind heeft de gas-vlam uitgedoofd, die er nog brandde niet verre van Zwarte's woning.

En daar slapen de ouders, die, al ware het uit lage zelfzucht alleen, te waken hadden bij het bed van hun doodzieke kind. En dat kind, het kan niet meer zeggen dat ze dorst heeft; haar lippen zijn als verschroeid; haar mondje is vuur van binnen; in haar hoofdje bonst en giert en dreunt het. Dat doet de koorts, de heete verslindende koorts. Zoo'n arm verzwakt schepseltje is niet in staat om die koorts te doorstaan.

En — niemand hoort er haar telkens stiller en doffer gekreun. En niemand ziet het klamme zweet daar parelen op het dof gezichtje; en niemand hoort er, na zes uren strijds, dat laatste, dat allerlaatste zacht pijnlijke snikje, het snikje dat klinkt als een dankbaar zoetvloeiend... verlost!

En daarbuiten, daar buldert de stormwind als met dondrenden weerklink: Vermoord! vermoord!

En dát, dát is nu die wonde der arme academiestad.

Zij is afgrijselijk! Gij begrijpt het nu wel dat het een dringend verzoek is om artsenij, waarmee de boodschapper zich belastte.

Een verzoek? Neen een smeekschrift; want hij is de eerste boodschapper niet; hij dringt slechts tot spoed.

Vermoord! Vermoord! buldert de wind. En ja, die arme fabriekskinderen, ze worden vermoord naar ziel en naar lichaam.

In een nieuwen vorm gaf ik u die oude, maar des te vreeselijker waarheid. Slechts wat ik zelf gezien of gehoord, of ook door ooggetuigen heb vernomen, gaf ik u weer in vluchtige trekken. En dat mijn verhaal u niet heeft voldaan; dat gij het „niet mooi” hebt

gevonden, zie, dat zou mij verheugen, indien ik u maar getroffen had, indien ge maar diep gevoeldet, dat daarginder natuurge-nooten, zwakke kinderen, armelijk gekleed en ellendig gevoed, 13—14—15 uren daags moeten werken in een klein bestek, ja — somtijds nog bovendien den ganschen langen nacht, wanneer de Zondag moet volgen.

En een groot deel van die ongelukkige schepsels! ze zijn de kostwinners voor hun luie onbarmhartige ouders; ze zijn... Doch immers, ik heb ze u geschetst, naar waarheid geschetst, al sprak ik u niet van de verregaande zedeloosheid die hen almede besmettend omringt. En gelooft gij mij niet: welnu, bezoek de Leidsche fabrieken; gij zult zien, en, zoo uw harte al aanstonds niet bloedt, dan zult ge toch voorzeker, weergekeerd in uwe woning, bij het aanschouwen van uw lief en bloeiend kroost, moeten uitroepen: Groote God! bestaat er zulk een ontzettend kwaad in ons dierbaar Nederland, in het land welks grootsch verleden van vrijheid spreekt en van recht voor allen! Goede God, wordt er dan niets gedaan in ons lieve vaderland voor die honderden, ja duizenden van rampzaligen, die er vermoord worden, langzaam vermoord! En al zijn die ellendige ouders ook verschoonbaar, ja onschuldig zoo ge wilt, onwetende, ontzenuwde wezens als ze veelal zelve van jongs af-aan waren; en al ziet ook een groot aantal fabrikanten met deernis neder op de ellende die hen omringt; al geven u vele brave recht-schapene mannen onder hen, de oprechte verzekering, dat ook zij zoo vuriglijk wenschen die armen eenigszins te kunnen opheffen uit den deerniswaardigen toestand waarin zij verkeerden, ze fluisteren u toe: „Wat we willen, we kunnen het niet; ééne is er die 't ons belet, en haar naam is: CONCURRENTIE!”

Hoe! zou zij de moordenaressen der arme kinderen zijn, zij, de schoone kloeke vrouw die de leuze der vrijheid in hare banier voert?

Ja, zij is het! En de schoone vrouw, die zich baadt in de wieroekgeuren die men haar toezwaait, ze zondigt, bedwelmd door dien geur; en haar leuze van vrijheid, zij voert ze hoog, schaamteloos hoog! Vrijheid! ja vrijheid voor allen en voor alles! gilt ze in dollen overmoed: Wie zal er den ouders het recht over hunne kinderen ontnemen; wie zal ze gelasten, hunnen arbeid te verlichten of hen ter schole te zenden, wie, wie zal mij beletten....

Zwijg: schoone waanzinnige vrouw! Weet gij 't dan niet hoe de Staat — en rechtvaardig, — der arme gevallen die uit schaamte haar kind vermoordde, de vrijheid ontnemt? Ha! voor die ongelukkige den kerker, en voor u de darterste vrijheid; gij die boeleert met den gouddorst, en duizenden kinders vermoordt, zonder blozen vermoordt naar ziel en naar lichaam!

Neen! ik zeg het u, de ure zal weldra slaan, waarin men u ketenen zal, ja ketenen in de banden eener zegenrijke wet!

Edelen, en grootmachtige wetgevers in den Staat! Ziet, daar valt de smeekbrief neer voor uwe voeten.

Nogmaals, ten laatste: De kranke stad en hare zusters snakken naar redding en artsenij. Gij vraagt den boodschapper niet waar het kruid is te vinden, het kruid dat hulpe kan geven. Gij weet het wel: Daarginder, aan gene zijde van den oceaan, daar bloeit en daar tiert het op Engeland's bodem; daar behoedt een schoone zegenrijke wet die arme arme fabriekskinderen voor den ellendigen toestand waarin zij hier te lande verkeerden. Dáar zijn hunne werkuren minder in aantal; daar gaan ze ter schole en worden ze onderwezen, drie, ja vijf uren per dag. En de onderwezen kinderen worden bekware werklieden; en de nijverheid, zij bloeit er; en ik bid u, waarom zouden wij bij onze overzeesche naburen, ja zelfs bij het grootste deel ook der minder ontwikkelde Staten van Europa ten achter staan?

Maar wat spreek ik van artsenij te zoeken in den vreemde; Uwe wijsheid zal het weten te vinden op eigen bodem, naar eigen behoeften. Neen, ik vraag u niets meer dan eene wet in het belang dier ongelukkigen. Het tafreel dat ik schetste van den edelen knaap met het jongske aan zijne zijde, het was in een kunstlicht geplaatst. Dat beeld zou een uitzondering kunnen zijn; een toekomst voor die armen kan het niet worden. Die minvermogende kinderen, ze moeten werken en zij zullen en kunnen het, indien gij u hunner ontfermt; ja ze zullen meer doen dan nu, want immers nu zijn ze verlamd en ontzenuwd, en de ervaring heeft elders — ook reeds hier te lande, in de werkplaatsen van waarachtig menschlievende mannen geleerd, dat te veelvuldige arbeid der Industrie nádeelig wordt, terwijl meerdere rust en onderwijs voor die kleinen haar krachtig verheft.

Machtige wetgevers in den Staat! gelooft ze niet de valsche boodschappers, indien ze komen mochten, die u zouden verhalen, dat de hulpe die wij van u afsmeeken, een onnoodige is. — Zij zouden liegen!

Maar neen, komen zullen ze niet; want ik zeg u: Zij, zij zouden metterdaad de ellendigen zijn die de schoone vrouw tot ontucht en kindermoord verleiden. Die boodschappers, ja, ze zouden verbleeken indien gij hen krachtig betichttet dat zij dus inderdaad de moordenaars onzer arme fabriekskinderen zijn. Neen, daar zal er geen komen die u driest in het aangezicht zal werpen dat daar geen moord geschiedt in den vollen zin des woords.

Ik bid u, laat mij begaan met hem die het zou wagen; ik vraag hem dan zacht: Zeg, ongelukkige, hebt gij dan dat eene kamertje vergeten, het kamertje met de reinigings-machine van het ruwe katoen, waarbij het kind in slechts luttele jaren zijn rampzalig leven der win- of der sleurzucht ten offer brengt? Zie, — zie — dán verbleekt hij, en sluipt hij terug.

Maar ik weet het, daar zullen, daar kunnen geen boodschappers komen, om tegen mijne zending te getuigen. Hoor maar, hoor! de arme stad, zij kermt te luide en roept om hulp.

Edelen en grootmachtige wetgevers in den Staat! ziet, aan uwe en mijne kleederen, waaraan de handjes dier kleinen werkten, kleven droppelen bloeds. O! toeft dan geen oogenblik langer, zendt de hulpe die Gij gebieden kunt; dat heeft haast, groote haast. Doet de stad verrijzen uit haren nood, en hare zusteren met haar; en dan, dan zal er een stemme suizen door uwe zielen: Wél u, dat gij hebt saamgewerkt — niet tot leniging, maar ter voorkoming van jammer en ellende. Wél u, dat gij der Nederlandsche Nijverheid een schoonere toekomst hebt gewaarborgd; en wél u, wél u bovenal, dat Gij die armen daarginder — en nu zonder geld — naar ziel en lichaam gered en WAARLIJK HEBT LIEFGEHAD.

23 Febr. 63.

EEN WOORD AAN MIJN LANDGENOOTEN. 1)

't Was een prachtige zomeravond.

Aan 't eind van den grooten dorpstuin met het uitzicht langs den wegkronkelenden zandweg, over de golvende korenvelden, dáár, onder het lommerrijk geboomte, hield hij mij staande.

„Gij moet mij helpen;” sprak hij met warmte.

Ik zag hem vragend aan. — Wij hadden over den toestand van het ongelukkige fabriekskind gesproken. Hij was er mee bekend; immers zijn ambt bracht hem gedurig in de stoomfabrieken van ons vaderland.

„Zou ik u helpen? Ik?”

„Ja, met de gave die God u schonk. Schets een verhaal uit de werkelijkheid waarvan ik u sprak, en niet slechts zult ge de harten uwer lezers treffen, maar ook hen opwekken om ter redding dier arme wezens de handen inéén te slaan.

Had ik hem goed begrepen? Wenschte hij een verhaal, een vertelling over den toestand van het fabriekskind in ons vaderland!? 't Was mij alsof ik voor den ingang eener duistere, mij geheel onbekende groeve stond, en men 't verzoek tot mij richtte om er als gids in vooruit te gaan.

Zonder antwoord te geven staarde ik in het dommelig verschiët.

Hij begreep dat zwijgen.

„Je hebt kinderen, niewaar?” hernam hij ernstig: „welnu, ga dan de kinderen zien die in de fabrieken werken; keer naar huis terug, en — schrijf.”

De nijgende zon wierp gouden glansen over de golvende korenvelden. — Ik drukte hem de hand. Wij hadden in Gods prachtige tempel ons verbond gesloten.

En, Landgenooten, de schrijver dezer regelen ging, en zag. En toen hij thuis kwam, en zijn eigen kinderen liefkoosde en kuste — ach hij wist niet waarom zoo anders dan gewoonlijk — toen hij daar verhalen moest van die bleeke hol-oogige dwergjes die men fabriekskinderen noemt; en de zijnen daar dwong om te eten,

1) Het Vaderland, N°. 44, 1870.

neen, om slechts een enkele kruimel te proeven van den erbarmelijken kalkmeel-poffer die het leven dier arme kleinen moet rekken voor een geestdoodenden arbeid van 12—15 uren daags. Toen, ja waarachtig, toen wist hij 't wel wat hij schrijven zou; hij zou zijn stem voegen bij die van Coronel 1), van Le Poole 2) en anderen, en de uitkomst moest leeren of de eenvoudige vertelling 3) inderdaad eenig gewicht zou kunnen leggen in de schaal der menscheijkheid.

Landgenooten! 't Is u bekend wat er sedert dien tijd geschied is.

In 1863 benoemde de Minister Thorbecke een commissie die belast werd met het onderzoek naar den toestand der kinderen arbeidende in de fabrieken; en de man wiens hart op dien zomeravond zoo warm had gesproken, hij mocht de voldoening smaken zich aan het hoofd dier commissie gekozen te zien.

Zeven jaren zijn voorbijgegaan. ZEVEN!

Waarom leg ik zulk een nadruk op dat woord?

Zal het een verwijt zijn aan de commissie van onderzoek, omdat zij zeven lange jaren behoefde voor haar moeilijke taak? — Neen! beschuldiging zou miskennen kunnen worden, en misschien slechts terugkaatsen op den Minister die tot leden dier commissie mannen koos van wier kunde en trouw hij was verzekerd, doch wier maatschappelijke stand hun slechts luttel tijds voor het gewichtig onderzoek gunde.

Neen Landgenooten, wij beschuldigen niet, maar ik leg een sterken klemtoon op dat getal, omdat menig hart in dien langen tusschentijd heeft gebloed bij 't bedenken: En terwijl men nu past en meet en weegt, kwijnen en lijden en ontberen die armen maar altijd voort, en sterven van uitputting vóór dat ze geleefd hebben.

Nederlanders, 'k zal u de stemmen niet herhalen die voor zeven jaren, 't zij uit onwetendheid, 't zij uit een kwalijk begrepen eigenbelang, te midden uwer verontwaardiging klonken, en den „novellen-dichter" wat al te gemakkelijk van overdrijving beschuldigden. Ze zullen thans niet zoo licht herhaald worden; immers, landgenooten, de commissie van onderzoek naar den toestand der kinderen, arbeidende in de fabrieken, heeft in haar rapport een veroordeelend votum uitgebracht.

1) Zie o. a. zijn meesterlijk stuk getiteld: In 't Gooi, Maart en April N^o. van de Gids.

2) Economist, enz.

3) Fabriekskinderen. Een bede, doch niet om geld.

Van de vele woorden en cijfers, in de laatste dagen namens haar in 't licht gegeven, neem ik slechts de volgende volzinnen over:

„Men bevindt dat het fabriekskind in ontwikkeling ten achteren is bij andere kinderen die niet in de fabrieken arbeiden. Men bevindt dat die achterlijkheid ten deele ook het gevolg is van te vroegen en te langdurig voortgezette arbeid.”

Dit te vernemen is ons genoeg. Dit slechts wilden we door die mannen bevestigd zien.

Men kan zich bedriegen; maar wanneer bij een aandachtige lezing van het bedoelde rapport, de overtuiging zich schier op elke bladzij aan ons opdringt: dat men tot een slotsom geraakte geheel in strijd met een vooropgestelde of vroeger gevestigde meening, dan juist heeft die uitspraak, terwijl ze mede 't bewijs is van oprechte trouw, de grootste waarde.

„Wij zullen zien!” sprak een hooggeleerd lid der commissie, toen hij voor zeven jaren zijn taak zou beginnen; doch, na zijn eerste onderzoekingen klonk het reeds zachter: „'t Is erger dan ik dacht. Er moet wat aan gedaan worden.”

En dat laatste woord van dien hooggeachten geleerde, is nu, Gode zij dank, de uitspraak der geheele commissie: Er moet wat aan gedaan worden.

En wat is dan haar voorstel; welke wet wenschte zij dan als „de beste voorbehoeding tegen onredelijke exploitatie van het kind”, en om het „de gelegenheid tot behoorlijke ontwikkeling van lichaam en geest te verzekeren”? Hoort:

Het eenige middel waarvan zij een goede uitkomst verwacht, is: Een algemeen verplichtend schoolonderwijs.

Verplicht schoolonderwijs? Ja, ja waarlijk, zoo klonken er stemmen: niet slechts voor die arme fabriekskinderen, maar voor alle onwetende kleinen moet de wetgever zorgen. Zie Duitschland, zie....

Stil! Weet gij 't niet Nederlanders, dat de man die mij tot het schrijven van een verhaal bewoog, dat de president der genoemde commissie, bij het gezamenlijk onderteekend rapport, een afzonderlijken brief heeft gevoegd?

„Mijn voorstel,” zoo schrijft hij aan den Minister: „moet een geheel ander zijn dan U door haar — de commissie — wordt aangeboden. Ik acht,” zoo gaat hij wat verder voort: „dat een wet tot algemeen verplicht schoolonderwijs, als in strijd met den volksgeest hier te lande, niet gemakkelijk tot stand zou komen, en beschouw, op dien grond, het voorstel der commissie zoo goed als een voorstel om den bevonden slechten toestand te laten zooals hij is. Enz.”

get. A. A. C. De Vries Robbé.

Den toestand te laten zooals hij is! Maar Nederlanders, landgenooten die uw kinderen liefhebt, dat wilt ge niet! Hebben ZIJ dan geen kinderen, de overige leden dier commissie? O, indien zij ze hadden, ze zouden bedacht hebben dat hun raad, het begraven was eener zaak die niet slechts een onderzoek vorderde, maar nu 't allereerst beteugeling van het kwaad, terwijl dat kwaad als werkelijk bestaande werd aan 't licht gebracht.

Of meent gij nog dat een wet, als door de commissie begeerd, geenszins in strijd is met den Nederlandschen volksgeest en nog bovendien wenschelijk zou zijn?

Leest dan Landgenooten, het uitmuntende hoofdartikel in de N^o. van 6, 7, 8 en 9 Nov. 1869, der Nieuwe Rotterdamse Courant. Mij dunkt de voorstanders van een algemeen verplicht schoolonderwijs, ze moeten na de lezing ervan wel in tegenstanders veranderen, of althans erkennen dat het voorstel der commissie ten behoeve van het fabriekskind, inderdaad — maar zeker ter goeder trouw — een voorstel is geweest om den bevonden slechten toestand te laten zooals hij is.

Maar wat dan? — Zou men blind willen zijn voor de eerlijke en dikwijls niet geheel ongegronde bezwaren tegen een wettelijke regeling van den arbeid der kinderen in de fabrieken? Zal men het oor sluiten voor de waarschuwende stemmen, als ze daar spreken van de gevaren waaraan men het kind gaat blootstellen, erger misschien dan waaraan men het te ontrukken wenscht? Zal men doof zijn voor de eischen der vrijheid in ons eenig en dierbaar Nederland!?

Neen, voorzeker neen! Immers juist eerst dán wanneer men al die bezwaren goed heeft voorzien, eerst dan zal de wetgever kunnen optreden om ook de vrijheid te waarborgen van het mishandelde kind.

En spreken moet hij. Zou Nederland nog langer dralen om het voorbeeld van het grootste deel der Europeesche naties te volgen, en de stem der menscheijkheid te doen klinken?

Nog eens: de toestand is slecht. Dit is een bestaande zekerheid. Hierin te voorzien is plicht. De gevolgen die men van een wettelijke regeling vreest, zijn onbewezen mogelijkheden!

Zal men den uitgehongerde een maaltijd weigeren, uit vrees dat hij door overmatig gebruik zijn leven in gevaar zou brengen!? Zou men ook nu in Nederland weer nalaten het goede te doen, omdat men het betere, het volmaakte niet aanstonds bereiken zal?

Wat wij dan willen?

Nederlanders, wij willen een verstandige wettelijke regeling van

den arbeid der kinderen in de fabrieken, zoo mogelijk gepaard aan verplicht schoolonderwijs. Wij willen dat de wet ook zal straffen wanneer onmeedoogende ouders niet zelden beulen voor hun kinderen blijken te zijn. 1)

Wij willen dat de wet zal straffen wanneer de industrie — 'tzij dan moedwillig of uit gewoonte en sleur — menschenlevens verwoest, en alzoo werkelijk „verrotting brengt in den Staat”.

Wij willen dat er een wet kome:

omdat wij gelooven dat inmenging der Regeering hier evenzeer noodzakelijk is, als waar zij elders optreedt als beschermster van het kind en met straf bedreigt wie „zijn bestaan in gevaar brengt”; 2)

omdat wij gelooven dat een wet, en voor die arme schepsels en voor de industrie zelve, van onberekenbaar nut zal worden indien zij NIET TE VEEL wil, doch wat ze gebiedt met GESTRENGHEID ZAL HANDHAVEN.

Of zou men zich toch laten afschrikken door den kreet: Maar om Godswil, wat moet er dan van den arbeid worden! wie zal de ontbrekende en zoo noodige handjes aanvullen, wie....!?

Nieuwe toestanden, nieuwe hulpbronnen! Bekreunt zich de IJzeren-baan om 't verval langs den straatweg! — En immers, wanneer een machine naait of breit, dan zullen ijzeren raders ook wel spoedig die arme levende raderen kunnen vervangen.

En wat vreest men dan weder dat er ouders zullen zijn die hun niet verdienende kinderen binnenshuis op nog zwaarder proef zullen stellen! Neen, wanneer die arme verdierlijkte onmondige ouders de zekerheid hebben dat er een toezicht bestaat, en dat als gevolg ervan het publiek en vooral ook de ambesturen het oog op hen gevestigd houden, dan wagen zij het niet, en zullen wellicht in 't eind nog beseffen dat men dit strenge toezicht tot hun waarachtig welzijn in 't leven riep.

Landgenooten! in een zitting der Tweede Kamer onzer Staten-Generaal, heeft de Minister Fock in antwoord op een interpellatie van den heer Van der Maesen de Sombreff gezegd, dat hij omtrent het toezicht op de fabriekskinderen nog geen wetsontwerp wilde voorstellen: EERST MOEST DE OPENBARE MEENING ZICH KRACHTIGER UITSPREKEN.

Nu zult gij 't weten waarom ik u schrijf.

Landgenooten, mannen en vrouwen, ouden en jongen, 't is om-

1) Een der edeldenkendste fabrikanten in Twente verhaalde mij nog onlangs, dat er o. a. ouders zijn die — om de arme schepseltjes 's-winters heel vroeg wakker te doen worden, ze uit de warme bedstee nemen en met de bloote voetjes op den ijskouden haardsteen zetten!

2) Wetboek van Strafrecht. Zesde Afdeling.

dat ik wensch dat gij als één man zult opstaan en uw beë voegen bij de mijne; dat gij tot den Koning een adres zult richten 't zij in den volgenden of in een beteren vorm:

Sire!

„Nu de toestand der kinderen werkende in de fabrieken is gebleken slecht te zijn ten gevolge van een te vroegen en te langdurig voortgezette arbeid, nu naderen wij Uwe Majesteit met eerbiedig verzoek, dat het Uwer Majesteit zal behagen met Uwer Majesteits regeering een wet in 't leven te roepen, die het arme fabriekskind tegen een onredelijke exploitatie beschermen, en het zoo mogelijk de gelegenheid tot een behoorlijke ontwikkeling van lichaam en geest verzekeren zal.

Uwer Majesteits getrouwe onderdanen, enz. enz.

Ik weet het Landgenooten, waar 't een werk der liefde geldt, en mede in 't waarachtig belang der Nederlandsche Industrie, daar zult gij niet achterblijven.

En, wanneer dan te midden dier vele namen, ook hier en daar de namen zullen prijken van hen die aanstonds bereid zijn om oogenblikkelijk voordeel prijs te geven, nu zij de waarheid moesten hooren van hen die hard schenen omdat de Concurrentie hen tot hardheid dwong of de sleur hen verblindde; ja, dan zullen die namen der edele Nederlandsche industriëelen, als diamanten schitteren in den band der liefde dien wij te zamen mochten vlechten.

God geve dat geen enkele hunner ontbreken zal!

Ruim zeven jaren zijn er voorbijgegaan sedert den schoonen zomeravond toen de ondergaande zon haar gouden glansen over de golvende graanakkers wierp; zeven lange jaren sedert den stond dat mij het woord in de ooren klonk: Welnu ga dan de kinderen zien die in de fabrieken arbeiden. Ga ze zien!

En nu nóg werken en slaven ze, en grijpen als raderen mee in de groote machine, van 12 tot 15 uren daags. Nog bloeden ze, en schreien ze, en roepen om hulp.

Spoedt u dan Landgenooten! Gij hebt het gehoord: De openbare meening moet zich krachtiger uitspreken.

Zoudt gij nog aarzelen? Neen, zie, daar staat uw eigen dierbaar kind; het ziet u liefdevol aan; het vliegt u in den arm, en smee' u om zijntwil, dat ge gaan zult, haastig gaan, ter bescherming van die arme gemartelde natuurgenootjes.

Den Haag, 16 Febr. 1870.

OPENBARE BRIEF AAN ZIJNE EXCELLENTIE DEN MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN.

1870.

Ick bidde U indien Gy heden geen
gelegenen Tijd hebt om desen Epistel
te lesen, doet het Morgen; maer by
Uwe veele drockten, vergeet densel-
ven niet.

Excellentie!

In de hoop dat dit schrijven in 't belang der arme fabriekskinderen mijn laatste zal kunnen zijn, richt ik het tot U, Excellentie, Minister van Binnenlandsche Zaken!

Ik doe het met vertrouwen, wel wetend dat het lot dier armen U ter harte gaat, al wordt ook de brief van den Haarlemschen burgemeester, 1) tot nog toe, vruchteloos gezocht in het anders zoo volledig Rapport der „Commissie van onderzoek naar den toestand der kinderen arbeidende in de fabrieken”.

Excellentie! 't Is U bekend: in 't jaar 1863 ontving de genoemde Commissie van den Minister Thorbecke haar mandaat.

Zij arbeidde zeven jaren.

Eindelijk ziet haar uitspraak het licht.

En zij constateert dat... zwart zwart is.

Nochtans, de Commissie ging verder. In strijd met haar vroegere meening — volgens den president der Commissie, mede blijkbaar uit haar ingediend Rapport — heeft zij een voorstel van wet gedaan, en wel, om het fabriekskind voor zooveel mogelijk tegen een onredelijke exploitatie te beschermen, door eene wet tot Algemeen Verplicht Schoolonderwijs.

De president der Commissie teekent in een afzonderlijk schrijven hiertegen protest aan, met de woorden:

„Ik acht dat eene wet tot algemeen verplicht schoolonderwijs, „als in strijd met den volksgeest hier te lande, niet gemakkelijk

1) De Haarlemsche burgemeester die mede geklaagd had over den toestand der lijdende Fabriekskinderen werd later Minister van B. Z., en tot hém werd dit schrijven gericht.

„zal tot stand komen, en beschouw op dien grond het voorstel der Commissie, zoo goed als een voorstel om den bevonden „slechten toestand te laten zooals hij is.”

Er verloopen vele dagen. — De Nieuwe Rotterdamsche Courant maakt er gebruik van, en neemt de woorden van dien president tot motto, om al vast het weinig populaire commissie-voorstel met kracht te bestrijden.

En toen?

Men wachtte op U, Excellentie. — Nietwaar: De arme kinderen hadden al zooveel jaren gewacht.

Ha! Daar wordt weer een stem gehoord. De heer Van der Maesen de Sombreff — de volksvertegenwoordiger — vraagt U in 's-lands vergaderzaal:

„Minister van Binnenlandsche Zaken, wat zult Gij doen?”

En Uw antwoord klinkt:

„De openbare meening moet zich krachtiger uitspreken.”

Neen, men had geen recht om Uw woorden in een oneigenlijken zin te verklaren:

Volgens mijne opvatting verstaat men door de openbare meening: Het overwegend volksoordeel gegrond in zijn nationaliteit, en met zijn eigenaardige begrippen van recht en onrecht. — Neen, zij is geen: „op redenen en argumenten steunende, met cijfers gestaafde, overtuiging”. En bovendien, zou dan Uwe Exc., na 't ontvangen van het Rapport der Commissie, dat Rapport — inderdaad niet zonder cijfers — als van nul en geener waarde hebben terzijde gelegd, om nu eens een meer algemeene, op redenen en argumenten steunende, en met cijfers gestaafde overtuiging te vragen aan — de openbare meening!

Genoeg, Gij hebt de VOLKSSTEM willen hooren. — „Mannen van energie, zegt een hoogbegaafd Nederlandsch geleerde: „zijn de Staatslieden die acht weten te geven op de publieke opinie”.

Toen, overtuigd dat slechts zeer weinigen in den lande, de vele cijfers zouden narekenen die de Commissie U nog had aan te bieden; toen, na het „hooren en wederhooren” der Commissie en haren president; maar tevens na rijp beraad en ernstig onderzoek, heb ik mijn landgenooten toegeroepen:

„Nederlanders, hoort ge 't wel? De Minister vraagt U dat gij krachtiger spreken zult.”

En de openbare meening heeft zich verklaard.

En in dien tusschentijd zijn de vogels terruggekeerd uit het warme Zuiden, en hebben hun nestjes gebouwd; en de boomen

zijn groen geworden; en... men heeft kermis gevierd in de Residentie; en — die kinderen in de fabrieken hebben gewacht en geleden.

Heeft Uwe Exc. misschien nog te weinig stemmen gehoord; te weinig vooral in evenredigheid van Neerlands bevolking?

't Is zeer waarschijnlijk! — Maar ik herinner U, dat men met het bedoelde kwaad, over 't algemeen slechts in fabriekplaatsen, en dikwijls zelfs daar nog maar ten deele bekend is. Ik herinner U, dat het petitioneeren niet in den Nederlandschen volksgeest ligt; maar tevens, en vooral:

Dat de namen van onze nobele Industriëelen, zoowel uit Twente als uit andere streken van ons Vaderland — die zelfs met hunne firma's op de adressen aan den Koning prijken — een overwegende beteekenis hebben; dat zij te zamen een stem vormen reeds van veel grooter kracht dan de geheele en toch kloeke stem der openbare meening; en, dat men althans voor deze namen alleen, gerust de duizenden kan missen van hen, die — welzeker gaarne in 't belang van arme kindertjes dat stuk aan den Koning zouden teekenen, wanneer men 't hun maar voorleggen wilde, doch die, na het uitbrengen van hun stem zullen vragen: „En wat is nu eigenlijk de zaak?” of, tastend in den zak: „En, hoeveel kost dat nu?”

Excellentie, de volksgeest wil verbetering van 't lot der fabriekskinderen. Immers van welke richting of begrippen ook, er is geen Nederlander die een toestemmend antwoord zal geven op de vraag: Vindt gij 't waarachtig goed dat jonge kinderen zoo boven hunne krachten werken, en zoo elendig onwetend blijven?

Goddank geen Nederlander wil dat in ernst. Die 't feit dulden, ze zijn verblind. Ja, meelijdend kunnen ze zijn. Ze geven aalmoezen gaarne, — misschien meer dan goed is — maar spreekt men van de ongelukkige kinderen die hen dienen, dan spreekt men van een werkkracht. Van een werkkracht. 't Is niet anders. — Wij hebben 't vroeger gezegd: raderen zijn het, anders niet.

Excellentie! Men heeft aan Uw wensch voldaan.

Men heeft van vele zijden gesproken:

Ten 1^e. De Commissie van onderzoek naar den toestand der kinderen arbeidende in de fabrieken, heeft U voorgesteld om het kind tegen een onredelijke exploitatie te beschermen, door eene wet tot algemeen verplicht schoolonderwijs.

Ten 2^e. Reeds voorlang teekenden dertig Leidsche fabrikanten een adres, met verzoek om dien arbeid te regelen bij de wet.

Ten 3^e. De Maatschappij van Nijverheid deed hare stem hooren.

Ten 4^e. De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen kon in 't einde niet zwijgen.

Ten 5^e. Een adres der Twentsche Vereeniging van Handel en Industrie kwam U in handen.

Ten 6^e. Zoo mede een legio van dag- en weekbladen 'twelk artikels wijdde in 't belang eener wettelijke regeling; en ook het kleine getal dat, tegen die regeling gestemd, nochtans het bestaande kwaad volmondig erkent, terwijl het zich daarna in vrome wenschen voor de toekomst verliest, en zijn redeneeringen besluit met een: „O mochten eerlang...!” of: „Wij hopen van harte...!!”

Maar Exc., niet alle Nederlanders — al erkennen allen dat de toestand van het fabriekskind verbetering behoeft — wenschen, zooals wij, dat de arbeid dier kinderen zal worden geregeld door eene wet.

Ten 1^e. In 't vrije Nederland willen sommigen geen inmenging der regeering in zaken van Handel en Nijverheid. Handel en Nijverheid moeten zich vrij ontwikkelen en bewegen.

Ten 2^e. Het middel — zoo vreest men — zal erger zijn dan de kwaal: Wanneer de kinderhanden voor een groot deel aan den fabrieksarbeid worden ontnomen, dan zal de fabrikant een grooter getal kinderen moeten aan 't werk zetten; het getal fabriekskinderen wordt dan misschien wel verdubbeld, en — zooveel te meer ellendigen zullen er zijn.

Ten 3^e. Bij minder verdienste der kinderen zal de armoede der gezinnen nog grooter worden.

Ten 4^e. Het ten deele vrijgestelde kind zal misschien door onmenschelijke ouders elders tot het verrichten van nog zwaarder arbeid worden genoodzaakt.

Ten 5^e. De wet in Engeland die men in substantie hier te lande zou willen volgen, werkt — zoo beweert men — of slecht of gebrekkig.

Ten 6^e. Al kon er zulk een wet tot stand komen, hoe zal men, zonder groote en voor den Staat zeer drukkende lasten, die wet naar behooren gestreng kunnen handhaven!

Uwe Excellentie zal toestemmen dat de bezwaren niet door mij worden voorbij gezien.

Mag ik — zoo kort mogelijk — een antwoord geven?

Ten 1ste. Geen inmenging der regeering. — De grootste voorstander van den vrijen handel, de Engelschman wiens naam door de gansche wereld klinkt, Macaulay, toont met onweerlegbare klaarheid aan, 1) dat juist in 't belang van Volk en Nijverheid,

1) Thomas Babington Macaulay's redevoering over den arbeid der kinderen in de fabrieken, gehouden 22 Mei 1846.

de wetgever moet ingrijpen waar men 't kind ten behoeve der industrie, op onredelijke wijze exploiteert en ongeschikt maakt om ooit een denkend werkman te worden.

Wie Macaulay in dezen niet gehoord heeft, dien zal Uwe Exc. naar ik vertrouw, het recht van spreken, zoo niet ontzeggen, dan toch voorzeker niet toekennen. En, als de groote Macaulay het woord heeft, dan mag de Nederlandsche auteur gevoeglijk zwijgen, om nochtans, indien er tóch weder van het „aan banden leggen der vrije Industrie” mocht sprake zijn, den onnadenkende nogmaals toe te roepen: De fabrieksnijverheid hier, ligt inderdaad door den kinderarbeid gebonden.

Ten 2de. Gesteld dat het getal fabriekskinderen inderdaad werd verdubbeld — 'tgeen niet het geval behoefde te worden — dan nog zou dat dubbel getal een minder geëxploiteerd, en zeker een beter onderwezen cijfer uitmaken.

Ten 3de. Men zegt: Bij mindere verdiensten zal de armoede nog grooter worden. Ik vraag Uwe Exc.: wanneer een onzer eerste en edelste fabrikanten, die in zijn fabriek de kinderen reeds vrijwillig in plaats van 12—16 uren daags, slechts 8 uren werken laat en 2 uren onderwijs geven, wanneer deze verklaart, dat hij hunne verdiensten nagegaan, en bevonden heeft: dat de kinderen in 8 uren tijds juist hetzelfde verdienden als vroeger in een zooveel langeren tijd; wanneer de uitkomsten elders — zoomede in Engeland — dit eveneens aantoonen, dán mag men de sombere voorstelling van grootere armoede, inderdaad met schouderophalen begroeten. Immers 't is een gezonde redeneering: Het kind dat minder werkt, werkt beter. Waar het product in waarde rijst, daar kan het werkloon grooter worden. Maar zelfs in het ergste geval — aangenomen dat de loonsvermindering plaats had — waarin men toch zou kunnen voorzien — dan zal ze slechts tijdelijk en een gevolg zijn van den eersten schok. En, ware het niet de grootste onredelijkheid om de volgende geslachten fabriekskinderen, ja, de nu reeds ter exploitatie aangewezen maar nog wat al te jeugdige wurmen, meedoogenloos op te offeren voor de mogelijke, maar stellig ras voorbijgaande gevolgen van dien eersten schok!

Ten 4de. Dat de kinderen nog meer zullen te lijden krijgen is alweder een onjuiste voorstelling. Indien de kinderen van 8—13 jaren, voortaan bijvoorbeeld zeven uren per dag zouden werken, en drie uren schoolgaan, wanneer ze zóo, tien uren per dag zullen bezig zijn; dan immers wordt de vrees, de sombere voorstelling tamelijk ongegrond, dat de ouders, 'tzij in hunne woningen 'tzij er buiten, nog een geschikte gelegenheid zullen vinden of scheppen, om hun kroost aan eenigen geregelden

winstgevend en arbeid te zetten. Bovendien, wanneer het den Staat ernst is met Zijn toezicht, dan zal hij in verband met gemeentekerk- of armbesturen, ook daartegen maatregelen kunnen nemen.

Ten 5de. De Engelsche wet — zoo beweert men — werkt slecht of gebrekkig. — Volmaakt doet ze het zeker niet, hoe zou dat mogelijk zijn. Maar, wie beweren durft dat ze slecht werkt, ik vraag het Uwe Excellentie: Zou een Engelsch Minister van Binnenlandsche Zaken, zou een Bruce, heden eene wet voordragen ter regeling van den arbeid der kinderen die in de mijnen arbeiden — eene wet in den geest van die op den arbeid der kinderen in de fabrieken, indien de laatstgenoemde bevonden werd slecht te zijn. Mij dunkt dit kan volstaan. Of is die man krankzinnig misschien!

Ten 6de. De wet, zoo zij tot stand zal komen, moet gestreng gehandhaafd worden, en, het toezicht zal voor de schatkist alweder een drukkende lastpost zijn.

Voorzeker, gestreng en met de beste krachten zal zij moeten gehandhaafd worden.

En de middelen...? Excellentie! indien het geld dan werkelijk een bezwaar — ofschoon toch in veler oogen zeer zeker een allerlaatste bezwaar kan wezen, welnu, dan neem ik de vrijheid om, als equivalent voor 'tgeen de arme fabriekskinderen den Staat zullen kosten, UExc. het denkbeeld aan de hand te doen van een andere kindernet er tegenover.

Ik zou dan voorstellen, dat de Regeering eene belastingwet op de vóór- of doopnamen in 't leven riep.

Mijne bedoeling is deze:

De eerste vóórnaam zal vrij zijn; doch de tweede met vijf gulden belast, en de volgende met een steeds klimmende taxe, zoodat men voor een zesden naam een som van twee honderd gulden of meer, bij de geboorte-aangifte zou moeten voldoen.

Deze belasting — UExc. zal 't gereedelijk toestemmen — ware er eene die niemand zal drukken: die, naar mijne berekening, jaarlijks een bedrag van f 200,000 aan 's-Rijks schatkist kon opleveren, en waarschijnlijk veel meer, aangezien het zwak voor namen bij de gegoede standen er zeker niet op verminderen zou. 't Ware een luxe-belasting in 't belang der armen.

„In 't belang der armen?” vraagt nóg de tegenstander, die in weerwil van de uitkomst door den genoemden fabrikant verkregen, beweren blijft dat de armoede der fabrieksgezinnen — althans in den aanvang bij het in werking treden eener wet — grooter zal worden dan zij reeds was.

„In 't belang der armen!?” — UExc. vergunne mij nog eens te antwoorden:

Aangenomen voor een oogenblik dat door bijzondere locale oor-

zaken, die armoede bij den eersten schok inderdaad hier en daar zal toenemen, dán juist zou die tweede kinderwet in den nood kunnen voorzien. — Men roept reeds met luide stem: Welk een misgreep! De Staat kan geen philanthropie uitoefenen.

Ik weet het. Doch wie zal het philanthropie kunnen noemen wanneer men iemand een hem toegebrachte schade vergoedt? Indien de Staat dan werkelijk met het uitvaardigen eener wet individuen benadeelt, dan zal hij dit uit de aangewezen gelden kunnen vergoeden. Wat de Staat onteigent ten algemeenen nutte, dat betaalt hij, en ruim. Waar de Staat zijn onderdanen in 't belang van Volk en Nijverheid — gesteld dan! — verdiensten ontnemt, dáar moet hij tegemoetkomen. Ja zelfs, aan de kleine fabrikanten die door 't begeeren van eenige schadeloosstelling, blijk zouden geven van onvermogen, kon hij in den aanvang een vast te stellen vergoeding schenken, naar evenredigheid van 't aantal kinderen 'twelk hem door de wet zou worden ontnomen. Indien de Staat op deze wijze, uit de baten der tweede kinderwet, de gevreesde gevolgen der eerste — volgens die sombere beschouwingen — hielp verijdelen, dan oefende hij zeer zeker nóg minder philanthropie uit, dan wanneer hij gratificaties aan weduwen en weezen verstrekt, voor diensten door echtgenooten of vaders aan den lande bewezen.

Mijn laatste voorstel zal echter, naar ik vertrouw, — ofschoon het m. i. uitvoerbaar is — niet ten uitvoer behoeven gebracht te worden. De mededeeling ervan moest UExc. slechts bewijzen, dat de gewichtige zaak wel degelijk van alle zijden door mij werd gezien, al eer ik onze Landgenooten opwekte om aan Uw roepstem gehoor te geven. — Wat den eisch van sommigen betreft, dat ik aan UExc. een concept-wet ter regeling van den arbeid der kinderen in de fabrieken zou moeten aanbieden: de Nederlandsche auteur, meent zijn roeping niet te mogen voorbijzien; het was zijn plicht om telkens mede op de wond te wijzen die zoo dringend genezing behoeft; doch geneesmiddelen voor te schrijven, of desgevorderd het lancet in 't zieke vleesch te zetten. dát is de roeping en taak der Nederlandsche Regeering.

Excellentie, de zaak „der gemartelde natuurgenootjes”, is er eene van het allergrootste gewicht. Zal men in den naam eener valsch begrepen vrijheid, de marteling dier kinderen meedoogenloos doen voortduren; de wonde al meer en meer doen inkankeren? Zal men voor het hoogvereerde beeld der vrijheid geknield, wonderen van die vrijheid verwachten, en slechts biddende zuchten, zonder de handen met kracht aan 't werk te slaan!?

„Vrijheid, vrijheid in Nederland!” roept men ons toe: „Vrijheid in ALLES!” — Welzeker! in alles! Loopt dan met revolvers gewapend, gij mannen dier vrijheid, en schiet uw tegenstander overhoop. Laat de spoortreinen vertrekken zonder regel of orde, en

tegen elkander instormen als 't u vermaken kan. Bergt vrij petroleum of buskruit in uw pakhuizen, en steekt den rommel in brand, dat het dreunt en dondert in 't rond, indien ge ruimte wilt, ruimte voor uw vrijheid!

Maar Exc., de zaak is te ernstig voor zulke dwaze consequenties.

Immers, 't geldt de vrijheid, de rechten dier arme kinderen. — Ik weet dat UExc. het gevoelt: 't Geldt hier het leven van aankomende Nederlanders, van toekomstige burgers, 'twelk in de fabrieken physiek en moreel wordt verwoest.

Neen, UExc. wil die marteling niet langer straffeloos doen voortduren, maar bestrijden — ook in 't belang der Nederlandsche Industrie. De volksstem heeft gesproken en zijn wensch tot den Koning gericht. Gij hebt dien wensch vernomen; en, wanneer Gij nu in des Konings naam, de handen aan 't werk slaat, ik bid U, vergeet dan toch de vele stemmen onzer eerste Industriëelen niet, en vergeet Macaulay niet, en vooral niet dat de behandeling dezer volkszaak, na zoovele jaren wachters, spoed vereischt; grooten spoed, want de verdrukking van die ellendige kleinen moet een eind nemen in ons vrije dierbare Nederland.

Excellentie, Minister van Binnenlandsche Zaken, men wacht op U
Met de meeste hoogachting teeken ik mij,

Uwer Excellentie's Dw. Dienaar :

J. J. CREMER.

DEN HAAG.

20 Mei 1870.

En men heeft op den Minister gewacht, totdat nog drie jaren later, de eerste wet ter regeling van den kinderarbeid in de fabrieken, door een nieuwe regering bekrachtigd werd.

1876.

BRIEF VAN JAN STUKADOOR,

METSELAAR.

*Onder toezicht gesteld van zijn neef den hulponderwijzer B.***AAN DEN LEZER.**

De neef van den werkman door wien mij het nevensgaande opstel in handen kwam, zal het mij — zoo min als de Lezer — ten kwade duiden, dat ik een aantal van zijne verbeteringen, zoo wel in stijl als taal, tot het oorspronkelijke heb teruggebracht, ja zelfs dat eenige door hem geschrapte woorden — waarin de schrijver niets vreemds had gevonden — door mij op hun plaats zijn hersteld.

Dat de Nederlandsche werklieden de veelal zeer juiste beschouwingen van den wakkeren Jan met een Bravo! zullen begroeten, en, beter nog, ter harte willen nemen, is de wensch van:

J. J. C.

AAN ALLE NEDERLANDSCHE WERKLIEDEN

LEDEN EN GEEN-LEDEN DER INTERNATIONALE.

Vrienden, laat ik je zeggen, dat je gefopt wordt, op mijn woord van eer. Ik zeg niet, dat ze het niet goed met je meenen; nee, maar dan foppen ze zichzelf. Ik ben zooveel als handwerksman of metselaar, en versta mijn vak zoo goed als mijn baas, daar durt ik me op beroemen, en ofschoon de roem is uitgesloten, ik zeg het, omdat het waar is, en ik een hekel aan praatjes heb.

In den laatsten tijd hoorde ik gedurig van de kameraden dat ze armoede hadden, geen eten genoeg, omdat ze te weinig verdienden. Dat is waar, vooral als ze — zooals Jan van End — een vrouw hebben die vijfmaal in de kleine zes jaar een kind krijgt, en op den koop toe een slons is.

Weet je wat ik verdien in de week? Gemiddeld, winter en zomer, negen gulden. En daar moet ik van leven met mijn vrouw,

vijf kinderen — God weet of het er bij blijven zal — en, behalve een kanarievogeltje van Jans, mijn oude halfblinde moeder. Bedeeeling zou ze kunnen krijgen, maar ik zeg: eer zullen ze me doodschoppen, eer dat ze mijn oude moeder van den arme zullen bedeeelen.

Is negen gulden te veel met zijn achten, als ik de kanarie van Jans meereken? Dat weet jelui wel beter; en toch Goddank jongens, ik heb nog nooit honger geleden. Dat zit hem hierin dat ik geen drank gebruik. Of ik geen borrel lust? Nou, daar mot je om kommen! Als ik hem zie, dan komt me het water over 't hart; maar ik zeg, nee baas, je zult me niet pieren, want ik heb er een kennis aan dood; dien stond het schuim op den mond toen hij de eeuwigheid inging, en was zoo zwart van binnen als een schoorsteen. Nou, als je van klare zwart wordt, dan zit er toch de duivel in, al heeft hij geen bokspooten of kettings aan.

Ik zei dan dat ik nooit honger heb geleden, en daar geef ik je mijn woord van eer op. Maar weet je wie daar ook de schuld van is, dat is mijn vrouw. Als je ze zag — ze zit hier bij me terwijl ik dezen brief schrijf, want de meester zei: schrijf jij gerust Jan, jij weet het goed uit te leggen, en ik, zaidie, zal je wel met de taal en de spelling helpen — ik zeg dan, als je mijn vrouw zag dan zou je zeggen: een knap wijf; en ik zeg een goed wijf ook; die het anders zei, die heeft er geen verstand van of is jaloersch; zooals de vrouw van P. — ik wil zijn naam geen schande aandoen, maar die is jaloersch. Jongens, je moest ook eens kunnen zien wat een helder wijf of ik heb. Toen ze voor de vierde keer — in de negen jaren, een kleintje had, toen was Wouter, de lieve schreeuwerd met zijn mooie oogjes, nog geen tien uren oud, of ze had alweer vier wollen sokken gestopt, en, nog al geen gaten! — Nee, zooals mijn beste wijf den boel bij elkaar houdt, daar weet je niet van; en ik zeg, als ze van kapitaal spreken: daar zit kapitaal in de armen van Jans. En toch geen houten, waarachtig niet: mollig als boter. Als alleman zoo'n vrouw had, dan was er geen armoe. Van één gulden maakt zij er twee; ook omdat zij van twee uren er vier maakt. Vroolijk is ze altoos; en als ze pruttelt, dan is het alleen over de belasting op de zeep.

Maar alleman kan zoo'n vrouw niet krijgen, dat weet ik wel; daarom en ook met dien ellendigen drank heeft er menig een veel meer nodig dan ik. Maar, is het misschien door ziekten of dingsigheden dat je armoe hebt, terwijl je werkt zooveel en zoo goed als je kunt, en den boel niet vergooit of verzwendelt, dan zeg ik jongens, zoekt, als je loon te laag is en je met al je werken niet te eten hebt, in de redelijkheid dat je wat meer krijgt. Ik zeg in de redelijkheid, want of wij elkaar een loer willen

draaien of niet, — anders draai je je zelf den hals om, en daar heb je niks geen plezier van.

Onze kleine Albert was krek een jaar — ik weet het nog, omdat de vrouw toen op suiker bij de koffie trakteerde, en dat is een heele ekstra — toen kwam Van Vlot bij ons inloopen. Ik begreep hem niet, want hij zei den heelen tijd zoo'n Fransch woord. Nou ken ik het; 't was de Internationale. — Meester heeft het me voorgespeld. Als ik daar lid van werd, dan kregen we mettertijd net zoo goed te vreten — dat waren met permissie zijn eigen woorden — als de rijkdom en al de grootheid in eigen persoon. Wis en waarachtig, zei Van Vlot, hier bij ons in 't land zijn we wel gek om ons eigen dood te werken voor dat rijkelui's volk, en voor de bazen die van ons zweet en bloed mooi weer spelen. De Internationale, zoo zaidie, wil met orde en recht onzen toestand verbeteren. We zullen een tijd beleven Jan, zoo zaidie, dat al die wind van groote huizen en van de swietmesjeus met hun mooie dametjes uit is, alleman egaal, jij net gelijk met je baas, en je baas net gelijk met den grootsten baron of ginneraal uit het Voorhout. Allemaal glad weg van één slag, en allemaal krek evenveel centen op zak. Ook de centen van den koning moeten we verdeelen, en van de prinsen. Alle grootheid naar de weerlich, zaidie; dat was nou het communismus. Dit laatste woord heb ik zelf onthouden, want dat ding leek me een slaadje als het goed was. Nou zei Van Vlot, als je niet tegen je eigen vleesch bent, dan moet je ook lid van die Internationale worden, daar staan pieten aan 't hoofd, en ze hebben in andere landen al zooveel jongens en centen bijeen, dat ze ons best den mond kunnen openhouden als wij alvast de weerlich van 't werk geven.

Toen Van Vlot niks meer zei, toen zei ik: Maar dan zul jij er zeker al wel dadelijk uitscheien Piet, want aan werken daar heeft hij in den regel kaas aan. Nee nog niet Jan, zaidie toen, want die Internationale stuurt geen kind om een boodschap. Zoo gauw als wij van onzen stand hier te lande zoo goed als allemaal lid van die vereeniging zijn, en de kans schoon staat om onzen slag te slaan, dan beginnen we dat vetje; dan gooien we — 't waren zijn eigen woorden — bij al dat groote volk lekkertjes de glazen in, en houwen acht dagen vetpot, en dan: naar den grond met al de rijkelui'shuizen, en, verdeeling van de dubbeltjes in de Maliebaan! Wil je lid worden? zei Piet er bot bovenop. En ik zei: Wat kost het? Zooveel, zei Piet. — Ik keek Jans aan, en Jans zei niks, maar ik zei: Ik zou je danken. 'k Wil er eerst over prakkezeeren. Toen Van Vlot weg was — eerst zanikte hij nog wel een uur lang, en 't meest over dat pleziertje in de Maliebaan — toen zei ik tegen Jans: Wat dunk je?

Jans zei: Wat wil dat zeggen Inter?

Dat weet ik niet, zei ik. Toen dadelijk naar meester.

Meester zei dat Internationale zooveel beduidt als een verbond tusschen alle naties of volken; en dat het hier dus de vereeniging was van al de werklieden over de heele wereld.

Dat zoodje zou ik wel eens bijeen willen zien, zei ik tegen Jans toen ik weer thuis kwam — 't was Zondag.

Ik niet, zei Jans: vooral vandaag niet, want dan staan de meesten niet vast op hun beenen.

De meesten, dat was onredelijk. Nu moet ik zeggen dat Jans alleen op dát punt onredelijk is. Maar ik dank er God voor, want als Jans het niet geweest was, wie weet of ik tóch niet van tijd tot tijd bij Nol op den hoek er eentje zou gepakt hebben. Ééns is geens zegt het spreekwoord, en zoo kom je op een kouwen avond tot tienmaal ééns is tienmaal geens; en dan heb je veertig centen aan je broek, en je kijkt als een vijfcents pekelharing of een schar zonder kop.

Maar jongens, nou moet ik je zeggen, dat ik al een maand aan het denken ben geweest over die woorden van Van Vlot of eigenlijk over die Internationale. Ik zei tegen Jans: Ja maar, als we nu toch waarachtig door dat lid worden, in het huis van V. B... konden komen (meester zei dat ik den naam hier weg moest laten) nou, in dat mooie groote huis met al die meubels en gordijnen, me dunkt.....

Me dunkt, zei Jans, dat je je verstand moest gebruiken. Van Vlot zei dat ze AL de huizen zouden afbreken, en dus kwam jij dan tóch niet in het groote huis van V. B.

Dáar had ze gelijk in, en ja, als we allemaal precies gelijk zouden worden, dan moest eigenlijk — na dat pleziertje in de Maliebaan — de heele stad voor den grond worden gesmeten, om ook de steenen en het houtmateriaal gelijk te verdeelen. Jawel elk voor zich kon dan zijn portie meenemen om naar goedvinden op een — óók eerlijk gedeeld stuk grond, zijn huisje te kunnen zetten.

Maar zieje jongens, toen ik daar goed over prakkezerde, toen begon het me te draaien voor de oogen. Wie drommel zou eerst de stad afbreken? Verbranden was nog zonde, want wat weg is is weg. — De voorname lui? Och goeje hemel, als ze een halven dag aan 't steenbikken waren geweest, bijvoorbeeld de graaf van.... (weer geen naam zei meester) afijn dan lee ie voor mirakel; daar zit geen pit in die vingers.

En ik zelf? Als ik mijn portie beet had, wat deed ik er mee? Metselen is mijn vak, jawel, maar al zat ik op water en brood, om een huis te bouwen, zoo'n beetje behoorlijk, ik zou er geen kans toe zien.

Maar, zei Jans toen, al kon jij als metselaar, net zoo wel als Hein van 't fabriek van Enthoven, en de baron van Die en Die,

en de grutter naast ons hofje, en Hannes de diender en allemaal die nooit gemetseld of gezaagd hebben, je eigen huis bouwen, wat moesten dan de zieke weduwvrouwen beginnen?

Ben je gek Jans, zei ik, dat verdeelen en zelf opbouwen da's onmogelijk, da's larie!

Ik moest er om lachen, en Jans begon ook te lachen, zoodat kleine Anneke die de borst kreeg, losliet. Toen lachten we allebei dat we schudden. Denkt eens jongens, hoe de molenaars en de ministers en de slachters en de boekverkoopers en de notarissen en de vroedvrouwen en de dominees en pastoors, afijn de heele wereld die van 't bouwen niks wisten, in de knoei zouden zitten. Wat zou je zien gebeuren — dat zei ik tegen Van Vlot op een avond dat hij mij weer den kop kwam gekmaken: Laten we nou veronderstellen, zei ik, dat er op de vijftig huishouwens die bouwen moesten, veertig er zelf niet kapabel toe waren, en dat elk drie honderd gulden vrij geld in de Maliebaan had gebeurd; niewaar, dan zou de een — al was het geen verplichting, toch alweer tegen den ander zeggen: Och vrind of burger-commun, help jij me een handje, want mijn moeder is rhumatiek of aamborstig en kan toch niet zoo tusschen 't afbraak blijven zitten. — Nee, zou die zeggen: Ieder voor zich. — Dan zou die ander hem bijvoorbeeld drie rijksdaalders onder den neus kunnen houwen. Was de persoon die rook, geresolveerd, dan zei ie: Accoord! Was hij een schrok, dan zei ie: Voor zes rijksdaalders; en was hij een luie kerel dan zei ie nee, en ging op zijn eigen afbraak liggen.

Nou vraag ik jou Van Vlot, of er dienzelfden dag alweer geen verschil van stand zou wezen, want die hielp, had de rijksdaalders van den ander. Zieje, zoo'n stad van gelijkheid is onmogelijk. Maar zei ik, verondersteld dat je zoo'n stad kondt hebben, dan zet ik het jou om me te zeggen hoe de magere kranten-Hannes met zijn zuster Letje — de strijkster-zwavelstok — aan den kost moesten komen? We zouden alles zelf moeten doen, want maatjes egaal, alles gelijk, niewaar? Op onzen lap grond, zaaien en oogsten; koren dorschen en malen; meel kneden, brood bakken, — vee fokken, slachten, natuurlijk alles!

Maar toen viel Jans me in de rede, en zei: Kom schei toch uit met die gekkepraat; waar wil jij mee ploegen als je geen ploegen kunt koopen, hoe wil je dorschen zonder vlegel, malen zonder molen, slachten zonder mes. Waar moet dat alles van daan komen en wie zal dat maken als iedereen zaaien en maaïen en dorschen en bakken en fokken en slachten moet?

Waar de machines van daan moeten komen? zei Van Vlot: wel, net als de messen en allerlei meer tegenwoordig: uit Engeland.

Zieje jongens, nu zijn we wel dom, maar toen lachten ik en de vrouw toch nog éens zoo hard. Wij dachten dat die Interna-

tionale over de heele wereld, voor alle landen was. Meende Van Vlot dan dat ze in Engeland toch wel ten pleziere van ons Hollanders aan 't werk zouden blijven!

Van Vlot werd nijdig om 't lachen en liep de deur uit. 's Nachts om één uur kwam hij stomdronken in vergissing bij ons aankloppen, en toen vroeg ik: wie — ná dat vetje in de Maliebaan — den jenever voor hem zou stoken? En toen zaidie met een smoorvloek erg door den neus: Dat doet de... de Inter... nation... ale... voor den duivel! — Nou, als die Internationale de likeurstoker voor den duivel is, zei ik, dan blijf je me met dat ding van mijn lijf af, en ik bracht den lap in z'n huis, want ik had met z'n arme vrouw te doen.

Toen jongens, zijn er een paar maanden voorbijgegaan, en ik heb druk werk gehad in 't voorjaar, zoodat ik van dat ding niet meer hoorde. Maar op een avond dat ik naar huis ga zei Pietersen tegen me — met een knoop er op: Waarom ben jij nog geen lid van de Internationale? We moeten er hier kerels als jou bij hebben.

Waarom Pietersen? vroeg ik.

Omdat jij een knappe kerel bent, zaidie: Van Vlot en zijn soort kunnen we missen. Dronken volk geeft geen fedusie, en het ding is goed — voor den donder!

Als het ding goed voor den donder is Pietersen, zei ik, dan is het toch ergens goed voor.

Ergens! zei Pietersen: wou jij zeggen dat het niet heelemaal goed was? Moet de eene mensch slaven en zweeten, terwijl de ander, God beter 't, als een lui varken in zijn stoel leit? Kijk — zie, daar heb je weer zoo'n schandaal! die mooie mesjeu in dat open rijtuig leit er als een beest. En wat doet ie? Niemendal! — Ik zeg je: eruit moeten ze! dat volk! 't Is van ons gestolen!

Nou wist ik toevallig dat de heer in dat rijtuig — want er kwam ons een rijtuig voorbij — een dokter was die zich niet geneert om bij de kwaadaardigste ziekten in de grootste achtergaten te gaan. Cholera of pokken daar maalt hij niet om; en ook dat hij niet alleen met de gift, maar niet minder om zijn taal voor de armsten als een vader is.

Wou jij zeggen Pietersen, dat dokter V. van jou gestolen heeft? zei ik.

Ja. G. v. d.! riep Pietersen. We zullen ze wel krijgen G. v. d.!

Toen jongens, wier ik er koud van, maar ik zweeg. Dat zwijgen beviel Pietersen niet. Hij begon lastig te worden en grof als riviergrint. 't Liep zoo graveelig dat hij zijn gezegde van „knappe kerel” weerom nam; ik was een (het woord was te smerig zei meester, ik moest maar titteltjes zetten.) Best; maar dat andere woord was eigenlijk nog gemeener hoewel het niet zoo vuil was: ik was een verraderlijke Pietjak. — Wat Pietjak is dat weet ik nog

niet. — Zulke kerels, die de goeje zaak tegenhielden moesten goddorie, zei Pietersen, al vooruit op d'r ziel hebben, en als hij mij t' avond of morgen bij de kraag kon krijgen, dan zou hij zijn eigen daarop trakteeren.

De kameraads wilden het bijleggen, maar ik zei dat er van bijleggen geen spraak was, omdat er niets bij te leggen viel. Maar toen we 't politieburo voorbijkwamen, toen zei ik, hard genoeg dat ie 't hooren kon: Zoolang als de eene werkman den ander nog bedreigt, is het goed dat ze dáar wacht houwen, en dat de heeren op 't Binnenhof ook nog recht en gerechtigheid spreken.

Nou vraag ik je jongens, als alles maatjes egaal-commun was, hoe zou je dan hulp krijgen als je ziek lei, en recht krijgen als een gemeene rakker je bij avond of ontijd een loer had gedraaid?

Toen heb ik gaan zitten nadenken, en hoe langer ik nadacht en met meester en Jans er over sprak — de meester is nog een neef van mijn vrouwskant, — hulponderwijzer — hoe meer ik begreep dat die heele broederschap en alles maatjes gelijk, net zoo onmogelijk is als met de hand aan den hemel te reiken. De meester zei, en daar had hij gelijk in: Moeten de kinderen dan voortaan niet meer leeren op school? Om kinderen te kunnen onderwijzen moet je met je hoofd en niet met je handen werken. Om dokter en rechter en profester te worden, is het allemaal met den kop werken. Nu moeten die lui toch op stoelen zitten als ze hun hersens inspannen om de wijsheid uit de boeken te halen. Zieje, en dáarom kunnen ze 't ruwe weer zoo niet verdragen; en als het werkvolk grof werk doet met de handen, dan doen zij fijn werk met het hoofd. En, werken met de handen, dat kun je vrij wat langer volhouden als met den kop. Laat Pietersen of Van Vlot eens een klein briefje schrijven, zei Jans, dan zul je eens zien hoe'n spul ze daarmee hebben. Wil je wel gelooven jongens, dat ik zelf over dit opstel al meer als een verreljaar doende ben; alle Zaterdag avonden, en soms Zondags een beetje. Maar ik zeg je dat ik er menig zweetje op gehaald heb, en dat ik 't al lang had laten steken als meester en Jans niet zeiden dat ik 't doen moest, en meester niet altijd hielp met overschrijven. Wat betreft dat ik jelui wil zeggen wat ik denk, ik dank God dat ik het doen kan, want, nóg eens jongens, die Internationale die piert ons met open oogen. Ik zeg niet uit wreedheid of slechtheid, maar omdat ze niet zien kan.

Ik zeg tegen Jans, hoe moeten al de brieven door 't land komen, en van Oost en West — waar ik nog een broer bij 't Zevende heb — als je geen heeren hadt die al de landen en plaatsen van de wereld kennen en zooveel als de direktie verstaan? Als je alles zoo naprakkezeert, dan moeten er heeren zijn op 't kantoor die een boel meer weten als de bestellers die alleen maar 't adres hoeven

te lezen. — Larie dat maatjes-egaal van de commun. Larie, dat zei ik al een half jaar geleden. En nou? Jongens, lees jelui de krant niet? — Ei, zeg ik tegen Van Vlot — want tegen Pietersen daar spreek ik niet meer tegen — ze hebben zich mooi laten kijken in Parijs, die oppersten van de maatjes-egaals. Toen ze in de knoei kwamen en hun lijf moesten bergen, toen werden ze gevonden met duizenden franken — dat zijn zooveel als halve guldens bij ons — in hun kleeren genaaid aan specie en papier. Zieje, dat waren de lui die krek regeerden als alle andere regeerders, maar onder een schijn van maatjes-egaal. Ze aten en dronken van de bovenste plank, en verlakten het werkvolk, waar de meesten van hen, vroeger zelf toe behoorden. Begrepen jongens: één zeit er bijvoorbeeld tegen je: Vooruit mannen, eronder met de rijken! Dan denken jelui: Vooruit naar den vetpot, niewaar? Maar hij die je aanvoerder is, komt het eerst bij het laadje, en als jelui dan aan 't vechten bent en in de konkels raken, dan pakt hij zijn biezen naar Noord- of Zuid-Amerika, en jelui — je wordt in de doos gestopt. Heb je 't niet gelezen? Nee, in de doos niet alleen, je wordt als krenge in de kalk verbrand, levendig, net als een slak waar je zout op doet. Maar — dat is de gerechtigheid. Ja zoo waarachtig als God leeft, jongens, ik zeg met de volle overtuiging: dat is de gerechtigheid! Als ik er niet zoo goed over geprakteerd had, dan zou ik zeggen: ik weet het niet. Maar nou, ik heb goed nagedacht en — ik begrijp er alles van!

Ja kameraden, God heeft groot en klein verordineerd in de wereld: daar heb je een vlooi en een olifant, niewaar? een keisteentje en een hooge berg, een grasscheutje en een eik in 't bosch. Notabene! Maatjes-egaal in de wereld! Jans en zelfs Van Vlot, toen ie goed nuchter was, we hebben weer geschaterd van 't lachen: dan moesten de vrouwen ook maar een broek aantrekken, en de kinderen hun vader en moeder de les lezen. Nee Van Vlot, zei ik, God heeft kleine sterren en groote zonnen gemaakt, en zoo denk ik dat Hij 't met de menschen ook gewild heeft. Neem jij één stand uit de wereld weg — ik meen van wat wat goed of noodig is — en de heele boel leit op z'n — Als de opstekers van 't gas 's-winters bij donkeren avond, hun werk niet deden, dan ging jij en ik bij Janssens op den hoek, met een fortuintje 't water in; en — als ze commun waren, dan verdikten ze 't zeker om voor jan en alleman 't gas aan te steken. — Nog eens, die zijn hersens bijeen houd, die is wel stekeblind als hij niet ziet dat die heele Internationale, misschien met een goeden aard en bedoeling begonnen, eindelijk den ondergang van den werkmans achter de mouw heeft. Lees de krant jongens, als je lezen kunt: geen mooie praatjes van vetpot, maar van daadwerkelijke zaken. Staat maar op tegen de wet van God of de natuur, en je krijgt

het voorgoed op den kop. Nu liggen al de mannen die alweer op den vetpot te Parijs rekenden, en die al met het omverhalen van rijkelui's huizen en verbranden zijn begonnen, voorgoed onder den grond. — Heb jelui daar plezier in, ga dan je gang; maar, ik zou je danken. Ik zeg tegen Jans — of eigenlijk ik heb het eergister avond gezegd, toen we samen in de bedstee leien: God geef dat onze Hollandsche jongens zich niet door die vreemde poespas in de draaijerij laten brengen. Ik zeg maar: als je je best doet, zooals wij, niewaar, dan ben je misschien geen haar minder gelukkig dan bijvoorbeeld de baron van (ik schrijf den naam niet, want dat geeft weer spul met den meester) afijn, ik zeg geen haar minder. Of zijn bed zooveel mooier is, daar ziet hij niks van als ie slaapt; en als de rijke lui graag op die weeke spullen van bedden en donsen liggen, ik voor mijn part, ... 'k zeg tegen Jans, kunnen ze nou beter slapen dan wij met zijn beiden? — En dan de pot? Jans heeft twee diensten gehad, de laatste als keukenmeid. Maar denk jelui, jongens, dat ze dien pot toen we getrouwd waren, een halven dag heeft gemist? Jans zegt dat het met lekker eten net gaat als met alles wat je alle dagen hebt, daar gaat het raar van af. Ze zegt dat haar volk — groote lui hoor — altijd aan hun vrienden vertellen van een reisje, toen ze ergens — ik weet niet waar — geen lozies konden krijgen; toen ze zich op een zolderkamertje in een bedstee behelpen moesten, en twee dagen niks als zwart brood en melk en een eindje worst konden krijgen, en dat ze daar altijd met zoo'n schik en behei van vertelden alsof dát nou de plezierigste tijd van hun leven was geweest. — Ja, zul jelui zeggen, maar 't rijkelui's smullen is toch niet kinderachtig, en ik wou toch liever aan hun tafels zitten dan voor onzen schralen kost. Ik zei het ook, maar meester gaf me laatst een goed bescheid: Dat moet je nog niet zeggen, zaidie. Alles heeft zijn mooi en zijn leelijk. God is rechtvaardig, zei meester, en let jij nou eens op, zaidie tegen me, of de rijke lui over het algemeen niet ongezonder zijn, en bleeker en lang zoo sterk niet als de werkmán. En wat de sterkte betreft, dat is vreemd genoeg, want de grooten kunnen toch alle dagen hun vleesch krijgen en eiers en al wat ze lusten; en neef zaidie, de rijke die altijd lekker volop heeft, kent geen honger. Alle lusten hebben hun lasten, en alle lasten hun lusten, want God is rechtvaardig, al schijnt het zoo niet. Het liedje zegt:

„Rijken altijd volle maag.
„Armen steeds in 't eten graag.
„Honger maakt blauwboonen zoet.
„Vet den maag bederven doet.”

Ik zeg ja, wij zijn sterk, jawel, maar als de ziekten komen, dan maaien ze toch altijd 't meest in onze buurten.

Dat komt omdat de mindere man niet zindelijk is, zei meester.

Toen wier Jans giftig; want Jans is als een brand. Maar toen zeit meester: Zoo! hebben jelui dan ook de cholera in 66 en nou de pokken gehad? Watblief? — Nee, zei Jans. — Accoord, zei meester, dat komt omdat jij van geen smerigheid houdt, en omdat jelui je zelf en de kinders verstandig hebt laten inënten, en geen kwezels bent die van Godslasterlijk jammeren als God zelf het medicijn-middel aan de hand geeft. Zieje jongens, ik ben Griffermeerd van mijn geloof; wat jelui bent dat kan me niet schelen, want ik zeg altijd, de secties en de pletons maken toch maar één schutterij is 't niewaar; en of je onzen lieven Heer al wegcijfert, dat gaat er net mee als met de ginneraal of kornel. Jij kunt wel zeggen: ik lach er wat in; maar je zult tóch aantreeën en marcheeren en ekserseeren, zooals hij verkiest, net zoo goed als de korperaals en de sergeants en de luitenants en de heele schutterij. — Nou jongens — en daar heb je het alweer — wat zou de heele schutterij doen — of laten we nou de heele militaire macht nemen — als er geen onderscheid van stand was? Wat waren de soldaten zonder onder- en boven-officiëren? Over de stommigheid van Pietersen moest ik lachen. Die zei dat ze die luie bl.... boven op hun paarden mettertijd ook wel 't loopen zouden leeren. Nou vraag ik, wat wou een leger beginnen, als ze geen hoofdofficiërs hadden die uit de hoogte alles afkeken en meer overleg in één uur moeten hebben als een gewoon soldaat in een heel jaar?

Weet jelui wat ik zeg — en ik blijf er bij — al dat maatjes-egaal-commun, dat is de kooi waar de vreemden ons in willen vangen. Ik heb er over geprakkezeerd, en zeg: als je goed werkt en niet den luiaard uithangt; als je je geld niet aan klare spendeert en ook niet door je vrouwen aan allerlei mutsen en linten en snoeperijen laat verknoeien; als je dan in de redelijkheid niet genoeg voor je vrouw en kinders te eten hebt, zeg het; en klaag er over in de redelijkheid, en zonder dreigementen, dát is van Gods wege ons recht; maar laat je niet pieren door mooie praatjes van de Internationale. — Weet je wat die heele Internationale is, zei meester: dat is de goeje domme eend die een haviksei uitbroeide en later door zijn kuiken werd opgegeten; of anders zei meester: 't is de vos die de kat de kastanjes uit het vuur laat halen. — Jongens als jelui lid er van wordt, dan ben je niks wijzer als die eend of die kat, en daar ben je toch te goed voor.

Weet je wat ik zeg tegen Jans, ik zeg: Jans, een varken eet afval, een koe gras en hooi, en 't roofgedierte verslindt de krenge. Maar de mensch eet wat gebakken of gekookt is, niewaar? Alweer ieder naar zijn aard van mensch of dier. Maar als een mensch zich verlaagt tot een roofdier, dan moet hij ook krenge verslinden zeg ik.

Ik zeg nóg eens, dat ik geen enkelen groote ken, noch van het Voorhout noch van de Vijverberg, die gestolen heeft, zooals ze vertellen, want ze zeggen: Bezitting is diefstal. Nee, als bezitting diefstal is, dan, zeg ik tegen Jans, kunnen ze jou gouwe bellen die ik eens met een ekstra verdiende, ook wel diefstal noemen; dan kunnen ze onzen baas die als gewoon opperman is begonnen, maar die van den morgen tot den avond gewerkt heeft en nog van alles geleerd tot in den nacht toe, dan kunnen ze hém, omdat hij een kop voor tien had, óók wel een dief noemen. Als ik onze baas was en ze noemden me een dief omdat ik met Gods hulp gelukkig gewerkt had, dan zou ik óf de tranen in de oogen krijgen óf liederlijk kwaad worden misschien.

Nee jongens, de standen in de stad en overal, dat zit hem in de verscheidenheid van hersens en het maaksel van de menschen. Net als er geen twee blaren aan de rozestruik dáar in den pot, egaal van maat zijn, en evenmin als er twee menschen zijn die je niet van elkaar kunt onderscheiden — tenminste altijd nog wat in 't een of ander — even zoo min kunnen er twee menschen bestaan die precies even knap zijn, of evenveel verstand en ook evenveel geld en goed in de wereld hebben. Dat is niet anders. — Of ik niet liever, als ik het voor 't kiezen had, een menister als metselaar zou zijn? Waarachtig wel, maar al dat gezanik, dat zoo'n man heeft en in de kranten en veel niet genoeg, dat is ook geen slaadje, zeit meester. — Als ik 's-avonds met Jans en de twee oudste kinders de boteram met koffie gebruik, dan zeg ik altijd: Goddank! — Vraag maar aan Jans of 't waar is of niet, en dat doe ik uit mijn hart en mijn ziel, want waarachtig jongens, als je tevreden bent, dan heb je niks meer van noode; MEER is larie; LEKKER is ook larie, aan MEER heb je niks anders als oppassen en bewaren en uit het bederf houwen, en LEKKER is..... koffie met roggebroomd als je honger hebt, veel meer dan taart met wijn als je nooit honger en zelfs geen tijd of werk genoeg hebt om honger te krijgen. — Maar, zeg je, wijn is toch een andere smaak, en versterkend. — Versterkend? zeit meester, niks zeit ie: de rijken drinken het om de maag die nooit trek heeft wat grager te maken; en lekker? meester had eens op een trouwerij het spelletje gezien, dat ze met de oogen dicht geen onderscheid tusschen wijn en water konden proeven, dat had ie zelf mee ondervonden, en nu zeg ik: als dát je lekker is, dan komt er toch ook voor een stooter verbeelding bij.

Weet je wat het is jongens? Wij moeten voor ons eigen zien dat we, net als de voorvaders van onze rijke lui, door werken en goed oppassen vooruit komen. Als de rijke lui TEKORT KOMEN TEGEN ONS, DAT MOETEN ZIJ VOOR GOD EN HUN GEWETEN VERANTWOORDEN; ja, dan moeten ze 't met hun krachteloze en zieke

lichamen maar boeten ook! God is rechtvaardig! Maar wij hebben niks van hen te reclameeren als alleen dat ze goed werk naar den eisch betalen. Rijden ze in mooie wagens, daar leven de wagenmakers van, en de lijstenmaker van 't verguldsel. Als je zeggen zoudt dat de groote kapitalen — zooals ze tegenwoordig op den winkel praten — ons den dood doen, en dat die de wereld uit moeten, en ook verdeeld moeten worden, net als alles in de Maliebaan, of ievers anders, dan, zegt meester, — en ik moet zeggen dat was het naadje van de kous — dan, zeit ie, als die kapitalen er niet meer waren, dan zou je nooit van zijn leven een groot werk zien tot stand komen. Zie je jongens, nu begrijp ik het ook: die heele rijke lui zitten met den aap, en spikkeleeren daarmee in wijsheid of domheid, net zoo lang totdat ze bijvoorbeeld een spoorweg moeten aanleggen, of een Haarlemmermeer moeten leegmalen — nog al geen kleinigheid — of totdat ze op groote schaal werkmanswoningen gaan bouwen. — Nou wat zeg je. Als we nee zeggen dan benne we onredelijk. Onder de grooten zijn er tegenwoordig meer als genoeg die toonen dat ze ons jandoosie beter lozies gunnen dan in 't gevangenhuis of in de ongebluschte kalk. — Pas op, jongens, laat je niet foppen. We moeten vooruit, dát is sekuur. Ons villen mag er geen een, dáarom moeten we lid van een goede werkmansvereeniging worden, waar we ons eigen belang naar wet en recht kunnen bespikkuleeren. Die vereeniging of vereenigingen kunnen we de Nationalen noemen, dan hebben we met geen Pruisen en Fransoozen te maken (ze zeggen dat het voornamelijk Engelschen en Italianen zijn, maar wat raken ons de Engelschen of Italianen!) Ik geef je den raad jongens, werkt, en drinkt niet, en laat je vrouw de kinders den neus afvegen, en verzuimt niet om ze naar school te sturen. Als ze goed geleerd hebben dan kunnen ze (als ze van God de hersens er voor kregen) bazen worden, van niemendal op, en zelfs wel ginneraal of alles wat hoogheid is. Meester heeft uit een boek daarvan voor-gelezen, maar Jans en ik sloegen de handen ervan ineen. Nou van De Ruyter dat weet jelui allemaal.

En als je nou zegt dat je toch geen loon genoeg krijgt, en dat ik wel schrijven kan, maar dat je daar niet van eten kunt, dan — dat zei Jans — lees dan eerst dit alles nog eens na, of laat het je voorlezen; en nog eens: wordt lid van een Nationale. Ga bij de lui die het zeker goed met je meenen, omdat ze de menschen niet ontevreden met Gods bestier maar tevreden willen maken. Ik zeg laten wij niet met de Fransoos of de Pruis konkelen, die leggen toch al op de loer, maar laten we echte Hollandsche jongens blijven — meester zeit echte Neerlandische jongens blijven — en ons aansluiten bij die vaderlandsche vereenigingen die het goede en de verbetering van onzen stand in de redelijkheid bedoelen. In Utrecht

daar hebben de bazen en het werkvolk het allereerst een voorbeeld gegeven. Daar gaven zij die Internationale een schop, en hebben ze zich vereenigd met de spreuk: Orde, vrijheid en recht. — Orde in de hut, dat is de baas! Vrijheid bestig, als je in vrijheid maar geen kwaad doet. Vrijheid is een wonder ding. Als ik bijvoorbeeld mijn vrijheid wou gebruiken om mijn moeder dood te slaan, of om te luilakken, of mijzelf te bedrinken en ons zoo-doende aan lager wal te brengen, dan zeg ik, vrouw, als het noodig mocht zijn — wie weet waar een mensch toe komen kan — hou mijn arm vast; sluit de deur, of blaas de lamp uit. Ja de vrijheid is een wonder ding, want daar heb je de kanarie van Jans, als die los in de kamer vliegt dan gaat ie strijk en zet vanzelf de kooi weer in; en niewaar als een vogel die voor de vrije lucht is geschapen dan tevreden in een kooi is! Ik geloof jongens dat tevreden zijn met je staat, terwijl je toch werkt om het beter te krijgen, al de rechte vrijheid is. — En dan van Recht gesproken: accoord! Recht moeten we hebben, niet meer en niet minder. Ik zeg: met God in de gerechtigheid, vooruit!

Meen jelui dat wij zelf toch niet meer zoover kunnen komen, dan zeg ik: jongens laten we dan toch zorgen dat ze van onze kinders pieten maken. Zonder leeren komen er geen knappe bazen in de wereld. Naar de school moeten ze! als wij dan oud zijn dan lachen we nog in ons vuistje, want zij zullen 't beter hebben dan wij tegenwoordig in het algemeen. — Of ze dan allemaal bazen zullen worden? Nou zoo gek ben je ook niet! Maar aldat de roem is uitgesloten, omdat ik zelf maar werkmans ben, en kapabel genoeg om dit verhaal te schrijven, zoo ben ik daardoor juist in een tevreden humeur, en heb er plezier in; en dat komt omdat ik op de school zoowat haantje op de voorste bank was, en voor het bouwkundig teekenen kreeg ik de medaille.

Maar nu denk je, Jan gaat zijn eigen opvijzelen. Nee, ik wou nog van de bazen spreken. Pas op jongens, je hebt van die zoogenaamde royale bazen die je laten verdienen in de drukke maanden, maar je dan naar huis sturen; of ook die je meer loon geven als een andere baas, omdat zij slecht werk leveren; ik zeg je, dat je dan de heler van den steler bent. Laten de bazen eerlijk blijven, en zoodoende geen brave bazen het brood uit den mond stooten. De groote lui kunnen best betalen. Wat ze niet betalen kunnen daar moeten ze maar afbliven; dat is soms beter ook, want Jans haar eerste dienst was bij zoogenaamde groote lui, en daar heeft ze een armoe bijgewoond misschien nog erger dan bij ons. Want ze moesten nog mooi weer spelen ook. En er zijn er zoo een boel: van boven bont en van onderen Meester wou niet hebben dat ik het laatste woord zou zetten; maar het is zoo.

Nou, als je merkt dat de bazen slecht werk leveren en je daar-

door meer betalen, verlaagt je dan niet om dat bedrog een handje te helpen. Tegen de gerechtigheid in, dat komt toch altijd neer op je zelf, want als die bedrieger-baas genoeg van je heeft, dan smijt hij je weg als een afgekloven bot en dan komen de honden en knauwen je kapot. Dat rijmt wel, maar dat vleit niet.

Luistert toch naar me kameraden, als ik zeg zoekt hooger loon en verbetering van je stand in de gerechtigheid, — misschien was het ook niet kwaad, als het kon, door een aandeeltje in de winst van de bazen? — want op mijn woord, in de verhooging van loon alleen zit de voorspoed nog niet. Als wij, zal ik veronderstellen, het loon te hoog opdrijven, dan moet bijvoorbeeld de winkelier het huis dat hij laat bouwen ook duurder betalen; en, om dát er uit te halen, smeert hij ons de katoen en pilo en petten en koloniale waren ook weer duurder aan, en zieje, dan kom je met al dat hooger toch aan geen beter kantoor. Hebben de bazen al niet vrijwillig in de laatste jaren de loonen met 20 à 30 percent verhoogd! En is het er beter om?

En zodoende zal ik met goed fatsoen besluiten, want nu kan ik je die vereenigingen in ons land — die Nationale Werkmansvereenigingen van orde vrijheid en recht aanrecommendeeren. Als je daar lid van wordt, en ik geloof dat je dat maar twaalf stuivers of twintig borrels voor je heele huishouden in het jaar kost, dan kun je klagen, en in de redelijkheid zooveel recht krijgen als je wilt.

Maar jongens, denkt niet dat je er dadelijk geld mee winnen zult en vet van worden. Larie! Werk je niet dan eet je niet, en werk je niet en eet je tóch, dan ben je een dief, en je eindigt in de kast, of erger zooals dat arme opgehitste werkvolk te Parijs.

Jongens, de standen zijn van God verordineerd. Nog eens: laat je vrouw de kinders wasschen, en stuurt ze naar school, dat is heel wat voordeeliger op den duur dan dat ze zoo vroeg worden afgebeeld om bloedgeld voor jelui te verdienen. Ja bloedgeld mannen! Zoo denken ikke en Jans.

En alzo, laat het vreemde ding loopen; sluit je niet bij die Inter- maar bij een echt Nationale Werkmansvereeniging aan, en toont dat je wijzer bent dan de eend die — je weet wel — door zijn eigen kuiken werd opgegeten.

Nou weten jelui er alles van, en blijf ik, niet met de pen maar met het hart,

Jelui Kameraad,

JAN STUKADOOR,

Metselaar.

Den Haag geëindigd tot Juli 1871.

ANTWOORD VAN JAN STUKADOOR AAN PIET SCHAYER.

AAN DEN LEZER.

Jan Stukadoor heeft een antwoord aan Piet Schayer geschreven, 1) en ik ben hem gaarne behulpzaam om het onder de oogen van zijn kameraden te brengen.

Dat de man het beter met hen meent dan Schayer uit zijn brief heeft willen opmaken, daarvoor kan ik instaan.

Was zijn hoofddoel, om den werkman allereerst te waarschuwen tegen een onmogelijk communisme, waarmee men, in navolging van elders, ook ten onzent de hoofden op hol zoekt te brengen, hij wenscht niet minder van harte dat er spoedig verbetering zal komen in het lot van zijne standgenooten, indien zij werkelijk reden hebben tot klagen in deze dure tijden.

Jan Stukadoor is een eenvoudige man die de groote sociale quaestie evenmin zal oplossen als Piet Schayer, al meenen zij beiden er iets op gevonden te hebben; maar ik meen toch dat en Stukadoor en Schayer wenken geven die der overweging wel waardig zijn. De philanthropie kan slechts den arme te hulp komen. De werkman moet door eigen krachten tot een beteren toestand geraken. Doch de standen die boven hem zijn, dienen hem daartoe de hand te reiken en allermint in den weg te staan. De rijken, zegt Jan in zijn eersten brief, kunnen best betalen. Welzeker! Maar de rijken — en ook allen die zich, 'tzij meer of minder tot den gegoeden stand mogen rekenen, zij willen niet genieten ten koste van den nijveren werkman wien dikwerf het noodigste voor zijn gezin ontbreekt, en die zijn kinderen moet laten arbeiden in stee van ze te doen onderwijzen. De rijken in ons vrije Nederland willen

1) De laatste klaagt over een onduidelijk adres, terwijl het zijne in 't geheel niet te vinden was.

niet rijk zijn ten koste van den armen werkman die in 't zweet van zijn aanschijn of met verkleumde handen hunne kostelijke huizen bouwt of de weelde van hun salons helpt verhoogen.

En de Nederlandsche fabrikanten en werkbazen, ook zij begeeren hun winsten niet ten koste van hen die voor hen den arbeid verrichten. Hun hart zal hen dringen om steeds vaster de handen ineen te slaan tot het beramen van de middelen die den werkman zullen opheffen uit zijn veelal beklagenswaardigen staat. Maar ook, Jan Stukadoor heeft het reeds gezegd: van het onredelijk opdrijven der loonen kan de werkman geen duurzame verbetering van zijn lot verwachten. De loonen moeten — naar gelang van den arbeid — in billijke evenredigheid staan tot de prijzen der eerste levensbehoeften. — Mijns inziens heeft Jan zijn beste woord aan het eind van dezen brief gesproken. Men leze en oordeele of zijn denkbeeld voor verwezenlijking vatbaar is.

Dat dan door vereeniging van alle krachten de tijd spoedig moge komen, waarin tevredene werklieden als Jan Stukadoor — indien 't beweren van Schayer in dit opzicht waar moest wezen — niet langer tot de uitzonderingen zullen behooren, is de oprechte wensch van

J. J. C.

Den Haag, 11 December 1871.

ANTWOORD AAN PIET SCHAYER,

TIMMERMAN.

Piet Schayer, als ik je niet voor een eerlijk kammeraad hiew dan zweeg ik, maar nou wil ik niet zwijgen, en al heb ik er spul mee, ik wil nog een korte brief aan je schrijven zonder dat ik mijn neef er mee inhaal want, daar schijn jij een mier aan te hebben, en mijnheer C. zal hem toch wel nazien wegens de fouten. Maar als jij een mier aan schoolmeesters hebt dan ben je toch glad mis, want van de scholen moeten onze kinders het hebben.

Ik zeg dan dat ik schreef omdat ik geloof dat jij het eerlijk meent, maar anders staat het je alles behalve mooi om mijn goeje gezindheid voor de kammeraden verdacht te maken. Wil ik je zeggen hoe dat komt? Dat komt omdat je mijn brief al heel slecht

gelezen hebt, en dat had je gepast als je me voor een zeur en een kind en ik weet niet wat meer scheldt.

Maar pikkeneurig op bekanterig ben ik niet, en daarom zal ik je maar heel kort en goed vertellen dat ik het net zoo goed, en misschien nog wel beter met onzen stand van menschen meen als jij.

Ik begin maar met je te zeggen dat je rekening voor jou misschien heel mooi, maar voor mijn geen pijp tabak waard is. Jij zegt dat ik de rekening voor zijn achten maak en dat ik dan nog een kanarie heb. Nu schreef ik duidelijk „acht met de kanarie mee.” Dus dat is zeven Piet, en niet acht; want de kanarie kost zoowat 1! cent in een heele week aan zaad. Dus zieje, ik heb negen gulden voor z'n zevenen.

Maar aldat ik gelijk heb dan zul je nog zeggen dat het hier in den Haag te weinig is. Accoord! tenminste zoo als jij het opneemt. Maar je hebt slecht gelezen zeg ik nog eens. Ik heb in mijn brief mij zelf in 't geheel niet als zoo'n bovenste willen ophemelen omdat ik rond kom, en ook niet als voorbeeld willen stellen, want ik heb het meer als duidelijk en wel drie of vier keer gezeid: dat mijn vrouw er mee schuld van is dat wij 't, na venant, goed hebben, Goddank! Heb je dan niet gelezen wat ik van mijn wijf zei? Staat er niet in mijn brief duidelijk en klaar dat er kapitaal in de armen van Jans zit, en dat zij werkt meer as meer, en van één gulden er twee maakt? Jans wou niet dat ik er alles van zeggen zou, maar je hebt toch van de vier wollen sokken gelezen. Dikwijls heeft ze door de mevrouw bij wie ze 't laatst diende wat grof naai- of breiwerk, en Dinsdags en Vrijdags gaat ze uit schoonmaken omdat moeder toch op de kleintjes past.

Zie Piet, als je mijn brief niet averechts hadt uitgeleid dan zou je me al dit schrijven bespaard hebben, want de vingers staan er niet naar. Maar jij doet me in alles onrecht. Heb ik gezeid dat het schande is dat de vrouw van P. alle jaar een kind krijgt? God beware! Jans had er alle jaar ook wel een kunnen krijgen als het de wil van God was geweest, maar ik zeg, of ik meende tenminste, dat het niet vreemd is als er armoe wordt geleden wanneer de vrouw die zoo dikwijls in 't bed leit een slons van een wijf is. Zieje dát was de riddenaasie.

Heb ik gezeid, Piet, dat alle vrouwen van onzen stand slonsen zijn, en zodoende jou Neeltje ook beklad? Ik zeg je dat dat een groote leugen is; jou Neeltje kan net zoo goed als mijn Jans zijn, en ik ken er wel drie bij ons op 't hofje die ik met plezier gemorgen en g'n avond zeg, maar Teun van Van E. is een slons, en zoo zijn er meer, en — zeg ik: dan is er armoe en averij, al verdienden ze achttien gulden in plaats van negen.

En van den drank gesproken. Je weet hoe ik er over denk, maar, heb ik alweer gezeid dat al onze kammeraden zuip-

lappen zijn? Van hen die af en toe een borrel drinken, daar spreek ik niet van. Nee Piet, dan zou ik me schamen als ik zóo de kammeraden geschandaizeerd had. Ik weet te goed hoeveel brave kerels er zijn die weten wat hun vrouw en kinders toekomt. Maar omdat de drank een pest is waar toch zoo onmannierlijk veel aan versplendeerd wordt, daarom spreek ik er met zoo'n schuwigheid van, en zeg nog eens: jongens past op dat je je niet door dien duivel strikken laat — want gelijk heb je, de drang is groot en de trek is ook groot, maar: drie borrels maken een roggetje!

Nee man, jij hebt mijn bedoeling heelemaal verkeerd uitgelegd; wánt wat was dan eigenlijk mijn heele bedoeling? Om jou voor te rekenen dat men van negen gulden leven kan? Nee! Wat zou het beduiden! Jij weet wel dat ze in andere plaatsen van 't land nog van heel wat minder moeten rondscharrelen. — Ik heb met mijn domme verstand alleen maar willen zeggen, hoe dom ik het ding vind dat ze: de Internationale noemen. En als jij nu zegt dat het onnoodig was, dan zeg ik: dat je nooit met Van Vlot en nog een boel anderen hebt gesproken. — Zou jij denken dat er niet een heele boel zijn die meenen dat het maatjes-egaal best mogelijk is, als ze worden opgeruid? Ik zeg je ja; en omdat ik begrijp dat er zoo zijn — al zijn de meesten wijzer — ik wou toch eens uitleggen hoe dom en hoe onmogelijk dat ding is. En zieje, dát heb ik gedaan, en ik heb er geen berouw van.

Maar vooral Piet Schaver, ben ik verdrietig dat je mijn hoofd-bedoeling zoo scheef heb uitgelegd. Meen jij het misschien beter met de kammeraden dan ik? Zoo doe jij het voorkomen. En ik schreef juist omdat ik wou dat allen het beter kregen, of — zoo goed hadden als ik.

Dat alle werklieden het graag beter willen hebben dat is waar, en dat is ook goed. Maar dat alle werklieden ontevreden zijn dat is niet waar, Ik ben het niet. En nou kun je denken wat je wilt, maar ik weet wat ik ben. Jans kan het getuigen.

En nu zeg ik in 't geheel niet dat onze stand maar moet blijven zoo als die is omdat ik tevreden ben, gezegend met gezondheid en met een vrouw als Jans. Nee waarachtig niet; ook ik wil zelfs graag wat meer verdienen als 't wezen kan. Kammeraden heb ik gezegd, zoekt in de redelijkheid dat je wat meer krijgt. Sluit je aan bij de nationale werkmansverenigingen die samen naar de beste middelen zoeken om onzen stand te verbeteren, dát heb ik gezegd. Schreef ik niet in mijn brief: Recht moeten we hebben, niet meer en niet minder. Met God in de gerechtigheid vooruit! — Heb ik niet gezegd dat de groote lui best betalen kunnen, en dat ze er anders maar af moeten blijven?

Nee Piet Schaver, onzen stand te verbeteren door gepaste middelen dát heb ik geen larie genoemd, want als ik alles maar bij

't oude wou laten dan zou ik niet van klagen spreken. Maar larie is het, als men, zooals jij, van zeuren en kletspraat spreekt wanneer een mensch uit den drang van 't hart, zijn kammeraden wil zeggen wat de verkeerde weg is, om tot beter te komen.

Maar nou de rechte weg zul je vragen? Ik heb er alles van gezeid wat ik weet: aansluiten bij een Nationale zei ik, en dan zorgen dat onze kinders toch behoorlijk leeren, want dat is een voorname. Maar zieje, waar jij in 't eind op neerkomt daar had ikke en Jans wel schik in. Welzeker als er nog zooveel land is, dan moesten ze dat in de kamers van de Staten ginderaal maar uitmaken om volk aan 't werk te zetten; of anders zei ik laatst tegen Van Wiel — die familie in Australie heet en daar zoo ijselijk van ophemelt — dan moesten er maar een boel naar zoo'n land over zee trekken, en als zij het daar goed konden hebben — ik suspeneer dat het zoo is omdat Van Wiel het met een woord van waarheid betuigde — ik zeg als zij het daar goed konden hebben, dan dunde het hier wat op, en zouden de bazen wat minder volk kunnen krijgen en wat beter over de brug moeten komen. Zieje Piet, ik blijf er bij: Ik wil geen klagen in onredelijkheid, geen gemor en gemopper, maar vooruit in de gerechtigheid!

En nou atjuus, ik meen het zeker zoo goed als jij met de kammeraden, en eindig met de pen maar niet met het hart alsdat ik mij noem zonder verdere krewel of nietsigheid uw vriend:

JAN STUKADOOR.

Leve de Neerlandsche jongens!

Tot 's Gravenhage den 6 December 1871.

